

**Proprietatea
și
alte drepturi reale**

CAPITOLUL 1

1. PATRIMONIUL ȘI CLASIFICAREA DREPTURILOR PATRIMONIALE

1.1. Noțiunea de patrimoniu

Drepturile subiective și obligațiile pot fi patrimoniale și nepatrimoniale, personale, fără caracter economic.

Codul civil folosește noțiunea de patrimoniu, dar nu-l definește.

Art. 781, 784 și 1743 se referă la separația de patrimonii care poate fi cerută de creditorii unei persoane decedate, cu scopul de a împiedica confuzia dintre patrimoniul lăsat de decedat și patrimoniul moștenitorilor, ca urmare, creditorii lui decedat vor putea urmări numai bunurile lăsate de acesta, fără a veni în concurs cu creditorii moștenitorului.

Se referă, de asemenea, la patrimoniu Decr. nr. 31/1954 cu privire la persoanele fizice și juridice. Legea din 6 februarie 1924 privind persoanele juridice și Legea nr. 31/1991 privind societățile comerciale. Din punct de vedere juridic, patrimoniul reprezintă totalitatea drepturilor și obligațiilor cu caracter economic care aparțin unei persoane fizice sau juridice¹.

Totalitatea drepturilor în forma lor bănească reprezintă activul patrimonial, iar totalitatea obligațiilor, pasivul patrimonial.

1.2. Caracteristicile patrimoniului

a) Patrimoniul este o universalitate juridică, cuprinzând bunuri, drepturi și obligații supuse aceluiași regim juridic. Schimbările care s-ar produce în legătură cu bunurile nu modifică natura juridică a universalității.

b) Numai persoanele fizice și juridice pot avea un patrimoniu (doar un singur patrimoniu).

c) Patrimoniul poate fi împărțit în mase diferite de bunuri, fiecare având un regim juridic diferit, așa de pildă: soții au bunuri comune și bunuri proprii.

¹ C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, AI. Băicoianu. Drept civil român, 1929, vol.I, p.845; G.N Luțescu. Teoria generală a drepturilor reale, București, 1947, p. 20; C. Stătescu, Corneliu Bârsan, Drept civil. Drepturile reale. București, 1988, p.5. I.P. Filipescu, Drept civil. Drept de proprietate și alte drepturi reale. Edit. Pro Arcadia, 1993, p.7.

Când moștenirea este acceptată sub beneficiu de inventar, nu poate avea loc confuzia între patrimoniul lui de cuius și patrimoniul succesorului.

Separarea de patrimonii cerută de creditorii împiedică, de asemenea, confuzia bunurilor.

1.3. Teoriile patrimoniului

a) Unii autori privesc patrimoniul ca un atribut al persoanei, întrucât orice persoană are un patrimoniu².

Această teorie nu este acceptată, deoarece persoanele au un patrimoniu nu datorită faptului că acesta este un atribut al personalității, ci pentru că patrimoniul nu poate aparține decât unei persoane.

b) Într-o altă teorie, patrimoniul reprezintă o masă de bunuri afectate unui scop anumit³. Patrimoniul se poate mări sau micșora. El este desprins de persoană.

În această teorie este ignorată existența persoanei ca subiect de drept.

c) După altă opinie, patrimoniul nu este o emanație a personalității juridice, dar nici nu o ignoră. În conformitate cu art.1718 din Codul civil, orice persoană răspunde pentru obligațiile asumate, cu toate bunurile sale prezente și viitoare. La decesul persoanei fizice, patrimoniul, ca universalitate juridică, trece la moștenitori (art.781 și 784, C.Civ.)

1.4. Importanța patrimoniului

a) Patrimoniul constituie gajul general al creditorilor chirografari.

b) În cazul subrogației reale cu titlu universal, dacă o persoană plătește datoria unui debitor, devine creditorul lui. Dacă se înstrăinează un bun, în patrimoniu intră prețul lui, iar dacă se cumpără un alt bun, acesta va face parte din patrimoniu.

c) Subrogarea reală cu titlu particular intervine în baza unei clauze legale sau convenționale. Se referă la un bun izolat. De pildă, la schimbul de terenuri (art.51 din Legea 18/1990), fiecare teren va avea situația juridică a terenului înlocuit.

1.5. Cum funcționează patrimoniul?

În patrimoniu intră și ies valori patrimoniale ca într-un cont curent⁴.

Titularul patrimoniului face acte de conservare, de administrare și de dispoziție inter vivos sau mortis causa, cu titlu gratuit sau oneros.

² C. Hamangiu, op. cit., p.845; G.N. Luțescu, op. cit., p.25; I.P.Filipescu, op. cit., p.10.

³ M.G. Rarincescu, Drept civil, vol.I, p.596.

1.6 Drepturile reale și cele de creanță

Prin drept real se înțelege dreptul titularului de a exercita direct și nemijlocit atributele asupra unui bun determinat. Este un drept subiectiv, excluzând intervenția altei persoane (de pildă, dreptul de proprietate, dreptul de uzufruct, servituțile).

Este un *drept între persoane*, dar cu privire la un anumit bun.

Dreptul real presupune un subiect activ, cunoscut de la început și un subiect nedeterminat. Dreptul real este un *drept absolut* care presupune un act de stăpânire, constând în *fus disponendi* (dreptul de a dispune), opozabil oricărei alte persoane.

Dreptul real are *caracter perpetuu* (proprietatea sau servituțile, dar limitate la viața titularului).

Dreptul real presupune *dreptul de urmărire*, de a-l solicita de la orice persoană care l-a dobândit ilegal și *dreptul de preferință*, care însemnează prioritatea față de orice alt drept. De pildă, dreptul pe care îl are creditorul ipotecar sau gajist de a se despăgubi înaintea creditorilor chirografari.

Drepturile reale sunt prevăzute de lege și deci sunt limitate. Ele sunt apărate de acțiuni reale și sunt de competența instanțelor în raza cărora se găsește imobilul.

1.7. Dreptul de creanță

Prin drept de creanță se înțelege dreptul în temeiul căruia creditorul poate să ceară debitorului să facă sau să nu facă ceva, deci îndeplinirea unei obligații sau interzicerea ei. Este un drept *personal și relativ*. El presupune cunoașterea subiectului activ și a celui pasiv de la început. Fiind relativ, *nu dă dreptul la urmărire și preferință*. Dreptul de creanță este apărat prin acțiuni personale care, de regulă, sunt de competența instanței în circumscripția căreia domiciliază debitorul.

1.8. Deosebiri între dreptul real și cel de creanță

a) Dreptul real fiind un drept absolut, subiectul pasiv este nedeterminat, pe când dreptul de creanță fiind subiectiv, se cunoaște de la început atât subiectul activ, cât și cel pasiv.

b) La dreptul real, obligația subiectului pasiv este generală și negativă, adică el nu trebuie să împiedice subiectul activ în exercitarea drepturilor sale.

⁴ I.P. Filipescu. op. cit., p. 16

La dreptul de creanță, obligația subiectului pasiv este, de regulă, pozitivă: să facă ceva, când este negativă, trebuie să fie determinată;

c) dreptul real dă dreptul la urmărire și preferință, ceea ce nu se întâmplă la dreptul de creanță;

d) drepturile reale, de regulă, sunt perpetui (de lungă durată), pe când cele de creanță sunt temporare;

e) numărul drepturilor reale este limitat, pe când al dreptului de creanță este nelimitat;

f) drepturile reale sunt apărate prin *acțiuni reale*, iar drepturile de creanță prin *acțiuni personale*.

1.9. Clasificarea drepturilor reale

a) *drepturi reale, principale* sunt acele drepturi care au o existență independentă de alte drepturi (proprietatea și uzufructul).

b) *drepturi reale accesorii* sunt acelea care depind de alte drepturi: gajul, ipoteca, fideiusiunea.

c) Principalele drepturi reale sunt:

o dreptul de proprietate care poate fi publică sau privată (art. 135 din Constituție). Cea dintâi aparține statului sau unităților administrativ-teritoriale (județ, comună urbană sau rurală);

o dreptul de uzufruct

o dreptul de uz;

o dreptul de abitație;

o dreptul de suprafață;

o dreptul de servitute;

d) Drepturile reale accesorii:

o dreptul de gaj (amanet);

o dreptul de ipotecă;

o privilegiile;

o dreptul de administrare al regiilor autonome și instituțiilor publice conf. Legii nr. 15/1990;

o dreptul de folosință asupra unor bunuri proprietate publică acordată unor instituții sau organizații obștești;

o dreptul de folosință acordat unor persoane fizice pentru construirea de locuințe;

o dreptul de concesiune asupra unor terenuri pentru construirea de locuințe (Legea nr.50/1991 și Legea nr.15/1990);

o dreptul de folosință asupra unor terenuri atribuite unor societăți cu capital mixt (român și străin).

CAPITOLUL II

2. BUNURILE ȘI CLASIFICAREA LOR

2.1. Noțiune

Codul civil folosește uneori noțiunea de lucru în loc de aceea de bun. Prin lucru se înțelege un bun neînsuflețit: o haină, o mobila, o mașină etc. Bunul este o noțiune mai largă care cuprinde bunurile neînsuflețite și bunurile însuflețite, animalele și păsările. Prin urmare, trebuie să folosim expresia de bun, nu de lucru.

Art 480 C. civ. definește proprietatea ca dreptul pe care îl are o persoană de a se bucura și dispune de un lucru, în mod exclusiv și absolut însă în limitele prevăzute de lege.

Art: 461 și 462 din C. civ. vorbesc despre bunuri, ceea ce înseamnă că legiuitorul a considerat lucrurile și bunurile ca noțiuni identice..

Art. 461, 471 și 474 clasifică bunurile în mobile și imobile, în corporale și incorporale.

Bunurile pot fi clasificate în:

- mobile și imobile;
- corporale și incorporale:
- publice și private;
- în circuitul civil și în afară de acesta;
- bunuri izolate și o universalitate de bunuri;
- determinate individual (în specie) și generic (res genera);
- divizibile și indivizibile;
- principale și accesorii;
- fungibile (consumabile - legumele, fructele) și nefungibile (bunuri de întrebuințare), obiectele și animalele.

Din punct de vedere economic, bunurile pot fi împărțite astfel:

- mijloace de produse;
- bunuri de consum.

Mijloacele de producție sunt fondurile fixe și mijloacele circulante. Fondurile fixe nu se consumă într-un singur proces de producție, ci își transferă treptat valoarea asupra produsului realizat. Mijloacele circulante sunt mijloace de producție, ca de ex. materiile prime și combustibilul.

Mijloacele de circulație sunt produse care rezultă din procesul de producție, reprezentând valori materiale (orice fel de conserve, alimente, stofe, pânzeturi, materiale de construcție etc.).

2.2. Necesitatea clasificării generale a bunurilor

a) Clasificarea în bunuri corporale și incorporale. Proprietatea unui bun corporal aparține unei anumite persoane, de ex. asupra unei case. Dacă aceasta este grevată de un uzufruct, abitație sau drept de servitute, cele din urmă sunt drepturi reale incorporale.

Modurile de dobândire a bunurilor mobile corporale, în conformitate cu art.1909 al. 1 din C. vic. sunt diferite de acelea ale titlurilor de valoare care pot fi la purtător și se transmit prin remitere sau nominative, când se transmit prin cesiune.

b) Clasificarea în bunuri publice și private prezintă importanță, întrucât cele dintâi nu se pot înstrăina, ci doar concesiona ori da în administrare (art. 135 din Constituție), pe când cele din urmă sunt în circuitul civil și se pot înstrăina.

c) împărțirea în bunuri în circuitul civil și în afara acestuia are importanță, deoarece numai cele dintâi pot face obiectul unui contract (art.963 C. civ.).

Cele care nu sunt în circuitul civil trebuie prevăzute în mod expres în lege, ele constituind excepția (drogurile, bunurile proprietate publică -art. 5, alin. ultim din Legea nr. 18/1991). Bunurile din circuitul civil pot circula neîngrădit; celelalte nu pot circula decât în anumite condiții:

- terenurile nu pot fi dobândite de străini, apatrizi - art. 41, pct.2 din Constituție;

- armele, munițiile, explozibilele, bunurile din patrimoniul național-cultural sau cele din fondul arhivistic.

d) Bunuri singulare și universalități de bunuri

Universalitatea de bunuri presupune o masă de bunuri care se supun unor reguli comune.

e) Bunuri determinate în specie și determinate în genere

Bunul determinat în specie este un bun individual: o anumită mașină, un anumit animal, un anumit covor. Bunurile determinate în genere se caracterizează prin număr, greutate, dimensiune etc. De pildă, o anumită cantitate de struguri, de mere, de grâu, porumb, un anumit număr de oi, de porci, de rațe, de găini etc.

Dacă un bun determinat în specie pierde datorită unui caz de forță majoră, cel care l-a înstrăinat este exonerat de răspunderea de a-l preda, afară de cazul dacă a fost pus în întârziere. Și în acest caz va fi exonerat de răspundere, dacă va dovedi că bunul ar fi pierit și la primitor din cauza aceluiași caz de forță majoră.

Primitorul însă este ținut să plătească prețul, deși nu i s-a încredințat bunul, potrivit principiului *res perit domino* el fiind considerat proprietar

din momentul încheierii contractului

Când este vorba de bunuri determinate în genere, pieirea lor în caz de forță majoră nu-l exonerează pe debitor de obligația de a le preda potrivit principiului genera non pereunt.

f) Bunuri divizibile și indivizibile

Cele dintâi se pot împărți în natură (o cantitate de vin, de cereale), pe când cele din urmă nu (o pereche de pantofi, un vas de bucătărie, un tablou etc).

Bunurile divizibile pot fi împărțite în natură de comoștenitorii aflați în indiviziune. Bunurile indivizibile se evaluează și se împarte valoarea lor.

g) Bunurile principale sunt acelea care se pot folosi independent, pe când cele accesorii sunt destinate la folosirea altui bun (pompa pentru umflarea cauciucurilor unei mașini, cutia pentru păstrarea viorii etc).

Interesul acestei diviziuni constă în faptul că, de regulă, bunul accesoriu urmează soarta bunului principal, potrivit principiului *accessorium sequitur principalem*. Legea sau părțile pot conveni altfel.

h) Bunuri mobile și imobile

Imobilele sunt acele bunuri care au o așezare fixă și nu se pot muta: terenurile, construcțiile. Sunt socotite imobile și părțile lor componente (ușile, ferestrele de la o construcție, recoltele neculese, inclusiv fructele atâta vreme cât se află în pom, iarba necosită, copacii din pădure netăiați. etc)

Imobilele prin destinație: instrumentele necesare agriculturii: tractoare, combine, îngrășămintele, caii, boii folosiți pentru muncile agricole, viticole etc., mobilierul destinat hotelurilor și restaurantelor: paturi, mese, scaune, fotolii, butoaie, sticle, veselă etc.

Importanța diviziunii bunurilor în imobile și mobile derivă din modul lor de dobândire. Dobândirea imobilelor cu titlu gratuit se face prin act scris autentic și trebuie transcris în registrele de publicitate. Bunurile mobile se transmit prin simpla tradiție, nefolosindu-se, de regulă, forma scrisă.

Bunurile mobile pot fi gajate pentru garantarea unei datorii, iar imobilele pot fi ipotecate.

Posesia de bună credință a bunurilor mobile, în conf. cu art. 1909 C.civ., echivalează cu titlu de proprietate, pe când la imobile se cere uzucapiunea.

CAPITOLUL III

3. POSESIA

3.1. Definiție, caractere și elemente

În conf. cu art 1846 (2) C. civ., posesia este deținerea unui bun sau folosirea unui drept, exercitate, una sau alta, de noi înșine sau de altul în numele nostru.

Această definiție a fost criticată astfel:

- folosirea expresiei de "deținere" este străină de posesie;
- la fel, folosirea expresiei "folosirea unui drept" poate duce la concluzia că între posesie și exercițiul unui drept ar exista concordanță, ceea ce nu este adevărat⁵.

Posesia este o stare de fapt, nu de drept. Este exercițiul unei puteri de fapt, care permite, posesorului să acționeze ca și cum ar fi adevăratul titular al dreptului asupra bunului respectiv.⁶

Posesorul se bucură de protecție juridică deoarece, de multe ori, posesia este exercițiul unui drept real și, în consecință, ocrotirea posesiei însemnează apărarea dreptului real. Posesorul poate poseda pentru sine, urmărind să devină proprietarul bunului prin uzucapiune, ori să-l dețină pentru altul; în acest, caz, este vorba de o posesie precară. Posesia există numai în legătură cu drepturile reale, nu și, asupra drepturilor de creanță.

Ea nu se poate exercita asupra unei universalități de bunuri (bunurile moștenite, fondul de comerț) dar se poate exercita asupra fiecărui bun în parte din universalitatea de bunuri⁷. Pentru existența posesiei se cer cumulativ două elemente:

a) elementul material (*corpus*) care constă în actele materiale de deținere și folosire a bunului și exercitarea în fapt a dreptului real asupra bunului;

b) elementul intențional (*animus*) cel care săvârșește actele materiale de deținere le îndeplinește, comportându-se ca și cum ar fi proprietar.

3.2. Teorii privind posesia

a) *Teoria subiectivă*. A fost formulată de Savigny: ea acordă prioritate elementului subiectiv asupra celui material. Elementul hotărâtor al

⁵G.N. Lutescu, op. cit, p.173-174

⁶I.P. Filipescu, op. cit, p.45

⁷G.N. Lutescu, op. cit, p. 178

posesiei este voința de a posedea. Corpus fără animus înseamnă o detenție precară, ca de ex. chiriașul, creditorul bagajist, consignatarul, depozitarul etc.

b) *Teoria obiectivă*, formulată de Ihering, care consideră că elementul esențial al posesiei este corpus. Elementul intențional este inclus în cel material. Detentorul precar se bucură de acțiunea în reintegrare (art. 674 C.civ.).

Acțiunile posesorii pot fi pornite și de acela care deține bunul în interes propriu, eventual în temeiul unui contract de locațiune, de comodat (art. 676 C. pr. civ.)⁸.

Posesia se deosebește de detenția precară. Posesorul se comportă ca proprietar, posedând pentru sine, pe când detentorul folosește pentru altul.

Detentorul are numai corpus, nu și animus.

Posesia nu poate exista asupra drepturilor de creanță, asupra universalității de bunuri, asupra bunurilor proprietate publică.

3.3. Dobândirea posesiei

Posesia se dobândește când sunt întrunite cele două elemente corpus și animus. Cel care exercită acte materiale de folosință a bunurilor și dacă actele sunt făcute cu intenția de a folosi bunul pentru sine, înseamnă că sunt întrunite cele două elemente corpus și animus și posesia este dobândită.

3.4. Pierderea posesiei

Are loc prin pierderea simultană a celor două elemente amintite (abandonarea bunului, înstrăinarea sau predarea bunului). Pierderea are loc prin dispariție (furt, caz de forță majoră, fără voia posesorului).

3.5. Dovada posesiei

Este necesară dovedirea celor două elemente: corpus și animus. Dovada se poate face ca orice mijloc de probă (deci și cu martori), fiind vorba de un fapt material, nu o situație juridică.

3.6. Viciile posesiei

Posesia produce efecte juridice când este utilă și lipsită de vicii. Art. 1847 din C. civ. impune ca posesia să fie continuă, neîntreruptă, netulburată, publică și sub nume de proprietar.

⁸I.P. Filipescu, op. cit., p.49

De fapt, aceste elemente sunt necesare pentru uzucapiune, dar se potrivesc și posesiei.

Lipsa calităților enumerate mai sus însemnează viciile posesiei. Posesia nu trebuie să fie discontinuă. Actele posesiei trebuie exercitate permanent conform naturii bunului.

Discontinuitatea derivă din natura bunului, iar întreruperea din voința posesorului. Ca urmare, întreruperea duce la încetarea posesiei.

a) - *Discontinuitatea* este un viciu absolut al posesiei, întrucât poate fi invocat de orice persoană care are interes ca posesia să nu fie utilă (art. 1862 (1) C. civ.).

- Este un viciu temporar, deoarece încetează dacă posesorul începe o nouă posesie utilă (art 1856 C. civ.).

- Se aplică la imobile fiindcă la bunurile mobile posesia de bună credință valorează titlu (art. 1909 C. civ.).

b) *Violența*. Așa cum s-a arătat, posesia trebuie să fie netulburată și pașnică, în conformitate cu art. 1847, este tulburată când are la bază violența sau este conservată prin acte de violență din partea adversarului.

Prin urmare, posesia trebuie să fie pașnică pe toată durata ei.

Doctrina este de părere că totuși posesorul poate răspunde prin violență agresorului care vrea să-l scoată din posesie cu violență, deoarece el își apără posesia.⁹

Viciul violenței se caracterizează prin faptul că:

a) este relativ, în sensul că efectele sale se produc numai între posesor și cel care a folosit violența (art. 1862 C. civ.);

b) este un viciu temporar, deoarece produce efecte numai pentru perioada cât durează violența.

c) *Clandestinitatea*. Posesia trebuie să fie publică, adică să fie exercitată în văzul tuturor (art. 1847 C. civ.). Este clandestină când se exercită pe ascuns (art. 1852 C. civ.).

Ca și violența, în conf. cu art. 1852 și 1856, clandestinitatea este un viciu temporar și relativ. Fiind temporar, încetează când posesia devine publică (art. 1856 C. civ.). Este relativ deoarece poate fi invocat numai față de persoane de care a fost ascuns (art. 1862 (2) C. civ.)

d) *Precaritatea*. Precaritatea, este în realitate lipsa posesiei. Art. 1853 C. civ. prevede că actele care se exercită asupra bunului altuia precar, ca locatar, administrator, depozitar, uzufructuar sau asupra unui bun comun, nu constituie o posesie în nume de proprietar. Prin urmare, *precaritatea este deținerea unui bun fără animus*.

⁹ Tr. Ionașcu, ideea de aparență și rolul său în dreptul civil modern, p.392; C. Hamangiu și alții, op. cit., p.783.

Precaritatea, este un viciu absolut, existând față de toată lumea (art.1862 (1) C. civ.) și perpetuu, fiindcă durează pe toată durata exercitării ei.

Posesia se presupune a fi regulată, până la proba contrară. Dacă se stabilește că posesia este precară, se prezumă că titularul continuă să posedă precar. Dacă posesorul afirmă că a încetat precaritatea, lui îi revine să facă această dovadă.

Schimbarea naturii posesiei se numește intervertire de titlu.

3.7. Intervertirea titlului posesiei

Are loc când posesia precară se schimbă într-o posesie utilă.

Art.1858 C.civ. enumeră patru situații de intervertire a titlului:

a) Când deținătorul primește cu bună credință de la un terț un titlu translativ de proprietate asupra bunului. Buna credință însemnează convingerea posesorului că titlul primit este valid;

b) Dacă detentorul tăgăduiește dreptul persoanei de la care deține posesia prin acte de rezistență concrete, manifestându-și astfel voința de a poseda;

c) Când bunul este transmis printr-un act cu titlu particular translativ de proprietate, de către detentorul precar, unei persoane de bună credință. Cel care a obținut un bun de la un detentor precar prin vânzare, schimb, donație sau printr-un legat, va avea posesia utilă asupra bunului;

d) Dacă bunul deținut cu titlu precar s-a transmis chiar cu titlu universal unei persoane de bună credință. Primitorul dobândește posesia utilă asupra bunului (art. 1858 C. civ.);

3.8. Efectele posesiei sunt următoarele:

a) Posesorul este prezumat până la proba contrară, că este proprietarul bunului pe care îl posedă.

b) Posesorul își poate apăra posesia prin acțiunile posesorii împotriva aceluia care îi tulbură folosința. Acestea sunt: acțiunea în complângere și acțiunea în reintegrare. Cele două acțiuni se deosebesc față de acțiunile peșitorii pe care le poate exercita numai proprietarul sau titularul dreptului real (uzufructuarul, locatarul cu drept de abitație, beneficiarul de servitute).

c) Posesia îndelungată duce la uzucapiune (prescripție achizitivă). De cele trei efecte menționate beneficiază chiar posesorul de reacredință.

■ Dacă posesorul este de bună credință, în materie imobiliară devine proprietar printr-o uzucapiune de 10-20 de ani, iar cel de rea credință numai printr-o uzucapiune de 30 ani; :

- În materie imobiliară, posesorul devine proprietar al bunului conf art 1909 C. civ. chiar în clipa când l-a luat în folosință;
- Dacă posesorul este de bună credință, culege fructele bunului pe măsură ce îl folosește, pe când cel de rea credință trebuie să le restituie.

3.9. Acțiunile posesorii

Acțiunile posesorii, așa cum s-a amintit mai sus, apără posesia. Ele nu pun în discuție proprietatea care se apără prin acțiunile petitorii. *Acțiunile posesorii apără o stare de fapt, pe când acțiunile petitorii un raport juridic.*

Acțiunile posesorii sunt numai imobiliare, pe când acțiunile petitorii pot fi și mobiliare.

Acțiunile pot fi exercitate de tutor fără a fi nevoie de abilitarea Secției Tutelare.

Toate drepturile reale imobiliare sunt susceptibile de posesie și, ca atare, pot fi apărate și prin acțiunile posesorii. Mai mult chiar detentorul precar poate să-și apere posesia, printr-o acțiune posesorie (chiriașul). Uzufuctuarul se poate apăra printr-o acțiune posesorie chiar față de nudul proprietar, dacă acesta îi tulbură folosința.

Codul civil român nu vorbește despre acțiunile posesorii, dar sunt recunoscute *acțiunea în complângere și acțiunea în reintegrare.*

3.10. Acțiunea în complângere

Prin această acțiune, posesorul își apără posesia împotriva aceluia care îl tulbură în folosința bunului. Pentru a putea fi exercitată, se cer trei condiții:

- a) să nu fi trecut un an de la acțiunea de tulburare;
- b) posesorul să fi exercitat posesia cel puțin un an;
- c) posesia să nu fie afectată de vreun viciu (art. 1847 C.civ.)

Dacă instanța găsește întemeiată acțiunea, va obliga pe pârât să înceteze tulburarea și să plătească reclamantului despăgubiri dacă s-a făcut dovada existenței daunelor.

3.11. Acțiunea în reintegrare

Prin această acțiune, posesorul își apără posesia din care a fost scos prin violență (forță). Se cere o singură condiție: să nu fi trecut mai mult de un an de la deposedare. Ea poate fi exercitată și de un detentor precar.

3.12. Culegerea fructelor de către posesorul de bună credință

Fructele sunt ceea ce produce bunul periodic, fără ca substanța bunului să fie micșorată. Fructele pot fi naturale (mere, struguri, recoltele agricole) și civile (chirii, dobânzi, dividende etc.).¹⁰

Fructele se cuvin proprietarului bunului și dacă posesorul a fost de bună credință, el va fi obligat să restituie numai bunul, fructele rămânându-i lui.

Chiar și posesorul de rea credință poate obține o parte din fructe, pentru acoperirea cheltuielilor ocazionate de culegerea lor (art. 484 C. civ.).

Fructele aparțin posesorului, dacă proprietarul bunului recunoaște dreptul de folosință al posesorului (arendă, uzufruct etc.). Buna credință este convingerea posesorului că are un drept de proprietate asupra bunului în baza unui titlu translativ, nedându-și seama că titlul nu este valabil (art.486 C. civ). Prin titlu trebuie să înțelegem *negotium* (actul juridic: vânzare, schimb, donație, legat), nu instrumentul probatoriu.

Titlul care există doar în convingerea posesorului se numește *titlu putativ*. Un astfel de titlu justifică pe deplin culegerea fructelor de către posesor.

Dacă posesorul recunoaște viciile titlului, încetează buna sa credință (art.487 C. civ.) și deci nu mai are dreptul la fructe, iar dacă le-a cules, trebuie să le restituie.

Buna sau reaua credință nu se transmit succesorilor de nici un fel.

Fructele naturale se culeg (se percep), iar cele civile se încasează.

¹⁰ I. Rosetti-Bălănescu și alții. Principiile dreptului civil român, ed. a II-a, București. 1947, p. 177

CAPITOLUL IV

4. PROPRIETATEA

4.1. Considerații preliminare

Art. 480 C. civ. prevede că proprietatea este dreptul pe care îl are o persoană de a se bucura în mod exclusiv și absolut de un bun și a dispune de el în limitele stabilite de lege. Atribuțiile dreptului de proprietate constau în *jus utendi*, dreptul de a se folosi de el, *jus fruendi* dreptul de a-i culege fructele (naturale sau civile), și dreptul de a dispune de el *jus disponendi*, prin acte *inter vivos* sau *mortis causa*.

Doctrina în genere nu a fost de acord cu atributul de drept absolut al proprietății, de vreme ce el se exercită în limitele legii. Totuși, în raport cu alte drepturi reale care derivă din el (uzufruct, abitație, servituți), el o este un drept absolut.

În sfârșit, dreptul de proprietate este exclusiv și perpetuu. *Proprietatea se poate defini astfel: dreptul exclusiv și perpetuu asupra unui bun de care proprietarul se poate folosi, îi culege fructele și dispune de el.* Strict vorbind, proprietatea privește bunurile corporale, dar s-au cuprins în această noțiune și bunurile incorporale: dreptul de creanță, proprietatea intelectuală etc.

4.2. Modalitățile proprietății

De regulă, proprietatea este pură și simplă. Uneori este afectată de modalități. Principalele modalități sunt:

- a) proprietatea rezolubilă și
- b) coproprietatea.

4.2.1. Proprietatea rezolubilă

Proprietatea este rezolubilă când este afectată de o condiție rezolutorie. O atare condiție poate fi stipulată de părți sau poate să rezulte dintr-o dispoziție a legii: revocarea donatiei când donatorului i s-a născut un copil (art. 830 C. civ.).

Dacă dobânditorul este proprietar sub condiția rezolutorie, transmitătorul este proprietar sub condiție suspensivă.

Dobânditorul sub condiție rezolutorie poate face orice acte juridice în

legătură cu bunul respectiv, dar cele de dispoziție sunt rezonabile potrivit principiului *nemo plus juris ad alium transferre potest quam ipse habet*.

Dacă s-a realizat condiția, dreptul dobânditorului dispare, ca și cum nu ar fi existat vreodată, și nu s-ar fi înstrăinat bunul. Toate actele juridice ale dobânditorului vor dispare potrivit principiului *resoluto jure dantis, resolvitur jus accipientis*. Fructele percepute de proprietarul sub condiție rezolutorie îi rămân lui.

4.2.2. Coproprietatea (proprietatea indiviză)

Coproprietatea sau proprietatea indiviză constă în dreptul de proprietate al mai multor persoane asupra unui bun. Coproprietarii au un drept abstract asupra bunului, constând dintr-o fracție: 1/5, 1/3, 1/2 etc. Bunul este indiviz, dar dreptul de proprietate este divizat. Codul civil nu tratează proprietatea indiviză. Fiecare coproprietar poate dispune asupra cotei sale de proprietate, prin acte juridice *inter vivos* sau *mortis causa*. În conf. cu art. 723, C. civ., orice coproprietar poate cere ieșirea din indiviziune. Acest principiu, este de ordine publică și, prin urmare, obligația contractuală în sensul că se renunță la dreptul de a cere ieșirea din indiviziune este nulă.

Prin excepție, art. 728 (2) C. civ. stabilește că se poate conveni rămânerea în indiviziune pe termen de 5 ani, după care se poate reînnoi.

4.3. Felurile proprietății în raport de titular

Proprietatea poate fi publică sau privată, în conf. cu art. 135 din Constituție. Proprietatea publică este aceea care aparține statului sau unităților administrativ teritoriale (art. 135 (3) din Constituție).

Proprietatea privată aparține particularilor, dar și statului.

Art. 135 (4) din Constituție enumera proprietatea publică: bogățiile de orice natură ale subsolului, căile de comunicație, spațiul aerian, apele cu potențial energetic valorificabil și acelea care pot fi folosite în interes public, plajele, marea teritorială, resursele naturale ale zonei economice și ale platoului continental, precum și alte bunuri stabilite de lege, care fac obiectul exclusiv al proprietății publice.

Potrivit art. 135 (5) din Constituție, bunurile proprietate publică sunt inalienabile, în condițiile legii, ele pot fi date în administrarea regiilor autonome ori instituțiilor publice sau pot fi concesionate și închiriate. Proprietatea privată, în condițiile legii, este inviolabilă (135 (6) din Constituție).

Proprietatea publică nu poate fi grevată cu servituți și nici uzucapa; de asemenea, nu este urmăribilă și nici nu se pot constitui asupra ei drepturi de uzufruct, uz, abitație.

În sfârșit, proprietății publice nu i se aplică nici regulile publicității cu privire la existența dreptului de proprietate sau opozabilitate față de terți, deoarece aceste bunuri sunt scoase din circuitul civil.¹¹

Potrivit art.5 din Legea nr. 18/1991, sunt proprietate publică:

- terenurile pe care se găsesc construcții de interes public;
- piețele;
- căile de comunicații (căi ferate, șosele, canale);
- străzile și parcurile publice;
- porturile și aeroporturile;
- terenurile cu destinație forestieră;
- albiile râurilor, fluviilor și cuvele lacurilor de interes;
- fundul apelor maritime interioare și ale mării teritoriale;
- monumentele ridicate de oameni și monumentele naturii;
- terenurile pentru nevoile apărării;
- terenurile date în administrarea institutelor și stațiilor de cercetări științifice și ale animalelor de rasă.

Art.4 din Legea nr. 17 din 9 august 1990 precizează că marea teritorială are o lățime de 12 mile maritime, adică 22,2 km.

În conf. cu art.4, lit.a din Legea nr.56 din 9 iunie 1992 privind frontiera de stat, fâșia de teren lată de 20 m de la frontieră este proprietate publică, dată în administrarea grănicerilor. La fel și imobilele din punctele de frontieră.

4.4. Regiile autonome

Se organizează și funcționează în ramurile energetice ale economiei naționale: industria de armament, exploatarea minelor și a gazelor naturale, poșta și transporturi feroviare, conf. art. 2 din Legea nr. 15/1990. Se pot organiza și în alte domenii hotărâte de guvern, conf. Hotărârii nr.133 din 21 decembrie 1990: canalizarea și epurarea apelor uzate, distribuirea energiei termice, colectarea gunoaielor menajere și curățenia localităților, administrarea și întreținerea locuințelor sociale și a altor clădiri aflate în administrarea unităților specializate din subordinea prefecturilor, transportul în comun urban al persoanelor (tramvaie, autobuze și troleibuze).

Regia autonomă în conf. cu art. 5 din Legea nr. 15/1990 este proprietara bunurilor din patrimoniul său; în exercitarea dreptului de proprietate, regia autonomă posedă, folosește și dispune de bunurile sale, în vederea scopului pentru care a fost constituită, înstrăinarea bunurilor imobiliare sau încheierea de tranzacții în litigii cu valoare de peste zece milioane lei

¹¹ Ion P. Filipescu, op.cit., p. 88; C. Stătescu, Corneliu Bârsan, op. cit., p 293

se face cu aprobarea ministerului de resort (art. 5 alin. ultim din Legea nr.15/1990). În Conf. cu art.25 din menționata lege și H.G.. nr.,1228 din 25 oct. 1990, se pot concesiona, pe termen determinat o activitate economică, un serviciu public, o subunitate productivă sau un teren de stat. Inițiativa concesiunii aparține organului administrației de stat în subordinea căruia se află regia autonomă respectivă și, bun înțeles, solicitantul care justifică interesul dobândirii concesiunii.

În concluzie, se pot concesiona bunuri care aparțin regiei autonome cât și societăților comerciale cu capital de stat și terenuri de stat.

4.5. Societățile comerciale

Se organizează prin hotărâre a Guvernului sau prin decizia organelor administrației locale (art. 15-16 din Legea nr. 15/1990).

Inițial, întregul capital social este deținut de stat sub formă de acțiuni sau părți sociale.

Bunurile din patrimoniul societăților comerciale, cu capital de stat sunt proprietatea acestora, cu excepția celor dobândite cu alt titlu (art. 19, alin. ultim din Legea nr. 15/1990). Statul deține acțiunile sau părțile sociale, după caz, în societățile comerciale cu capital de stat. Acțiunile și părțile sociale reprezintă capitalul social care nu trebuie confundat cu patrimoniul societății.

Din capitalul social al societăților comerciale, 30% s-a transferat Fondurilor Proprietății Private.

4.6. Privatizarea societăților comerciale cu capital de stat; Fondul Proprietății de Stat

În conf. cu art. 23 din Legea nr.58/1991, Fondul Proprietății de Stat este persoană juridică cu caracter comercial.și financiar. Fondul deține inițial 70% din capitalul social al Spcietății comerciale organizate potrivit Legii nr. 15/1990.

Potrivit Regulamentului privind organizarea și funcționarea Fondului Proprietății de Stat, aprobat prin H.G.nr.234/ 5 iunie 1992, acest, fond administrează și gestionează acțiunile și părțile sociale deținute de Statul român.

După 7 ani de când Fondul Proprietății de Stat și a început activitatea, Parlamentul va hotărî asupra activității acestui fond și a procedurii participării starului în societățile comerciale (art.28).

4.7. Fondurile Proprietății Private

În conf. cu art. 4 din Legea nr.58/1991, s-au înființat 5 Fonduri ale Proprietății Private, care inițial au deținut 30% din capitalul social al societăților comerciale organizate în baza Legii nr. 15/1990. Durata acestor fonduri a fost fixată pentru 5 ani, după care se vor transforma în societăți comerciale pe acțiuni, de tipul fondurilor mutuale.

Prin H.G. nr.10 din 26 august 1992, s-a aprobat Statutul-cadru al Fondurilor Proprietății Private, iar prin HG. nr.443 din 26 august 1992 s-a aprobat pentru fiecare Fond al Proprietății Private, câte un statut propriu.

4.8. Vânzarea de active ale societăților comerciale

Societățile comerciale organizate în baza Legii nr. 15/1990 pot vinde active ce pot fi organizate ca unități independente. Vânzarea se face conform metodologiei stabilite prin H.G. nr.634/21 septembrie 1991. Lista de active ce vor fi scoase în vânzare în primele 12 luni de la intrarea în vigoare a Legii nr. 58/1991 se întocmește de Agenția de Privatizare (Hot. Guvernului nr.858/1991). La cumpărarea activelor pot participa persoane fizice și juridice române și străine. Cumpărătorii nu pot înstrăina sau transfera aceste active, timp de un an de la data dobândirii.

Instituțiile publice, regiile autonome și societățile comerciale cu capital de stat nu pot cumpăra aceste active, ele fiind destinate înstrăinării. Pot participa la cumpărare cetățenii români care au în folosință aceste active pe bază de contract sau locațiune cu gestiune. Acești dobânditori sunt preferați la condiții egale oferite de alți cumpărători.

4.9. Certificatul de proprietate, titlu de valoare

Art. 15 (1) din Legea nr. 5.8/1991 prevede că certificatul de proprietate este titlu de valoare, titlul este înscrisul care cuprinde dreptul subiectiv la care se referă. Prin urmare, certificatul de proprietate încorporează dreptul. Nu trebuie confundat certificatul de proprietate cu carnetul certificatelor de proprietate, în conf. cu art. 3 (5) din Ordonanța nr. 10/1992 certificatele de proprietate sunt emise în unități de valoare și sunt atașate într-un carnet de certificate de proprietate: ele se pot detașa pentru a fi vândute sau schimbate.

4.10. Certificatul de proprietate, bun mobil corporal

Titlul de valoare la purtător nu are menționat pe el numele posesoru-

lui; el este al deținătorului și se transmite prin simplă predare. Certificatul de proprietate este la purtător și se transmite ca orice bun corporal, prin remiterea lui materială. Deținătorul se bucură de prezumția că este proprietarul certificatului de proprietate.

4.11. Certificatul de proprietate și acțiunile

Art. 15 (2) din Legea nr.58/1991 prevede că certificatele de proprietate reprezintă o participare indiviză a cetățenilor români la Fondurile Proprietăților Private. Fondul Proprietății Private are un capital social reprezentând 30% din capitalul social al societăților comerciale care i-au fost arondate. Capitalul său social este divizat în certificate (art. 2 (2) din Ordonanța Guvernului nr. 10/1992), certificatele au rolul acțiunilor și reprezintă capitalul social al societăților comerciale, în consecință, certificatele de proprietate sunt titlurile de valoare și sunt proprietatea deținătorului lor.

4.12. Valoarea certificatelor de proprietate

Art. 15 (1) din Legea nr.58/1991 prevede că certificatele de proprietate au o valoare nominală determinată de raportul dintre capitalul social al fiecărui Fond al Proprietății Private și numărul cetățenilor care au dreptul la certificatul de proprietate.

4.13. Dividendele

În conf. cu art. 21 din Legea nr. 58/1991, deținătorii certificatelor de proprietate au dreptul să primească dividende anuale care se plătesc în condițiile stabilite de Fondul Proprietății Private. Art. 5, alin. 2, lit. d din Ordonanța Guvernului nr. 10/1992 prevede că primele dividende vor fi distribuite din rezultatele celui de al patrulea exercițiu economico-financiar, dacă există profit.

4.14. Unele drepturi reale decurgând din acte normative speciale

4.14.1. Dreptul de administrare al regiilor autonome și al instituțiilor publice

Bunurile proprietate a statului (clădirile guvernamentale, bunurile necesare desfășurării activității administrației), rezerve ale statului, se înregistrează la Departamentul Rezervelor de Stat și se administrează de instituțiile cărora le sunt date în folosință. Statul își poate rezerva activități

economice pe care să le desfășoare exclusiv cu titlu de monopol de stat. Monopolurile se stabilesc conf. art. 40 din Legea nr. 15/1990, prin lege.

Terenurile instituțiilor de cercetare științifică pentru semințe, material săditor și animale de rasă sunt în administrarea acestora și constituie proprietate publică în conf. cu art. 34 (3) din Legea nr. 18/1991.

4.14.2. Dreptul de concesiune prevăzut de art. 25 din Legea nr. 15/1990

Așa cum s-a amintit, activități economice, servicii publice și unități de producție ale unor regii autonome, precum și terenuri proprietate de stat pot face obiectul unor concesiuni.

Metodologia concesiunii, închirierii și locației gestiunii a fost aprobată prin H.G. nr. 1228 din 12 dec. 1990, apoi modificată prin H.G. nr. 858/1991.

Prin contractul de concesiune, cedentul transmite concesionarului spre administrare, pe timp determinat, în schimbul unei redevențe, o activitate economică, un serviciu public, o subunitate productivă sau un teren proprietate de stat.

La expirarea concesiunii, toate bunurile concesionate, inclusiv cele dobândite în perioada concesiunii se predau concedentului, libere de orice sarcini.

4.14.3. Dreptul de concesiune asupra terenurilor atribuite persoanelor fizice pentru construcții, (Legea nr. 50/1991)

Concesionarea are loc prin licitație publică, dar se pot face concesiuni și fără licitație pentru:

- construirea de locuințe pentru invalizi de gradul I și II, familiile celor decedați în revoluția din 1989, familiile ale căror gospodării au fost demolate fără forme legale;

- pentru construirea de locuințe de utilitate publică cu caracter social, fără scop lucrativ.

Concesiunea se face cu plată, astfel ca prețul concesiunii terenurilor, în condițiile economice de piață să se recupereze în 25 ani.

Durata concesiunii terenului este egală cu durata construcției.

4.14.4. Dreptul de folosință asupra unor terenuri atribuite anumitor societăți comerciale cu capital mixt (român și străin)

Art. 3 din Legea nr. 35/1991 prevede că asociații români la societățile comerciale, în asociere cu persoane fizice sau juridice străine, pot consti-

tui cu titlu de aport la capitalul social, dreptul de proprietate sau alte drepturi reale asupra terenului ori a altor imobile, necesare pe toată durata societății comerciale.

4 14.5 Dreptul de folosință asupra unor terenuri atribuite conform legii nr. 58/1974

Legea nr. 58/1974 s-a abrogat, dar, potrivit art.35 (3) din Legea nr.18/1991, terenurile atribuite în conformitate cu Legea nr.58/1974 trec în proprietatea actualilor titulari ai dreptului de folosință a terenului, proprietari ai locuințelor.

4.14.6 Dreptul de folosință asupra unor terenuri atribuite persoanelor, fizice pentru construirea de locuințe (Legea nr. 4/1973)

Legea nr. 4/1973 a fost abrogată de Legea 50/1991. în conf. cu art. 35 (2) din Legea nr.18/1991, aceste terenuri trec, la cererea actualilor proprietari ai locuințelor, în proprietatea lor, integral sau proporțional cu cota determinată.

4.14.7. Dreptul de folosință în alte situații

Societățile comerciale cu capital de stat pot avea în folosință un teren proprietate de stat. Terenurile statului sau ale unităților administrativ-teritoriale, aflate în cimitire, pot fi închiriate sau concesionate pentru înhu-

CAPITOLUL V

5. PROPRIETATEA PRIVATĂ

5.1. Definiție și clasificarea proprietății după titular

Proprietatea privată este acea proprietate care aparține persoanelor fizice sau juridice particulare. Statul și unitățile administrativ-teritoriale au, de asemenea, proprietate privată.

Proprietatea cooperatistă aparține cooperativelor meșteșugărești, de consum, de credit și uniunilor acestor cooperative, care pot fi județene sau centrale.

Art.35 din Legea nr.15/1990 arată că regiile autonome și societățile comerciale cu capital de stat se pot asocia între ele sau cu alte persoane juridice ori fizice în scopul creării de noi societăți comerciale.

Asociațiile intercooperatiste sau de stat și cooperatiste s-au putut organiza în societăți comerciale pe acțiuni în termen de 90 de zile de la publicarea Legii nr. 18/1991 (art.29 (l)).

Proprietatea cooperatistă este proprietate privată, întrucât Constituția în art. 135 prevede numai două feluri de proprietăți: publică, arătată expres în Constituție sau stabilită prin lege și proprietate privată. Proprietatea cooperatistă nefigurând în proprietatea publică, nu poate fi decât privată.

Cooperatiya meșteșugărească este organizată și funcționează potrivit Decretului 66 din 9 februarie 1990.

Cooperatiya de consum și credit a fost organizată și funcționează în conformitate cu Decretul 67 din 9 decembrie 1990.

5.2. Clasificarea proprietății private după alte criterii

5.2.1. A. *Proprietatea corporală și necorporală*

După obiectul său, proprietatea poate fi corporală și necorporală. În categoria acestei din urmă proprietăți intră proprietatea intelectuală, artistică și industrială.

Drepturile asupra proprietății necorporale diferă de acelea asupra proprietății corporale în sensul următor:

- a) după publicarea operei, autorul nu mai are atributul de usus, acesta devenind public, la dispoziția tuturor oamenilor,
- b) drepturile autorului se transmit asupra moștenitorilor, dar pe timp

limitat, după care opera trece în domeniul public.¹²

5.2.2. B. Proprietate individuală și proprietate colectivă

În raport de titularul căruia îi aparține, proprietatea poate fi individuală sau colectivă.

Proprietatea individuală are ca obiect unul sau mai multe bunuri, care aparțin unei singure persoane sau mai multor persoane, pentru părți precis determinate.

Proprietatea colectivă are ca obiect unul sau mai multe bunuri care aparțin mai multor persoane, fără ca vreuna dintre ele să aibă drepturi exclusive (de ex.: bunurile publice, bunurile instituțiilor: școli, spitale etc.).

5.2.3. C. Proprietate aparentă

Proprietarul aparent exercită în fapt dreptul de proprietate asupra unui bun, fără a fi în realitate proprietar. De ex.:

- cel care cumpără un bun de la o persoană care nu era proprietarul bunului;
- cel care a luat în stăpânire o moștenire, crezându-se moștenitor legal, deși avea prioritate un alt moștenitor.

Acele încheiate de proprietarul aparent sunt valabile dacă:

- a) terțul a fost de bună credință;
- b) actul de dispoziție este un titlu particular.

5.3. Regimul juridic al fondului funciar și al construcțiilor

5.3.1. Terenurile

Acestea pot fi:

- a) agricole (arabile, vii, livezi etc.);
- b) terenuri forestiere;
- c) terenuri aflate sub ape;
- d) terenuri cu destinație specială (pentru șosele, căi ferate etc.).

Terenurile pot fi proprietate privată sau publică.

Terenurile care nu sunt folosite timp de 2 ani atrag pierderea dreptului de folosință conf Legii nr. 18/1991.

Terenurile pot fi deținute numai de persoanele care au cetățenia română și domiciliază în România.

¹²I.P. Filipescu, op. cit., p. 123.

Conform Legii nr.18/1991 (art.83-84), terenurile se organizează pentru o mai bună folosire a lor, în scopul producției agricole pe bază de studii și proiecte, la cererea proprietarilor.

Art.85-91 din Legea nr. 18/1991 prevăd sancțiuni civile și administrative pentru nerespectarea legii.

Înstrăinarea, prin acte inter vivos, a terenurilor se face în conf. cu art.46 prin act autentic.

Străinii nu pot dobândi în proprietate terenuri în România.

Persoanele străine care moștenesc terenuri în România sunt obligate să le înstrăineze în termen de un an.

5.3.2. Construcțiile

Regimul juridic al construcțiilor este stabilit prin Decret-Lege nr. 61/1990 privind vânzarea de locuințe din fondurile statului către populație, și Legea nr.50/ 7.VIII.1991 privind unele măsuri pentru realizarea construcțiilor.

Principalele prevederi ale Decretului nr. 61/1990 sunt următoarele:

- Locuințele se vând numai cetățenilor români cu domiciliul în țară (art.3);
- Odată cu locuința se transmite și dreptul de folosință asupra terenului, pe durata de timp cât va dura locuința;
- Părțile comune (scări, acoperiș, culoare etc.) sunt în coproprietate forțată;
- Clădirile sunt scutite de impozit timp de 10 ani;
- Dobânditorul poate avea și o a doua locuință în proprietate.

CAPITOLUL VI

6. MODALITĂȚILE JURIDICE ALE DREPTULUI DE PROPRIETATE

6.1. Proprietatea rezolubilă

Modalitățile juridice ale dreptului de proprietate sunt următoarele:

- a) proprietatea rezolubilă;
- b) proprietatea anulabilă;
- c) proprietatea comună care poate fi pe cote părți și în devălmășie.

Proprietatea este rezolubilă când este afectată de o condiție (contract sub condiție rezolutorie sau dispoziție legală - donație rezolubilă pentru naștere de copil) (art.836 C. civ.). Exemple de rezoluție contractuală: se vinde un bun cu plata în rate, având condiția ca, dacă nu se plătesc două rate consecutive la scadență, contractul se reziliază de drept și cumpărătorul pierde dreptul de proprietate. Condiția poate fi suspensivă: se donează un bun unei persoane, cu condiția să treacă examenul de licență până la anumită dată. Dacă nu se realizează condiția, dreptul de proprietate revine donatorului.

Proprietatea rezolubilă are importanță, pentru că ea nu are o existență sigură și se pierde de dobânditor la împlinirea condiției. Consecința ar fi că s-ar anula și actele juridice făcute de dobânditorul bunului sub condiție, potrivit principiului *resoluto jure dantis resolvitur jus accipientis*.

Uneori legea îi apără pe subdobânditori. Astfel, în conf. cu art. 834 C. civ., desființarea donației nu atrage după sine anularea sarcinilor reale constituite de donator unor terți, dacă aceștia și-au înscris drepturile înainte ca donatorul să fi pornit acțiunea de revocare a donației.

6.2. Efectele proprietății rezolubile

Trebuie să distingem trei situații:

- a) condiția rezolutorie este pendinte;
- b) condiția s-a realizat;
- c) condiția a căzut.

a) În situația când condiția rezolutorie este pendinte, dobânditorul poate face acte de administrare sau de dispoziție asupra bunului și îl poate lăsa ca moștenire, dar cu caracterul său rezolubil. Actele de dispoziție pe care le face dobânditorul vor fi rezolubile potrivit principiului *nemo plus jus ad alium transferre potest quam ipse habet*.

b) Dacă se realizează condiția rezolutorie, terțul dobânditor este considerat ca și cum nu ar fi primit nimic și/deci se va consolida dreptul proprietarului, înstrăinarea fiind oneroasă, transmitătorul trebuie să restituie prețul primit de la terțul dobânditor.

c) Dacă a căzut condiția rezolutorie, dreptul proprietarului se validează și toate actele de dispoziție făcute de el *pendente conditione* se consolidează retroactiv.

6.3. Proprietatea anulabilă

6.3.1. Definiție și efecte

Actul translativ de proprietate care poate fi anulat se consideră afectat de o condiție rezolutorie.

Dacă acțiunea în anulare (nulitate relativă) este exercitată și admisă, dreptul de proprietate al dobânditorului se desființează cu efect retroactiv.¹³

Proprietatea anulabilă este acea proprietate dobândită printr-un act juridic lovit de o nulitate relativă (eroare, dol, violență).

Anularea are efect retroactiv atât între părți, cât și față de terți.

Confirmarea actului lovit de o nulitate relativă îl consolidează și partea care l-a confirmat nu mai poate cere anularea lui.

6.3.2. Proprietatea comună

6.3.2.1. Generalități

Proprietatea este comună când bunul aparține mai multor persoane, partea fiecăruia fiind determinată sub forma unei fracții: 1/2, 1/3, 1/4 etc. Coproprietarii se găsesc în acest caz în indiviziune. Unele bunuri, prin natura lor, pot fi partajabile în natură, dar cele mai multe nu pot fi împărțite. De exemplu, se poate împărți în natură un teren, o livadă, o pădure de același fel, o cantitate de băutură, de fructe etc., dar nu se poate împărți îmbrăcăminte, încălțăminte, bunurile de uz casnic: radioul, televizorul, frigiderul, un tablou, o statuie etc.

Când bunul se găsește în folosința mai multor proprietari, fără ca ei să aibă anumite cote, proprietatea este devălmașă: de pildă, folosirea unui eleșteu sau lac cu pește de toți locuitorii unei comune, sau folosirea unui izlaz pentru vite.

¹³I.P. Filipescu, op. cit., p.144.

6.3.2.2. *Proprietatea comună pe cote părți*

În proprietatea pe cote părți, coproprietarii au anumite cote determinate matematic, dar nu se știe în mod concret care este această cotă de 1/3, - 1/4 etc.

Ca atare:

- nici un coproprietar nu are un drept exclusiv asupra unei porțiuni din bun;
- coproprietarii au dreptul de proprietate asupra unor cote determinate matematic, nu concretizate material.

Ei pot să-și înstrăineze gratuit sau oneros cotele lor și dacă dobânditorul primește toate cotele, devine proprietar unic asupra bunului, încetând proprietatea pe cote părți.

Proprietatea în cote părți poate rezulta din lege (cazul comoștenitorilor) sau din convenție: cumpărarea unui bun de soț și soție sau de doi ori mai mulți frați.

Proprietatea pe cote părți poate fi temporară (o moștenire) sau perpetuă (forțată), părțile comune ale unui bloc (scări, lift, coridoare, acoperiș etc.). Proprietarul unui apartament îl poate înstrăina cu cote din părțile comune pe care dobânditorul le va folosi cât va dura blocul, dacă nu-și va înstrăina și el apartamentul.

Când proprietatea este pe cote părți, fiecare coproprietar poate face acte materiale de folosință fără a încălca drepturile celorlalți coproprietari, dar acte juridice de dispoziție nu va putea face decât cu privire la cota sa.

Actele juridice de administrare (închirierea bunului, contractarea de lucrări de reparații etc.) nu vor fi valabile decât dacă sunt făcute cu acordul tuturor coproprietarilor.

Creditorul personal al unui succesor nu poate urmări cota parte a debitorului său, până când acesta nu va ieși din indiviziune, dar va putea cere partajul, în vederea realizării creanței sale.

În conf. cu art. 728 C. civ. nimeni nu poate fi obligat să rămână perpetuu în indiviziune. Coeredele poate cere ieșirea din indiviziune oricând - acțiunea fiind imprescriptibilă - chiar dacă ar exista o convenție contrară. Art.728 (2) prevede posibilitatea pentru copărtași să rămână în indiviziune o perioadă de cel mult 5 ani, la expirarea căreia se poate conveni să rămână în indiviziune încă 5 ani.

Imprescriptibilitatea ieșirii din indiviziune poate fi înlăturată prin uzucapiune, dacă un copărtaș a folosit pentru sine bunul 30 ani.

Coproprietatea poate înceta când:

- copărtașii își înstrăinează cotele lor unui terț sau unui copărtaș;
- prin partaj (împărțea la în natură).

Când bunul nu este partajabil în natură, el se poate vinde și se împarte prețul.

6.3.2.3. *Proprietatea pe cote părți forțată și perpetuă*

Se caracterizează prin faptul că:

- ◆ Nu se poate cere ieșirea din indiviziune a cotei părți forțate și perpetue. Ea există, câtă vreme există imobilul (construcție) pe etaje;
- ◆ Este un accesoriu al bunului comun;
- ◆ Când se înstrăinează apartamentul, se înstrăinează automat și cota parte forțată și perpetuă.¹⁴

Coproprietarii, proporțional cu cotele lor, vor participa la cheltuielile de întreținere și reparare a părților comune.

Coproprietatea forțată privind zidul comun. (A se vedea art. 590-591 C. civ.).

Coproprietatea forțată privind gardul comun. (A se vedea art.606 C. civ.).

6.3.2.4. *Proprietatea comună în devălmășie*

Proprietatea în devălmășie este acea proprietate folosită în comun de codevălmași, nefiind împărțită nici măcar în cote. De pildă, bunurile de uz comun dobândite de soți în timpul căsătoriei sunt folosite de fiecare: vesela, radio-ul, televizorul, covoarele, dulapurile etc.

Devălmășia încetează prin împărțirea bunurilor (de exemplu, la desfacerea căsătoriei).

Proprietatea în devălmășie se deosebește de proprietatea în cote părți, pentru că la cea dintâi nu se cunoaște partea care aparține fiecărui soț. Fiecare folosește bunul comun după necesități și integral; la proprietatea pe cote, se știe ce cotă are fiecare din bun: 1/2, 1/3, 1/4 etc., dar aceste cote sunt abstracte, bunul nu este divizat în natură.

În cazul în care bunul în devălmășie se înstrăinează, fiecare soț trebuie să fie de acord, pe când la bunurile în proprietate pe cote, oricare soț poate să-și înstrăineze cota sa.

La bunurile comune în devălmășie, fiecare soț poate face acte de administrare, existând prezumția unui mandat reciproc. La bunurile proprietate pe cote, un coproprietar poate face acte de administrare, cu condiția să nu lezeze drepturile celorlalți.

¹⁴ Trib. Suprem, dec. civ. nr. 507/1974, CD, 1974, p.56.

La proprietatea în devălmășie, un codevălmaș nu poate exercita o acțiune posesorie împotriva celuilalt codevălmaș, pe când la proprietatea pe cote este posibil acest lucru.

Cu atât mai mult codevălmașul nu poate introduce o acțiune în revendicare împotriva soțului său. Nici la proprietatea pe cote coproprietarul în indiviziune nu poate introduce acțiunea în revendicare împotriva celorlalți, până când nu au ieșit din indiviziune.¹⁵

Coproprietarul în indiviziune nu poate introduce singur acțiune în revendicare împotriva unui terț, pentru că ar însemna că el revendică imobilul ca pentru sine. Așadar, el trebuie să fie împuternicit în acest mod de ceilalți coproprietari sau toți aceștia să formuleze acțiunea în revendicare. O atare acțiune presupune că reclamantul are un drept exclusiv și determinat, drept pe care coindivizarul nu-l are decât după facerea partajului sau ieșirea din indiviziune.¹⁶

¹⁵ Trib. Suprem, dec. civ. nr.2063 din 7 oct 1955, în C.D. 1955, vol.I, p.53

¹⁶ Trib. Suprem, dec. civ. 642/1960, în C.D. p.356, Trib. Suprem, dec. civ. nr.2241 din 24 noiembrie 1972. p.24.

CAPITOLUL VII

7. ATRIBUȚIILE DREPTULUI DE PROPRIETATE

7.1. Generalități

În conf. cu art.41 (1) din Constituție, dreptul de proprietate este garantat. Conținutul și limitele acestui drept sunt stabilite prin lege. Art.480 din C. civ. prevede că atributele dreptului de proprietate sunt recunoscute în limitele determinate de lege.

Art.41 (1) din Constituție dispune că dreptul de proprietate obligă la respectarea sarcinilor privind protecția mediului și asigurarea unei vecinătăți, precum și la respectarea sarcinilor care, potrivit legii sau obiceiului, revin proprietarului.

Restricțiile dreptului de proprietate derivă din:

=> lege (Restricții de interes public; restricții de interes privat);

=> convenția părților;

=> hotărâre judecătorească.

7.2. Restricții legale

a) Restricții de interes edilitar și urbanistic. Legea nr.50/1991 a stabilit restricții pentru construcții, privind alinierea, înălțimea și respectarea planului de sistematizare. Construcțiile se pot face numai pe baza și cu respectarea unei autorizații de construcții. Autorizația de construcții se eliberează pe baza certificatului de urbanism și amenajare a teritoriului și a planului de amplasare a construcțiilor.

b) Restricții în interes de salubritate și sănătate publică, care rezultă din planul de amenajare a teritoriului, a planului urbanistic general, zonal și de detaliu, cu privire la canalizare și la protecția mediului înconjurător (Art.41 (6) din Constituție).

c) Restricții de interes cultural, istoric și arhitectural. Art. 7 din Legea nr.50/1991 prevede că pentru autorizarea construcțiilor în zonele care se bucură de un regim de protecție se va proceda astfel:

❖ în rezervațiile istorice și de arhitectură este nevoie de avizul Comisiei naționale pentru protecția monumentelor sau al Departamentului pentru urbanism și amenajarea teritoriului.

❖ în parcurile naționale și rezervațiile naturale, este necesar avizul Ministerului Mediului.

În conf. cu art. 95 din Legea nr. 18/1991, monumentele istorice, vestigiile, tezaurele, obiectele arheologice care se vor descoperi în pământ vor fi declarate autorităților, care vor lua măsuri pentru conservarea și paza lor

d) Restricții de ordin economic general sau interes local:

❖ Art. 19 din Legea nr. 18/1991 stabilește unele obligații pentru asigurarea protecției solului și cultivarea terenului.

❖ Autoritatea publică poate folosi subsolul oricărei proprietăți imobiliare, pentru lucrări de interes general, cu obligația să despăgubească pe proprietar pentru daunele cauzate (art. 4 (4) din Constituție).

e) Restricții, rezultând din regimul juridic al producerii, transportului și folosirii energiei, ori regimul juridic al apelor.

❖ Art.81 din Legea nr. 18/1991 prevede că liniile de telecomunicații, de transport și distribuire a energiei electrice, conductele pentru alimentare, cu apă, gaze și alte instalații similare se vor amplasa de-a lungul căilor de comunicații, al digurilor, canalelor de irigații, să nu stânjenească lucrările agricole.

f) Restricții în interesul apărării țării, ca de pildă, crearea unor zone militare, ori pentru proiecția aeroporturilor, a porturilor sau altor obiective cu caracter economic sau de interes general.

g) Restricții datorită servituților aeronautice. Sunt interzise lucrările, construcțiile și instalațiile în apropierea aeroporturilor, care pot periclita siguranța zborurilor (Decr. nr.95 din 7 martie 1979).

h) Restricții ale proprietăților situate în zona de frontieră. Plasarea pomilor și arborilor este permisă numai de la distanța de 500 cm de fâșia de protecție către interior, iar a culturilor înalte (floarea soarelui) de la 250 cm către interior.

Lucrările de construcții în extravilan se pot face numai cu autorizația eliberată de primărie și de grăniceri (art.52 din Legea nr.56/1992) și de la distanța de 500 m.

i) Alte restricții pentru utilitate publică:

❖ cărarea pe marginea apelor navigabile;

❖ construcțiile la o anumită distanță de calea ferată;

❖ restricții rezultând din regimul juridic al pădurilor;

❖ restricții rezultând din regimul juridic al apelor;

❖ restricții rezultând din regimul juridic al construirii drumurilor.

j) Restricții privind anumite bunuri care nu pot fi folosite decât în condiții speciale, ca de exemplu:

❖ stupefiante;

❖ substanțe toxice;

❖ arme și muniții;

❖ bunuri din fondul arhivistic;

❖ bunuri din patrimoniul național-cultural.

7.3. Restricții legale de interes privat

Aceste restricții rezultă din vecinătate.

Codul civil le numește servituți naturale (art.578-585) și servituți legale (art. 586-619).

În conf. cu art. 557 C. civ., servituțile naturale se nasc din situația naturală a locurilor, iar cele legale se nasc din "obligația impusă de lege". Cele două feluri de servituți sunt drepturi reale și modalitățile de a fi ale proprietății.

Ca natură, sunt deosebite de servituțile propriu-zise.

A. Servituțile naturale sunt restricții ale dreptului de proprietate

Restricțiile privite de Codul civil ca servituți naturale sunt următoarele:

a) Obligația de grănițuire

Art. 548 C. civ. prevede că orice proprietar poate impune vecinului să-și grănițuiască proprietatea, adică să-și stabilească hotarul prin semne vizibile. Această operație se face prin buna înțelegere a părților sau pe cale judecătorească. Cheltuielile de grănițuire se suportă în părți egale de proprietarii vecini. Dacă se face și operația de măsurare a celor două proprietăți, cheltuielile de grănițuire se suportă proporțional cu suprafețele proprietăților.

Dacă acțiunea are ca obiect stabilirea hotarului între proprietăți, acțiunea este posesorie; dacă acțiunea are ca obiect delimitarea proprietăților vecine, acțiunea va fi pețitorie, iar dacă se are și o fâșie de teren în stăpânire, acțiunea va fi de revendicare.¹⁷

b) Obligația de a contribui la îngrădirea proprietății

În conf. cu art. 585 C. civ., proprietarul are dreptul să-și îngrădească proprietatea și să oblige pe vecin să contribuie la efectuarea acestei operații. Zidul nu poate fi mai înalt de 2 m.

Convenția vecinilor să nu facă zid despărțitor între proprietățile lor sau să facă despărțirea în alt mod este valabilă.

c) Restricția referitoare la scurgerea apelor

Art.578. C. civ. prevede că locurile inferioare sunt supuse apelor care curg firesc din locurile superioare, fără ca omul să contribuie la aceasta. Proprietarul locului superior nu poate face lucrări să înrăutățească situația locului inferior. Nici proprietarul locului inferior nu poate ridica stavilă să oprească apa care ar curge riormal de la locul superior. o

Apele din ploi, care se strâng pe acoperișul casei, trebuie să cadă pe locul proprietarului casei și nu la vecin.

¹⁷ Trib. Suprem, dec. civ. nr.225/1982, în R.R.D., nr.12/1982, p.59.

d) Restricția referitoare la izvoare

Potrivit art.579 C. civ., proprietarul care are un izvor pe locul său superior îl poate folosi, fără a stânjeni însă pe proprietarul locului inferior.

În conf. cu art.135 (4) din Constituție, apele cu potențial energetic valorificabil și acelea care pot fi folosite în interes public sunt proprietate exclusiv publică.

B. Servituțiile legale

Restricțiile proprietății, denumite servituți legale, sunt următoarele:

a) Restricții privind trecerea pe locul vecin

În conf. cu art. 616 C civ., proprietarul care nu poate ieși de pe locul său la calea publică poate cere vecinului un drept de trecere pe fondul său, cu obligația de a-l despăgubi.

Sunt socotite locuri înfundate și acelea care nu au o ieșire, corespunzătoare la calea publică.

Dreptul de trecere trebuie să cauzeze o pagubă cât mai mică vecinului și, pe cât posibil, drumul de trecere să fie cât mai scurt. Acest drept este imprescriptibil.

Dreptul la despăgubire al proprietarului pe al cărui loc se află drumul de trecere este prescriptibil (art.619 C. civ.).

b) Restricția referitoare la vederea pe proprietatea vecină

În conf. cu art. 611-613 C. civ., un proprietar nu-și poate deschide o vedere dreaptă asupra proprietății vecinului său prin ferestre, balcoane, terase în paralel cu linia care separă proprietatea sa de a vecinului, decât dacă între zidul în care este fereastra ori între linia exterioară a balconului, terasei și între linia despărțitoare a proprietăților există o, distanță de cel puțin 1,90 m.

c) Restricții referitoare la plantații și construcții

Proprietarul unui teren nu are dreptul să planteze și să construiască până la linia despărțitoare dintre el și terenul vecin.

Art. 607 C. civ. prevede că arborii sau pomii înalți trebuie plantați la 2 m de linia despărțitoare între proprietăți și celelalte plantații, la 1/2 m, dacă între părți nu s-a convenit altfel, în caz de nerespectare a acestei prevederi, vecinul care a plantat poate fi obligat să scoată plantațiile (art.608 C. civ.). Dacă se întind crengile plantației peste locul vecin, titularul are dreptul să ceară tăierea crengilor respective.

d) Alte restricții legale

Servitutea de picătură a streșinilor, care obligă pe proprietar să facă streșinile în așa fel ca apa să cadă pe locul său (art.615 C. civ.).

7.4. Restricții convenționale

7.4.1. *Generalități. Valabilitatea restricțiilor convenționale*

Restricțiile pot fi generate și de convenția părților. S-a decis că este valabilă clauza contractuală prin care, dobânditorul unui bun, cu titlu oneros sau gratuit se obligă - la cererea vânzătorului sau donatorului - să nu înstrăineze temporar bunul dobândit, întrucât numai interdicția inalienabilității perpetue încalcă principiul libertății convențiilor și libertății de a dispune de dreptul de proprietate asupra bunului, după plac.¹⁸

Inalienabilitatea sau indisponibilitatea temporară trebuie, totodată, să se întemeieze pe un interes legitim și serios (de pildă, pe toată perioada când dobânditorul beneficiar este minor).

7.4.2. *Nulitatea stipulației de inalienabilitate ori de indisponibilitate*

Este nulă clauza de inalienabilitate ori de indisponibilitate când aceasta ar fi perpetuă sau nu ar prezenta un interes serios și legitim.

Dacă o clauză de natura celei de mai sus figurează într-un act cu titlu oneros, contractul respectiv va fi izbit de o nulitate absolută, dar când actul juridic este cu titlu gratuit (contract de donație sau testament) este nulă numai clauza respectivă.

Dacă bunul s-a înstrăinat cu clauza inalienabilității sau indisponibilității temporare și nu se respectă clauza, transmitătorul va putea cere acționarea beneficiarului în judecată, rezoluția contractului și eventual daune. În acest caz, dobânditorul beneficiar va trebui să restituie bunul.

Pe durata inalienabilității sau a indisponibilității, nu se pot constitui drepturi reale asupra bunului (ipotecă, uzufruct, abitație, servitute).

7.4.3. *Inalienabilitatea legală a bunului*

- Așa cum s-a amintit mai sus, bunurile prevăzute la art. 135 (4) din Constituție sunt inalienabile, fiind proprietate publică.

- Bunurile prevăzute de art.18.(1), 20 și 39 din Legea nr. 18/1991 nu se pot înstrăina timp de 10 ani socotiți de la începutul anului următor celui în care s-a făcut înscrierea proprietății.

- În conf cu art. 50 din Legea nr. 18/1991, terenurile agricole din extravilan nu pot face obiectul unei execuții silite sau voluntare, decât în cazurile prevăzute de lege.

¹⁸M.G. Rarincescu, op. cit, vol.II, p.59.

7.4.4. Restricții pe cale judecătorească

În conformitate cu art. 588 C. civ., proprietarii vecini sunt supuși unor obligații reciproce fără a exista vreo convenție între ei.

De pildă, un proprietar face pe terenul său săpături care slăbesc rezistența casei vecine. Proprietarul casei care s-ar deteriora îl poate opri printr-o acțiune introdusă la instanța judecătorească de resort.

Un proprietar poate cere vecinului să fie de acord să intre în curtea lui să-și construiască un gard sau un zid despărțitor, să nu-l deranjeze făcând zgomot în orele de dihnă etc.

Orice persoană care își exercită drepturile sale în așa fel încât cauzează altuia un prejudiciu material sau moral săvârșește un abuz de drept și poate fi oprit prin hotărâre judecătorească să procedeze astfel.

Limitele exercitării drepturilor subiective sunt prevăzute de art. 3 din Decr. nr.31/1954 privind persoanele fizice și juridice.

În conf. cu art. 54 din Constituție, orice persoană trebuie să-și exercite drepturile și libertățile cu bună credință, fără să încalce drepturile și libertățile celorlalți. Cine încalcă aceste limite săvârșește un abuz de drept și instanța de judecată îl poate apoi și obliga la despăgubiri.

Art. 3 din Decr. nr.31/1954 prevede, de asemenea, că drepturile civile trebuie exercitate corespunzător scopului lor economic și social.

Putem conchide că acela care nu-și exercită drepturile cu bună credință și în conformitate cu scopul lor economic și social, săvârșind o pagubă altuia, comite un abuz de drept și instanța de judecată îl obligă să înceteze activitatea sa abuzivă, sub sancțiunea unor daune cominatorii și cu suportarea pagubelor săvârșite.

7.4.5. Exproprierea și confiscarea

În conf. cu art. 41(3) din Constituție, nimeni nu poate fi expropriat decât pentru cauză de utilitate publică prin lege, cu o dreaptă despăgubire.

Potrivit art.41 (7) din Constituție, averea dobândită în mod licit nu poate fi confiscată.

Bunurile folosite, destinate sau rezultate din infracțiuni și contravenții, se confiscă.

CAPITOLUL VIII

8. MODURILE DE DOBÂNDIRE A PROPRIETĂȚII

8.1. Generalități

În conf. cu art.285, 338, 645 C. civ., proprietatea se dobândește prin efectul legii, prin tradiție și perceperea fructelor de către posesorul de bună credință (art.485 și 486 C. civ.) prin succesiune testamentară și legală, prin donație, prin accesiune și uzucapiune (art. 645,648 C. civ.).

8.2. Legea ca mod de dobândire a proprietății

Ca mod de dobândire a proprietății, legea reglementează:

- dobândirea fructelor de către posesorul de bună credință (art. 485 C.civ.);
- dobândirea coproprietății zidului comun (art.597 și 598 C. civ.);
- dobândirea bunurilor imobiliare prin posesia de bună credință (art.-1909 C. civ.).

8.3. Tradiția ca mod de dobândire a proprietății

Tradiția este executarea materială a transferării proprietății, ca de pildă, la darul manual, transferul titlurilor de valoare la purtător.

8.4. Ocupația ca mod de dobândire a proprietății

Prin, ocupație înțelegem luarea în posesie cu intenția de a deveni proprietar al unui bun care nu aparține nimănui.

Art.477 și 646 C. civ. prevăd că bunurile vacante și fără stăpân, precum și ale persoanelor care decedază fără a avea moștenitor sau ale moștenitorilor care le-au refuzat, se cuvin statului.

Sfera dobândirii proprietății prin ocupație de către alte persoane, în afară de stat, este foarte redusă.

Trebuie precizat că imobilele nu se pot dobândi prin ocupație, ci numai printr-o posesie îndelungată, de bună credință (uzucapiune).

Se dobândesc prin ocupație:

- apa de băut sau pentru nevoile gospodăriei, luată dintr-un izvor natural, vânatul (conf. Legii 26/25.XI.1976), peștele prins (Legea nr. 12/12.VIII.1974) dacă s-au făcut cu respectarea legii;
- bunurile părăsite, nu însă și cele pierdute.

8.5. Hotărârea judecătorească ca mod de dobândire a proprietății

Hotărârile judecătorești pot fi declarative de drepturi când recunosc părții litigante un drept subiectiv preexistent sau constitutive (atributive), ca de exemplu, ordonanța de adjudecare când i se conferă dreptul de proprietate unei persoane al unui bun cumpărat la o licitație.

8.6. Accesiunea ca mod de dobândire a proprietății

În conf. cu art. 488 din C. civ., tot ce se unește și se încorporează cu un bun se cuvine proprietarului bunului.

Dacă bunul încorporat nu este proprietatea nimănui, accesiunea are caracterul unei ocupații.

Tot ceea ce produce bunul sau se unește cu bunul ca un accesoriu, natural sau artificial, se numește accesiune.

Accesiunea poate fi imobiliară sau mobilă.

Accesiunea imobiliară naturală: aluviunea, avulsia, insulele, prundișurile.

□ Aluviunea

În conf. cu art. 495 și 496 C. civ., creșterile de pământ care se fac pe malurile apelor curgătoare sau după retragerea apelor de la un mal la altul se numesc aluviuni și se cuvin proprietarului fondului riveran. De la aceasta fac excepție:

a) pământurile care rămân după retragerea apelor sunt proprietatea aceluia cărora le-au aparținut;

b) albia apei curgătoare care și-a schimbat cursul rămâne proprietarilor mărginași, care în termen de un an pot aduce apa pe vechea ei albie (art. 78 din Legea nr. 18/1991);

c) pământul rămas după retragerea mării devine proprietate publică.

□ Avulsia

Adăugirea la un teren a unei bucăți smulse și aduse de ape de la un alt teren se numește avulsie.

Porțiunea de teren alipită, dacă nu este revendicată în termen de un an de proprietarul de la care a fost smulsă, devine proprietatea aceluia la al cărui teren s-a alipit.

Dacă bucata de teren s-a desprins dintr-un teren public, dreptul de a o revendica este imprescriptibil (art. 1844 C. civ., art. 5 alin. ultim din Legea nr. 18/1991, art. 135 pct. 5 din Constituție).

□ Insulele și prundișurile

Art. 500 C. civ. prevede că insulele și prundișurile ce se formează în râurile pe care nu se navighează aparțin proprietarului fondului pe care s-au format.

Dacă un râu face un braț înconjurând o porțiune de teren, insula formată aparține proprietarului fondului din care s-a format.

□ Accesiunea animalelor

Potrivit art. 503 C. civ., animalele și păsările sălbatice care se opresc pe o proprietate devin proprietatea aceluia care stăpânește fondul.

□ Accesiunea imobiliară artificială.

Se consideră accesiune imobiliară artificială:

- construcția sau plantațiile făcute de proprietar pe terenul său, dar cu materiale aparținând altei persoane;
- construcția sau plantațiile făcute de proprietar cu materialele sale, dar pe terenul altei persoane.

Cel care beneficiază de accesiune trebuie să despăgubească pe cealaltă parte.

În dreptul nostru este consacrat principiul *superficies cedit solo* (art. 493, 494 C. civ.).

Dacă este de rea credință constructorul, adică știa că terenul nu este al său și totuși face construcția, proprietarul terenului are două posibilități:

- să păstreze lucrările și să plătească materialele și munca aceluia care a construit;
- să oblige pe constructor să-și ridice construcția și să suporte eventualele daune.

Jurisprudența a hotărât în legătură cu aplicarea art. 494 C. civ. următoarele:

a) Să se cerceteze dacă proprietarul terenului nu a acceptat efectuarea lucrărilor, pentru ca apoi să oblige pe cel care a făcut construcția să le ridice ori să le oprească pentru sine, plătindu-le la preț redus;

b) Să se înlocuiască soluția neeconomică a dărâmării construcțiilor cu plata unei despăgubiri;

c) Desființarea construcțiilor nu poate avea loc decât cu autorizarea prealabilă a organului administrativ competent (Legea nr. 50/1991):

Când constructorul era de bună credință, considerându-se proprietarul terenului pe care, de altfel, îl posedă, nu poate fi obligat de proprietar să ridice construcțiile. El trebuie să despăgubească pe constructor, achitând contravaloarea materialelor, a muncii și o sumă reprezentând creșterea valorii fondului ca urmare a efectuării construcțiilor.

Art. 494 C. civ. nu se aplică în cazul în care constructorul nu avea posesia și nici măcar detinția terenului; de asemenea, art. 494 C. civ. nu se aplică în următoarele situații:

- a) dobânditorul terenului este evins de un terț;
- b) donatarul pierde terenul în urma revocării donației de către donator;

c) proprietarul terenului sub condiție rezolutorie construiește și după aceea se realizează condiția;

d) coproprietarul construiește și prin partaj terenul cade la alt copartăș.

În aceste cazuri, dacă se constată că au fost necesare cheltuielile, i se va restitui constructorului echivalentul lor.¹⁹

În cazurile menționate, constructorul a fost proprietarul terenului în momentul ridicării construcției, dar ulterior a pierdut calitatea de proprietar.

□ Accesiunea mobilă

Proprietarul bunului principal devine proprietarul bunului mai puțin important care s-a unit cu bunul principal. Proprietarul bunului principal va despăgubi pe proprietarul celui alt bun.

Accesiunea mobilă denotă că unul din bunuri este pierdut sau furat, sau proprietarul care face încorporarea este de rea credință.²⁰

□ Adjuncția

În conf. cu art.504 C. civ., adjuncția este unirea a două bunuri aparținând la proprietari diferiți - care formează un tot, dar rămân distincte, se pot despărți și păstra separat, de pildă, o piatră prețioasă fixată într-o brătară. Bunul accesoriu va fi cel mai puțin valoros sau cel cu volum mai redus.

□ Specificația

Specificația este prelucrarea și transformarea unui material aparținând altei persoane: executarea unei statui dintr-un bloc de marmură, confecționarea unei rochii dintr-un material de mătase, de pânză etc.

Dacă materialul este lucrul principal, proprietarul materialului devine proprietarul bunului realizat.

Dacă executarea lucrării este mai importantă (executarea unei statui, a unui tablou), proprietarul bunului realizat este acela care a executat lucrarea.

În conf. cu art.514, 515 C. civ., dacă bunul s-a realizat fără acordul proprietarului materiei, executantul va trebui să restituie un material similar și, eventual, să plătească daune.

□ Confuzia (amestecul)

Are loc când se unesc două bunuri aparținând la proprietari diferiți în așa fel încât nu se mai recunosc și nici nu se mai pot separa (amestecul a două lichide).

Bunul principal din amestec este cel mai valoros ori cel în cantitate mai mare, dacă sunt de valori egale pe unitatea de măsură.

¹⁹ M.G. Rarincescu, op. cit., vol.II, p.111.

²⁰ Ion P. Filipescu, op. cit., p. 197.

CAPITOLUL IX

9. UZUCAPIUNEA (PRESCRIȚIA ACHIZITIVĂ)

9.1. Noțiune și generalități

Uzucapiunea este dobândirea proprietății sau a altui drept real (uzufruct, abitație, servitute) prin posedarea neîntreruptă în timpul prevăzut de lege.

Uzucapiunea este o dovadă certă a dreptului de proprietate,

Se pot uzucapa numai bunurile imobile.²¹

Evident, este vorba de imobilele care se găsesc în circuitul civil. Imobilele proprietate publică nu pot fi uzucapate (art.135 (4 și 5) din Constituție).

În conf. cu art. 42 pct.2 străinii nu pot dobândi terenuri și în consecință, nici nu le pot uzucapa.

Uzucapiunea presupune o posesie utilă și neviciată. Ea trebuie să fie continuă, netulburată și neîntreruptă, publică și sub nume de proprietar.

Detenția precară și posesia viciată nu duc la uzucapiune, ca de pildă, chiriașul care folosește locuința ca locatar, în conf. cu art. 1853 (2).

Un comostenitor poate uzucapa bunul succesoral comun, dacă el se comportă ca moștenitor unic, folosind în mod exclusiv bunul comun.²²

9.2. Durata uzucapiunii

Uzucapiunea are durata de: a) 30 de ani, b) sau de la 10-20 de ani.

9.2.a. Uzucapiunea de 30 de ani în conf. cu art 1890 C. civ., necesită:

- o posesie de 30 de ani;
- posesia să fie utilă adică neviciată.

Este posibil ca posesorul să adauge la posesia sa posesia autorului său (joncțiunea posesiilor).

Dacă sunt îndeplinite condițiile de mai sus (o posesie de 30 de ani și neviciată), chiar dacă cel care posedă nu are nici un titlu - poate fi de rea credință - uzucapiunea se realizează.

Termenul de uzucapiune se calculează pe zile întregi.

Ziua de începere, spre deosebire de ziua de împlinire, nu intră în calcul. Deci, uzucapiunea va fi îndeplinită după trecerea ultimei zile a termenului (art.1889 C. civ.).

²¹ C. Hamangiu și a., op. cit., vol.II, p.244.

²² T.S. dec. civ. nr.1045/1982 în CD. 1982, p.25.

Dacă uzucapiunea a început la 1 ianuarie 1930, ea s-a împlinit la 2 ianuarie 1960.

Uzucapiunea trebuie dovedită, de posesor fie în cadrul unei acțiuni principale, fie pe cale de excepție.

9.2.b. Uzucapiunea scurtă de la 10 la 20 de ani

La această uzucapiune se cer următoarele condiții:

- ◆ o posesie utilă a imobilului;
- ◆ posesia să se întemeieze pe un just titlu;
- ◆ posesorul să fie de bună credință;
- ◆ posesia să dureze 10-20 de ani.

În conf. cu art. 1847 C. civ., just titlu este un act translativ de proprietate, care provine de la altă persoană decât de la proprietar.

Certificatul de moștenitor nu constituie just titlu pentru această uzucapiune.²³

Justul titlu trebuie să aibă dată certă.

Un act nul nu poate fi just titlu.

Buna credință cerută de art. 1898 (1) C. civ. pentru uzucapiunea scurtă constă în credința greșită a posesorului că titlul său provine de la adevăratul proprietar.

Buna credință trebuie să existe în momentul dobândirii imobilului. Conf. art. 1899 (2) C. civ., buna credință se prezumă.

Pentru uzucapiune este suficient un termen de 10 ani, dacă adevăratul proprietar locuiește în raza teritorială a tribunalului județean în care se găsește și imobilul.

Termenul de uzucapiune este de 20 de ani când adevăratul proprietar locuiește în raza teritorială a tribunalului județean, diferită de aceea în care se află imobilul.

9.3. Întreruperea uzucapiunii

Uzucapiunea poate fi întreruptă din cauze:

- ◆ naturale;
- ◆ civile.

În prima categorie, a întreruperii din cauze naturale, intră folosirea imobilului timp de peste un an de o altă persoană sau de adevăratul proprietar.

Printr-o lege imobilul este scos de sub uzucapiune, ca de pildă, în cazul când devine proprietate publică.

²³ T.S. dec. nr.709/1974.1. Mihută. Repertoriu; p.107.

Întreruperea pentru cauze civile are loc în următoarele situații:

- a) recunoașterea de către posesor a dreptului adevăratului proprietar;
- b) prin cererea de chemare în judecată a posesorului de către proprietar chiar dacă aceasta s-a făcut la o instanță incompetentă;
- c) printr-un act începător de executare silită.

Prescripția nu este întreruptă dacă s-a pronunțat încetarea procesului, dacă cererea de chemare în judecată sau de începere a urmăririi silite a fost respinsă, perimată ori anulată, sau s-a renunțat la ea.

9.4. Suspendarea uzucapiunii

- Cauzele de suspendare sunt următoarele:

a) forța majoră în perioada de curgere a prescripției care îl împiedică pe posesor să facă acte de întrerupere a prescripției;

b) în perioada în care părțile (cel care invocă uzucapiunea, cât și cel care se opune) se găsesc în armată și aceasta este pe picior de război;

c) între părinți ori tutor pe de o parte, și minor, pe de altă parte, ori între curator și cel care se află sub ocrotirea sa, administrează bunurile minorului, respectiv ale interzisului, prescripția nu curge atâta timp cât nu s-a dat descărcarea de gestiune;

d) prescripția nu curge împotriva celui lipsit de capacitate de exercițiu, până nu i se numește un reprezentant legal care să-i încuviințeze actele;

e) prescripția nu curge între soți, atâta vreme cât căsătoria există. Cauzele de la a - b suspendă cursul prescripției, iar cele de la c - e împiedică să curgă prescripția.

- Întreruperea se deosebește de suspendarea prescripției, prin faptul că ea are ca efect ștergerea timpului de prescripție până în momentul întreruperii. După întrerupere, începe să curgă o nouă prescripție.

La suspendare se adună timpul de prescripție scurs înainte de suspendare. După încetarea suspendării prescripției, aceasta își reia cursul, adăugându-se și timpul anterior.

9.5. Joncțiunea prescripțiilor

Joncțiunea prescripțiilor însemnează adăugarea la prescripția celui, care o invocă, prescripția anterioară a autorilor săi. De pildă, posesorul începe să uzucapeze imobilul, dar îl înstrăinează înainte de îndeplinirea termenului. Dobânditorul va continua uzucapiunea.²⁴

Joncțiunea posesiilor este posibilă întotdeauna, dar nu obligatorie.

²⁴ Trib. Suprem, dec. civ. nr.2100/1979 în C.D.,p.40.

Prin urmare, noul posesor poate face joncțiunea posesiei sale cu posesia anterioară a autorului său, ori să înceapă o nouă posesie (art. 1859 - 1860 C. civ.). Dacă posesia anterioară a fost viciată, actualul posesor trebuie să o accepte ca atare (viciată), ceea ce nu înseamnă că și posesia sa trebuie să fie viciată.

Joncțiunea este posibilă în următoarele cazuri:

- a) să fie o posesie propriu-zisă, nu o detenție precară;
- b) cel care se prevalează de joncțiune să fie un succesor în drepturi al autorului.

Cel care uzurpă posesia altuia nu se poate folosi de joncțiunea posesiilor.

Dacă posesorul nou este de bună credință și posedă în baza unui just titlu va invoca posesia de rea credință a autorilor săi numai în cazul în care, până la împlinirea uzucapiunii sunt mai puțin de 10 ani. Dacă este mai mult, el va putea începe o nouă posesie de 10 ani pentru a uzucapa, renunțând la joncțiune.²⁵

9.6. Efectele uzucapiunii

Uzucapantul dobândește dreptul de proprietate sau alt drept real prin împlinirea timpului de uzucapiune. Efectul este retroactiv, în sensul că cel care a uzucapat se considera proprietar de când a început să posede.

Uzucapiunea poate fi recunoscută posesorului, fie pe calea unei acțiuni principale, fie pe cale de excepție.

Ea nu se ridică din oficiu, ci trebuie solicitată conf. art. 1841 C. civ.

Beneficiarul uzucapiunii poate renunța la efectele acesteia, numai după împlinirea ei, potrivit art 1838 C. civ.

Renunțarea este posibilă și când e tacită (art 1839 C. civ.).

Renunțătorul trebuie să aibă capacitatea de a renunța în conf. cu art 1840 C. civ.

Creditorii sau alte persoane interesate în conf. cu art 1843 C. civ. pot invoca uzucapiunea dobândită de debitorul lor, chiar dacă acesta ar fi renunțat la ea.

9.7. Prescripția instantanee asupra unui bun mobil

Art 1909 (1) C. civ. prevede că bunurile mobile se prescriu prin faptul posesiei iară a fi nevoie de o anumită perioadă de timp. Prevederile acestui text se aplică în următoarele condiții:

²⁵ Trib. Suprem, dec. civ. nr.1518/1978 în Repertoriu, "p.63; dec. civ. nr.972/1979 în C.D./1979, p.52.

- a) bunul să fie corporal. Intră în această categorie și titlurile la purtător;
- b) să fie o posesie adevărată, nu o detenție precară;
- c) posesia să fie utilă (neviciată);
- d) posesorul să fie de bună credință.

9.8. Dobândirea proprietății prin contract

9.8.1. *Efectul translativ al contractului*

În conf. cu art. 971 C. civ., contractele care au ca obiect transferul proprietății sau al altui drept real, acestea se transmit prin acordul părților, iar bunul, chiar dacă nu s-a predat este în riscul dobânditorului.

Art. 1295 precizează că proprietatea bunului vândut este transferată cumpărătorului din momentul în care părțile s-au înțeles asupra bunului și prețului, chiar dacă bunul nu s-a predat și prețul nu s-a plătit.

De la această regulă părțile pot deroga; ca excepții se pot menționa:

- a) dacă înstrăinarea are ca obiect un bun viitor, transferul dreptului real va avea loc când va exista bunul;
- b) proprietatea bunurilor determinate în genere are loc în momentul predării lor, deoarece atunci se face individualizarea lor,
- c) drepturile reale referitoare la imobile în regimul cărților funciare se transferă când se înregistrează în Cartea funciară;
- d) când înstrăinătorul nu este proprietarul bunului, proprietatea se va transmite numai atunci când el va deveni proprietar.

CAPITOLUL X

10. ACȚIUNEA ÎN REVENDICARE

10.1. Generalități

Proprietatea se apără prin acțiunile posesorii (acțiunea în complângere și acțiunea în reintegrare) și prin acțiunile petitorii.

De o importanță deosebită este acțiunea în revendicare care este o acțiune petitorie.

Această acțiune este folosită de proprietarul care a pierdut posesia bunului împotriva celui la care se găsește. Cu alte cuvinte, proprietarul neposesor solicită de la posesorul neproprietar să-i recunoască dreptul de proprietate și să-i restituie bunul pe care-l deține fără drept.

Acțiunea în revendicare privește bunuri mobile sau imobile determinate. Obiectul ei nu poate fi înlocuit cu alte bunuri de aceeași valoare.

Dacă proprietarul, prin deposedare, a suferit vreo pagubă, el poate cere în cadrul acțiunii în revendicare și despăgubiri.

10.2. Caracteristicile acțiunii în revendicare

a) Este o acțiune petitorie prin care se apără dreptul de proprietate, pe când prin acțiunile posesorii se apără posesia. Reclamantul trebuie să facă dovada dreptului de proprietate.

b) Este o acțiune reală, fiindcă apără dreptul de proprietate și acesta este un drept real.

c) Scopul acțiunii în revendicare este restituirea bunului, ceea ce însemnează că ea se pornește împotriva deținătorului bunului, chiar dacă el nu l-a deposedat pe proprietar.

10.3. În ce condiții se exercită acțiunea în revendicare

○ Acțiunea nu poate fi pornită decât de acela care este unic proprietar (proprietar în exclusivitate). Prin urmare, coindivizarul sau coproprietarul nu pot porni acțiunea în revendicare împotriva celorlalți coindivizari, pentru că nu au drepturi exclusive asupra părților ce li se cuvin.²⁶

²⁶ Trib. Suprem, dec. civ. nr.335/1975, în CD. p.31.

Totuși, dacă se face dovada de către coproprietar că a posedat bunul cu intenția de a-l uzucapa, poate introduce acțiune în revendicare împotriva celorlalți coproprietari.²⁷

○ Coproprietarul sau coindivizarul nu poate introduce o acțiune în revendicare împotriva terților. Acțiunea se poate porni numai de toți copărtășii. Explicația trebuie găsită în faptul că acțiunea în revendicare are ca efect recunoașterea dreptului de proprietate al reclamantului și aducerea lui în patrimoniul acestuia, ori un copărtăș nu are decât o cotă parte din bun, deci acțiunea trebuie pornită de toți.²⁸

○ Acțiunea în revendicare a unui bun comun al soților poate fi pornită de unul din ei, existând prezumția mandatului tacit reciproc. Când este vorba de un imobil, nu mai funcționează această prezumție și, deci, acțiunea trebuie introdusă de ambii soți.²⁹

10.4. Acțiunea în revendicare imobiliară

10.4.1. Dovada dreptului de proprietate

Art. 1169 C. civ. a consacrat regula din dreptul roman: *actori incumbit probatio*. Deci, reclamantul va trebui să dovedească faptul că este proprietarul imobilului, pe care îl revendică ori pentru care cere despăgubiri.

Orice act juridic, prin care se recunoaște existența dreptului, poate fi folosit în acțiunea în revendicare ca titlu de proprietate. Acest titlu este opozabil erga omnes datorită situației că dreptul de proprietate este opozabil erga omnes.

Dacă ambele părți litigante au titluri de proprietate asupra bunului revendicat, va avea câștig cel care și-a înscris mai repede titlul de proprietate (art.712 C. proc. civ.).

Prin înscriere, titlul devine opozabil (*qui prior tempore potior jure*).

Dacă nici una din părți nu și-a înscris titlul, va câștiga acela cu titlul cel mai vechi.

Dacă titlurile sunt de la autori diferiți, soluțiile propuse sunt deosebite:

- a) Va câștiga pârâțul fiindcă are posesia;
- b) Va câștiga acela cu titlul cel mai vechi;
- c) Va câștiga acela al cărui titlu provine de la un autor cu drept preferabil;
- d) Dacă pârâțul are titlu valabil, acțiunea se respinge.

²⁷ Trib. Suprem, dec. civ. nr.1903/1975 în CD. p.66.

²⁸ Trib. Suprem, dec. civ. nr.1030/1975, în CD. p.222.

²⁹ I.P. Filipescu, *op. cit.*, p.217. în sens contrar, C. Crișu, *Principatele acțiunii în justiție*. București, Edit Academiei, 1984, p.183, deoarece consideră acțiunea în revendicare ca o măsură de conservare. În acest sens și Dec. civ. nr.583/1973 a Trib. Suprem, în CD. 1973, p.239 au următoarea motivație: dreptul de proprietate este perpetuu și nu se stinge prin neuz.

Prin titlu se înțelege actul juridic translativ de proprietate (donația, vânzarea, schimbul), precum și titlul declarativ care recunoaște un drept anterior (partaj, tranzacție etc).

10.5. Acțiunea în revendicare este imprescriptibilă

Cu toate că art.1890 C. civ. prevede că orice drept la acțiune este supus prescripției extinctive și acest termen pentru acțiunile reale este de 30 de ani, doctrina și jurisprudența admite imprescriptibilitatea acțiunilor imobiliare.

Totuși, în cazul vânzării la licitație publică a unui imobil supus urmării silite, bunul respectiv nu poate, fi revendicat de către acela care se pretinde a fi proprietar, dacă au trecut 5 ani de la executarea actului final de urmărire (ordonanța de adjudecare, în conf. cu art. 561 C. pr. civ.).

Dacă acțiunea și revendicare imobiliară nu este supusă prescripției extinctive, proprietatea imobiliară poate fi totuși uzucapată (supusă o prescripției achizitive).

10.6. Efectele acțiunii în revendicare

Dacă se admite acțiunea, imobilul reintră în patrimoniul proprietarului liber de orice sarcini, potrivit principiului *rezoluto iure dantis, resolvi-tur jus accipientis*.

◆ Bunul se restituie în natură. Dacă aceasta nu ar mai fi posibil, bunul se restituie prin echivalent.

◆ Restituirea fructelor, cu precizarea următoare:

a) Dacă posesorul a fost de bună credință, vă reține fructele până la data punerii sale în întârziere; după această dată, fructele se vor da proprietarului.

b) Dacă posesorul a fost de rea credință, va restitui fructele, indiferent că au fost sau nu culese, sau contravaloarea lor, dacă nu le mai are.

Va avea dreptul la cheltuielile necesare pentru culegerea și păstrarea fructelor.

Până la plata cheltuielilor, posesorul are dreptul de retenție al bunului.

10.7. Acțiunea în revendicare mobilă

Așa cum s-a amintit, art. 1909 C. civ. prevede că posesia de bună credință a bunurilor mobile are valoare de titlu de proprietate. Textul se referă la bunurile mobile corporale. Prin excepție, textul se aplică și bunuri-

rilor incorporale, cum sunt titlurile de credit la purtător (acțiunile societăților comerciale, obligațiile emise de societăți comerciale sau de stat, certificatele și cupoanele de proprietate). Art. 1909 nu se referă la o universalitate de bunuri, cum este masa succesorală, ci la bunuri luate individual.

Textul poate fi invocat numai de posesorul de buna credință și nu un detentor precar (locatar, comodatari).

Posesia este de bună credință dacă este, reală (adică să existe *animus* și *corpus*, concomitent), utilă (neviciată, deci continuă, pașnică, publică și nepreacă).

Buna credință trebuie să existe în momentul începerii posesiei. Ea se prezumă.

Prevederile art. 1909 (1) C. civ. nu se aplică bunurilor pierdute sau furate (art.1909 (2)). Cel care a pierdut ori i s-a furat un bun îl poate revendica în 3 ani.

Art. 1909 (2) poate fi invocat de dobânditorul de bună credință de la hoț sau de la cel care a găsit bunul. Textul, nu se aplică dacă bunul se află la hoț sau la cel care s-a găsit.

Reclamantul din acțiunea în revendicare trebuie să dovedească faptul ca el a fost posesorul bunului și că bunul a ieșit din patrimoniul său fără voia lui.

Natura juridică a termenului de 3 ani este aceea a unui termen de decădere, nu de prescripție. Nu poate fi termen de prescripție achizitivă pentru că ar trebui dovedită posesia timp de 3 ani, nici de prescripție extincitivă fiindcă este posibil ca bunul să fie dobândit de terț după 3 ani de la furt sau pierdere.³⁰

● Acțiunea în revendicare se pornește împotriva detentorului precar. Chiar dacă acesta a plătit bunul hoțului sau celui ce l-a găsit, el nu poate pretinde prețul de la proprietarul reclamant, ci numai de la acela căruia i la plătit.

Dacă însă terțul dobânditor de bună credință a obținut bunul furat sau pierdut dintr-un loc public - proprietarul reclamant va plăti terțului de bună credință prețul plătit de acesta, apoi se va întoarce cu o acțiune împotriva hoțului sau găsitului (art. 1910 C. civ.).³¹

Bunurile proprietate publică nu sunt supuse nici prescripției achizitive, nici celei extinctive.

Bunurile proprietate cooperatistă nu sunt bunuri proprietate publică.

³⁰ I.P. Filipescu.op. cit., p. 229.

³¹ Trib. Suprem, dec. civ. nr. 864/1955 în C.D. vol.I, p.70.

CAPITOLUL XI

11. DEZMEMBRĂMINTELE DREPTULUI DE PROPRIETATE

11.1. Generalități

Dreptul de proprietate este un drept complex, ale cărui atribute constau în *fus utendi, fruendi et disponendi*. Celelalte drepturi reale se exercită asupra unui bun aparținând altei persoane. Alte drepturi reale de care vorbim, în continuare, îngrădesc dreptul de proprietate.

Dezmembrămintele dreptului de proprietate sunt următoarele:

- uzul;
- uzufructul;
- dreptul de abitație;
- dreptul de servitute;
- dreptul de suprafață.

Trebuie precizat că dezmembrămintele de mai sus privesc numai dreptul de proprietate privată, nu și dreptul de proprietate publică prevăzut de art.135 din Constituție. Bunurile proprietate publică sunt inalienabile și, ca atare, nu pot fi dezmembrate.

11.2. Dreptul de uz

Este un drept real, în virtutea căruia titularul poate folosi bunul și de a-i culege fructele pentru trebuințele sale și ale familiei. Are un caracter strict personal, conf. art. 571 C. civ., și nu poate fi cedat sau închiriat.

11.3. Dreptul de uzufruct

În conf. cu art.517 C. civ., uzufructul este dreptul unei persoane de a se bucura de bunurile altcuiva ca și proprietarul însuși, cu obligația de a le păstra substanța

Dreptul de uzufruct conține *fus utendi* și *fus fruendi* și, ca atare, constituie un dezmembrământ al dreptului de proprietate, proprietarul rămânând cu nuda proprietate.

Caracterele dreptului de uzufruct sunt următoarele:

a) este un drept real (art.479C. civ.). S-ar părea că se aseamănă cu dreptul locatarului. Acesta din urmă este un drept de creanță, nu drept real. Ca urmare:

- ❖ locatarul predă bunul în stare corespunzătoare, pe când nudul pro-

prietar îl dă în starea în care se află;

❖ locațiunea se transmite succesorilor locatarului, dar uzufructul se stinge la decesul beneficiarului (art.557 C. civ.);

❖ locatarul nu este exonerat de obligațiile sale prin renunțarea la folosirea bunului, pe când uzufructuarul este exonerat, dacă abandonează bunul;

❖ în cazul când beneficiara uzufructului este o persoană juridică, uzufructul nu poate dura mai mult de 30 de ani, conf. art. 559 C. civ.;

❖ exercițiul dreptului de uzufruct, adică al beneficiului, poate fi cedat cu titlu gratuit sau oneros. Această cesiune privește dreptul de uzufruct în sine și nu produce efecte față de proprietar, uzufructuarul rămânând, în continuare, obligat față de el.

11.3.1. Obiectul uzufructului

În temeiul art.520 C. civ., uzufructul se poate constitui asupra oricăror feluri de bunuri: mobile și imobile, corporale și incorporale.'

Dacă bunurile sunt consumabile, uzufructuarul dobândește proprietatea bunurilor, având obligația să restituie aceeași cantitate și calitate de bunuri pe care le-a primit (art.526 C. civ.). în acest caz, avem de a face cu un uzufruct. Cu atât mai mult pot face obiectul unui uzufruct bunurile care, prin uz. se deteriorează, ca de exemplu, îmbrăcămintea.

Uzufructul este particular (art.531 C. civ.) când se constituie asupra unui bun sau mai multor bunuri determinate în specie sau asupra unei universalități de bunuri uzufruct universal (art.552) și sau asupra unei fracțiuni din universalitatea de bunuri uzufructul cu titlu universal (art.552 C. civ.) și fondul de comerț poate fi obiectul unui uzufruct.

11.3.2. Constituirea uzufructului

Art.517 C. civ. prevede că uzufructul se constituie prin lege și prin voința omului. Uzufructul legal a fost abrogat, rămânând în vigoare uzufructul convențional și testamentar. Uzufructul se poate dobândi și prin uzucapiune.

Prin convenție, uzufructul se dobândește după cum urmează:

a) prin înstrăinarea de către proprietar pe seama uzufructuarului a celor două atribute: *usus* și *fructus*, lui (proprietarului) rămânându-i nuda proprietate;

b) prin înstrăinarea unei proprietăți, proprietarul rezervându-și uzufructul;

c) prin înstrăinarea uzufructului la o persoană și nuda proprietate la

alta: beneficiarii pot fi mai mulți.

Potrivit art. 519 C. civ., uzufructul convențional poate fi constituit pur și simplu, cu termen sau sub condiție.

11.3.3. Drepturile uzufructuarului

Uzufructuarul are o acțiune confesorie similară revendicării prin care solicită predarea bunului în folosință, iar dacă uzufructul a fost de natură contractuală, are o acțiune personală izvorâtă din contract.

Uzufructuarul are dreptul de a folosi bunul și a-i culege fructele, conservându-i substanța..

El nu poate schimba destinația bunului.

Fructele neculese când începe uzufructul aparțin uzufructuarului, iar cele neculese în momentul încetării uzufructului aparțin proprietarului (art. 524 C. civ.).

Fructele civile se cuvin uzufructuarului zi de zi, pe toată durata uzufructului.

Uzufructuarul, pentru apărarea dreptului său, poate folosi și acțiunile posesorii.

La bunurile incorporale, uzufructuarul are dreptul asupra dividendelor de la acțiuni, asupra rentelor etc.

Uzufructul asupra imobilelor poate fi ipotecat.

Contractul încheiat de uzufructuar, în timpul uzucapiunii, este opozabil nudului proprietar cât timp durează uzufructul și cel mult 5 ani după expirarea acestuia.

11.3.4. Obligațiile uzufructuarului

Potrivit art. 540 și 541 C. civ., uzufructuarul are obligația să întocmească un inventar al bunurilor mobile și un proces verbal de constatare a stării imobilelor.

La inventariere și la constatarea stării imobilului va fi convocat și nuda proprietar.

Uzufructuarul va da o cauciune (fideiusiune) conf. art. 1662 C. civ., adică o garanție personală; evident, se poate da și o garanție reală (gaj, ipotecă).

Uzufructuarul trebuie să folosească bunul ca un bun proprietar (art. 541 C. civ), să țină seama de indicațiile proprietarului în privința folosirii bunului și de obiceiul locului (art. 529-532, 536-538 C. civ).

Uzufructuarul trebuie să facă operațiile de întreținere și micile reparații necesare, cele mari fiind în sarcina proprietarului (art.546 C. civ.)

El are obligația să înștiințeze pe proprietar de orice evicțiune.

Trebuie să suporte o parte din sarcinile bunului care derivă din folosință (taxe, impozite).

11.3.5. Drepturile nudului proprietar

Nudul proprietar are următoarele drepturi:

a) de a dispune de bun, cu respectarea drepturilor uzufructuarului. El poate înstrăina gratuit sau oneros bunul, să-l greveze cu datorii, dar prin aceasta nu se restrâng drepturile uzufructuarului (art. 561 C. civ.);

b) să facă lucrări de mărire a bunului, de adăugire a spațiului lor; aceste modificări să nu stânjenească pe uzufructuar în exercitarea drepturilor sale;

c) să exercite orice acțiune de natură a apăra proprietatea;

d) să acționeze pe uzufructuar pentru repararea bunului, dacă acesta din urmă l-a degradat;³²

e) să acționeze în judecată pe uzufructuar în cazul în care nu-și îndeplinește obligațiile.

11.3.6. Obligațiile nudului proprietar

Nudul proprietar este obligat:

- să garanteze pe uzufructuar pentru pașnica folosință a uzufructului;
- să nu stânjenească pe uzufructuar în folosirea dreptului său.

11.3.7. Stingerea uzufructului

Uzufructul încetează din următoarele cauze:

a) decesul uzufructuarului. Drepturile sale nu trec asupra moștenitorilor. Uzufructul poate fi constituit unei persoane pentru o perioadă de cel mult 30 de ani;

b) expirarea termenului pentru care a fost acordat;

c) neexercitarea dreptului de uzufruct timp de 30 de ani, caz în care se aplică prescripția extinctivă;

d) uzucapiunea de către un terț;

e) pieirea totală a bunului (art.557 și 569 C. civ);

f) renunțarea uzufructuarului la dreptul său (art.561);

g) acțiunea în judecată a uzufructuarului de către proprietar pentru exercitarea abuzivă a dreptului de uzufruct sau nerespectarea obligațiilor asumate de uzufructuar;

³² Trib. Suprem, dec. civ. 1122/1966, în RRD, nr.3/1967, p.167.

h) revocarea sau anularea titlului prin care s-a acordat dreptul de uzufruct.

11.3.8. Efectele stingerii uzufructului

a) Fructele neculese la data stingerii uzufructului nu mai pot fi percepute de uzufructuar, ci de proprietar.

b) Uzufructuarul va restitui proprietarului bunul în starea în care l-a primit

c) Uzufructuarul datorează despăgubiri în cazul în care a folosit bunul abuziv, ori acesta s-a pierdut din culpa sa.

d) Nudul proprietar va restitui uzufructuarului sumele plătite pentru el.

e) Uzufructuarul nu are dreptul să pretindă echivalentul cheltuielilor făcute de el pentru îmbunătățirea bunului chiar dacă i s-a sporit valoarea (art.534 (2) C. civ.).

11.4. Dreptul de abitație

Dreptul de abitație este un drept real.

Dreptul de abitație se constituie și se stinge în același mod ca și uzufructul.

Acest drept se constituie fără a fi necesară vreo autorizație din partea organelor administrative.

Titularul dreptului de abitație poate să închirieze, în mod excepțional, o parte din locuință, pe care nu o locuiește (art.572 C. civ.).³³

Prin Legea nr. 319/10 iunie 1944, privind drepturile de moștenire ale soțului supraviețuitor, se recunoaște acestuia un drept de abitație asupra locuinței soțului decedat, când:

a) casa de locuit face parte din moștenire;

b) soțul supraviețuitor să nu aibă locuință proprie;

c) dreptul de abitație va înceta dacă soțul supraviețuitor se căsătorește;

e) soțul supraviețuitor nu poate închiria, nici parțial, apartamentul asupra căruia are drept de abitație; moștenitorii defunctului pot cere re-strângerea dreptului de abitație dacă locuința depășește nevoile soțului supraviețuitor. De asemenea, ei pot procura o altă locuință soțului supraviețuitor.

³³ Trib. Suprem, dec. civ. nr. 416/1983 în CD. p. 14.

11.5. Servituțiile

11.5.1. Definiție și generalități

În conf. cu art. 576 C. civ., servitutea este o sarcină impusă unui imobil pentru uzul și necesitățile unui imobil aparținând altui proprietar.

Servitutea este un drept real asupra bunului altuia, constituind un dezmembrământ al dreptului de proprietate.

Imobilul pentru care s-a constituit servitutea se numește fond dominant, iar aceia asupra căruia există servitutea se numește fond aservit (supus).

Servitutea este un drept imobiliar întrucât nu se poate constitui decât asupra unui imobil și un accesoriu al fondului. Ea nu poate fi înstrăinată sau urmărită singură (fără fondul asupra căruia a fost constituită).

Servitutea se transmite odată cu fondul și este perpetuă, având durata, imobilelor. Este indivizibilă. Dacă bunul aparține mai multor proprietari, servitutea nu se poate stabili asupra sau în favoarea bunului respectiv decât cu consimțământul tuturor proprietarilor.³⁴

11.5.2. Clasificarea servituțiilor după felul constituirii

În conf. cu art. 577 C. civ., după felul de constituire, servituțiile sunt:

a) *naturale*, când iau naștere datorită situației naturale a imobilelor (servitutea izvorului, servitutea de granițuire și îngrădire, servitutea de scurgerea apelor naturale);

b) *legale* (servitutea referitoare la șanțul sau zidul comun, interdicția de zidire și plantare a unui teren, cu respectarea distanței față de hotar, servitutea de trecere și de vedere);

c) *stabilirea convențională a servituției, testamentară sau prin uzucapiune*.

Servitutele naturale și legale nu sunt servituți propriu zise, ci *limitele de exercitare a acestui drept*.³⁵

Imobilele proprietate publică nu pot fi grevate cu servituti. S-a decis însă de jurisprudență că proprietarului unui teren înfundat sau al unei construcții i se poate recunoaște dreptul de trecere pe terenul proprietate publică, care îi blochează accesul la calea publică, nu cu titlu de servitute, ci cu titlu personal de trecere.³⁶

³⁴ T.S. . dec. civ. nr. 1198/1982, p.33.

³⁵ I.P. Filipescu, op. cit., p 254.

³⁶ T.S., dec. civ. nr.1770/1973 în CD. 1973. p.87.

11.5.3. După obiect

Servituțiile se împart în:

a) *pozitive*. Proprietarul fondului dominant poate lua apă etc, trecând pe fondul aservit;

b) *negative*. Proprietarului fondului aservit i se impun anumite restricții în exercițiul dreptului său de proprietate, ca de pildă, să nu execute lucrări de construcții pe terenul său, care ar stânjeni pe proprietarul fondului dominant.

11.5.4. Servituțiile stabilite în favoarea unei clădiri sau teren

a) *urbane*, cele stabilite în favoarea unei clădiri;

b) *rurale*, cele stabilite în favoarea unui fond.

11.6. Alte clasificări

Servituțiile mai pot fi clasificate astfel:

□ continue, acele servituti al căror exercițiu este continuu servitutea de apeduct, de scurgere a apelor (art.622 C. civ. 9).

Ele există și se păstrează singure, fără a fi necesară o intervenție din partea proprietarului fondului dominant.

□ necontinue, acelea care necesită fapta omului pentru a fi exercitate (de trecere, de păștere a vitelor etc.)

□ aparente, acelea care se cunosc prin semne exterioare și ușă, un apeduct, art. 622 (2) C. civ)

□ neaparente, acelea care nu au un semn distinctiv interzicerea de a construi un zid (art. 622 (3) C. civ.).

11.7. Exercițarea dreptului de servitute

11.7.1. Drepturile și obligațiile proprietarului fondului dominant

Când este vorba de servituți legale, drepturile și obligațiile proprietarului fondului dominant sunt stabilite prin lege.

Dacă servitutea este convențională, drepturile și obligațiile rezultă din convenție.

În cazul când servitutea s-a dobândit prin uzucapiune, drepturile și obligațiile rezultă din felul cum s-a exercitat posesia servituții.

Potrivit art. 629 C. civ., constituirea servituții presupune acordarea tuturor mijloacelor necesare pentru exercitarea ei (dreptul de a lua apă,

presupune dreptul de a trece pe fondul pe care se găsește fântâna).

Când se iese din indiviziune și se împarte fondul aservit, servitutea care greva acest fond continuă să existe asupra fiecărei părți din fondul aservit. Dacă după împărțire servitutea a fost localizată pe o anumită porțiune a fondului aservit, ea va exista numai asupra acelei părți.

Dacă se împarte fondul dominant fiecare parte din acesta este în drept, să folosească servitutea existentă, fără a se agrava exercițiul ei (art.633 C. civ).

Proprietarul fondului dominant poate face toate lucrările necesare pentru a folosi servitutea. Dacă nu s-a prevăzut altfel prin convenție, cheltuielile vor fi suportate de proprietarul fondului dominant (art.630 și 631 C. civ).

Proprietarul fondului dominant își poate apăra drepturile printr-o acțiune confesorie de servitute și acțiune posesorie în complângere pentru servitutea aparentă și continuă; la fel, pentru servitutea neaparentă și necontinuă, când este constituită printr-un titlu.

11.7.2. Drepturile și obligațiile proprietandai fondului aservit

Acest proprietar exercită atribuțiile dreptului său de proprietate, cu excepția restricțiilor impuse prin servitute.

Dacă, prin convenție, s-au stabilit obligații în sarcina sa de a face cheltuieli pentru folosirea și păstrarea servituții, va fi exonerat de această sarcină dacă abandonează fondul aservit la dispoziția proprietarului fondului dominant (art.632 C. civ.). Dacă servitutea a devenit prea împovărătoare, proprietarul fondului aservit poate oferi proprietarului fondului dominant un loc corespunzător având aceeași întrebuințare, degrevând astfel fondul aservit inițial și proprietarul fondului dominant nu poate refuza (art 634 C. civ).

Proprietarul fondului aservit poate introduce acțiune negatorie, prin care să conteste existența servituții pe fondul său. El poate folosi și acțiunea posesorie pentru încetarea tulburării care i se aduce.

11.8. Acțiuni pentru apărarea ori înlăturarea servituții

Acestea sunt:

- a) acțiunea confesorie de servitute, care este acțiune reală și imobiliară;
- b) acțiunea negatorie, pentru înlăturarea stării de fapt în legătură cu servitutea;
- c) acțiunea posesorie, care poate fi pornită de proprietarii ambelor fonduri (dominant și aservit).

11.9. Stingerea servituțiilor

Servituțiile se sting prin:

a) imposibilitatea materială de a mai exercita servitutea (art. 636 C. civ.), de exemplu, prin desființarea pășunii, terenul fiind parcelat pentru construcții;

b) prescripție extinctivă, prin nefolosirea servituției timp de 30 de ani (art. 639-642 C. civ.);

c) confuzia fondului dominant și a celui aservit în patrimoniul aceluiași proprietar (art. 638 C. civ.);

d) nimicirea fondului aservit;

e) expirarea termenului - dacă s-a stabilit prin convenție un termen - ori s-a împlinit condiția rezolutorie dacă s-a stabilit o astfel de condiție;

f) renunțarea la servitute de către proprietarul fondului dominant;

g) revocarea sau anularea dreptului celui care a constituit servitutea.

CAPITOLUL XII

12. DREPTUL DE SUPERFICIE

12.1. Definiție și generalități

Dreptul de superficie este dreptul de proprietate pe care îl are o persoană asupra construcțiilor, plantațiilor sau altor lucrări de pe un teren care aparține, altei persoane.

Dreptul de superficie este un drept real și constă în dreptul de folosință al terenului pe care se găsesc construcții, plantații, ori alte lucrări.

În cazul superficiei, sunt două drepturi de proprietate care se suprapun: dreptul proprietarului terenului și dreptul proprietarului superficiei.

Dreptul de superficie este o derogare de la prevederile art. 489 C. civ, potrivit căruia proprietatea terenului se întinde și asupra a ceea ce se găsește pe el; este o derogare și de la prevederile art. 482 C. civ, care prevede că proprietatea unui bun se întinde și asupra a ceea ce se unește cu acest bun (dreptul de accesione).

Dreptul de superficie este un drept real, imobiliar și are ca obiect numai construcții, plantații sau alte lucrări așezate la sol. Acest drept presupune și dreptul de folosire a terenului pe care se află superficia.

Este un drept perpetuu, care nu se stinge prin nefolosință. El nu încetează prin ieșirea din indiviziune, deoarece dreptul superficialului și al proprietarului terenului nu se găsesc în indiviziune.

Dreptul de superficie nu este enumerat printre drepturile reale din Codul civil, dar el există, fie în virtutea legii, fie în baza unei convenții între superficial și proprietarul terenului.

Art. 492 C. civ. prevede că orice construcție, plantație sau alte lucrări la sol sunt făcute de proprietarul terenului și deci sunt ale lui, afară de cazul dacă se dovedește contrariul (deci o prezumție juris tantum). Dovada contrară este tocmai dreptul de proprietate.

Legea nr. 115/1938 pentru unificarea cărților funciare menționează, printre drepturile reale care se intabulează, și dreptul de superficie. De asemenea, și Decretul nr. 167/1958 referitor la prescripția extintivă vorbește în art. 11 de dreptul de superficie. El a fost consacrat și de instanța superioară.³⁷

Dacă proprietarul terenului nu se opune la ridicarea construcției, există prezumția că a acceptat existența unui drept de superficie.³⁸

³⁷ Trib. Suprem, dec. civ. nr.959/1967, în CD. 1967, p.80.

³⁸ Trib. Suprem, dec. civ. nr.406/1958.

CAPITOLUL XIII

13. PUBLICITATEA DREPTURILOR REALE IMOBILIARE

13.1. Generalități

Formele de publicitate imobiliară sunt necesare pentru ocrotirea terților. Prin publicitatea imobiliară, convenția părților devine opozabilă *erga omnes*.

În sistemul cărților funciare întabularea realizează transferul dreptului de proprietate atât între părțile contractante, cât și față de terți.

În țara noastră sunt trei sisteme de publicitate imobiliară:.

a) al registrelor de transcripții și inscripții aplicat în Oltenia, Muntenia, Dobrogea și Moldova (sistemul publicității personale);

b) al cărților funciare (sistemul publicității reale), reglementat prin Legea nr. 242/1947 pentru transformarea cărților funciare provizorii în cărți de publicitate aplicabile într-un număr de localități din fostul județ Ilfov;

c) un sistem intermediar de evidență funciară care, în temeiul Legii nr. 162/1946, s-a înființat la cererea persoanelor interesate din Transilvania, unde cărțile funciare au fost distruse sau pierdute din cauza războiului.

13.2. Sistemul de publicitate al registrelor de transcripții și inscripții imobiliare

Prevederile legale în legătură cu sistemul de publicitate al registrelor de transcripții și inscripții se găsesc în art. 818-819 C. civ., art.1295 C. civ., art.1394 C. civ., art.1801-1802 și art.710-720 C. proc. civ.

Sistemul menționat necesită două feluri de înregistrări:

a) transcrierea care se face în registrul de transcripții copiindu-se actul integral;

b) înscrierea constând în notarea unor mențiuni care se referă la act și care interesează pe terți. Această operație se face în registrul de inscripții și privește publicitatea ipotecilor și privilegiilor.

Se transcriu toate actele juridice prin care se transferă dreptul de proprietate, se constituie unui imobil un drept real sau se sting asemenea drepturi reale, conf. art.711 C. proc. civ.

Nu se transcriu:

- ◆ transmisiunile *mortis causa* (testamente, legate);

- ◆ actele de împărțeală voluntară;
- ◆ hotărârile judecătorești declarative, ca cele de împărțeală, exceptând cazul când adjudecarea imobilului supus împărțelii se face către un terț, nu către un copârtaș;

- ◆ dobândirea uzucapiunii;

Transcrierea se face în ordinea prezentării actelor.

În realitate, actele nu se copiază în registru, ci se păstrează în mape separate, în ordinea prezentării lor, însoțite de cereri de transcriere.

Publicitatea există pentru imobile. Prin excepție se folosește și în legătură cu bunurile imobiliare:

a) când are loc o cesiune de creanță, care trebuie comunicată debitorului cedat

b) titlurile nominative se înregistrează în registrele societăților, comerciale;

c) contractele de închiriere și arendare încheiate pe o perioadă de peste 3 ani trebuie transcrise în registrele de transcripțiuni;

d) cesiunile de venituri și chitanțele de chirii sau arendă pe doi ani viitori se transcriu în registru;

e) actele de înstrăinare, de cesiune, de gaj privind vasele maritime trebuie transcrise în registrele căpitaniei, pentru a fi opozabile terților.

13.3. Efectele transcrierii

În conf. cu art. 1902 C. civ., actul transcris devine opozabil terților, între părți și succesorii lor actul produce efecte chiar dacă nu este transcris.

Cel care înscrie actul juridic mai întâi are prioritate față de acela care are un act mai vechi, dar nu l-a transcris (*qui prior tempori, potior jure*).

Acest sistem este deficient, fiindcă înregistrarea se realizează pe numele persoanelor, nu pe imobile, ceea ce îngreunează foarte mult aflarea adevăratului proprietar al imobilului.

13.4. Sistemul de publicitate al cărților funciare

Fiecare imobil își are cartea sa funciară, în care figurează înscrise toate actele translative sau constitutive de drepturi.

Cartea funciară are o putere probantă absolută în privința situației juridice a imobilului.

Sistemul de publicitate al cărților funciare este real.

Cărțile funciare sunt numerotate și întocmite pe fiecare localitate.

13.5. Descrierea cărții funciare

Cartea funciară are trei părți:

a) partea întâi cuprinde descrierea imobilului (teren, suprafața, clădire, număr de camere, dependențe, accesorii: magazii, șoproane etc);

b) partea a doua cuprinde înscrierile referitoare la dreptul de proprietate asupra imobilului, minoritatea, interdicția, curatela persoanei titulare, diferite drepturi și obligații ale titularului;

c) partea a treia cuprinde înscrierile referitoare la sarcini (datorii și garanțiile lor: ipoteca) și dezmembrăminte ale dreptului de proprietate, uzufruct, abitație, servituti, superficie.

13.6. Înscrierile în cărțile funciare

Înscrierile sunt de trei feluri:

a) *întabularea* când se constituie, se transferă, se grevează, se restrânge sau se stinge un drept real;

b) *înscrierea provizorie* (prenotarea), adică o înscriere imperfectă care necesită o justificare;

c) *notarea*, care constă în înscrierea unor drepturi personale, fapte sau alte situații juridice care au legătură cu drepturile înscrise în cartea funciară (curatela, tutela, interdicția etc).

Înscrierile lipsite de temei legal se radiază din cartea funciară.

13.7. Principiile sistemului cărților funciare

13.7.1. Principiul publicității integrale

Principiul publicității integrale, potrivit căruia toate actele, faptele și acțiunile privind imobilele trebuie înscrise în cartea funciară (art. 83, 111-114 din Legea nr. 115/1938).

13.7.2. Principiul publicității absolute

Principiul publicității absolute, după care drepturile reale imobiliare nu se pot strămuta, chiar între părți, ca și față de terți, decât prin întabulare, ca atare. *Întabularea are efect constitutiv de drepturi reale* (art.17 din Legea nr. 115/1938).

Dobândirea dreptului de proprietate prin succesiune, vânzare silită, accesiune și expropriere nu necesită întabulare. Dobânditorul în aceste condiții, pentru a transfera dreptul real, trebuie să-și intabuleze, în prealabil, dreptul.

13.7.3. Principiul legalității

Principiul legalității, potrivit căruia funcționarul care face înregistrarea în cartea funciară trebuie să verifice legalitatea actului ce urmează a fi înscris (art.43, 44 și 83 din Legea nr. 115/1938).

13.7.4. Principiul oficialității

Funcționarul care face înregistrarea va avea în vedere numai cererea și actele anexe de la început.

13.7.5. Principiul priorității

Acest principiu arată că înscrierile în cartea funciară se fac în ordinea înregistrării, care conferă rangul înscrierii.

13.7.6. Principiul relativității

Principiul relativității, potrivit căruia înscrierea unui drept se face împotriva unei persoane, numai dacă la data cererii de înscriere este înscris ca titular al dreptului asupra căruia se face înscrierea.

13.7.7. Principiul forței probante

Principiul forței probante arată, pe de o parte, că toate înscrierile în cartea funciară se presupun a fi exacte, iar pe de altă parte, că nici un drept real nu poate exista și nu poate fi opus nimănui, dacă nu a fost înscris în cartea funciară.

Ca urmare, terțul de bună credință care a dobândit un drept real, oneros, figurând înscris în cartea funciară, nu poate fi evins din cauza viciilor titlului autorului său (art.32 și 33 din Legea nr.115/1938).

Bunurile proprietate publică nu trebuie să fie înscrise în cartea funciară. Dacă totuși sunt înscrise, au doar un rol de evidență. Dobândirea lor este, deci, independentă de înscrierea în cartea funciară.³⁹

³⁹ Trib. Suprem, dec. civ. nr.2140/1974, I. Mișuță, Repertoriu, p.101.

Teoria generală a obligațiilor

CAPITOLUL I

ROLUL VOINȚEI ÎN FORMAREA OBLIGAȚIILOR ȘI IZVOARELE ACESTORA

1.1 Generalități

Teoria autonomiei de voință, elaborată sub influența raționalismului individualist a sec.XVIII-XIX și a doctrinei dreptului natural, consideră consimțământul părților creator de drepturi și obligații; forța obligatorie a contractului este consecința acordului de voință a părților. Ea nu derivă din lege, legea recunoaște puterea generatoare de drepturi și obligații a autorului actului juridic, ori a părților contractante.

La rândul lui, debitorul este obligat de propria lui voință pe care o respectă afară de cazul când actul juridic a fost făcut în condiții care conduc la anularea lui.

Art. 969 Cod civil reflectă această concepție, prevăzând că au putere de lege între părțile contractante, convențiile legal făcute. Ele se pot revoca prin consimțământul mutual sau din cauze autorizate de lege

Autonomia de voință nu poate fi înțeleasă în mod absolut; de aceea; art. 969 Cod civil prevede că au putere de lege numai convențiile legal făcute.

1.2 Clasificarea obligațiilor

a) *obligații civile* se execută voluntar sau forțat, prin acțiune în justiție, creditorul cerând, după caz, executarea în natură și daune moratorii (de întârziere), sau rezilierea contractului și daune compensatorii.

b) *obligații naturale, lipsite de sancțiune*. Debitorul nu poate fi constrâns să le execute. Executarea rămâne la bunăvoința lui (plata unei datorii prescrite, plata unei datorii provenind din jocuri de noroc, plata unei datorii contractate de un minor etc). Debitorul care a executat o obligație naturală, cu bună știință, cunoscând că nu putea fi constrâns, nu este îndreptățit să ceară restituirea plății.

c) *obligații de a da, de a face, și de a nu face*.

Obligația de a da se concretizează, de pildă, prin transferul dreptului de proprietate ca în cazul contractului de vânzare-cumpărare. Această obligație se execută în natură.

Obligația de a face constă în executarea unor produse sau efectuarea

unor lucrări (activitatea profesională a artistului, medicului, farmacistului, avocatului, profesorului, meseriașului, muncitorului, comerciantului, a fabricantului etc).

Obligația de a nu face constă în abținerea de a face; este o îndatorire de a nu leza dreptul altuia.

Executarea ultimelor două obligații are loc prin echivalent, adică prin plată de daune de interese, conform art. 1075 și urm. din Codul civil.

d) *obligații legale* sunt cele care decurg dintr-o dispoziție a legii.

1.3 Izvoarele obligațiilor

Izvorul obligațiilor sunt *fapte juridice și acte juridice*. Codul civil prevede patru izvoare de obligații: contractele, cvasicontractele, delictetele și cvasidelictetele.

În categoria faptelor juridice intră cvasicontractele, delictetele și cvasidelictetele, iar în categoria actelor juridice, testamentele și contractele.

Doctrina (Planiol, Ripert) a redus izvoarele obligațiilor la două: contractul și legea. După altă opinie, izvoarele obligațiilor decurg din acte juridice (contracte, angajamente unilaterale), acte ilicite (delictete și cvasidelictete), îmbogățirea fără cauză și legea (L. Josserand).

CAPITOLUL II

2. CONTRACTUL

2.1 Definiție și generalități

Art. 942 Cod civil definește contractul ca fiind “acordul dintre două sau mai multe persoane spre a constitui sau stinse între dânsii un raport juridic”.

Totodată, contractul modifică și transmite raportul juridic. Literatura juridică este de părere că definiția art. 942 Cod civil este mai potrivită pentru convenție decât pentru contract. O definiție mai exactă ar fi următoarea: contractul este actul juridic bilateral care generează obligații și drepturi între părți. Contractul este întotdeauna un act juridic *bilateral* el presupune un acord de voințe între două părți. Fiecare parte poate fi alcătuită dintr-o singură persoană sau mai multe persoane.

De vreme ce contractul presupune un acord de voințe, ele nu pot fi unilaterale, pentru că ar însemna să poți contracta cu tine însuși, ceea ce este o aberație juridică într-un contract (dacă este cu titlu gratuit), există, de regulă, obligații numai în sarcina unei părți, ceea ce nu însemnează că un astfel de contract este unilateral. În lipsa acordului de voință (care presupune în mod necesar două părți), nu poate lua naștere contractul. Dacă obligațiile există numai în sarcina unei părți, aceasta nu însemnează o condiție de *existență a contractului*, ci o *modalitate de executare a lui*.

Dreptul roman, clasic, era formalist și rigid. Simplul acord de voință, al părților nu era suficient pentru existența contractului pentru bunurile valoroase (pământul, animalele) *res mancipi*; contractul se încheia în prezența a 7 martori, folosindu-se formule fixe din care nu putea lipsi nici un cuvânt. Pentru bunurile de mică valoare (*res necmancipi*), dreptul de proprietate se transmitea prin *tradiție*.

Mai târziu, formalismul s-a diminuat și existau contracte re care constau în remiterea bunului, *verbis* folosirea unor termeni, o întrebare pusă de una din părți și răspunsul afirmativ al celeilalte părți, *litteris* o inscripție în registrul casei care consemna încheierea contractului și *consensus* acordul de voință al părților.

Codul civil francez și sub influența acestuia, codul civil român și alte coduri, au adoptat, ca regulă, principiul consensului pentru formarea contractului. La contractele reale, în afară de consens este necesară și predarea bunului; fără predare avem doar o promisiune de contract.

După natura lor, contractele se pot clasifica astfel:

2.2 Contracte consensuale, contracte reale și contracte solemne

Principiul dominant în legislația noastră, ca de altfel a majorității statelor, este *consensualismul*. Contractul se consideră încheiat prin acordul părților asupra obiectului. De regulă, înscrisul este necesar doar ca mijloc de probă, când cealaltă parte neagă încheierea contractului. În astfel de cazuri, înscrisul este necesar *ad probationem*.

Sunt cazuri, când pentru rațiuni deosebite, forma scrisă a actului juridic este cerută *ad solemnitatem* (testamentul, căsătoria, adopțiunea, donația, ipoteca, înstrăinările imobiliare). În aceste cazuri, forma solemnă este condiție de validitate a actului juridic.

Transmisia proprietății, la bunurile, mobile, când este oneroasă, se face numai prin acordul părților și tradiție, întrucât conform art. 1909 Cod civil, posesia “bunului valorează titlul de proprietate”. Dacă transmisia bunurilor mobile este gratuită, legea cere forma autentică. De la această regulă există o excepție: darul manual, donații ocazionate de sărbătorirea unor evenimente: căsătoria ziua de naștere, ziua numelui etc.

2.3. Contracte sinalagmatice

Unii autori pun semn de egalitate între contractele sinalagmatice și cele bilaterale. Am arătat mai sus că toate contractele, fiind rezultatul unui acord de voință, sunt bilaterale și, deci, nu există contracte unilaterale. Contractele sinalagmatice sunt acele contracte, cu obligații reciproce care iau naștere concomitent (sinalagma = împreună). Obligațiile fiecărei părți contractante sunt drepturi pentru cealaltă parte. Obligațiile fiind reciproce, actul juridic, sub sancțiunea nulității, trebuie redactat în dublu exemplar (câte unul pentru fiecare parte).

În contractul sinalagmatic dacă una din părți cere executarea fără ca ea să-și execute obligațiile ce îi revin, părâtul îi poate *opune exceptio non adimpleti contractus*.

În aceste contracte, clauza rezolutorie este subînțeleasă în sensul că partea care și-a îndeplinit obligațiile contractuale, pe când cealaltă nu le-a executat, poate cere, după caz, fie executarea obligațiilor și daune interese de întârziere, fie rezilierea contractului și daune interese compensatorii.

În contractele sinalagmatice și consensuale, ca de pildă, vânzarea-cumpărarea, dreptul de proprietate se transferă în momentul încheierii contractului, chiar dacă nu a avut loc predarea bunului vândut. Riscul, prin intervenția unui caz de forță majoră, îl privește pe proprietar (pe cumpărător),

deși el nu a intrat în posesia bunului cumpărat, potrivit principiului *res perit domino*. Numai în cazul în care vânzătorul este în culpă sau a fost pus în întârziere să predea bunul și nu-și îndeplinește obligația, riscul trece asupra lui. Afară de aceste situații, riscul este al cumpărătorului. Vânzătorul nu va fi obligat să predea bunul, dar va fi în drept să pretindă prețul.

2.4. Contracte cu titlu oneros și contracte cu titlu gratuit

Art. 945 Cod civil prevede că acel contract în care fiecare parte urmărește un avantaj, este oneros; definiția se potrivește pentru contractul sinalagmatic. Contractul oneros este opus celui gratuit. Acesta din urmă implică un *animus donandi*, de regulă fără nici o obligație din partea donatarului (poate fi și o donație cu sarcini, caz în care, *pro parte*, contractul este oneros). În contractul oneros fiecare parte este debitor și creditor.

În contractul de vânzare-cumpărare, vânzătorul transferă dreptul de proprietate al bunului pe care îl vinde, cumpărătorului, pentru un echivalent bănesc care este *prețul*.

Contractele cu titlu gratuit se încheie *intuitu personae*, avându-se în vedere persoana gratificată, față de care donatorul își arată afecțiunea (rudă, prietenie, iubire, recunoștință, compasiune).

2.5. Contracte comutative și contracte aleatorii

Contractul este comutativ când valoarea prestațiilor este fermă și cunoscută chiar din momentul încheierii contractului. În contractul de vânzare-cumpărare, când părțile au căzut de acord asupra obiectului și prețului cunoșteau întinderea prestațiilor, pe când la contractele aleatorii întinderea prestației depinde de un eveniment viitor, incert: jocul la loterie, la cursele de cai, evenimentul este incert. S-a plătit suma de cel care joacă, dar nu se știe dacă va . Evenimentul poate fi cert, dar este incertă data producerii lui (durata vieții beneficiarului în contractul de întreținere sau de rentă viageră).

2.6. Contracte translativ și constitutive de drepturi reale.

Contracte creatoare de dreptul de creanță.

Drepturile subiective sunt de două feluri: *drepturi reale și drepturi de creanță*. Contractele care privesc drepturi reale sunt translativ de drepturi (vânzarea-cumpărarea) sau constitutive de drepturi (uzufructul, uzul, habitația, servitutea). Contractele constitutive de drepturi pot să fie *permanente* sau *cu termen*. Ambele feluri de contracte produc efecte pentru viitor (*ex nunc*).

Partajul, deși are loc în viitor, produce efecte *ex tunc* de la data deschiderii succesiunii. Bunurile care au căzut în lotul unui comostenitor, prin partaj, se consideră intrate în patrimoniul lui de la data deschiderii succesiunii, deci efectele se produc *ex tunc*.

Contractele privind drepturile de creanță dau naștere obligațiilor care asigură realizarea lor.

2.7. Contracte cu executarea imediată și contracte cu executarea succesivă

Contractele translativ de drepturi (vânzarea-cumpărarea) se execută imediat, de îndată ce părțile s-au înțeles asupra obiectului și a prețului, spre deosebire de contractul de locațiune de servicii și de lucrări care se execută în timp.

În contractele în care se transferă proprietatea, dacă una din părți nu își execută obligațiile și cealaltă cere rezilierea contractului, efectul hotărârii se produce *ex tunc*, considerându-se că nu s-a încheiat contractul, pe când la contractul de locațiune efectul se produce pentru viitor *ex nunc* fiindcă locatarul a folosit bunul și a plătit prețul pentru durata folosinței.

2.8. Contracte principale și contracte accesorii

Această clasificare își găsește justificarea numai atunci când pentru gajantarea celor dintâi trebuie să intervină și cel de al doilea.

Într-un contract de vânzare-cumpărare a unui imobil, cumpărătorul plătește o parte din preț, iar restul se obligă să-l plătească în rate lunare sau trimestriale, într-o perioadă de timp determinată. Vânzătorul, pentru a avea certitudinea că va primi restul de preț, pretinde cumpărătorului să admită înscrierea unei ipoteci asupra imobilului pentru diferența de preț. Ipoteca este un contract accesoriu al contractului de vânzare-cumpărare.

O bancă acordă un împrumut unei persoane, dar îi cere să garanteze cu o ipotecă pe apartamentul său, ori să deponă în gaj anumite bunuri mobile (tablouri, autoturism, covoare de preț etc). Contractul de gaj este accesoriu al contractului de împrumut.

Când încetează contractul principal, se stinge și contractul accesoriu (*accessorium sequitur principalem*).

2.9. Contracte de adeziune.

Contractele de adeziune sunt acele contracte în care cel ce oferă serviciile, stabilește condițiile, fără ca beneficiarul să aibă posibilitatea de a le negocia. Dacă beneficiarul le acceptă, se încheie contractul; în caz de refuz, contractul nu se va încheia (contractul de transport, de furnizare de căldură, de energie electrică, de telefoane etc.)

CAPITOLUL III

3. FORMAREA CONTRACTELOR (CONVENȚIILOR)

3.1. Condiții de existență și de validitate

Art 948 Cod civil arată condițiile esențiale pentru validitatea contractelor: a) capacitatea de a contracta; b) consimțământul valabil al părților care se obligă, c) un obiect determinat și d) o cauză licită. Din cele patru condiții ultimele trei sunt condiții de existență a convenției în sensul că în lipsa uneia din ele, convenția nu există, nu ia naștere, pe când prima condiție, capacitatea, este doar condiția de validitate a convenției.

3.2. Consimțământul

Consimțământul evocă acordul părților pentru a încheia contractul. Uneori contractul poate fi folosi termeni echivoci care necesită interpretare. Art. 977 Cod civil prevede că interpretarea contractelor se face după intenția comună a părților contractante, nu după sensul literal al termenilor.

De multe ori, încheierea contractului este precedată de o ofertă adresată publicului (pentru vânzarea unui bun, executarea unei lucrări etc). Acela care face oferta trebuie să precizeze obiectul, condițiile, prețul și data până la care cei interesați trebuie să se pronunțe dacă acceptă oferta. Dacă părțile nu stau față în față, contractul se încheie prin corespondență. S-a pus întrebarea, când se consideră încheiat contractul? Când oferta a fost acceptată de destinatar, când s-a expediat răspunsul de acceptare, către ofertant, sau când ofertantul a luat cunoștință de acceptare. Aceasta este teoria recepției, consacrată de art. 35 C. com., acceptată și de dreptul civil. Locul încheierii contractului între absenți este domiciliul sau sediul ofertantului unde s-a primit acceptarea ofertei.

Tăcerea poate avea semnificația acceptării ? Art. 1437 din Codul civil prevede că după expirarea termenului de locațiune, dacă locatarul este lăsat în posesie, locațiunea se reînnoiește în aceleași condiții. Aceasta este așa-numita tacita reconducție. Aceeași este situația după expirarea abonamentelor la ziare, reviste, publicații. Dacă destinatarul nu le restituie, însemnează că a acceptat reînnoirea abonamentului.

3.3. Obiectul

Este element de existență al contractului.

Obiectul trebuie să existe în momentul încheierii contractului.

Art. 1311 Cod civil arată că dacă bunul, formând obiectul vânzării, nu era în ființă la data încheierii contractului, acesta este nul. Nu poate forma obiectul unui contract o stafie. În conformitate cu art. 948 Cod civil, obiectul trebuie să fie determinat sau cel puțin determinabil. Potrivit art. 964 Cod civil, obiectul trebuie să fie cert în specie și cel puțin *determinabil în cantitatea lui*.

Proprietarul unei livezi de pomi care ar înscrie în contractul de vânzare: “Mă oblig să vând la toamnă, din livada mea, lui X, Y, o cantitate de fructe oarecare”, în realitate nu s-a obligat la nimic, obiectul nefind determinat nici în specie, nici în cantitate.

Obiectul să fie posibil. Nu poate face obiectul unui contract de vânzare-cumpărare unul din inelele lui Saturn sau o porțiune din soare.

Obiectul să fie în comerț. Nu se pot vinde bunuri proprietate publică (bogățiile subsolului, apele cu potențial energetic valorificabil, marea teritorială, căile, de comunicație, spațiul aerian etc.) acestea fiind inalienabile potrivit art. 135 (5) din Constituție, dar ele pot fi concesionate, ori închiriate.

Obiectul trebuie să fie licit. Nu pot forma obiect de vânzare drogurile și alte bunuri interzise prin lege.

Obiectul să nu fie contrar ordinii publice. Contractul prin care o persoană s-ar obliga să schilodească, or să ucidă pe altul, este nul, obiectul fiind contrar ordinii publice.

Obiectul să nu fie contrar bunelor moravuri. Contractul prin care o femeie s-ar angaja să trăiască în concubinaj cu un bărbat, dacă i se plătește lunar o anumită sumă, este izbit de nulitate, fiind contrar bunelor moravuri. Prestația trebuie să fie personală, deoarece nimeni nu poate fi obligat pe cale contractuală, prin fapta altuia.

3.4. Cauza obligației

Cauza, după juristul francez Domat, era o condiție de *existență a obligației, nu a contractului*. În doctrina clasică era identificată cauza cu scopul, iar Bufnoir spunea despre cauză că este rațiunea de a fi a unei obligații. În contractele sinalagmatice oneroase, cauza unei obligații o constituie obligația celeilalte părți.

În contractul de vânzare-cumpărare cauza obligației vânzătorului este obținerea prețului, iar cauza obligației cumpărătorului este dobândirea bunului. În contractele cu titlu gratuit cauza este *animus donandi*, intenția de a gratifica.

Când *cauza lipsește* (legatul revocat de testator trebuie restituit, fiind lipsit de cauză); când *cauza este falsă* (vânzătorul a înțeles să vândă bunul,

dar primitorul a crezut că i s-a donat, contractul este nul, fiind bazat pe o cauză falsă); *cauza ilicită* (obligația de a cumpăra stupefiante); în toate aceste cazuri, contractul este izbit de nulitate absolută conform art 966 Cod civil.

Laurent, Planiol-Ripert au criticat teoria cauzei, găsiind-o falsă și inutilă. Potrivit opiniei lor, autorii clasici greșesc când spun că în contractele sinalagmatice obligațiile reciproce își servesc reciproc drept cauză; cauza trebuie să fie anterioară efectului și nu concomitentă cu el. Transmiterea bunului este prestația debitorului, deci faptul generator al obligației, nu cauza lui. Așadar, teoria clasică a cauzei este falsă. În contractele cu titlu gratuit, intenția celui care face libertatea este insondabilă; prin urmare, teoria cauzei este și inutilă.

Vlahide consideră că efortul anticauzaliștilor a fost zadarnic deoarece Boulanger și alți juriști de prestigiu, s-au întors la cauzalism, de vreme ce “minte omenească gândește numai causal”.

Neocauzalismul fondează noțiunea cauzei pe elemente psihologice. Cauza nu este nici abstractă, nici identică pentru același fel de contracte. Ea nu este un element al obligației, ci al consimțământului. Neocauzalismul caută cauza în mobilele individuale ale părților pentru a găsi care dintre acestea au fost impulsive și determinate pentru nașterea unui act juridic. Uneori, mobilul determinat este mascat. Se donează un bun valoros unei femei, nu pentru că ar exista intenția de gratificare, ci pentru a trăi în concubinaj cu donatorul.

Teoria neocauzalistă este susținută de Colin și Capitant, L. Josserand, Tr. Ionașcu. Istrate Micescu a formulat teoria cauzei obiective, cauza aparținând obligației și nu consimțământului. Această teorie nu împărtășește elementele intenționale (scopul urmărit și nici mobilele impulsive și determinate).

Obligația este lipsită de cauză când dreptul asupra unui bun trece dintr-un patrimoniu în altul, fără justificare, având ca efect îmbogățirea fără cauză, în dauna celeilalte părți.

În concluzie, cauza este definită de I. Micescu ca elementul care explică și justifică existența unei obligații.

CAPITOLUL IV

4. VALIDITATEA CONTRACTELOR

4.1. Generalități

În cele precedente am văzut că pentru a lua naștere un contract se cer trei condiții:

- acordul părților;
- un obiect și
- o cauză

Contractul trebuie să fie, totodată, și valid și pentru aceasta este necesar ca:

- părțile să aibă capacitatea de a încheia contractul și
- consimțământul lor să nu fie viciat prin eroare, violență sau dol.

Capacitatea pentru a încheia un contract valabil este capacitatea de exercițiu. Lipsa capacității, de a contracta are drept consecință *nulitatea relativă* a contractului.

Partea contractantă capabilă și terții nu pot introduce acțiunea în anulare pe care o pot folosi numai cei incapabili (evident, prin reprezentanții legali) și succesorii lor. Nu poate cere anularea actului juridic *incapabilul care a săvârșit un dol* la încheierea contractului. Sunt socotiți incapabili:

a) minorii (sub 18 ani) care nu pot să contracteze decât prin reprezentanții lor legali;

b) interziși, chiar dacă în momentul încheierii contractului erau lucizi. Contractele încheiate de alienați neinterziși vor fi anulate numai dacă se dovedește că în momentul încheierii lor nu erau lucizi;

c) cei puși sub consiliu judiciar. Incapacitatea acestora este mai redusă decât a primelor categorii;

d) soții nu-și pot vinde bunuri în timpul căsătoriei;

e) tutorele nu poate primi donații de la pupil decât după ce acesta a ajuns major și tutorele a fost descărcat de gestiune;

f) administratorii și mandatarii nu pot cere adjudecarea bunurilor pe care le administrează în favoarea lor, ori pe care trebuie să le înstrăineze (art. 1308 Cod civil);

g) magistrații și avocații nu pot dobândi drepturi litigioase pe cale de cesiune (art. 1309 Cod civil).

4.2. Viciile de consimțământ

4.2.A. Eroarea

4.2.A.1. Eroarea constă în lipsa de concordanță între voința internă și cea declarată (R. Salleiles, L. Josserand și Gaudemet) sau opoziția între scopul urmărit și rezultatul obținut.

Eroarea poate fi asupra unei reguli de drept, ca și asupra unui fapt. În ambele cazuri, contractul este viciat.

4.2.A.2. Eroarea poate fi *gravă* când anulează manifestarea de voință (art. 954 Cod civil) dacă:

a) partea s-a *înșelat asupra naturii actului juridic*. Dacă o persoană încredințează alteia un bun pentru păstrare (depozit) și primitorul crede că a primit un dar manual, contractul nu poate lua naștere;

b) când partea s-a *înșelat asupra identității obiectului contractului*. Cumpărătorul a voit să cumpere un cal de curse și i s-a oferit un cal obișnuit de călărie;

c) când partea s-a *înșelat asupra cauzei obligației* (art. 961 Cod civil).

4.2.A.3. *Eroarea poate fi mai ușoară* când nu împiedică formarea contractului dar îl viciază, făcându-l anulabil;

a) *eroare asupra substanței obiectului*.

Prin substanță se înțelege calitatea deosebită a obiectului pe care partea a avut-o în vedere și care a determinat-o să încheie actul juridic. O persoană a crezut că a cumpărat un tablou original, al unui pictor celebru și constată că a cumpărat o copie, sau a crezut că a cumpărat un obiect din antichitate, dar în realitate era o copie modernă, făcută de un meșter anonim. În toate aceste cazuri jurisprudența a considerat consimțământul viciat prin eroare;

b) *eroarea asupra persoanei*. Sunt cazuri în care persoana este determinantă în încheierea contractului. Acestea sunt contractele *intuitu personae* (de regulă, cele gratuite). Sunt însă și contracte oneroase, în care o persoană s-a înșelat asupra persoanei cu care a contractat. A voit să cumpere un tablou făcut de Dumitru Ghiață și a cumpărat unul de Dan Ghiață. Eroarea a viciat consimțământul și, deci, contractul este anulabil.

În unele cazuri, jurisprudența a decis că eroarea asupra substanței obiectului contractului trebuie să fie comună ambelor părți pentru a duce la nulitatea lui.

Eroarea ușoară nu are influență asupra validității contractului. Se cumpără un obiect, crezându-se că altul similar s-a pierdut sau a fost furat. Ulterior se găsește obiectul considerat lipsă. Această eroare nu duce la anularea contractului posterior.

4.2.B. Violența

Violența este constrângerea exercitată asupra unei persoane pentru a o determina să încheie un act juridic. Constrângerea constă într-o amenințare. Art 956 Cod civil prevede că violența trebuie să “inspire o temere, rațională că va fi expusă persoana, (soțul, soția, descendenții și ascendenții) sau averea sa, unui rău considerabil și prezent”. Se va ține seama de etate, sex și condiția persoanei.

Temerea trebuie să fie prezentă. Este posibil ca și o amenințare viitoare să vicieze consimțământul.

Violența trebuie să fie nelegitimă.

Conform art. 958 Cod civil, comunicarea făcută unei persoane că va fi reclamată la Poliție de vecinul său fiindcă l-a rănit cu intenție, nu constituie o amenințare în sensul legii, ci exercitarea unui drept al său.

4.2.C. Dolul

Este o manoperă frauduloasă pentru a determina o persoană să contracteze. Fără asemenea manoperă persoana nu ar fi contractat (art. 960 Cod civil). Dolul presupune, deci, intenție; iar manopera frauduloasă trebuie să fie destul de gravă, să determine o parte să contracteze.

Dolul trebuie să fie comis de una din părți în contra celeilalte, pentru a vicia consimțământul. Dolul se dovedește, nu se prezumă. Simpla reticență nu constituie dol.

CAPITOLUL V

5. EFECTELE CONTRACTELOR (ART. 969-985 COD CIVIL)

5.1 Efectele contractelor între părți

Art 969 Cod civil prevede: Convențiile legal făcute au puterea de lege între părți. Contractul fiind legea părților, nu se poate modifica sau revoca în mod unilateral, afară de cazurile, prevăzute de lege. Evident, cu acordul părților, contractele se pot revoca sau modifica. Revocarea contractului nu produce efecte în mod retroactiv, ci numai pentru viitor. Rezultatele câștigate prin executarea parțială a contractului rămân valabile.

Unele contracte ca: societatea, mandatul, contractul de muncă, închirierea fără termen, pot fi revocate prin voința unei singure părți. Art. 970 Cod civil stabilește principiul executării cu bună credință a contractelor. Contractele obligă, nu numai la ceea ce se arată în cuprinsul lor, ci la toate urmările pe care legea, obiceiul sau simpla echitate le atribuie obligațiilor rezultând din contract.

5.2. Impreviziunea

În contractele cu prestații succesive (renta viageră, contractul de întreținere, locațiunea de lucrări) în perioadele de instabilitate economică și inflație, suma prestațiilor devine iluzorie. Recalcularea lor la prețul zilei nu a fost admisă de jurisprudență. O parte a doctrinei a susținut impreviziunea, dar jurisprudența nu a admis-o decât în cazul în care în contract s-a stipulat o astfel de clauză.

5.3. Efectele contractului față de terți

Art. 973 Cod civil prevede: “Convențiile n-au efect decât între părțile contractante”. De aici concluzia că ele nu produc efecte față de terți. Efectele contractului sunt relative. În dreptul roman se prevedea că “*res inter alios acta, neque nocere, neque prodesse potest*”. Prin excepție, contractele produc efecte asupra succesorilor (*habentes causam, ayants cause*) părților contractante.

Succesorii pot fi: universali, cu titlu universal, cu titlu particular și creditori chirografari. Aceștia, deși nu au participat la contract, efectele contractului se restrâng și asupra lor. Unele contracte (rentă viageră, con-

tractul de întreținere și în general contractele *intuitu personae*) nu produc efecte asupra succesorilor amintiți.

Succesorii particulari dobândesc de la *de cuius* numai un bun determinat. Aceștia le sunt opozabile doar contractele încheiate de autorul lor cu privire la dreptul sau bunul dobândit de la el.

Art. 1718 Cod civil prevede că, creditorii chirografari au un drept de gaj general asupra patrimoniului debitorului, fapt care le dă caracterul unor succesorii universali (L. Josserand). Asemănarea creditorilor chirografari cu succesorii universali este forțată (Rosetti Bălănescu și Al. Băicoianu).

5.4. Excepții de la principiul relativității contractelor

5.4.1. Stipulația în folosul altuia

Părțile contractante convin ca prestația debitorului să profite unui terț care nu este parte contractantă.

Stipulația pentru altul nu trebuie confundată cu convenția de portefort; prin aceasta din urmă, o parte se obligă față de cealaltă parte, să obțină fapta unui terț. Stipulația pentru altul face să se nască un drept în folosul unui terț.

Codul civil român nu reglementează stipulația pentru altul, dar este admisă de doctrină și jurisprudență. Exemple de stipulație pentru altul: *contractul de asigurare pe viață*, prin care asigurătorul se obligă să predea capitalul unei terțe persoane; *contractul de transport de mărfuri* când destinatarul este altă persoană decât expeditorul; *donatiunea cu sarcini* când donatarul se obligă la anumite prestații dispuse de donator, în favoarea unui terț; *contractul de rentă viageră*, când renta trebuie plătită din dispoziția dispunătorului unei terțe persoane care nu a participat la contract.

În stipulația pentru altul figurează, ca în orice contract, două părți: *stipulantul creditor și promițătorul debitor* și ei convin ca prestația să fie făcută terțului beneficiar.

Doctrina a discutat natura juridică a stipulației pentru altul. Unii autori și o parte din jurisprudență, au explicat-o prin *teoria ofertei*, potrivit căreia, într-un contract de asigurare asupra vieții, subscriitorul poliței (creditorul) contractează cu asigurătorul (debitor, promițător) ca suma pentru care s-a făcut asigurarea să intre în patrimoniul său; după aceea, creditorul oferă terțului ca suma să-i fie transferată acestuia la moartea sa și dacă terțul acceptă, însemnează că s-a încheiat un nou contract în baza căruia se transferă capitalul asigurat.

Teoria ofertei a fost combătută pe considerentul că dacă ofertantul creditor ar deceda înainte de acceptarea ofertei, aceasta ar rămâne inefi-

cientă. Pe de altă parte, întrucât dreptul terțului nu ia naștere decât după acceptarea ofertei și până atunci creditorul poate deveni falit, creanța va trece în gajul general al creditorilor, terțul acceptant ar ajunge un creditor, un chirografar oarecare, ceea ce ar fi contrar scopului urmărit.

Teoria gestiunii de afaceri. Potrivit acestei teorii, creditorul stipulant este considerat un gestor de afaceri care dispune pentru beneficiar, dacă acesta acceptă, stipulația și-a atins scopul. Gestorul de afaceri se ocupă din proprie inițiativă pentru rezolvarea unor afaceri ale girantului și gestiunea de afaceri este oneroasă, pe când stipulantul creditor gratifică pe girat.

Teoria dreptului direct este cea mai creditată (Pothiee, Colin et Capitant, Planiol și majoritatea jurisprudenței) pentru a explica natura juridică a stipulației pentru altul, sunt de părere că părțile pot conveni prin contract ca prestația datorată creditorului, să fie transmisă de la debitor, unei terțe persoane, beneficiar. Nici un text de lege nu interzice acest lucru.

5.4.2. Efectele stipulației pentru altul

Creditorul stipulant poate cere debitorului promitent executarea obligației, în favoarea terțului beneficiar. În caz de refuz, poate cere justiției să-l oblige la executare și daune interese, ori să ceară rezilierea contractului.

Prin efectul stipulației, terțul beneficiar devine creditorul debitorului promitent. Astfel fiind, la scadență el îl va putea acționa pe debitor să-și execute obligațiile, dar nu va putea cere rezilierea contractului, nefiind parte contractantă.

Între stipulant și terț nu se crează raporturi juridice.

Stipulația este caducă dacă beneficiarul nu este *nici măcar conceput*.

5.4.3. Simulația în contracte

Dacă părțile contractante vor să ascundă adevărata natură juridică a unui act, sau inexistența lui, întocmesc un act aparent pentru public și printr-un înscris secret îl declară inexistent ori precizează adevărata natură juridică. De pildă, o persoană transferă dreptul de proprietate asupra unui bun al său, altei persoane, printr-un act de vânzare-cumpărare, dar în realitate i-a făcut o donație, neprimind nici un ban de la așa-zisul cumpărător. Printr-un contraînscris cumpărătorul recunoaște că nu a cumpărat bunul și că l-a primit ca donație. Vânzătorul a procedat astfel fiindcă a voit să scoată din patrimoniul său un bun care la moartea sa ar fi făcut parte din masa succesorală, revenind unor rude de gradul III, neagreate. Tot sub forma unei vânzări, pentru ca vânzătorul să se pună la adăpost de urmărirea unor

creditori, se înstrăinează un bun, dar părțile, printr-un contraînscriș, recunosc că nu a avut loc nici o vânzare și că bunul a rămas mai departe în patrimoniul vânzătorului.

Actul public se numește *aparent*, iar acela care cuprinde realitatea juridică este *act secret* sau contraînscriș (*contre lettre*). Actul secret este valabil; art. 1175 Cod civil prevede că actul secret produce efecte între părți și față de succesorii lor universali.

5.4.4. Efectele simulației

Terțelor persoane nu li se poate opune decât actul aparent Actul secret, așa cum s-a amintit, produce efecte numai între părțile contractante și succesorii lor universali. Doctrina și jurisprudența au precizat că actul aparent se poate opune chiar și succesorilor cu titlu particular și creditorilor chirografari.

Actul secret nu le poate fi opozabil (Rosetti-Bălănescu și Al. Băicoianu, Dreptul civil român, II, 1943, nr. 150). Creditorii și succesorii particulari pot considera valabil numai actul aparent dacă sunt de bună credință, adică să nu fi cunoscut simulația când s-a născut dreptul lor.

Este unanim admis că *terții au o opțiune* între actul aparent și cel secret, în funcție de interesul lor. Deci ei se pot prevala de actul aparent ori pot cere anularea lui, rămânând valabil actul secret.

Terții, chiar succesorii particulari și creditorii, pot dovedi simulația prin orice mijloc de probă. Față de ei simulația este *un fapt*, nu un *act juridic*. Dacă la cererea celor interesați se dovedește simulația unui act acesta va fi anulat de instanța de judecată rămânând valabil actul secret.

5.4.5. Interpretarea contractelor

Art. 977 Cod civil prevede că interpretarea contractelor se face după intenția comună a părților și nu după sensul literal al termenilor. De aceea, nu interesează titlul actului, ci conținutul lui, pentru a-i stabili natura juridică. De pildă, un înscris intitulat *act de donație*, dar din cuprinsul lui rezultă că este testament olograf, scris, subscris și datat prin care dispunătorul lasă averea sa, după moarte, celor doi copii. Art. 978 Cod civil prevede; cș; dacă o clauză contractuală este susceptibilă de două interpretări, ea va trebui interpretată în sensul de a produce un efect, iar nu pentru a nu produce nici un efect.

5.4.6. Anularea contractelor

Din capul locului, unele contracte pot fi izbite de

- o nulitate absolută sau de
- o nulitate relativă.

Din prima categorie fac parte contractele lipsite de acordul părților, de obiect și de cauză. Credem că ar fi mai bine să li se spună *contracte inexistente*, fiindcă ele nu s-au format. Contractele nule în mod absolut sunt acelea încheiate împotriva unei prevederi imperative a legii, contrare ordinii publice sau bunelor moravuri. Contractele izbite de o nulitate relativă sau anulabile, sunt acelea încheiate de părți, cărora le lipsește capacitatea de exercițiu sau al căror consimțământ a fost viciat prin eroare, violență ori dol.

Partea căreia i-a lipsit capacitatea și dacă se găsește încă în această situație va putea ataca în justiție, prin reprezentantul său legal contractul, ca și aceea al cărei consimțământ a fost viciat, cerând anularea actului. Atâta vreme cât nu există o hotărâre judecătorească definitivă de anulare a contractului, acesta își produce toate efectele. Hotărârea de desființare va produce efecte numai pentru viitor, ea are un caracter constitutiv.

Când este vorba de un contract izbit de o nulitate absolută (sau inexistent), hotărârea judecătorească *constată* doar nulitatea (inexistența contractului); deci ea va avea un caracter *declarativ* și va produce efecte *extunc*, revenindu-se la situația anterioară. Părțile își vor restitui reciproc prestațiile făcute. Dacă prestațiile nu pot fi restituite în natură, se vor restitui prin echivalent

Art. 1164 Cod civil prevede că dacă reclamantul în acțiunea de anulare este un incapabil, el nu va restitui ceea ce a primit decât în măsura în care se dovedește că a profitat de ce i s-a dat. Dovada trebuie făcută de acela care pretinde că incapabilul a profitat.

Declararea nulității contractului produce efecte și față de terți. Aceștia vor pierde drepturile dobândite de la părțile care au încheiat un contract nul. Dacă au fost de bună credință, vor păstra fructele.

5.4.7. Confirmarea actelor anulabile

Trebuie precizat că actele izbite de o nulitate absolută nu pot fi confirmate. În schimb, actele anulabile (lovite de o nulitate relativă) se pot confirma și prin aceasta devin valabile în mod retroactiv. Confirmarea este, deci, *renunțarea expresă* sau *tacită* de a cere anularea unui act lovit de o nulitate relativă. Ea nu poate avea loc decât după încetarea stării de incapacitate sau a viciului de consimțământ.

Confirmarea este expresă conform art. 1190 Cod civil, când rezultă dintr-un înscris *autentic*, or sub *semnătura privată* care să cuprindă:

- a) obiectul, cauza și natura obligației;
- b) motivul pentru care renunță la acțiunea de anulare,
- c) intenția de a repara viciul.

Confirmarea tacită rezultă din fapte și acte ale celui îndreptățit să ceară anularea contractului că renunță să facă acest lucru (de pildă, execută contractul).

5.4.8. Rezoluția contractelor

Rezoluția constă în desființarea lor pe motivul că una din părți refuză să-și execute obligațiile asumate, dacă bun înțeles, neexecutarea și este imputabilă

Dacă într-un contract una din părți nu și-a executat obligațiile sale, dar cere celuilalt să și le execute pe ale sale, pârâtul îi va opune *exceptio non adimpleti contractus* (art. 1322 Cod civil), paralizându-i acțiunea.

Art. 1020 Cod civil consacră principiul că întotdeauna în contractele sinalagmatice condiția rezolutorie este subînțeleasă, dacă una din părți nu-și îndeplinește obligațiile.

Art. 1021 adaugă: “În acest caz (dacă una din părți nu și-a îndeplinit obligațiile), contractul nu se desființează de drept. Partea în privința căreia angajamentul nu s-a executat are alegerea, sau să silească pe cealaltă a executa convenția, când este posibil, ori să-i ceară desființarea, cu daune interese. Desființarea trebuie să se solicite la instanța de judecată care, după circumstanțe, poate acorda un termen părții acționate, pentru îndeplinirea obligațiilor.

Din examinarea art 1021 reiese că rezoluția contractului nu poate fi cerută decât pe calea justiției (ea nu operează de drept) și numai dacă neexecutarea este imputabilă debitorului.

Dacă neexecutarea se datorează unui caz de forță majoră, acesta îl exonerează total, sau temporar pe debitor de executare.

În sfârșit, până la rămânerea definitivă a sentinței, pârâtul poate împiedica rezoluția contractului dacă își execută obligațiile.

5.4.9. Termenul de grație

Am văzut că art. 1021 oferă posibilitatea instanței să respingă acțiunea, s-o admită, ori să acorde un termen numit *termen de grație*, pârâtului, să-și execute obligațiile. Evident, acordarea termenului de grație nu este obligatorie; este la latitudinea instanței; ea poate avea loc când

instanța constată că debitorul nu a manifestat nepăsare în executarea obligațiilor, ci a avut greutăți de ordin obiectiv.

De pildă, debitorul unui împrumut bancar nu a putut plăti 2 rate consecutiv (prin aceasta decădea din beneficiul termenului, întreaga datorie devenind exigibilă), pentru că și-a pierdut soția și copilul într-un accident și a avut mari cheltuieli cu spitalizarea, apoi cu înmormântarea acestora. Până la acest eveniment, debitorul își plătitese cu regularitate ratele. Într-un astfel de caz, instanța îi va acorda un termen de grație. Neexecutarea contractului, după expirarea termenului de grație, atrage rezoluția contractului.

5.4.10. Efectele rezoluției contractului

Rezoluția judiciară are un efect declarativ; desființează contractul cu efecte *ex tunc*. Acestea se produc față de părți, succesorii lor și față de terți. Deci terții vor pierde drepturile dobândite potrivit principiului: *resoluto jure dantis, resolvitur jus accipientes*.

5.4.11. Pactul comisoriu

Pactul comisoriu este o clauză înscrisă într-un contract, potrivit căreia contractul se desființează de drept în caz de neexecutare, în favoarea părții care și-a executat obligațiile. Dacă părțile au convenit expres ca desființarea să aibă loc fără somație, punere în întârziere sau chemare în judecată, pactul comisoriu se numește expres și scutește pe creditor de a se adresa justiției, să ceară rezoluția contractului. (Cas, fr. 3 mai 1937, Sirey, 1937. I.371).

CAPITOLUL VI

6. TEORIA RISCULUI

6.1 Definiție și generalități

Prin risc înțelegem dauna care se produce în patrimoniul unei persoane, datorită unui caz fortuit sau forței majore. Problema se pune în contractele sinalagmice, în care fiecare parte este debitor și creditor. Anume trebuie stabilit dacă neexecutarea contractului se datorează culpei uneia din părți sau unui caz fortuit, ori forței majore.

Art. 1156 Cod civil prevede că pierderea lucrului prin caz fortuit liberează pe debitor de obligația sa.

Art 971 Cod civil rezolvă problema riscului când una din obligații constă în transferul proprietății sau a altui drept real; pe baza consensului părților, bunul rămâne în riscul dobânditorului, chiar dacă nu s-a făcut tradițiunea. Este o aplicație a principiului *res perit domino*. Contractul de vânzare-cumpărare este un contract consensual, deoarece se perfectează prin simplul acord al părților, asupra obiectului și prețului. Dreptul de proprietate s-a transferat asupra cumpărătorului din momentul încheierii contractului, chiar dacă acesta nu a intrat în posesia bunului și încă nu a plătit prețul.

Dacă bunul se pierde din culpa vânzătorului, el va trebui, ori să înlocuiască bunul, ori să restituie arvuna, prețul și, eventual, daune interese, cumpărătorului. Dacă bunul a pierit dintr-un caz de forță majoră, ori caz fortuit, când se găsea la vânzător, acesta nu mai este obligat să înlocuiască bunul, deoarece pierderea a suferit-o cumpărătorul, care a devenit proprietar încă din momentul încheierii contractului; în schimb, va trebui să plătească prețul vânzătorului.

6.2. Efectele întârzierii

Art. 971 se aplică în cazurile când debitorul predării - în exemplul dat vânzătorul - nu a fost pus în întârziere. Dacă bunul pierde din forță majoră, înainte de predare, dar după punerea în întârziere a debitorului, acesta va fi considerat în culpă și va suporta riscul (art. 1074 alin. 2 și 1156 Cod civil).

Părțile pot conveni ca riscul să fie suportat de oricare din ele. Dacă debitorul dovedește că bunul ar fi pierit de forță majoră, chiar dacă se găsea în posesia creditorului, va fi exonerat de răspundere (art. 1156 alin 2 Cod civil).

6.3. Riscul în obligațiile condiționale

Art. 1018 prevede că dacă o obligație este contractată sub condiție suspensivă, obiectul rămâne în riscul debitorului care este obligat să-1 predea când se îndeplinește condiția. Dacă pierderea bunului este parțială, creditorul va trebui să-1 primească în starea în care se află.

În cazul condiției rezolutorii, dacă aceasta se realizează, contractul se desființează în mod retroactiv, iar prestațiile efectuate trebuie restituite.

6.4. Rezilierea contractelor

Spre deosebire de anularea contractelor care nu îndeplinesc condițiile de existență sau de validitate, rezilierea se aplică la contractele valabile. Ea oprește producerea în viitor a efectelor contractului și, deci, desființează contractul ex nune, pentru viitor, rezilierea poate fi convențională: prin acordul părților; ea poate fi unilaterală (în contractele de locațiune de lucrări, de muncă, de societate, de mandat, de locațiune pe durată nedeterminată. Aceste contracte se reziliează și prin decesul uneia dintre părți). Rezilierea neavând caracter retroactiv nu vatămă drepturile terților.

CAPITOLUL VII

7. CVASI-CONTRACTELE

7.1. Generalități

Am arătat că împărțirea cvadripartită a izvoarelor obligațiilor, adoptată de Codul civil, nu este împărțită de doctrina modernă. Cu mici modificări, o vom păstra pentru ca toate problemele reglementate de lege să fie explicate.

În cele ce preced, am analizat contractul ca izvor de obligații; acum ne vom ocupa de așa-zisele cvasi-contracte: îmbogățirea fără cauză, plata nedatorată și gestiunea de afaceri, care derivă din lege, nu din acordul părților.

7.2. Îmbogățirea fără cauză

Jurisconsultul roman Pomponius zicea: “*neminem cum alterius detrimento et injuria fieri locupletiozem*”. (Nimeni nu poate, pe nedrept și în paguba altuia, să devină mai bogat).

În codul nostru civil nu se află un text cu caracter general să consacre acest principiu. El este o normă de echitate care își găsește aplicație în numeroase legislații și în multe articole din codul nostru civil (art. 1098, 11645, 1377, 1522, 1598 etc).

Indiferent din ce fapt rezultă îmbogățirea fără cauză; ea este generatoare de obligații.

7.3: Actio de im rem verso

Este o acțiune asemănătoare acelor cunoscute în dreptul roman cu denumirea de *condictiones*. Ea sancționează orice îmbogățire fără cauză. Pentru exercitarea ei se cere: existența unei sporiri patrimoniale, dar care a produs o diminuare a patrimoniului celui care i-a prilejuit realizarea (L. Josserand). Îmbogățirea să fie lipsită de cauză.

Unii autori mai pretind ca reclamantul să nu dispună de nici o altă acțiune pentru a putea exercita actio de im rem verso. Evaluarea îmbogățirii se face după valoarea ei din momentul introducerii acțiunii.

7.4. Plata nedatorată

Când o persoană face o plată, fără să fi fost obligată anterior la aceasta, a făcut o plată nedatorată și deci, poate cere restituirea ei.

În această situație, plata este lipsită de cauză și, ca atare, este nulă. Condițiile cerute ca o plată să nu fie datorată: a) să nu existe nici o datorie (o datorie achitată anterior, prescrisă, angajată în baza unui contract nul etc); b) plata să fi fost făcută din eroare. Dacă plata s-a făcut cu bună știință, persoana cunoscând că nu datorează, nu poate cere restituirea prestației, considerându-se că a făcut o donație sau a voit să achite o datorie naturală. Reclamantul care cere repetiția trebuie să dovedească eroarea.

Dacă primitorul plății nedatorate a fost de rea credință, va trebui să restituie capitalul și fructele; dacă a fost de bună credință, va restitui numai capitalul. În situația în care a înstrăinat oneros bunul, va restitui numai prețul pe care l-a primit (art. 996 Cod civil).

7.5. Gestiunea de afaceri

Gestiunea de afaceri constă în îndeplinirea anumitor activități pe seama și în interesul altei persoane, fără o însărcinare prealabilă. Cel care execută lucrările se numește *gestor* sau *gerant*, iar beneficiarul, *gerat*. Gestiunea de afaceri dă naștere la obligații în sarcina beneficiarului gerat și în favoarea gestorului gerant.

Obligațiile care decurg din gestiunea de afaceri au la bază echitatea.

Dacă gestorul nu a făcut actele în interesul beneficiarului cu *animus donandi*, cum ar face un părinte pentru copilul său, ar însemna că patrimoniul beneficiarului a sporit - diminuându-se în aceeași măsură al gestorului - fără cauză.

Pentru a exista gestiune de afaceri, trebuie îndeplinite două condiții: a) actul să fi fost săvârșit din proprie inițiativă; b) amestecul gerantului în treburile beneficiarului să fi fost conștient.

Gestorul (gerant) are anumite obligații: a) să execute gestiunea cu grija unui bun proprietar (art. 989 Cod civil); b) Art. 987 impune gerantului să conducă afacerile până la sfârșit

Dacă beneficiarul decedează înainte de terminarea gestiunii, gestorul va continua gestiunea până când moștenitorii beneficiarului vor prelua treburile, altfel gestorul se expune la daune (art. 987 Cod civil).

Geratul beneficiar. În conformitate cu art. 991 Cod civil, beneficiarul ale cărui afaceri au fost bine administrate, este dator să-l despăgubească pe gestor pentru toate cheltuielile făcute. Cheltuielile să fi fost necesare și utile; dacă au fost nesăbuite, vor fi suportate de gestor. Până la plata cheltuielilor, gestorul are un drept de retenție asupra bunului conservat.

CAPITOLUL VIII

8. FAPTE ILICITE (DELICTE ȘI CVASIDELICTE)

8.1. Generalități

Art! 998 Cod civil arată că orice faptă a omului care cauzează altuia prejudiciu, obligă pe acela din a cărui greșeală s-a ocazionat, a-l repara.

Obligația de reparare nu derivă din contract ci din lege.

Delicte și cvasidelicte din doctrina clasică sunt numite generic acte ilicite (nepermise). Legea tratează separat delictele de cvasidelicte. Art 998, mai sus citat, se referă la delicte, iar art. 999 Cod civil la cvasidelicte.

Omul este responsabil nu numai de prejudiciul cauzat prin fapta sa, dar și de acela cauzat prin neglijența sau imprudența sa. Deosebirea dintre delicte și cvasidelicte constă în faptul că cele dintâi sunt săvârșite cu intenție (*animus nocendi*), pe când cvasidelictele sunt comise din neglijență sau imprudență.

Culpa nu este definită de lege; ea poate consta dintr-un fapt pozitiv, abținere, inactivitate, imprudență sau neglijență, cum spune art. 999 Cod civil.

Responsabilitatea contractuală este consecința neîndeplinirii obligațiilor contractuale, ori de câte ori aceasta a cauzat un prejudiciu. Ea se apreciază conform art. 1080 Cod civil; după tipul abstract al unui bun proprietar, de diligență mjlocie.

8.2. Elementele răspunderii delictuale

8.2.1. Culpa

Răspunderea delictuală este consecința săvârșirii unui act ilicit cauzator de prejudiciu și se apreciază mai sever decât răspunderea contractuală potrivit principiului: *“In lege Aquilia et levissima culpa venit”*. Culpa, indiferent de gravitatea ei, este elementul esențial al răspunderii civile.

8.2.2. Prejudiciul

Pentru stabilirea răspunderii civile, nu este suficient ca faptul ilicit să fi fost săvârșit cu intenție sau din culpă, ci el să fi cauzat o pagubă (prejudiciu). Prejudiciul poate fi material sau moral:

a) *este material* când efectele sale se produc asupra patrimoniului

celui păgubit sau asupra persoanei dacă aceasta a avut cheltuieli cu îngrijirea sănătății, pierderi materiale din cauza incapacității de muncă temporare sau permanente;

b) *este moral* când aduce atingerea reputației, cinstei, prestigiului unei persoane (calomnia, injuria, neprezentarea la ofițerul stării civile pentru efectuarea căsătoriei, denunțarea abuzivă a contractului de muncă etc.)

Uneori, demarcația între dauna materială și cea morală este greu de făcut. O actriță, în urma unui accident, rămâne șchioapă pentru toată viața și nu mai primește roluri. Din această cauză are pagube materiale dar și morale prin faptul că se vede izolată. O actriță, căreia o femeie geloasă, i-a desfigurat fața cu vitriol, își pierde angajamentul în cinematografie. În ce măsură prejudiciul este material și în ce măsură este moral?

În doctrină și în jurisprudență s-a discutat mult dacă prejudiciul moral trebuie acoperit numai prin metode publicitare (publicarea în ziare, la radio și TV) a sentinței judecătorești sau se poate acorda și o despăgubire bănească.

La ora actuală este unanim admis că pentru prejudiciul moral se poate da o reparație materială (bănească). Judecătorii vor aprecia *in concreto* suma care trebuie acordată în astfel de situații. (Dacă s-a făcut prin presă, la radio, TV, sau în prezența câtorva persoane). Dacă fapta s-a repetat, ori s-a săvârșit o singură dată. Dacă persoana prejudiciată se bucura de o mare autoritate morală, de un întins prestigiu profesional, științific, literar, artistic, cultural, în genere, sau politic.

Prejudiciul trebuie să fie actual (prezent). Nu se pot acorda despăgubiri pentru un *prejudiciu eventual*. Nu trebuie confundat prejudiciul *eventual* cu cel *viitor*. Prejudiciul eventual este un prejudiciu probabil, incert; va putea avea loc, sau nu.

Prejudiciul viitor este cert, dar el se produce în viitor. Unui pacient, în urma unui accident de circulație, i se face o operație. Prejudiciul actual constă în acoperirea cheltuielilor medicale, de spitalizare și a suferinței; prejudiciul viitor constă în pierderea suferită datorită incapacității de muncă (dacă este salariat, diferența între salariu și ajutorul de boală); prejudiciul eventual este în funcție de reușita operației. Dacă operația va reuși, pacientul nu va rămâne infirm, iar dacă nu va reuși, va fi infirm pentru tot restul vieții. În acest din urmă caz, se poate vorbi de un prejudiciu eventual (probabil) care, după un timp oarecare, poate sau nu deveni prejudiciu actual (prezent).

Stabilirea prejudiciului poate fi făcută prin acordarea unei sume globale sau prin acordarea unei sume plătită periodic (de regulă, lunar) pe durata vieții, infirmitatea fiind ireversibilă. În această din urmă situație, este bine să se ceară instanței de judecată ca suma acordată în rate succe-

sive să varieze în funcție de fluctuația generală a prețurilor (impreviziunea). Astfel, dacă suma de 15.000 lei lunar în perioada anterioară crizei economice, acoperă decent traiul unei persoane timp de o lună, în timpul crizei nu reprezintă nici costul unei cămăși.

8.2.3. Legătura de cauzalitate

Cel de al treilea element necesar pentru stabilirea răspunderii civile este legătura de cauzalitate între faptă și prejudiciu. Dintre mai multe fapte care premerează creării prejudiciului, unul singur este determinat în producerea pagubei; acesta constituie legătura de cauzalitate.' Fără el, prejudiciul nu era posibil.

De pildă, un chelner se îndreaptă spre masa unui, client căruia îi duce mai multe feluri de farfurii cu mâncare și băutură. În urma lui un alt client, care părăsește restaurantul, fiind amețit și voind să-l depășească pe chelner, se împiedică de acesta. Chelnerul cade se lovește grav, de un scaun, farfuriile s-au spart și mâncarea s-a răspândit pe jos. Între căderea chelnerului și paguba cauzată nu este nici o legătură de cauzalitate. El nu ar fi căzut, dacă nu era izbit de terțul care părăsea restaurantul. Fapta acestuia a fost determinată în producerea prejudiciului și, ca atare, răspunderea civilă se va stabili în sarcina lui.

8.2.4. Faptul ilicit

Pentru a fi angajată răspunderea civilă a unei persoane, în afară de culpă, prejudiciu și legătură de cauzalitate, mai este nevoie de încă un element: *ilicitețea faptei*. Chiar dacă fapta a produs un prejudiciu dar este permisă de lege, nu poate, fi angajată răspunderea civilă a unei persoane. De exemplu: un trecător vede un incendiu într-o casă. Sparge ușa pătrunde înăuntru, aruncă peste flăcări câteva covoare dar reușește să stingă incendiul care până la venirea pompierilor ar fi distrus în bună măsură casa, cu tot ce era în ea.

Cu acest prilej, s-au produs totuși unele pagube: ușa va trebui reparată, iar covoarele nu se mai pot repara. Pagubele cauzate în comparație cu cele ce ar fi avut loc, dacă nu exista intervenția promptă a trecătorului, sunt neînsemnate. A existat o *stare de necesitate* care a justificat săvârșirea unui prejudiciu pentru a împiedica producerea altui prejudiciu cert și mult mai mare. Trecătorul care a stins incendiul nu va putea fi obligat la despăgubiri, fiindcă va invoca starea de necesitate și licitețea faptei sale. În astfel de situații, fapta fiind licită, nu se poate stabili răspunderea civilă.

În activitatea comercială și industrială în mod firesc se produc anu-

mite pierderi. Fructele, legumele, alimentele se alterează dacă nu pot fi vândute repede. La fel, în industrie, se pierd materiale, materii prime etc. Când aceste pierderi sunt în limitele normale (de regulă, există norme pentru pierderile normale, admisibile la orice material care intră sau iese din producție), nu se impută, deci nu sunt ilicite.

CAPITOLUL IX

9. ABUZUL DE DREPT

9.1. Generalități

Sintagma “abuz de drept” apare ca o contradicție in terminis. Dacă este *drept*, cum mai poate fi *abuz*? Dreptul este contrar abuzului. Planiol sublima că dreptul încetează acolo unde începe abuzul. Astăzi, teoria *abuzului de drept*, consacrată de Josserand, reluată de Ripert, Demogue și mulți alți doctrinari și aplicată de jurisprudență nu mai este pusă sub semnul întrebării.

Orice drept trebuie exercitat cu bună credință, în limitele firești în conformitate cu scopul social, potrivit intereselor proprii, fără a pricinui însă vreo pagubă, unui terț.

Depășirea acestor limite, duce în mod firesc la vătămarea intereselor altora. Chiar în dreptul roman se spunea: “*malitiis non est indulgendum*”.

Art. 54 din actuala Constituție a României a consacrat limitele încare trebuie exercitate drepturile și obligațiile. “Cetățenii... trebuie să-și exercite drepturile și libertățile constituționale cu bună credință, fără să încalce drepturile și libertățile celorlalți”.

Se înțelege că cei care depășesc aceste limite săvârșesc un abuz de drept.

9.2. Aplicații ale abuzului de drept

Unii autori (Ripert, Capitant, Rosetti- Bălănescu și Al. Băicoianu) au căutat să tempereze teoria abuzului de drept, astfel cum a formulat-o L. Josserand. Jurisprudența a aplicat teoria abuzului de drept în denunțarea unilaterală a contractului de muncă, pentru necorespondere, pentru abateri disciplinare; în denunțarea intempestivă a contractului de mandat, a contractului de locațiune de lucrări; în pornirea de acțiuni șicanatoare în justiție; în sechestrarea de bunuri care depășesc cu mult valoarea prejudiciului stabilit; în exercitarea atribuțiilor care decurg din dreptul de proprietate dăunând terților (trecerea unui curent electric prin împrejmuirea proprietății, electrocutând pe cei care se apropie de împrejmuire etc).

CAPITOLUL X

10. RĂSPUNDEREA PENTRU FAPTA ALTUIA

10.1 Generalități

În cele ce preced am văzut că oamenii răspund civil pentru faptele lor cauzatoare de prejudicii, fie că sunt săvârșite cu intenție, fie din simplă imprudență sau neglijență. Sunt însă și cazuri, *limitativ prevăzute de lege*, când omul răspunde pentru fapta altuia, pentru animalele care sunt în paza sa, ori pentru lucrurile pe care le are în pază. Aceasta este o răspundere excepțională care nu poate fi extinsă prin analogie la situații similare (Cas. fr. 15.III 1934, D.H. 1934, p. 495).

Potrivit art. 1000 Cod civil răspund pentru prejudicii:

- a) părinții pentru copii minori care locuiesc cu ei;
- b) stăpânii și comitenții pentru servitorii și prepușii lor, în funcțiile care li s-au încredințat;
- c) institutorii și artizanii pentru elevii și ucenicii lor, în timpul cât se găesc sub supravegherea lor.

Dat fiind că răspunderea prevăzută de art. 1000 Cod civil este limitativă, soțul nu răspunde de prejudiciile cauzate de soție și nici curatorul de fapta celui pus sub curatele sa, sau tutorele de fapta copilului (Planiol).

Temeiul răspunderii părinților este lipsa de educație și supraveghere (*culpa in vigilando*); la fel, al răspunderii institutorilor și artizanilor; în privința stăpânilor și comitenților, temeiul constă în *culpa eligendo* (nu au făcut bine alegerea personalului de serviciu sau a prepușilor).

Prezumția de culpă a părinților, a instruirilor și artizanilor poate fi combătută prin proba contrară, dar a stăpânilor și comitenților nu poate fi combătută. Presumția culpei este *juris et de jure*, pe când a celor menționați la lit. a și c este doar *juris tantum*.

10.2. Răspunderea părinților pentru faptele copiilor lor minori

Așa cum s-a arătat mai sus, temeiul juridic al răspunderii părinților, pentru faptele cauzatoare de prejudicii ale copiilor lor minori constă în prezumția de culpă că nu s-a ocupat de educația și supravegherea lor. Dacă pot face dovada contrară ei vor fi exonerati de răspundere. (Cas. fr. 12.1. 1937, I. p. 94).

Părinții nu răspund decât în situația în care copii minori locuiesc cu ei; dacă însă copii se găesc, în internatul unei școli, sau locuiesc cu chirie

la o altă persoană, părinții nu pot fi făcuți răspunzători. S-a stabilit totuși, răspunderea părinților când s-a constatat că prejudiciul săvârșit de copil a fost cauzat ca urmare a lipsei de educație din partea părinților și a îndemnurilor acestora. (Cas. S. II. 27. IV. 1926, P.s. 1927, p. 30).

10.3 Răspunderea pentru faptele ucenicilor și elevilor

Pentru faptele acestora răspund *artizanii* sau *institutorii*. Prin artizani trebuie să înțelegem pe meseriașii care lucrează independent: croitori, cismari, forjori, zidari, instalatori, zugravi, tâmplari etc.

Prin *institutori* se înțeleg învățătorii, educatorii și profesorii de la învățământul de stat, particular sau confesional. Problema care se pune este următoarea: dacă locuiesc cu ei sau în internate, cămine supravegheate de ei?

Am precizat că enumerarea prevăzută de art. 1000 Cod civil este limitativă. Când este vorba de părinți, legea precizează, că ei răspund de faptele copiilor minori care *locuiesc cu ei*. În ceea ce îi privește pe artizani și institutori, aceștia răspund pentru faptele ucenicilor și elevilor lor “în timpul cât se găsesc sub supravegherea lor”. Prin urmare, ei vor răspunde pentru faptele ucenicilor și elevilor numai pe durata zilnică a învățaturii. La sfârșitul programului, când se întorc la părinți, răspunderea le revine acestora pentru faptele săvârșite când se află cu ei.

10.4. Răspunderea pentru faptele servitorilor și prepușilor

Art. 1000 alin. 3 Cod civil a stabilit răspunderea în sarcina stăpânilor, a comitenților (patronilor), indiferent că sunt persoane fizice sau juridice, pentru faptele ilicite ale servitorilor și ale prepușilor (angajaților) în exercitarea funcțiilor ce li s-au încredințat.

Așa cum s-a amintit, răspunderea stăpânilor și comitenților are la bază o prezumție de *culpa juris et de jure*, a culpei *in eligendo* că nu și-au ales bine personalul, ei neavând posibilitatea să înlătore răspunderea, făcând proba contrară.

Dat fiind că în fapt este foarte dificil, dacă nu chiar imposibil, de a alege un astfel de personal care să nu săvârșească niciodată și în nici o împrejurare vreun act ilicit, prejudiciabil, doctrina și jurisprudența au căutat să schimbe temeiul răspunderii din *culpa in eligendo*, în *culpa lipsei de îndrumare, de instruire, de supraveghere și control*.

Noțiunea de comitent a căpătat un înțeles foarte larg. În afară de patronii persoane fizice, se înțeleg prin comitenți: societățile comerciale de orice fel, regiile autonome, instituțiile, organele autorității administrative

(ministere, prefecturi, consilii județene și comunale), ale autorității legislative (cele două Camere ale Parlamentului), ale autorității judecătorești (judecătorii, tribunale, curți), ale Ministerului public (procuratura).

Noțiunea de prepus evocă pe aceea a oricărei persoane care lucrează la un patron (comitent) ca salariat, sau gratuit (și soldații sub drapel sau în timpul concentrării, al mobilizării).

Pentru a fi stabilită răspunderea civilă în sarcina comitentului, este necesar ca prejudiciul să fie în legătură cu funcția ce i s-a încredințat prepusului. (Deci, răspunderea există și pentru prepusul care a fost trimis în delegație). Nu răspunde comitentul pentru fapta ilicită a șoferului care cauzează un accident în timpul unei curse clandestine, făcută pe contul său, în afara orelor de program și chiar în timpul programului.

Pentru a fi antrenată răspunderea civilă a comitentului trebuie ca reclamantul să dovedească mai întâi că cel care a săvârșit fapta ilicit, prejudiciabil, este prepusul comitentului, apoi toate cele patru elemente ale răspunderii civile: fapta ilicită, culpa, prejudiciul și legătura de cauzalitate. Odată făcute aceste dovezi, răspunderea civilă a comitentului este angajată automat, fără posibilitatea de a se exonera de răspundere.

De îndată ce comitentul a despăgubit pe terțul prejudiciat, el se poate îndrepta împotriva prepusului vinovat cu o acțiune recursorie, pentru a recupera suma plătită celui păgubit. În final, prejudiciul trebuie suportat de cel care l-a săvârșit prin fapta sa. Răspunderea comitentului față de terțul păgubit este doar o modalitate pentru o mai rapidă despăgubire a terțului, dar este și echitabil și legal ca acela ce cauzează o pagubă, să o repare.

CAPITOLUL XI

11. RĂSPUNDEREA PENTRU DAUNELE CAUZATE DE ANIMALE, DE CLĂDIRI ȘI LUCRURILE AFLATE SUB PAZĂ

11.1. Răspunderea pentru animale

Art. 1001 din Codul civil prevede că proprietarul unui animal, sau acela care se servește de el, răspunde de prejudiciul cauzat de animal, fie că animalul se găsește sub paza sa, ori a scăpat. Textul se referă la animalele domestice, la cele aflate în circuri, menajerii sau sălbatice.

Au fost declarate răspunzătoare ocoalele silvice fiindcă nu au luat măsuri pentru stârpirea sau reducerea animalelor sălbatice care produc prejudicii: lupi, vulpi, urși, mistreți etc.

Răspunderea revine, în primul rând, proprietarului animalului, aceluia căruia îi este încredințat în comodat sau închiriat.

Când victima animalului este servitorul sau prepusul căruia stăpânul i l-a dat în pază, răspunderea este a stăpânului și nu a servitorului, deoarece acesta nu l-a primit în folosință. Dacă însă din culpa servitorului (a paznicului) animalul a cauzat o daună unui terț (o vită a păscut recolta unui terț, a rănit ori a omorât animalul unui terț, sau o persoană), paznicul va răspunde.

Temeiul răspunderii stăpânului pentru dauna cauzată de un animal constă în prezumția de culpă a acestuia. El nu poate înlătura răspunderea decât dovedind culpa victimei sau forță majoră L. Josserand găsește temeiul răspunderii în ideea de risc. Răspunderea este obiectivă (vol. II, nr. 523).

11.2. Răspunderea pentru ruina clădirilor

Art. 1002 Cod civil prevede că proprietarul unui edificiu este răspunzător de prejudiciul cauzat prin ruina edificiului când aceasta este urmarea lipsei de întreținere sau a unui viciu de construcție.

Prin edificiu se înțelege orice fel de construcție: de locuință, industrială, cu caracter definitiv sau provizoriu etc.

Pentru aplicarea art. 1002 trebuie să fie vorba neapărat de un bun imobiliar construit și acesta să fie ruinat. Ruina care produce prejudiciul poate consta într-o prăbușire totală sau parțială (prăbușirea unui balcon, acoperiș, coș etc).

Prezumția de culpă este *juris et de jure* și nu poate fi combătută cu proba contrară.

11.3. Răspunderea pentru daunele cauzate de lucrurile aflate sub pază

În conformitate cu art. 1000, alin. I, omul este răspunzător de daunele cauzate de lucrurile pe care le are sub paza sa.

Temeiul răspunderii este prezumția de culpă care nu poate fi răsturnată decât dovedind culpa victimei sau forța majoră. Saleilles și Josserand sunt de părere că răspunderea este *ad rem* adică are un caracter obiectiv.

Răspunderea nu revine întotdeauna proprietarului bunului, ci aceleuia care îl folosește efectiv. Dacă lucrul este furat și folosit, răspunderea revine aceleuia care îl folosește (Cas. fr. 8.XI. 1938, D.H. 1939, p.20). Uneori, jurisprudența a mers destul de departe hotărând că și în cazul când șoferul comitentului a cauzat un accident, răspunderea va fi în primul rând a comitentului care, avea paza juridică a autoturismului (Cas. fr. 16.XII;-1929, D.P. 1931, I.p. 49 cu nota lui Savatiere). Prevederile art.1000 alin.1 s-au aplicat în jurisprudență pe o vastă arie: rănirea produsă prin ricoșarea unui glonț, astuparea unei canalizări din cauza frunzelor uscate de pe un teren vecin, explozia unei grenade într-o fabrică de armament, conducte de apă, de gaze, accidente de automobil, de tramvai și în genere orice mijloc de locomoție pe uscat, pe apă sau în aer, accidentele în fabrici.

Dacă doctrina și jurisprudența nu ar fi stabilit că răspunderea în baza art. 1000 alin. 1 este o răspundere obiectivă, victima de cele mai multe ori s-ar fi găsit în imposibilitatea să fie desdăunată pentru prejudiciul suferit.

Automobilistul a fost declarat răspunzător pentru pagubele cauzate terților, în urma accidentului, chiar dacă n-a comis nici o culpă. El nu poate înlătura răspunderea decât dovedind un caz de forță majoră, culpa victimei sau o altă cauză externă (Cas. fr. S.U. 13 II 1930, D.P. 1930, i, 57 nota Ripert, Sirey 1930, 1, 121 nota Esmein). Explozia cauciucului, ruperea frânei, a barei de direcție, proiectarea unei pietre de pe drum de roata automobilului, derapajul din cauza stării proaste a șoselei nu au fost acceptate de doctrină și jurisprudența drept cauze de exonerare a răspunderii, întrucât au fost provocate de lucrul aflat sub pază.

În doctrină și jurisprudența s-a pus problema dacă o persoană care a fost primită prietenește să facă o plimbare cu automobilul și suferă un accident, poate stabili răspunderea șoferului în condițiile art. 1000 alin. I sau numai în conformitate cu art. 998, 999 Cod civil ? Majoritatea doctrinei și a jurisprudentei au adoptat soluția că răspunderea poate fi stabilită numai dacă se dovedește culpa șoferului.

De la amintita decizie a Curții de Casație din Franța, dată în secții unite, în 1930, jurisprudența din Franța și din România s-au aliniat acestei decizii, hotărând că temeiul răspunderii civile din art. 1000 alin. 1 Cod civil se bazează pe *culpa pezumată*. Autorul prejudiciul nu poate înlătura răspunderea decât dovedind un caz de forță majoră - eveniment exterior și invincibil - culpa victimei sau a unui terț. Prezumția de responsabilitate este *juris et de jure*.

CAPITOLUL XII

12. EFECTELE OBLIGAȚIILOR

12.1. Generalități

Art. 1073 Cod civil se ocupă de efectele obligațiunilor, creditorul fiind îndreptățit să urmărească pe debitor să-și îndeplinească obligațiile asumate, ori să plătească despăgubiri. Prin urmare, creditorul poate opta în a cere executarea obligației sau a cere rezoluția contractului și daune interese. Obligația de *a da se poate executa în natură*, dacă bunul nu a fost înstrăinat sau nu a pierit, pe când în *obligațiile de a face* sau *a nu face* creditorul trebuie să ceară executarea obligației prin *echivalentul bănesc*.

12.2. Execuția directă

Dacă debitorul nu execută obligația benevol, creditorul, pe bază titlului executoriu obținut, (hotărâre judecătorească rămasă definitivă și investită cu formulă executorie), poate trece la executare. Executarea silită se realizează prin executorii judecătorești (portărei), organe auxiliare ale instanțelor de judecată care aduc la îndeplinire hotărârile judecătorești, în baza titlurilor-executorii privind creanțe certe (sigure, existente), lichide (evaluabile în bani) și exigibile (ajunse la scadență).

Cambia este titlu executoriu; la fel și un act autentic.

Așa cum am amintit, în obligațiile de a da, este posibilă execuția directă care se va realiza prin ridicarea bunului de la debitor, de către creditor. În obligațiile de a face, debitorul nu poate fi constrâns fizic să-și îndeplinească obligația și, ca atare, executarea se va realiza printr-o prestație bănească.

12.3. Daunele cominatorii

Părțile pot conveni că, dacă una nu își îndeplinește obligațiile, din culpă, să plătească celeilalte o sumă de bani stabilită, pentru fiecare zi, săptămână sau lună de întârziere. Dauna cominatorie nu reprezintă numai echivalentul unei pagube efective, ci și un mijloc de constrângere, ca debitorul să fie determinat să-și execute obligația. Este posibil ca, datorită neexecutării obligației de către debitor, creditorul să aibă anumite pagube pe care debitorul urmează să le plătească. Dauna cominatorie este însă distinctă de dauna moratorie.

În situația în care creditorul nu pretinde daune moratorii, ci numai daune cominatorii, în aprecierea cuantumului acestora, judecătorul va ține

seama că nu se urmărește un cumul de daune, ci în principal asigurarea executării obligației de către debitor.

Dauna cominatorie are o largă aplicare în materie de contencios administrativ, pentru a determina autoritatea care a dat un act administrativ ilegal, nu răspunde la o cerere sau refuză nejustificat să elibereze un act administrativ, să intre în legalitate. Ea poate fi, de asemenea, folosită ca mijloc de constrângere în orice obligație de a face. Astfel, s-a sancționat părintele căruia i s-a atribuit prin divorț un copil minor pentru că a refuzat să-l lase periodic la celălalt părinte, cum s-a hotărât de instanță.

Este evident că dauna cominatorie este mult superioară prejudiciului suferit de creditor. Ea are un caracter provizoriu și eventual, în sensul că încetează din ziua în care debitorul și-a executat obligația.

Dauna cominatorie se va aprecia *in concreto* de instanță și poate fi redusă când a fost stabilită exagerat. Ea nu poate fi cerută în obligația de a da, dacă aceasta se poate executa în natură și numai în obligațiile de a face sau a nu face. De asemenea, nu se poate aplica în obligațiile care au ca obiect plata unei sume de bani; la aceasta dându-se doar dobânzile legale.

12.4. Execuția indirectă

Când execuția directă nu poate avea loc, indiferent din ce motiv, în obligațiile de a da, fie că bunul a fost furat, a pierit printr-un caz de forță majoră (inundație, cutremur) sau a fost înstrăinat, creditorul va recurge la execuția indirectă, prin echivalent bănesc.

Daunele interese pot fi *compensatorii*, când neexecutarea obligației este definitivă, *moratorii* sau de *întârziere*, când obligația nu s-a executat la termen.

Daunele compensatorii nu se pot cumula cu executarea în natură, spre deosebire de cele moratorii.

Creditorul care și-a îndeplinit obligațiile are opțiunea: fie să ceară debitorului executarea contractului și eventual daune moratorii, fie să ceară rezoluția contractului și daune compensatorii.

Daunele provenind din fapte ilicite (art. 998 și 999 Cod civil) sunt întotdeauna compensatorii și se acordă numai în bani. Pentru ca neexecutarea obligației să dea naștere la daune interese, se cer următoarele condiții:

- neexecutarea obligației să fi produs creditorului un prejudiciu;
- neexecutarea să fie imputabilă debitorului;
- debitorul să fi fost pus în întârziere.

a) *paguba trebuie să fie certă*. În lipsa ei, acțiunea se respinge. Punerea în întârziere a debitorului este inefficientă dacă bunul a pierit datorită unui caz de forță majoră și el dovedește că ar fi pierit chiar dacă era în stăpânirea creditorului (art. 1156 alin. 2 Cod civil).

b) *neexecutarea să fie imputabilă debitorului*. Neexecutarea obligației dacă este făcută cu rea credință, însemnează că este intenționată, deci debitorul este vinovat de dol; dacă neexecutarea se datorează neglijenței, el este în culpă.

În materie de culpă contractuală, Codul civil a stabilit în art. 1030 că "diligența ce trebuie să se depună în îndeplinirea unei obligații este întotdeauna aceea a unui bun proprietar". În sfârșit, art. 969 arată că dacă debitorul nu-și execută obligația, el este în culpă, indiferent de gravitatea acesteia și, prin urmare, trebuie să desdăuneze pe creditor.

12.5. Forța majoră

Este un eveniment *exterior și invincibil care întârzie sau face imposibilă executarea unei obligații*. Doctrina și jurisprudența mai veche adaugă încă un element forței majore, ca evenimentul să fie imprevizibil.

După opinia noastră, acest element nu este necesar în definirea forței majore. Când s-a declanșat un război, este *previzibil* că multe obligații asumate de părțile contractante nu vor fi executate ca urmare a bombardamentelor, a ocupației teritoriului de inamic etc. Războiul, în măsura în care împiedică executarea obligațiilor, constituie forță majoră. Constituie, de asemenea, forță majoră evenimente ale naturii: cutremurul, inundația, seceta, înghețul. Codul civil folosește forța majoră și cazul fortuit ca expresii sinonime.

Doctrina distinge însă între cele două evenimente. Cazul fortuit este un eveniment intern și care nu este în mod absolut insurmontabil (de exemplu: ruperea frânei la un automobil în timpul circulației, explozia unui butoi de bere, explozia unei conducte de gaze, un scurt circuit electric etc).

12.6. Când se naște creanța de daune

În doctrină și în jurisprudență problema a fost îndelung discutată. Într-o opinie, hotărârea de condamnare la daune are un caracter constitutiv, atributiv de drepturi. Ca atare, dreptul creditorului ia naștere din ziua rămânerii definitive a hotărârii (Cas. I. 10.X.1932 P.R. 1933, 3, p.75).

După altă opinie, hotărârea are un caracter declarativ și, ca atare, dreptul creditorului se naște în momentul neexecutării totale sau parțiale a obligației de către debitor, sau în momentul săvârșirii faptului ilicit.

Când dauna izvorăște dintr-un fapt ilicit, nu este nevoie de punerea în întârziere a debitorului (Cas. I,1.VII. 1935, J.gen. 1936 și 243).

Daunele moratorii curg din momentul săvârșirii pagubei.

Curtea noastră, în Secții Unite, la 11.VI. 1942 (P.R. 1943,1, 5, nota Rosetti-Balănescu) a fixat jurisprudența în sensul că hotărârea pentru acordarea de despăgubiri, izvorâte din fapte ilicite, are un caracter constitutiv

(atributiv) și nu produce efecte decât de la data rămânerii ei definitive, dată de la care curg și dobânzile. Până în acest moment, creditorul nu are un drept recunoscut, nici un titlu de creanță.

12.7. Clauza de neresponsabilitate

Responsabilitatea contractuală, potrivit jurisprudenței, nu este de ordine publică și, în consecință, este valabilă clauza expresă, potrivit căreia debitorul se pune la adăpost de consecințele neexecutării contractului. Clauză nu va fi valabilă dacă debitorul s-ar exonera de răspundere în cazul când prejudiciul ar proveni din propriul său dol.

Clauza prin care debitorul și-ar asuma răspunderea dacă intervine forța majoră, este valabilă.

12.8. Punerea în întârziere

Pentru punerea în întârziere a debitorului, creditorul, în conformitate cu art. 1079 trebuie să-l interpeleze, adică să-i adreseze o somație. Pornirea unei acțiuni în justiție prin care creditorul dorește să-și valorifice drepturile, echivalează cu punerea lui în întârziere. Se consideră *de drept* pus în întârziere debitorul (deci fără a fi nevoie de o somație prealabilă) când:

a) părțile au căzut de acord că debitorul este în întârziere automat, din ziua expirării termenului (art. 1079 alin. 2 Cod civil);

b) în obligațiile de a nu face, a căror încălcare obligă pe debitor la daune interese (art. 1078 Cod civil);

c) neexecutarea obligațiilor este imputabilă culpei debitorului;

d) dacă legea prevede expres acest lucru (astfel, dobânda curge de drept de la împlinirea termenului, cel care a primit cu rea credință o plată nedatorată etc);

e) în obligațiile care decurg din fapte ilicite;

f) debitorul s-a obligat ferm să-și îndeplinească obligațiile la o anumită dată.

12.9. Efectele punerii în întârziere

În obligațiile de a da un corp cert, punerea în întârziere a debitorului are ca efect *trecerea riscurilor* în sarcina acestuia.

El nu se poate exonera de răspundere decât dacă dovedește că bunul ar fi pierit și în cazul în care ar fi fost în stăpânirea creditorului.

Debitorul datorează daune interese moratorii sau compensatorii, după caz, din momentul punerii în întârziere (art. 1081 Cod civil).

CAPITOLUL XIII

13. EVALUAREA DAUNELOR

Evaluarea daunelor se face de:

- justiție;
- lege;
- prin convenția părților.

13.1. Evaluarea Iacută de justiție

Evaluarea prin justiție a daunelor are loc când reclamantul a pornit acțiune împotriva debitorului, la instanța de judecată, cerând despăgubiri. Evaluarea va fi făcută în conformitate cu art. 1084-1086 C.civ. Art. 1084 prevede că daunele interese care sunt datoare creditorului cuprind în genere: pierderea ce a suferit și beneficiul de care a fost lipsit (*damnum emergens* și *lucrum cessans*). Șoferul unei întreprinderi de transporturi, conducând un autobuz, cauzează un accident care îi este imputabil. Repararea autobuzului durează o săptămână. El va trebuie să suporte costul efectiv al reparației (*damnum emergens*) și folosul nerealizat de întreprindere timp de o săptămână (*lucrum cessans*).

Așa cum s-a arătat, prejudiciul poate fi material și moral. Jurisprudența s-a stabilit în sensul că prejudiciul îmbracă cele două aspecte numai când derivă din fapte ilicite. Când provine din neexecutarea unor obligații contractuale se acordă numai prejudiciul material.

Art. 1086 C.civ. prevede că desdăunarea se acordă numai pentru pagubele directe, nu și pentru cele indirecte.

O întreprindere industrială comandă mașini pentru a-și începe activitatea. Acestea îi sosesc după o lună de la termenul convenit.

Debitorul va fi obligat să plătească daune interese moratorii pentru o lună. El nu poate pretinde și daune indirecte în sensul că dacă le-ar fi avut la timp, din produsele realizate, ar fi cumpărat alte mașini și acestea ar fi produs la rândul lor bunuri, care vândute ar fi dat un alt câștig etc.

13.2. Evaluarea legală

În obligațiunile având ca obicei plata unor sume, în caz de neexecutare, nu se pot plăti daune compensatorii, ci numai daune moratorii, fără a fi ținut creditorul, să justifice că a avut un prejudiciu, lipsa banilor fiind socotită păgubitoare.

În obligațiile având ca obiect plata unei sume de bani, daunele moratorii constau în plata dobânzii legale. În actualele situații de instabilitate economică, dobânda legală de 4% peste scontul Băncii Naționale a căzut în desuetitudine (credem că s-ar putea cere dobânda pieții, practică de toate băncile, între 50-60% pe an).

În conformitate cu art. 1088 al. 2, dobânda începe să curgă din ziua cererii de chemare în judecată. Sunt cazuri când dobânda curge de drept, fără chemare în judecată (art. 1241, 1278, 1363, 1544, 1550 etc). De asemenea, curge de drept dobânda la împrumuturile de natură comercială /art. 43 C. com).

13.3. Stabilirea daunelor de părți

Părțile contractante pot stabili ele însele daunele care urmează a fi plătite de partea în culpă, în caz de neexecutarea obligațiilor asumate (art. 1066 C. civ.). Aceasta este clauza penală. În principiu, justiția nu poate modifica suma stabilită de părți drept *clauză penală*.

În caz de neexecutare parțială, clauza penală va fi suportată proporțional (art. 1070 C. civ.). Părțile pot prevedea plata integrală a clauzei penale, chiar dacă neexecutarea a fost parțială.

Clauza penală are natura juridică a unei convenții accesorii. Dacă se declară nul contractul, se anulează și clauza penală. Pentru a se pretinde plata clauzei penale se cer următoarele condiții:

a) debitorul să fie pus în întârziere, afară de cazurile când este întârziere de drept;

b) neexecutarea sau executarea tardivă să fie imputabilă debitorului;

c) clauza penală are un caracter subsidiar și, ca urmare, ea nu conferă obligației un caracter alternativ. Deci, creditorul nu poate opta pentru executarea obligației sau pentru plata clauzei penale. El va cere executarea obligației și plata clauzei penale, dacă debitorul nu își execută obligațiile.

CAPITOLUL XIV

14. DREPTUL DE GAJ AL CREDITORILOR, ASUPRA PATRIMONIULUI DEBITORULUI

14.1 Generalități

Art. 1718 C. civ. prevede că: “Oricine este obligat personal, este ținut de a îndeplini îndatoririle sale, cu toate bunurile mobile și imobile, prezente și viitoare”. Art. 1719 adaugă: “Bunurile unui debitor servesc spre asigurarea comună a creditorilor săi și prețul lor se împarte, între ei prin analogie, afară de cazul când există între creditorii cauze legitime de preferință”.

Potrivit dispozițiilor de mai sus, creditorii au un drept de gaj asupra tuturor bunurilor, prezente și viitoare, ale debitorului, dacă acesta nu și execută obligațiile.

Creditorul poate cere măsuri de conservare a patrimoniului debitorului, pentru a se putea despăgubi.

14.2 Executarea bunurilor

Creditorul nu poate cere executarea asupra bunurilor debitorului decât în baza unui titlu executor (hotărâre judecătorească definitivă, cambie sau act autentic, investite cu formulă executorie). Sunt unele bunuri ale debitorului *exceptate de la urmărire*: îmbrăcămintea necesară, patul de dormit, salteaua, rufăria de pat, pătura, plapuma, perna, portretele de familie, obiecte de uz casnic, strict necesare: oale, crățiți, farfurii, linguri, cuțite, furculițe, instrumente pentru exercitarea meseriei sau a profesiei libere.

Creditorii unui comostenitor nu pot urmări partea sa indiviză în imobilele succesiunii înainte de efectuarea partajului (art. 1825 C. civ.). Creditorii succesiunii pot urmări întreaga masă succesorală.

Urmărirea bunurilor unui minor sau interzis trebuie să înceapă cu bunurile mobiliare (art. 1826 C. civ.) și la urmă cu cele imobiliare. Suntem de părere că dacă există bunuri mobiliare de mare valoare (un tablou celebru) se poate începe și cu urmărirea imobilelor.

Creditorul ipotecar va trebui să înceapă urmărirea cu imobilul asupra căruia s-a luat inscripția ipotecară (art. 1828 C. civ.). Dacă sunt imobile situate în diferite județe, urmărirea lor se va face succesiv (art. 1829 C. civ.).

14.3 Măsurile de conservare a patrimoniului debitorului

Creditorii pentru a-și încasa creanțele, au tot interesul să se îngrijească de patrimoniul debitorilor lor să fie îndestulător. Orice diminuare a patrimoniului, făcută în scopul fraudării creditorilor și orice inacțiune care împiedică sporirea patrimoniului, sunt în detrimentul creditorilor. Pentru protecția acestora, codul civil le-a pus la dispoziție: *acțiunea oblică și acțiunea pauliană sau revocatorie*.

14.4. Acțiunea oblică

Art 974 C. civ. arată: “Creditorii pot exercita toate drepturile și acțiunile debitorului, afară de acelea care îi sunt exclusiv personale.”

Prin urmare, creditorul se poate substitui debitorului care dovedește neglijență, delăsare în sporirea patrimoniului său. În tot cazul, creditorul nu se poate amesteca în administrarea averii debitorului pentru că acesta nu ar dovedi suficientă pricepere și inițiativă.

Creditorii nu pot interveni în problemele strict personale ale debitorului, ca de pildă: să ceară repararea unui prejudiciu moral, să conteste paternitatea copilului, să se opună la plata pensiei alimentare cerută de mamă pentru copilul plasat la ea, să pornească o acțiune de revocare a donației pentru ingratitudine. Se pot opune însă la acceptarea unei succesiuni pur și simplu; se pot opune, de asemenea, la refuzarea unei succesiuni, la refuzarea unei donații fără sarcini. Creditorii pot exercita, în numele debitorului, acțiunea în anulare a unui contract pentru incapacitate sau viciu de consimțământ.

14.5. în ce condiții se poate exercita acțiunea oblică?

a) creditorul să aibă un interes serios și legitim;

b) debitorul să fie inactiv;

c) creditorul să aibă o creanță, certă, lichidă și exigibilă.

Nu este nevoie de titlu executoriu, întrucât acțiunea oblică nu este o măsură de executare, ci doar un mijloc de a dobândi un titlu executor;

Nu este necesară punerea în întârziere a debitorului;

Nu este nevoie ca debitorul să fie citat în instanța, dar este: recomandabil, pentru ca hotărârea să-i fie opozabilă;

Nu are importanță data creanței creditorului. Nu este necesar ca ea să fie anterioară dreptului pe care creditorul îl exercită în numele debitorului, de vreme ce creditorii au un drept de gaj, chiar și asupra bunurilor viitoare ale debitorului.

14.6. Consecințele acțiunii oblice

Procesul se poartă între reclamant și terț (acesta din urmă în anumite raporturi juridice cu debitorul reclamantului). Terțul pârât va putea opune reclamantului toate excepțiile pe care le putea ridica, față de creditorul său (debitor al reclamantului).

Dacă prin acțiunea oblică bunul reintră în patrimoniul debitorului, acesta va constitui gajul tuturor creditorilor.

14.7. Acțiunea pauliană

14.7.1. Generalități

Acțiunea pauliană este reglementată de art. 975 C. civ. care spune: “Creditorii pot, de asemenea, în numele lor personal, să atace actele, viclene, făcute de debitor, în prejudiciul drepturilor lor.”

Exemple: un debitor, în scopul de a-și frauda creditorii, se lasă acționat în judecată de fosta soție și acceptă să-i plătească o pensie alimentară exagerată, pentru copilul plasat la ea. Vinde în mod fictiv elemente importante ale patrimoniului său, face donații nesăbuite unor copii abandonți etc.

Acțiunea pauliană este de origine romană. Ea figurează într-un edict al pretorului Paulus.

14.7.2. Condițiile exercitării acțiunii pauliene

Pentru exercitarea acțiunii pauliene este necesar ca actul debitorului să fi cauzat o daună creditorului și să fi fost fraudulos. Actul respectiv trebuie să-l facă pe debitor insolubil, ori să-i mărească insolvabilitatea.

Acțiunea pauliană nu trebuie confundată, în scopul urmărit, cu acțiunea oblică. Ea nu anulează actele prin care debitorul refuză să-și sporească patrimoniul, ci revocă pe acelea care duc la diminuarea patrimoniului debitorului.

Prin acțiunea pauliană pot fi atacate actele debitorului, fie că sunt cu titlu oneros, sau gratuit; pot fi atacate, chiar și hotărârile judecătorești, pe cale directă, sau prin contestație la executare.

Totuși, debitorul poate contracta noi obligații, fără să aibă posibilitatea să le atace creditorii cu acțiunea pauliană. Creditorii nu pot ataca opțiunile legale ale debitorului, nu pot ataca partajul pentru că s-ar reveni la starea de indiviziune. Conform art. 785 C. civ., creditorii comoștenitori pot interveni la efectuarea partajului, pentru a-și apăra interesele.

În sfârșit, creditorii nu pot ataca efectuarea unei plăți datorate a debitorului, ea neconstituind o micșorare a patrimoniului. Actul debitorului, pentru a fi atacat prin acțiunea pauliană, trebuie să fie fraudulos. Frauda nu presupune existența unui dol. Este suficient ca debitorul să-și fi dat seama că actul său îl face insolubil, ori îi mărește insolvabilitatea.

Frauda se cere atât pentru actele oneroase, cât și cele gratuite.

Creanța creditorului trebuie să fie anterioară actului atacat, întrucât frauda vatămă numai pe creditorii existenți, nu pe cei viitori.

Actul cu caracter oneros poate fi atacat prin acțiunea pauliană numai dacă terțul dobânditor a fost de rea credință, adică știa că s-a făcut în fraudă creditorilor și este prejudiciabil pentru aceștia

În schimb, actul cu titlu gratuit este revocabil chiar dacă terțul a fost de bună credință. Terțul care a dobândit cu titlu oneros se luptă să evite o pagubă (*certat de damno vitando*), pe când dobânditorul cu titlu gratuit, vrea să aibă un câștig (*certat de lucro captando*).

Terțul urmărit poate opune creditorului beneficiul discuției, adică să-i ceară să-l urmărească pe debitor și numai în situația în care nu și-ar încasa creanța, să se îndrepte împotriva lui.

Actele încheiate de subdobânditori au soarta acelora a dobânditorilor.

14.7.3. Natura juridică a acțiunii pauliene

a) Este o acțiune *personală*, constituind un drept propriu al creditorului, care derivă din dreptul de gaj general al creditorilor, asupra patrimoniului debitorului lor.

b) este o acțiune cu caracter *reparator*, dar nu este o acțiune în daune, cum au susținut unii autori, pentru că ea nu se realizează prin acordarea de despăgubiri. Nu este nici o acțiune în nulitate. Actul încheiat de debitor cu terțul rămâne în ființă. El este revocat numai în măsura necesară creanței creditorului. Dacă actul ar fi nul, nulitatea ar fi totală.

c) Acțiunea pauliană poate fi paralizată dacă se plătește de debitor, sau de terț, creanța datorată de debitor, creditorului reclamant.

d) Natura juridică a acțiunii pauliene este a unei acțiuni revocatorie.

14.7.4. Efectele acțiunii pauliene

Efectele acțiunii pauliene se pot rezuma astfel:

a) actul fraudulos este revocat. În consecință, bunul va putea fi urmărit *numai* de creditorul reclamant. Nu-l pot urmări și ceilalți creditori, ca în cazul acțiunii oblice;

b) efectul revocării este relativ, în sensul că se limitează la repararea,

prejudiciului suferit de creditorul reclamant. Evident nimic nu împiedică pe ceilalți creditori să pornească fiecare, în parte, sau toți împreună, o acțiune pauliană, privind înstrăinarea frauduloasă a aceluiși bun.

14.8. Acțiunea în simulație

Debitorul poate încerca să scape: de urmărirea creditorilor, înstrăinând fictiv o parte din patrimoniul său, prin acte oneroase. Dobânditorul eliberează un contraînscriș celui care i-a vândut bunurile, prin care recunoaște că nu a plătit prețul și în realitate, bunul se găsește tot în patrimoniul înstrăinătorului.

Contractul *aparent, public*, este un act juridic fictiv, menit să producă efecte numai față de terți; cel *ascuns, secret*, exprimă realitatea, dar el este făcut numai pentru părțile contractante. Simulația poate fi dovedită cu orice mijloace de probă, deoarece creditorul este un terț față de actul simulat. Această acțiune se deosebește față de cea oblică întrucât creditorul acționează în nume propriu, pe când în acțiunea oblică, el o acționează în numele debitorului. Acțiunea în simulație se deosebește și față de acțiunea pauliană.

Am arătat că prin aceasta din urmă, se urmărește revocarea actului fraudulos, iar prin acțiunea în simulație, adevăratul act juridic încheiat de părți. În această acțiune, reclamantul nu trebuie să dovedească fraudă debitorului și a terțului dobânditor. Toți creditorii - indiferent de data creanței lor - pot ataca actul simulat. Dacă se dovedește simulația, actul simulat va fi declarat nul.

CAPITOLUL XV

15. OBLIGAȚIILE NATURALE

15.1. Definiție

Sunt naturale acele obligații lipsite de sancțiune civilă. În caz de neexecutare a obligației de către debitor, creditorul nu poate cere să fie obligat la executare.

15.2. Câmpul de aplicare

Sunt considerate obligații naturale:

a) obligațiile contractate de un incapabil. Ele sunt anulabile. Chiar și în această situație se perpetuează ca obligație naturală;

b) obligațiile paralizate printr-o excepție (prescripția, autoritatea de lucru judecat etc);

c) obligațiile care decurg din jocuri de noroc, pariuri etc. (art 1636 C. civ.).

Sunt exceptate obligațiile decurgând din întreceri sportive: fotbal, handbal, volei, baschet, skiuri, canotaj, șah etc.;

d) executarea unei liberalități dintr-un act nul;

e) plata datoriilor de către falitul care a obținut un concordat;

f) plata unei pensii de întreținere, la o rudă care nu este îndreptățită, potrivit legii s-o obțină;

g) înzestrarea copiilor cu ocazia căsătoriei, deși nu există o atare obligație legală;

h) plata de dobânzi la suma împrumutată, deși nu s-a prevăzut o atare obligație în contractul de împrumut.

Obligația naturală se deosebește de cea morală. Cea dintâi este o obligație civilă fără sancțiune, o obligație “degenerată”, pe când cea din urmă, are doar o sancțiune religioasă.

15.3. Efectele obligațiilor naturale

Efectul cel mai important este acela că dacă se execută voluntar o obligație naturală, debitorul nu poate cere restituirea ei.

Plata nu este obligatorie, dar dacă este făcută cu bună știință (nu din eroare), nu se poate pretinde restituirea prestației.

După unele opinii, promisiunea expresă de a executa o obligație naturală, o transformă în obligație civilă și, ca atare, creditorul îl poate acționa în judecată să-și execute obligația.

O obligație naturală nu poate fi opusă în compensație unei obligații civile.

CAPITOLUL XVI

16. MODALITĂȚILE OBLIGAȚIILOR

16.1. Termenul și condiția

Termenul și condiția sunt modalități ale obligațiilor. Codul civil reglementează problema la contracte, dar locul lor potrivit este aici.

Termenul este un *eveniment viitor și cert*, pe când condiția este *eveniment viitor dar incert*.

Termenul poate fi *extinctiv*, când se prevede stingerea unei obligații la îndeplinirea lui. Acest termen nu modifică obligația, ci o limitează în timp. Termenul poate fi *suspensiv*, când se amână realizarea obligației până la îndeplinirea termenului. *Termenul suspensiv* poate fi *cert* sau *incert*. Termenul este cert când se știe de la început data împlinirii lui (majoratul copilului); este incert când nu se cunoaște exact data împlinirii lui; data decesului unei persoane; se știe că va deceda ca orice om, dar nu se cunoaște când (*certus an, inertus, quando*).

Termenul mai poate fi *expres și tacit, de drept și de grație*. Termenul de drept este și expres, fiind prevăzut de lege. Termenele de prescripție, termenele procedurale pentru exercitarea căilor de atac, sunt termene legale. Termenul acordat de instanța de judecată debitorului, care din motive obiective este în întârziere cu executarea obligațiilor, este termen de grație.

Legea interzice acordarea termenului de grație în obligațiile comerciale, când bunurile debitorului sunt scoase în vânzare, de un alt creditor, când debitorul este în stare de insolvabilitate notorie etc.

16.2. Efectele termenului

A. *Înainte de scadență*, termenul suspendă executarea obligației și, deci, creditorul nu poate întreprinde acte de executare (art. 1023 C.civ.). În calculul termenului nu intră ziua când începe să curgă termenul și nici ziua când sfârșește. În timpul curgerii termenului, creanța nu se poate prescrie. Dacă debitorul execută obligația înainte de împlinirea termenului, în mod voluntar, nu din eroare, nu poate cere restituirea ei (art. 1023 C. civ.).

Dacă înainte de împlinirea termenului, bunul piere din forță majoră, riscul este al dobânditorului, fiindcă dreptul de proprietate s-a transferat asupra lui din momentul încheierii contractului, chiar dacă nu a intrat în posesia bunului.

Deci vânzătorul este eliberat de predarea bunului; în schimb, cumpărătorul trebuie să plătească prețul (*res perit domino*).

B. *După scadență*. La expirarea termenului, obligația devine exigibilă și i se aplică regulile comune care reglementează raporturile dintre creditor și debitor.

Obligația cu termen devine exigibilă înainte de scadență dacă partea în favoarea căreia este stipulat termenul, renunță la acesta, sau dacă este decăzută din termen. Decăderea din termen are loc când debitorul a ajuns în stare de faliment (dacă este comerciant), sau se află într-o stare de insolvență notorie (dacă nu e comerciant).

De asemenea, este decăzut din termen debitorul care a micșorat garanțiile creditorului, chiar prin contract (art. 1025 C. civ.). Micșorarea garanțiilor să fie datorată faptei debitorului.

16.3. Condiția

Condiția este stipulația care subordonează nașterea sau stingerea unui raport juridic, de un eveniment viitor și incert (art. 1004 C. civ.). Condiția influențează actul juridic. Ea poate fi:

- a) *suspensivă*, când suspendă nașterea obligației (art. 1017 C. civ.);
- b) *rezolutorie*, când stinge obligația (art. 1019 C. civ.);
- c) *cauzală*, când realizarea ei atâră de întâmplare, independent de voința părților (art. 1005 C. civ.);
- d) *mixtă*, când realizarea depinde și de voința unei părți și de a unei terțe persoane (art. 1007 C. civ.);
- e) *potestativă* când realizarea obligației depinde numai de voința părților (art. 1006 C. civ.). La rândul ei, condiția potestativă se divide în *potestativă pură*, când depinde de voința unei părți și *potestativă simplă* când realizarea depinde deopotrivă de voința unei părți și de evenimente externe.

Obligația afectată de o condiție potestativă pură (dacă vrea), este nulă (art. 1010 C. civ.).

16.4. Condiții ilicite, imorale și imposibile

Orice convenție afectată de o condiție imposibilă, contrară bunelor, moravuri, sau oprită de lege, este nulă (art. 1008 C. civ.).

Nulitatea afectează deopotrivă convențiile oneroase, ca și pe cele cu titlu gratuit.

Este ilicită interdicția căsătoriei deoarece se aduce atingerea libertății individuale. Este ilicită convenția prin care contractul de muncă sau de

locațiune de lucrări se încheie cu condiția să dureze până la sfârșitul vieții celui care se angajează, pentru același motiv, că aduce atingere libertății individuale.

Este nulă convenția afectată de o condiție imorală. Se angajează ca secretară o fată, cu condiția să fie concubina șefului ei.

16.5. Efectele condiției

Când condiția este suspensivă, obligația conform art 1017 C. civ. nu ia naștere decât după împlinirea condiției.

Până la împlinirea condiției, creditorul nu poate lua nici o măsură de executare. Riscurile asupra bunurilor certe, rămân în sarcina debitorului, până la împlinirea condiției.

Condiția este îndeplinită când se realizează evenimentul (Art 1011 C. civ). Dacă s-a limitat la o perioadă de timp, realizarea condiției și evenimentul nu are loc în această perioadă, condiția a devenit caducă și obligația se desființează retroactiv. Realizarea condiției, produce efecte retroactive (art 1015 C. civ.).

CAPITOLUL XVII

17. DIVERSE FELURI DE OBLIGAȚII

17.1. Obligația alternativă

Obligația este alternativă când are ca obiect mai multe prestații și debitorul se eliberează prin executarea uneia din ele, la alegerea lui (art. 1026 C. civ.). Debitorul nu poate executa parțial fiecare prestație (art. 1028 C. civ.).

17.2. Obligația facultativă

Debitorul se obligă la o prestație unică, rezervându-și dreptul să se elibereze printr-o prestație subsidiară. Creditorul nu poate cere decât executarea prestației principale.

17.3. Obligația conjunctă

Ea leagă mai mulți creditori sau mai mulți debitori. Se divide proporțional cu numărul persoanelor.

Dacă moare creditorul, creanța lui se divide între moștenitorii săi în raport de drepturile succesoriale care se cuvin fiecăruia. Dacă moare debitorul, fiecare din moștenitorii lui, urmează să plătească cota care îi revine.

În obligațiile conjuncte punerea în întârziere a unui debitor nu are efecte și față de ceilalți; punerea în întârziere de către un creditor, nu profită și celorlalți creditori; aceeași este situația în cazul întreruperii prescripției. Fiecare creditor trebuie să facă acte de întrerupere.

17.4. Obligația solidară

Solidaritatea este o modalitate care îndreptățește pe creditor să ceară oricărui debitor executarea întregii prestații, urmând ca debitorul să se întoarcă împotriva celorlalți codebitori să-i restituie cota convenită din prestația efectuată.

Solidaritatea poate fi *activă* când îi privește pe creditori și *pasivă* când îi privește pe debitori.

În cadrul solidarității active, creditorul care a primit întreaga sumă de la debitor, este obligat s-o împartă cu ceilalți cocreditori (art. 1037 C. civ.)

Solidaritatea există numai față de creditor (art. 1052 C. civ.).

După ce unul din debitori a executat prestația în întregime, ceilalți codebitori nu mai sunt solidari față de el, ci fiecare va suporta cota sa parte.

Solidaritatea pasivă derivă din lege sau dintr-o clauză expresă a contractului (art 1041 C. civ.). Ea nu se prezumă și nici nu poate fi impusă de instanța de judecată.

Legea prezumă solidaritatea în următoarele situații:

■ dacă mai multe persoane au primit în folosință același bun, vor răspunde solidar față de comodant (art. 1571 C. civ.);

■ când mai multe persoane, pentru o acțiune comună, au numit un mandatar, mandanții răspund solitar față de mandatar (art. 1551 C. civ.);

■ când mai multe persoane săvârșesc împreună un fapt ilicit, vor răspunde solidar față de acela căruia i s-a cauzat prejudiciul.

Dacă un codebitor este insolubil, partea lui este suportată de ceilalți.

Renunțarea la solidaritate poate fi *expresă* sau *tacită*.

Se consideră renunțare tacită:

a) primirea de către creditor a părții din datorie de la unul din debitori, cu mențiunea în chitanța că plata este primită pentru debitorul respectiv. Dacă însă creditorul menționează că își rezervă drepturile decurgând din solidaritate, numai debitorul respectiv se consideră descărcat de solidaritate (art. 1050 al. 1 și 2);

b) creditorul care primește separat de la un debitor piața cotei părți ce trebuie s-o suporte dintr-o rentă sau din dobânzile unei datorii solidare, pierde beneficiul solidarității numai pentru scadența respectivă.

17.5. Obligația indivizibilă

Este obligație indivizibilă aceea al cărei obiect nu poate fi fracționat.

Debitorul nu poate pretinde creditorului să primească o plată în rate. Uneori, indivizibilitatea rezultă din natura bunului (un animal, o mașină etc.).

Indivizibilitatea poate rezulta și din voința părților.

CAPITOLUL XVIII

18. TRANSMITEREA OBLIGAȚIILOR

18.1. Generalități

A transmite o obligație înseamnă a schimba pe unul din titularii raportului inițial, fără a schimba structura raportului.

Când locul unui vechi creditor îl ia un nou creditor, a intervenit o cesiune de creanță; noul creditor se bucură de toate drepturile vechiului creditor. Aceeași este situația schimbării unui debitor, noul debitor va avea toate obligațiile aceluia pe care l-a înlocuit.

18.2. Cesiunea creanțelor

Cesiunea de creanță este un contract prin care *creditorul cedent* plasează în locul său un terț (*cesionar*) în schimbul unei sume de bani. Debitorul (*cedatul*) este străin de contractul intervenit între creditor (*cedent*) și noul creditor (*cesionar*).

Cesiunea de creanță, de regulă, este oneroasă.

Capacitatea de a încheia o cesiune oneroasă este aceea de exercițiu. Obiectul cesiunii poate fi orice obligație.

Cesiunea este un contract consensual și nu este supus unei anumite forme. Față de terți, cesiunea este opozabilă, numai după ce a notificat-o debitorul (art. 1393 C. civ.). Notificarea trebuie făcută oficial, prin executorii judecătorești.

Legea nu cere acordul debitorului pentru valabilitatea cesiunii.

Formalitatea notificării nu este necesară pentru cambii, cecuri și varante care se transmit prin gir.

18.3. Efectele cesiunii

Cesionarul devine titularul dreptului cedat. Creanța trece în patrimoniul cesionarului în aceeași situație cum era la cedent între părți, cesiunea se transferă în momentul încheierii contractului care este concesual.

Înainte de notificare, debitorul dacă plătește creanța cedentului, a făcut o plată valabilă.

Cedentul are obligația să garanteze cesionarului existența și validitatea creanței (art. 1392 C.civ.). Cedentul nu este obligat să garanteze solvabilitatea debitorului (Art 1397 C. civ.).

Cedentul poate garanta solvabilitatea debitorului în limita sumei primite de la cesionar și, desigur, numai solvabilitatea actuală, nu și cea viitoare.

18.4. Cesiunea datoriilor

Codul civil nu a reglementat cesiunea datoriilor. Jurisprudența a consacrat-o însă. În cesiunea datoriei se schimbă debitorul. În codul civil german s-a reglementat cesiunea datoriilor.

CAPITOLUL XIX

19. STINGEREA OBLIGAȚIILOR

19.1. Generalități

Stingerea obligațiilor este reglementată la art. 1091 C. civ. Acest text nu privește toate cazurile de stingere a obligațiilor. La contractul de rentă viageră, de întreținere, contractu; se stinge prin decesul credentierului. la fel, prin deces, se sting obligațiile decurgând din contractele încheiate *intu-itu personae*: mandat, contract de muncă.

19.2. Plata

Plata este orice prestație care eliberează pe debitor de obligațiile asumate. În conf. cu art. 1092 C. civ. plata presupune existența unei datorii, astfel ea nu este datorată. Este valabilă însă plata unei obligații naturale, așa, cum s-a arătat mai sus.

Plata este datorată de debitor sau de orice persoană interesată (art. 1093 al. I): codebitor, garant etc.

Cel care plătește trebuie să aibă capacitatea de a înstrăina.

Plata trebuie făcută în mâinile creditorului sau a împuternicitului său (art. 1096 C.civ.)

Creditorul nu poate fi obligat să primească alt bun decât acela care i se datorează, chiar dacă cel oferit este mai prețios. (art. 1100 C. civ.). Când obiectul obligației a fost un lucru cert, acesta trebuie restituit în starea în care a fost primit. Degradările îl privesc pe debitor.

Dacă obligația are ca obiect bunuri fungibile, debitorul trebuie să predea bunuri de aceeași natură, de calitate mijlocie. Plata trebuie făcută la scadență și la locul convenit de părți (art. 1104 C.civ.) sau dacă părțile nu au convenit nimic, la locul unde se găsea obiectul, în momentul încheierii contractului, sau la domiciliul debitorului.

19.3 Imputația plăților

Dacă debitorul are mai multe datorii față de același creditor, cu date diferite, el, va plăti în ordinea pe care o va crede de cuviință (art.1110 C. civ.). Totuși, va trebui să țină seama de următoarele:

a) datoria pe care a ales-o s-o plătească, trebuie să fie lichidată integral;

b) nu poate face plata unei creanțe cu termen, dacă acest termen a fost prevăzut în favoarea creditorului;

c) dacă plata se face asupra unei creanțe producătoare de dobânzi vor fi plătite mai întâi acestea și ceea ce prisosește, se va imputa asupra capitalului.

Dacă nici una din părți nu a stabilit cum se va face imputația, se vor avea în vedere prevederile art. 1113, potrivit cărora, plata se impută asupra datoriei ajunsă la scadență. Dacă datoriile sunt de egală natură, imputația se va face asupra celei mai vechi, iar dacă toate sunt de același fel și cu aceeași scadență, imputația se va face proporțional pentru toate creanțele.

19.4. Oferta reală și consemnația

Se întâmplă din diverse motive, plata să nu poată fi făcută, datorită refuzului creditorului. Debitorul are însă interes să lichideze datoria. Art. 1114-1121 C. civ. și 604-609 C. proc. civ. pune la dispoziția debitorului procedura pe care s-o urmeze pentru a se elibera de plată, numită *ofertă reală*. Debitorul va adresa, în primul rând, o notificare prin executorii judecătorești, oferind plata creditorului. Oferta trebuie să menționeze capitalul, dobânzile și cheltuielile. Dacă creditorul refuză plata, debitorul va consemna sumele datorate, înștiințându-l pe creditor și va cere instanței validarea ofertei (art. 607 C. proc. civ.). Hotărârea de validare va dispune trecerea creanței în patrimoniul creditorului.

Oferta reală se poate face *numai* până la ziua scadenței.

19.5 Plata prin subrogație

Plata făcută de o persoană, care nu era obligată, se numește plată prin *subrogație*. Când plata se face de debitor ea stinge datoria *erga omnes*.

Terțul plătitor, indiferent dacă este codebitor, fideiutor ori o persoană care vrea să-l ajute pe debitor, va lua locul creditorului plătit. Plata prin subrogație stinge numai față de creditor.

Prin subrogație toate drepturile creditorului plătit (inclusiv garanțiile) trec asupra celui care a făcut plata.

Subrogația poate fi legală sau convențională.

19.5.1. Subrogarea legală

Art. 1108 C. civ. prevede patru cazuri de subrogare legală când terțul *solvens* (plătitor) se subrogă în drepturile creditorului.

19.5.1.a. Subrogarea are loc de drept în folosul celui care el însuși

fiind creditor, plătește altui creditor care i-ar fost preferat. Această operație are loc atunci când creditorul cărui i se plătește, are garanții mai bune.

19.5.1.b. Subrogarea are loc de drept în folosul celui care dobândește un imobil și plătește pe creditorii ipotecari înscriși asupra imobilului.

19.5.1.c. Subrogarea are loc de drept în folosul celui care fiind obligat, cu alții, sau pentru alții, la plata datoriei, are interes s-o facă. Această subrogare are loc când este o obligație indivizibilă, la codebitorii solidari, la fideiutor față de debitor etc.

19.5.1.d. Subrogarea se produce de drept în folosul moștenitorului beneficiar care a plătit datoriile succesiunii, din averea sa.

19.5.2. Subrogarea convențională

Subrogarea convențională rezultă dintr-o clauză contractuală și poate fi consimțită de creditor sau de debitor.

Când creditorul primește plata, el poate acorda celui care i-a plătit, toate drepturile aferente creanței. Aceasta trebuie să fie *expresă și comitentă* cu plata (art. 1107 C. civ.). Subrogarea, de regulă, are loc chiar prin chitanța pe care creditorul o eliberează terțului solvens.

Subrogarea consimțită de debitor are loc, de regulă, când debitorul se împrumută cu o sumă de bani de la un terț să-și plătească datoria, fiind de acord ca toate drepturile creditorului plătit, să treacă asupra terțului plătit.

19.5.3. Efectele subrogării

Atât subrogarea legală, cât și cea convențională, produc aceleași efecte. Principalul efect constă în trecerea creanței asupra subrogatului.

Subrogatul are posibilitatea să-și valorifice drepturile după ce a făcut plata, printr-o acțiune care decurge din subrogare sau printr-o acțiune personală împotriva debitorului și care derivă din gestiunea de afaceri.

Subrogarea se deosebește în cesiunea de creanță deoarece:

- a) cesiunea de creanță se poate face numai cu consimțământul creditorului care nu este necesar la subrogație;
- b) subrogarea nu este supusă formalităților prevăzute de art. 1393 C. civ.;
- c) cedentul garantează cesionarului existența creanței;
- d) la subrogare nu se cere acest lucru;
- e) cesionarul are dreptul să ceară debitorului întreaga sumă, pe când subrogatul nu poate pretinde decât ce a plătit efectiv.

19.5.4. Cesiunea bunurilor

Art. 1122 C. civ. prevede posibilitatea ca debitorul să se elibereze față de creditori, prin cesiunea bunurilor sale. Cesiunea înseamnă abandonarea tuturor bunurilor față de creditori. Aceștia nu devin proprietarii bunurilor, dar au dreptul să le vândă și până atunci să încaseze veniturile (art. 1126 C. civ.).

Dacă prin valorificarea bunurilor nu se pot achita toate creanțele, debitorul s-a eliberat doar parțial, rămânând dator pentru rest. Cesiunea bunurilor se face printr-o convenție încheiată între creditor și debitor. Această convenție nu este opozabilă creditorilor care n-au participat la încheierea ei.

CAPITOLUL XX

20. NOVAȚIA ȘI DELEGAȚIA

A. Novația

20.1. Definiție

Novația este o instituție juridică prin care se stinge o obligație, pentru a fi înlocuită prin alta.

Noua obligație trebuie să se deosebească de cea veche. Elementul nou poate fi în legătură cu obiectul, cu creditorul sau debitorul.

20.1.a. *Schimbarea obiectului*: Pentru paguba cauzată de un fapt licit, părțile pot conveni ca debitorul să plătească o sumă lunar, pe toată durata vieții creditorului. În loc ca debitorul să plătească periodic o sumă de bani creditorului, părțile sunt de acord ca sumele să fie vărsate în contul curent pe care creditorul și l-a deschis la bancă.

20.1 .b. *Novația prin schimbarea debitorului*:

a) un terț se oferă să plătească datoria. Nu e nevoie de consimțământul debitorului;

b) *pe cale de delegație*, terțul plătește datoria având acordul debitorului.

20. 1.c. *Novația prin schimbarea creditorului*

Debitorul nu mai poate opune noului creditor excepțiile pe care le putea ridica vechiul creditor.

Prin stingerea vechii obligații, dispar și garanțiile.

Noul creditor nu se va mai bucura de garanțiile celui vechi.

20.2. Condițiile cerute pentru a avea loc novația

A. *Intenția părților*. Art. 1130 C. civ. prevede că novația nu se prezumă. Ea trebuie să rezulte limpede din act.

Planiol (II, 534) este de părere că se pot nova obligațiile naturale, de asemenea, și cele anulabile.

B. *Elementul nou*. Dacă nu există nici o deosebire între vechea obligație și cea nouă, nu poate avea loc novația.

20.3. Efectele novației

Principalul efect este stingerea vechii obligații și nașterea alteia. Vechea obligație se stinge cu toate accesoriile ei: gaj, ipotecă etc. Codebitorii

solidari sunt eliberați prin novația realizată de unul din ei.

B. Delegația

20.4. Definiție

Delegația este o instituție juridică prin care o persoană numită *delegatar* primește ca debitor o altă persoană numită delegat, la cererea unui terț *delegant*. De exemplu, A vrea să trimită lui B o sumă să-și achite o datorie; neavând bani, se adresează lui C să trimită sumalui B.

Cu alte cuvinte, dă o delegație în acest sens lui C.

20.4.1. *Delegația perfectă și imperfectă*

Delegația este *perfectă* dacă delegatul vrea să descarce pe delegant și să mențină obligația pentru sine. Dacă aceasta rezultă în mod expres, operează novația prin schimbarea debitorului.

Dacă delegatarul nu descarcă pe delegant delegația este *imperfectă* și nu produce novația

20.4.2. *Efectele delegației*

a) *Față de delegant*. Dacă delegația este perfectă, delegantul este descărcat față de delegatar. Dacă delegația este imperfectă, delegantul rămâne obligat în continuare.

b) *Față de delegat* obligația care ia naștere între delegat și delegatar este un raport juridic nou, fără legătură cu cel vechi. Ca urmare, delegantul nu poate opune delegatarului excepțiile pe care le-ar fi opus delegatului.

20.4.3. *Deosebirea delegației față de cesiunea de creanță*

□ În cesiunea de creanță, debitorul cedat nu are un rol activ, pe când delegatul se obligă față de delegatar.

□ Cesiunea de creanță trebuie notificată debitorului. Aceasta nu este obligatoriu la delegație.

□ Delegatarul nu devine titularul creanței delegatului.

□ Cedentul garantează doar existența creanței, pe când delegantul, garantează și solvabilitatea delegatului.

CAPITOLUL XXI

21. DAREA ÎN PLATĂ

21.1. Generalități

Darea în plată (*datio in solutum*) este un mod de stingere a obligației și de eliberare a debitorului, dacă el predă, cu consimțământul creditorului, un alt bun decât acela pe care îl datora.

21.2. Natura juridică a dării în plată

Este un mod de eliberare de datorie, deci un mod de plată, dar se aseamănă și cu schimbul. Unii autori sunt de părere că se aseamănă și cu vânzarea, găsind un sprijin al opiniei lor în art. 1307, 1404 alin. 2 și 1683 C.civ.

Josserand (II, 928) este de părere că darea în plată poate fi asimilată novației prin schimbare de obiect.

Darea în plată nu trebuie făcută din eroare, ci în mod conștient, pentru stingerea unei datorii.

Darea în plată nu este posibilă fără consimțământul creditorului. El poate refuza acceptarea bunului oferit de debitor, chiar dacă ar fi mai valoros decât cel inițial.

CAPITOLUL XXII

22. COMPENSAȚIA

22.1. Definiție

Compensația este o modalitate de stingere, a obligațiilor reciproce. Are loc atunci când două persoane sunt creditoare și debitoare una față de cealaltă. În acest caz, datoriile se sting prin compensație (art. 1143 C. civ.). Dacă datoriile nu sunt egale, compensația are loc până la valoarea celei mai mici.

22.2. Câmpul de aplicare al compensației

Compensația este extinsă între firmele comerciale și bănci, întrucât ea simplifică rezolvarea raporturilor juridice dintre părți.

22.3. Natura compensației

Stingerea datoriilor reciproce are loc de drept, fără știrea părților (art 1144 C. civ.).

Părțile pot renunța la compensația *de drept*.

Legea prevede un caz de renunțare tacită la compensație, atunci când debitorul își dă acordul creditorului, să cedeze creanța unui terț. În acest caz, este evident că el mai poate opune creditorului compensația.

22.4. Condițiile compensației

A. Ambele creanțe să fie *certe*, dacă au ca obiect o sumă de bani sau bunuri fungibile de aceeași specie.

B. Datoriile trebuie să fie *lichide* (adică să li se cunoască valoarea).

C. Datoriile să fie *exigibile*, adică ajunse la scadență. Ca atare, nu pot fi compensate datoriile afectate de un termen sau de o condiție suspensivă și obligațiile naturale, care prin natura lor, nu sunt exigibile.

D. Datoriile trebuie să fie între aceleași persoane.

22.5. Cazuri când compensația nu poate avea loc

a) când o persoană reclamă că i s-a luat un bun de preț pe nedrept (art. 1147 alin. 1 C. civ.); ilegal sau prin vicieria consimțământului;

b) în cazul cererii unui depozit neregulat constând din bunuri fungibile;

- c) în cazul unei datorii ce nu poate fi urmărită (pensiile alimentare, salariile până la jumătate etc);
- d) când afectează drepturile altor persoane (art. 1152 C. civ.).

22.6. Compensația judiciară

Este compensația pe care o face instanța de judecată când o parte introduce o acțiune în pretenții, iar pârâtul ridică și el pretenții prin acțiunea neconvențională.

22.7. Efectele compensației

Operează de drept, stingând atât creanța, cât și accesoriile acesteia: privilegiul, ipotecă, depozit etc.

Când între părți există mai multe datorii, compensația se determină după regulile imputației datoriilor.

CAPITOLUL XXIII

23. CONFUZIA

23.1. Definiție

Confuzia are loc atunci când o persoană întrunește două calități contradictorii: de creditor și debitor. Astfel dacă debitorul moștenește pe creditorul său, creanța acestuia din urmă este stinsă (art. 1154 C. civ.).

23.2 Efectul confuziei

Se datorește faptului că debitorul nu mai poate să lichideze creanța fiindcă ar însemna să-și plătească lui însuși.

Confuzia are loc prin dubla calitate pe care o are persoana de a fi creditor și debitor lui însuși. Prin confuzie se eliberează fideiusorii.

Dacă se întrunește în aceeași persoană calitatea de creditor și de fideiutor sau de debitor și fideiutor, nu se stinge obligația principală, ci numai cea accesorie a fideiutorului.

Confuzia produsă în favoarea unui debitor solidar, nu profită și codebitorilor decât pentru partea datorată de el. Dacă datoria este moștenită de mai mulți succesori și între aceștia se găsește și creditorul, imposibilitatea de executare este limitată la partea ereditară a acestuia. Restul datoriei nu s-a stins prin confuzie, va fi plătit de ceilalți moștenitori.

Creanța stinsă prin confuzie va face parte din activul moștenirii, dacă moștenitorul este debitorul defunctului. Când moștenitorul este creditorul succesiunii, creanța se va figura la pasiv.

CAPITOLUL XXIV

24. REMITEREA DATORIEI

24.1. Definiție

Remiterea datoriei este renunțarea creditorului de a-și valorifica drepturile, față de debitor, care rezultă dintr-o creanță. De regulă, remiterea datoriei este gratuită, dar uneori are loc în schimbul anumitor avantaje care i se oferă și atunci poate fi considerată ca o dare în plată.

24.2. Natura juridică

Este un act convențional, propus de creditor, ca orice ofertă, până la acceptare de către debitor, creditorul o poate reține.

De cele mai multe ori este gratuită, având caracterul unei donații indirecte; nu e necesar să fie făcută prin act autentic, cum cere art. 813 C. civ. pentru donațiile directe.

Se poate face și prin testament și în acest caz constituie *legat*.

24.3. Presumții legale de remitere a datoriei

Când este făcută prin acte *inter vivos* nu sunt necesare anumite forme. De regulă, creditorul dă debitorului o chitanță prin care confirmă ca a primit plata.

Art. 1138 alin. 1 prevede că remiterea *voluntară* a titlului care constată datoria, de către creditor, în mâinile debitorului, constituie o probă a remiterii datoriei.

Remiterea voluntară a unei copii legalizate după titlul care constată datoria, constituie o prezumție de remitere a datoriei. Presumția este *juris tantum*; deci poate fi combătută prin proba contrară.

Art. 1139 C. civ. arată că dacă creditorul gajist restituie bunul gajat, aceasta nu are semnificația remiterii la datorie, ci doar că nu mai dorește o garanție reală.

Remiterea datoriei are un efect extinctiv total, a datoriei principale și a tuturor accesoriilor.

Remiterea expresă a datoriei, făcută unuia din debitorii solidari, îi eliberează pe toți ceilalți.

CAPITOLUL XXV

25. IMPOSIBILITATEA EXECUTĂRII

Obligația se stinge dacă nu poate fi executată. În acest caz, debitorul este eliberat (art 1156 C. civ.).

Textul privește obligațiile care au un obiect cert și acesta este nimicit datorită unui caz de forță majoră.

Dacă obiectul constă în bunuri fungibile, debitorul nu este eliberat, potrivit principiului *genera non pereunt*. Pentru ca imposibilitatea de executare să aibă efect, eliberator, se cere să nu fie imputabilă faptei sau culpei debitorului (art. 1156 și 1102 C. civ.) și aceasta să nu fi fost pus în întârziere.

Imposibilitatea de executare trebuie să se datoreze, prin urmare, o unui caz de forță majoră. Deci debitorul care solicită să fie eliberat de datorie, trebuie să dovedească existența unei forțe majore care a făcut imposibilă executarea obligației.

Dacă bunul a fost furat, hoțul nu poate invoca forța majoră pentru a fi eliberat de datorie. El este întotdeauna obligat la restituire, ca sancțiune a furtului săvârșit (art 1156 alin. 3 C. civ.).

CAPITOLUL XXVI

26. PRESCRIȚIA EXTINCTIVĂ

26.1. Generalități

Decretul nr. 167/1958, privitor la prescripția extinctivă, pe data intrării sale în vigoare a abrogat orice dispoziții legale, contrare - prin urmare și ale codului civil - cu excepția celor care privesc un termen mai scurt (art. 25).

Unele din prevederile Decr. nr. 167/1958, referitoare la întreprinderile socialiste, care începând din anul 1990 s-au transformat în societăți comerciale și regii autonome, au devenit inaplicabile.

Prevederile respective sunt următoarele:

- cele din art. 3; partea a doua
- cele din art. 4;
- cele din art. 6, rândul ultim;
- cele din art. 10;
- cele din art. 20 alin.2;
- cele din art. 21;.

De acestea nu ne vom ocupa.

26.2. Termenele de prescripție

În conformitate cu art. 1 din Decr. nr. 167/1958, dreptul la acțiune, având un obiect patrimonial, se stinge prin prescripție, dacă nu a fost exercitat în termenul prevăzut de lege.

Acest text conține principiul general că dreptul la acțiune, având un obiect patrimonial, se stinge prin prescripție în cazul neexercitării în termenul legal. Legea fixează pentru diferite situații termene variind între 6 luni și 3 ani.

Odată cu stingerea dreptului la acțiune, având un drept principal, se stinge și dreptul la acțiune, privind drepturile accesorii, potrivit principiului *accessorium sequitur principalem*.

Prevederile referitoare la prescripție sunt de ordine publică în consecință, părțile nu pot deroga de la ele; nu pot renunța la efectele lor, nu le pot nici prelungi, nici scurta. De aceea, al. 3 din art. 1 prevede că orice clauză care se abate de la reglementarea legală a prescripției; este nulă.

Nulitatea actelor juridice poate fi invocată oricând nefiind prescripțibilă - fie pe cale de acțiune, fie pe cale de excepție.

Termenul general de prescripție este de 3 ani (art 3).

Dreptul la acțiunea privitoare la viciile ascunse fără viclenie, ale unui lucru, sau ale unei lucrări executate, se prescrie prin împlinirea unui termen de 6 luni.

Legea nu precizează care este termenul de prescripție a viciilor ascunse cu viclenie. Credem că acesta este termenul general de 3 ani.

Dreptul de a cere executarea silită, în temeiul oricărui titlu executor, se prescrie prin împlinirea unui termen de 3 ani.

26.3. Data de la care începe să curgă prescripția

Prescripția începe să curgă de la data când se naște dreptul la acțiune, sau dreptul de a cere execuția silită.

În obligațiile care urmează să se execute la cererea creditorului, precum și în acelea al căror termen de executare numește stabilit, prescripția începe să curgă de la data nașterii raportului de drept.

Dacă dreptul este sub condiție suspensivă, sau cu termen suspensiv, prescripția începe să curgă de la data când s-a împlinit condiția sau a expirat termenul (art 7).

Prescripția dreptului la acțiune, în repararea pagubei pricinuite prin fapte ilicite, începe să curgă de la data când păgubitul a cunoscut, sau trebuia să cunoască, atât paguba cât și pe cel care răspunde de ea. Aceste prevederi se aplică prin asemănare și în cazul îmbogățirii fără justă cauză (art. 8).

Prescripția dreptului la acțiune în anularea unui act juridic pentru violență, începe să curgă de la data când acesta a încetat.

În caz de viclenie, ori de eroare, sau în celelalte cazuri de anulare, prescripția începe să curgă de la data când cel îndreptățit reprezentantul său legal, sau persoana chemată de lege să-i încuvințeze actele, a cunoscut cauza anulării, însă cel mai târziu de la împlinirea a 18 luni de la data încheierii actului (art 9).

Prescripția dreptului la acțiune privind viciile ascunse ale unui lucru transmis, sau ale unei lucrări executate, începe să curgă de la data descoperirii viciilor, însă cel mai târziu de la împlinirea unui an; de la predarea lucrului sau lucrării.

Prescripția acțiunii privind viciile unei construcții, începe să curgă de la data descoperirii viciilor, însă cel mai târziu de împlinirea a trei ani de la predare.

Aceste prevederi nu aduc nici o atingere termenelor de garanție legale sau convenționale.

În cazul în care un debitor este obligat la prestații succesive, dreptul

la acțiune cu privire la fiecare din aceste prestații, se stinge printr-o prescripție deosebită.

În cele ce preced, am arătat că termenul de prescripție al dreptului la acțiune, privind un drept patrimonial, variază între 6 luni și 3 ani.

În continuare, ne-am ocupat de data când începe să curgă prescripția.

Când este vorba de data, de când începe să curgă prescripția la actele juridice afectate de un viciu de consimțământ, de descoperire a viciilor ascunse la lucrurile transmise, la lucrările executate și la lucrările de construcții, termenele de prescripție încep să curgă de la data încetării violenței, a cunoașterii vicleniei, a erorii, a actelor ilicite păgubitoare și a descoperirii viciilor ascunse.

În practică sunt greu de dovedit aceste situații, motiv, pentru care, legea a fixat niște *termene limită* până la care trebuie introdusă acțiunea de valorificare a dreptului.

Astfel, în cazul viclenie, erorii, sau alte cazuri de anulare, precum și în cazul faptelor ilicite cauzatoare de prejudicii, termenul de prescripție este de 3 ani. Acest termen începe să curgă, în cazul violenței, de la încetarea acesteia; în celelalte situații de vicii de consimțământ, sau pentru faptele ilicite cauzatoare de prejudicii, de la data cunoașterii acestora, sau de la data când trebuie să fie cunoscute, dar cel mai târziu de la împlinirea a 18 luni de la data încheierii actului. Presupunând că actul s-a încheiat la 1 februarie 1990 și viciul de consimțământ s-a cunoscut chiar de atunci, prescripția va începe să curgă de atunci și se va împlini după 3 ani, adică la 1 februarie 1993.

Dacă persoana respectivă, care a încheiat actul juridic la 1 februarie 1990, a cunoscut eroarea sau dolul abia la 1 februarie 1991, termenul de prescripție de 3 ani va începe să curgă de la această dată și se va împlini la 1 februarie 1994. Trebuie subliniat că viciul erorii sau al vicleniei trebuie descoperit cel mai târziu în 18 luni de la încheierea actului juridic, adică până la 1 august 1991 (de la 1 februarie 1990 până la 1 august 1991 sunt 18 luni). Dacă viciul s-ar descoperi, de pildă, la 5 august 1991, deci după expirarea termenului limită de 18 luni, actul juridic nu mai poate fi atacat

Aceeași este situația viciilor ascunse ale unui lucru transmis, lucrări executate, sau lucrări de construcții, când termenele limită pentru descoperirea viciilor sunt de un an respectiv de 3 ani în construcții. Termenul de prescripție începe să curgă de la descoperirea viciilor, dar dacă ele nu se ivesc; nu se descoperă într-un an, respectiv în 3 ani, mai târziu nu se mai poate introduce acțiunea.

Natura juridică a termenelor de 18 luni, un an și 3 ani, înlăuntrul cărora trebuie descoperite viciile, nu este a termenelor de prescripție; deci ele nu pot fi suspendate sau întrerupte. Ele sunt termene limită și de

decădere în sensul că dacă viciul nu se descoperă în lăuntru lor, cel lezat, nu mai poate introduce acțiunea

26.4. Suspendarea și necurgerea prescripției

În conformitate cu art 13, prescripția se suspendă:

a) pe perioada cât acela împotriva căruia curge este împiedicat de un caz de forță majoră să facă acte de întrerupere;

b) în perioada când creditorul sau debitorul face parte din Forțele Armate ale României, iar acestea sunt puse pe picior de război (art 12).

Deci simpla concentrare a creditorului sau debitorului nu suspendă prescripția .

Între părinți, tutore și cei care se află sub ocrotirea lor, între curator și acel pe care îl reprezintă și între orice alte persoane care în temeiul legii, sau al hotărârii judecătorești, administrează bunurile altora și cer ale căror bunuri sunt astfel administrate, prescripția nu curge cât timp socotelile nu au fost date și aprobate. Prescripția nu curge împotriva celui lipsit de capacitate de exercițiu, cât timp nu are reprezentant legal și nici împotriva celui cu capacitate restrânsă, cât timp nu are cine să-i încuviințeze actele.

Prescripția nu curge între soți, în timpul căsătoriei.

După încetarea suspendării, prescripția își ia cursul, socotindu-se și timpul curs înainte de suspendare.

Prescripția nu se va împlini totuși înainte de expirarea unui termen de 6 luni, socotit de la data încetării cauzei de suspendare, cu excepția prescripțiilor mai scurte de 6 luni, care nu se vor împlini decât după expirarea unui termen de o lună de la suspendare.

26.5. Întreruperea prescripției

Prescripția se întrerupe:

a) prin recunoașterea dreptului a căruia acțiune se prescrie, făcută în folosul căruia curge prescripția

b) prin introducerea unei cereri de chemare în judecată, ori de arbitrare, chiar dacă cererea a fost introdusă la o instanță judecătorească, ori la un organ de arbitraj incompetent;

c) printr-un act începător de executare.

Prescripția *nu* este întreruptă dacă s-a pronunțat încetarea procesului, dacă cererea de chemare în judecată sau executarea a fost respinsă, anulată sau dacă s-a perimat, ori dacă cel care a făcut-o, a renunțat la ea (art. 16).

Întreruperea *șterge* prescripția începută înainte de a se fi ivit împrejurarea care a întrerupt-o.

După întrerupere, începe să curgă o noua prescripție.

În cazul când prescripția a fost întreruptă printr-o cerere de chemare în judecată, ori de arbitrare, sau printr-un act începător de executare, noua prescripție nu începe să curgă cât timp hotărârea de admitere a cererii nu a rămas definitivă sau în cazul executării, până la îndeplinirea ultimului act de executare.

Instanța judecătorească și organul arbitral sunt obligate ca, din oficiu, să cerceteze dacă dreptul la acțiune sau la executare silită este prescrist.

Instanța judecătorească sau organul arbitral poate, în cazul în care constată ca fiind temeinic justificate cauzele pentru care termenul de prescripție a fost depășit, să dispună, chiar din oficiu judecarea sau rezolvarea acțiunii, ori să încuvințeze executarea silită (art. 19).

Debitorul care a executat obligația, după ce dreptul la acțiune al creditorului s-a prescrist, nu are dreptul să ceară înapoierea prestației, chiar dacă la data executării nu știa că termenul prescripției era împlinit.

26.6. În ce cazuri nu se aplică prevederile Decr. nr. 167/1958 ?

Dispozițiile Decretului nr. 167/1958 nu se aplică:

a) dreptului la acțiune privitor la drepturile de proprietate, uzufruct, uz, abitație, servitute și superficie (art 22);

b) impozitelor și taxelor datorate statului și primelor asigurărilor de stat, în temeiul asigurărilor prin efectul legii care rămân supuse dispozițiilor privitoare la prescripția din legile speciale (art. 23).

CAPITOLUL XXVII

27. PROBELE

27.1. Generalități

Prin probă se înțelege orice mijloc cu ajutorul căruia se poate stabili existența unui drept sau a unei obligații. Acestea pot fi acte scrise, autentice, ori sub semnătură privată, martori, expertize, cercetare la fața locului, prezumții, interogatoriul părții. În proces, orice pretenție trebuie dovedită.

Art. 1169 C. civ. arată că cel ce face propunerea înaintea judecății, trebuie s-o dovedească. Reclamantul trebuie să facă proba, fiindcă el afirmă, cere recunoașterea unui drept *ei incumbit probatio qui dicit, non qui negat*. Dacă pârâtul, la rândul său, opune reclamantului anumite drepturi, trebuie să facă el dovada drepturilor, potrivit principiului *in excipiendo reus fit actor*. Faptele negative, nedeterminate nu pot fi dovedite. O persoană în vârstă afirmă că n-a fost în orașul cel mai apropiat niciodată. Va putea dovedi însă că, într-o anumită zi, nu a fost acolo, făcând proba că în ziua respectivă a fost în altă parte, la mare distanță, toată ziua.

27.2. Probele scrise

Proba cea mai puternică, cea mai credibilă, este cea scrisă. Proba testimonială este discutabilă. Mărturia depinde de multe circumstanțe: de puterea de înțelegere a martorului privind problema discutată de părți, de fidelitatea memoriei, de atenția și interesul acordat celor întâmplare, de hotărârile adoptate de părți, când au încheiat actul juridic în litigiu, sau a avut loc faptul ilicit, cauzator de prejudicii etc. De aceea, de multe ori există deosebiri între declarațiile martorilor care au asistat la același eveniment.

Actele scrise pot fi *autentice* sau *sub semnătură privată*.

a) *Sunt autentice actele făcute de o autoritate publică* care are în competența sa redactarea unor asemenea acte. La noi actele autentice se redactează de notariate. În străinătate, au acest drept consulatele, aparținând Ministerului de Externe.

Notarul, respectiv consulul, stabilește identitatea, le redactează actul dorit de ele, cu respectarea legii, îl citește și părțile îl semnează în fața lui. Dacă părțile și-au readactat ele însele actul, notarul îl citește și dacă este conform legii, propune părților să-l semneze. În cazul când nu este bine readactat, va face el modificările necesare. Pe actul respectiv, sau pe un alonj, dresază procesul verbal de autentificare. Acest act face deplină

dovadă în fața instanțelor de judecată, în sensul că părțile care figurează în act, s-au prezentat la notariat la data respectivă și actul încheiat este conform înțelegerii lor.

Combaterea unui act autentic în fața instanței de judecată nu se poate face decât *prin înscrierea în fals* (art. 1173 alin. 2 C. civ. și art. 590 și urm. C. proc. civ.). Declarațiile părților cuprinse în actul autentic fac dovadă până la proba contrară.

Actul autentic, prin investirea cu formulă executorie, devine titlu executor.

b) *Actul sub semnătură privată* este acel act preconstituit de părți, fără intervenția vreunei autorități. Forța probantă a acestui act este inferioară, față de a actului autentic.

Actul sub semnătură privată, dacă este tăgăduit de una din părți, nu mai are forță probantă și trebuie îndeplinită *procedura de verificare a lui* (art. 1178 C. civ.) prin experți, martori etc.

Actul sub semnătură privată nu are forță executorie. Trebuie să intervină o hotărâre judecătorească definitivă, dată pe baza actului respectiv, ca să devină act executoriu.

Art. 1179 C. civ. prevede că actele sub semnătură privată care cuprind contracte sinalagmatice trebuie redactate în atâtea exemplare originale, câte părți sunt cu interese contrare. Cum într-un contract sunt întotdeauna numai două părți (dar pot fi mai multe persoane), se folosește expresia dublului exemplar.

Dacă înscrisul este făcut într-un singur exemplar, legea îl declară nul, nu ca instrument juridic, ci ca mijloc de probă. Actul juridic poate fi dovedit prin alte probe.

Dacă actul dă naștere la o singură obligație, nu se mai cere formula dublului exemplar, ci conf. art 1180 actul trebuie să fie scris în întregime de cel care l-a scris, iar dacă este scris de altă mână, debitorul trebuie să scrie deasupra semnăturii sale bun și aprobat.

Mențiunea este cerută numai dacă obligația are ca obiect o sumă de bani sau alte bunuri evaluabile în bani. Nu este cerută comercianților, meseriașilor, agricultorilor, oamenilor de serviciu și acejora care muncesc cu ziua.

27.3. Data actelor

Data trecută în actul autenticat face dovadă până la înscrierea în fals. În actele sub semnătură privată, între părți, data face dovadă până la proba contrară: față de terți nu se face dovadă decât dacă a dobândit *data certă*.

Actul obține data certă;

- a) când a fost înregistrat la o autoritate publică (Administrația Financiară, Poliție etc);
- b) data decesului uneia din părți care, a semnat actul;
- c) trecerea actului în acte dresate de ofițerii publici. Aceasta enumerare este limitativă.

27.4. Alte acte preconstruite

a) Registrele comercianților fac probă în raporturile dintre comercianți. Fac probă *împotriva* comercianților în procesele cu necomercianți.

b) Registrele și hârtiile domestice, conf. art. 1185 C. civ. nu fac dovadă în favoarea persoanei de la care provin, dar fac dovadă împotriva ei când conțin recunoașterea primirii unei plăți.

c) Mențiunile făcute de creditor pe titlu, când stabilesc liberarea totală sau parțială a debitorului (art. 1186);

d) Scrisorile, când conțin recunoașterea unei datorii de către debitor.

e) Răboajele, constând într-o bucată de lemn despicată în două părți egale, câte una pentru fiecare parte. Prestațiile făcute se însemnează cu o creștătură asupra ambelor bucăți suprapuse. Dacă numărul lor pe fiecare bucată nu coincide, se ia ca probă bucată care conține mai puține creștături, (art. 1187);

f) Copiile de pe actele originale.

g) Actul recognitiv se redactează când originalul a dispărut;

h) Actul confirmativ este actul care confirmă un act anterior, anulabil.

27.5. Proba testimonială

Martorul trebuie să relateze în fața instanței de judecată faptele la care a asistat

Raporturile juridice de o valoare mai mare de 25.000 lei nu pot fi dovedite cu martori, ci numai cu acte scrise (art. 1191). Jurisprudența a decis că prevederile art. 1191 C. civ, nu sunt de ordine publică și, ca atare, părțile pot deroga de la ele.

De la prevederile art 1.191 C. civ. există unele excepții, când părțile nu pot să-și asigure dovezi scrise:

a) la depozitul necesar;

b) între soți, în timpul căsătoriei;

c) creditorul și-a pierdut titlul, datorită unui caz de forță majoră;

d) în materie de obligațiuni izvorâte din cvasicontracte, delictive și cvasidelictive.

27.6. Începutul de dovadă scrisă

Art 1197 alin. 2 prevede că începutul de dovadă, orice înscris al celuiia contra căruia s-a format petiția sau asupra a ceea ce el reprezintă și care înscris face a fi de crezut faptul pretins. Începutul de dovadă scrisă poate fi completat cu alte probe, chiar și cu proba testimonială.

27.7. Prezumțiile

Prezumțiile sunt consecințele ce legea sau magistratul trage dintr-un fapt cunoscut la fapte necunoscute (art. 1199 C. civ.). Presumțiile sunt deci *legale* și ele dispensează de orice dovadă pe acela în favoarea căruia este făcută (art 1202 alin. 1 C. civ.) și prezumțiile judecătorești.

Prezumțiile legale sunt *absolute (juris et de jure)*, împotriva cărora nu se admite proba contrară (autoritatea de lucru judecat) și *relative (juris tantum)*, împotriva cărora se poate face proba contrară.

27.8. Autoritatea de lucru judecat

Hotărârea rămasă definitivă are autoritate de lucru judecat, întrucât se consideră că ea conține adevărul și deci se încheie părților posibilitatea de a redeschide procesul. *Res judicata, pro veritate habetur.*

Pentru a exista autoritatea de lucru judecat, trebuie îndeplinite următoarele condiții:

a) hotărârea să fi fost obținută într-un litigiu în care părțile au discutat în contradictoriu, adică să aibă caracter contencios (Hotărârile date în materie grațioasă nu au autoritate de lucru judecat, ca de exemplu: hotărârile de omologare a partajului, de plasare a copilului la unul din părinți etc);

b) hotărârea să fie definitivă;

c) să existe identitate de obiect. Hotărârea obținută în materie de posesie, nu are autoritate de lucru judecat în procesul de revendicare a proprietății;

d) să fie identitate de cauză;

e) să fie identitate de persoană. Se poate opune autoritatea lucrului judecat succesorilor universalii a persoanei care a figurat în proces. Succesorii particulari nu reprezintă pe autorul lor, dar debitorul reprezintă pe creditorii chirografi.

27.9. Mărturisirea

Înseamnă recunoașterea de către partea lițigantă a temeiniciei unei pretenții sau a unui fapt de care judecătorul este obligat să tină seama.

Confessus pro judicato habetur. Mărturisirea are loc prin chemarea, la interogatoriu a părții și este un act unilateral. Poate fi *expresă* sau *tacită* (neprezentarea în instanță când a fost citată cu mențiunea de chemare la interogatoriu). Este *judiciară* când este făcută în fața instanței și *extrajudiciară* când este făcută în afara justiției: în fața unei autorități, a martorilor sau a celeilalte părți cu care se află în raporturi juridice.

CAPITOLUL XXVIII

28. GARANTAREA EXECUTĂRII OBLIGAȚIILOR

28.1. Gajul general al creditorilor

Scopul final al obligației este executarea ei. Garantarea obligației dă creditorului certitudinea executării acesteia. Creditorul care nu cere debitorului nici o garanție riscă insolvabilitatea debitorului.

Art. 1718 C. civ. prevede că “oricine este obligat personal este ținut de a îndeplini îndatoririle sale, cu toate bunurile sale mobile și imobile, prezente și viitoare”.

Acesta este dreptul de gaj general al creditorilor chirografari.

În conformitate cu prevederile art. 1718 C. civ. toți creditorii chirografari se găsesc pe picior de egalitate față de debitorul lor comun. Ca urmare, dacă sumele realizate din valorificarea bunurilor debitorului nu acoperă integral datoriile creditorilor, aceștia vor primi o sumă proporțională cu creanța pe care o au. Să presupunem că debitorul A datorează creditorului B 500.000 lei, lui C 700.000 lei și lui D 800.000 lei. Din vânzarea bunurilor debitorului se realizează numai 1.400.000 lei. Rezultă deci că din vânzarea bunurilor debitorului s-a realizat 70% din datorie. Aplicând 70% la fiecare creanță, B va primi 350.000 lei, C 490.000 lei, iar D 560.000 lei.

Art. 1719 C. civ. prevede în continuare că “bunurile unui debitor servesc spre asigurarea comună a creditorilor săi și prețul lor se împarte între ei prin analogie, afară de cazul când există între creditori cauze legitime de preferință”.

Legea pune la dispoziția creditorilor anumite măsuri în scopul conservării creanțelor lor ca de pildă: aplicarea asupra bunurilor a unui sechestrul asigurător, exercitarea în numele debitorului a unei acțiuni ablice (subrogatorie), când acesta neglijează să-și valorifice anumite drepturi, acțiunea pauliană dacă debitorul își înstrăinează fraudulos bunurile, păgubind pe creditor, întreruperea prescripției care curge împotriva debitorului etc.

Totuși, măsurile amintite nu sunt de natură să garanteze solvabilitatea debitorului. Acesta poate să-și înstrăineze - fără posibilitatea de a fi împiedicat - dacă înstrăinarea nu este frauduloasă, unele din bunurile sale.

28.2. Garanții ferme

De aceea, creditorul trebuie să ceară debitorului *garanții personale sau reale*.

Prin garanții înțelegem mijloacele juridice, care pe lângă dreptul de gaj, general, oferă creditorului o prioritate față de alți creditori, posibilitatea să urmărească terță persoană care a garantat datoria, sau bunurile oferite garanție de debitor (gaj sau ipotecă).

Prevederile referitoare la garanții sunt în C. civ. Titlul XIII “Despre fideiusiune”, Titlul XV “Despre amanet”, Titlul XVIII “Despre privilegii și ipotecă”.

Am amintit mai sus că garanțiile pot fi: *personale* (fideiusiunea) când o terță persoană își asumă executarea obligației față de creditor, dacă debitorul nu o va face la scadență și *reale* când debitorul sau un terț oferă un *gaj* ori o *ipotecă* asupra unuia sau mai multor bunuri ale sale.

28.3. Garanția personală (Fideiusiunea sau cauțiunea)

Fideiusiunea (cauțiunea) este un contract accesoriu prin care o persoană, fideiutor, se obligă față de creditorul altei persoane să execute ceea ce datora debitorul dacă acesta nu o va face. Fideiusiunea poate avea loc chiar fără știrea debitorului. Ea poate fi convențională, judecătorească sau legală.

Este convențională când creditorul, debitorul și garantul cad de acord ca obligațiile asumate de debitor să fie garantate.

Este judecătorească când instanța de judecată găsește necesar, într-o cauză litigioasă, să dispună numirea - unui fideiutor - pentru a garanta executarea obligației. Este legală când printr-o dispoziție a legii, debitorul este obligat să aducă un garant.

Art. 279 C. proc. civ. prevede că dacă instanța dispune executarea silită, cu caracter provizoriu, poate cere aceluia care a solicitat-o să găsească un fideiutor care să garanteze acoperirea eventualelor daune care s-ar ivi ca urmare a executării silite. Acesta este un exemplu de fideiusiune judecătorească.

S-ar părea că fideiusiunea judecătorească și cea legală exclud definirea acesteia ca un contract accesoriu. În realitate, aceste două feluri de fideiusiuni își păstrează caracterul contractual deoarece ea are loc numai cu acordul garantului.

28.4. Caracterele fideiusiunii

- este un contract accesoriu, în raport de obligația debitorului față de creditor;
- în consecință, urmează soarta contractului principal (accessorium

sequitur principalem). Prin excepție, fideiusiunea poate subzista când obligația este anulabilă, de pildă, obligația contractată de un minor (art. 1653 C. civ.). Fideiusiunea rămâne în vigoare chiar după ce obligația principală a fost anulată;

- contractul de fideiusiune este consensual, întrucât ia naștere prin simplul acord de voință al părților. Forma scrisă este cerută *ad probationem*;

- deși dă naștere unei singure obligații, a fideiusorului față de creditor, este ca toate contractele, bilateral, întrucât nu se poate încheia fără acordul creditorului și fideiusorului;

- este un contract cu titlu gratuit, deoarece fideiusorul nu urmărește nici un câștig de la creditor. Dacă debitorul garantat plătește ceva fideiusorului, aceasta nu schimbă natura, contractului care se încheie numai între creditor și fideiusor;

- fideiusiunea trebuie să fie expresă. Ea nu poate fi tacită;

- ea nu poate trece peste limitele contractului principal (art 1656 C. civ.). Ea poate fi făcută numai, pentru o parte a datoriei principale și în condiții mai puțin oneroase (art. 1654 C. tiv.);

- fideiusiunea nedeterminată a unei obligații principale se întinde și la toate accesoriile obligației respective (dobânzi, cheltuieli de urmărire etc.).

28.5. Condiții cerute fideiusorului

În conformitate cu art. 1659 C. civ, debitorul are obligația să aducă un fideiusor, capabil să contracteze, să fie solvabil și să aibă domiciliul în raza tribunalului unde trebuia să se execute obligația.

Dacă fideiusorul a devenit insolubil, debitorul are obligația să aducă un altul solvabil.

Orice obligații pot fi garantate prin fideiusiune, chiar cele încheiate *intuitu personae*;

Pot fi garantate obligațiile prezente, ca și cele viitoare; chiar și cele eventuale, pentru acoperirea pagubelor “ce s-ar cauza” de gestionar (art. 10 din Legea nr.22).

28.6. Efectele fideiusiunii

Aceste efecte trebuie analizate în raporturile dintre a) creditor și fideiusor, b) dintre debitorul principal și fideiusor, c) dintre fideiusori, când sunt mai mulți.

28.7.a. Raporturile dintre creditor și fideiutor

a) În cazul în care debitorul nu își execută obligațiile, creditorul poate urmări direct pe fideiutor, fără a fi condiționată de urmărirea prealabilă debitorului (art.1663 C. civ.).

b) Dat fiind faptul că obligația fideiutorului este subsidiară și accesorie; acesta când se vede urmărit de creditor, poate opune *exceptia beneficiului de discuție și a beneficiului de diviziune*.

Prin ridicarea acestor excepții, fideiutorul pretinde creditorului, să urmărească în prealabil pe debitor, răspunderea sa fiind subsidiară (art 1662 și 1663 C. civ.).

c) Ridicarea excepției se poate face numai de fideiutor; este o facultate pentru el, nu o obligație. Instanța nu o poate ridica din oficiu.

d) Ridicarea excepției trebuie să aibă loc în *limine litis*, adică înainte de judecarea fondului privind urmărirea fideiutorului.

e) Fideiutorul trebuie să arate creditorului bunurile debitorului pe care le poate urmări să-i avanseze cheltuielile necesare în acest scop.

f) Bunurile indicate să se afle în raza teritorială a tribunalului în care urmează a fi făcută plata.

g) Bunurile nu trebuie să fie litigioase sau ipotecate pentru plata datoriei (art. 1664 C. civ.).

h) Beneficiul discuției nu poate fi invocat dacă fideiutorul s-a obligat solidar cu debitorul, în această situație urmând a se explica prevederile art. 1662 C. civ.

De asemenea, nu se poate invoca beneficiul discuției în cazul fideiuziunii judecătorești (art. 1677 și 1678 C. civ.).

j) *Exceptia beneficiului de diviziune* este o facultate a fideiutorului pe care o poate ridica ori de câte ori există mai mulți fideiutori care garantează aceeași datorie, față de același creditor. În acest caz, creditorul poate urmări pe oricare fideiutor pentru *întreaga datorie*. (art. 1666 C. civ.). Această măsură poate fi paralizată însă, dacă fideiutorul urmărit cere creditorului ca urmărirea să fie făcută pentru cota parte a fiecărui fideiutor (art. 1667 C. civ.).

Beneficiul diviziunii nu va putea fi invocat dacă fideiutorul s-a obligat solidar cu debitorul.

28.7.b. Raporturile dintre fideiutor și debitorul principal

După ce fideiutorul a plătit datoria, se poate întoarce împotriva debitorului, cerând suma plătită creditorului, cheltuielile, dobânzile începând cu data când i-a notificat debitorului plata și chiar daunele interese pe care le-a avut (art. 1669 C. civ.).

Temeiul regresului decurge din situația că fideiutorul făcând plata pentru debitor s-a subrogat în dreptul creditorului (art. 1108 pct. 3 și art. 1670 C. civ.). Acțiunea ar putea fi bazată pe mandat (dacă a existat un astfel de mandat) sau pe gestiunea de afaceri.¹

Potrivit art. 1671 din C. civ., când sunt mai mulți debitori principali, solidari pentru aceeași datorie, fideiutorul care a garantat pentru toți, are regres în contra fiecăruia dintre ei, pentru repetiția sumei totale ce a plătit. Art. 1672 din C. civ. prevede că fideiutorul pierde dreptul de regres împotriva debitorului principal dacă:

- nu a înștiințat pe debitor despre plata făcută și acesta din urmă plătește a doua oară. Fideiutorul poate pretinde însă creditorului restituirea sumei, printr-o *actio indebiti* plata fiind făcută fără cauză;

- a plătit datoria fără să fi fost urmărit și fără să fi anunțat pe debitor, care avea posibilitatea să opună creditorului o cauză de stingere a datoriei: prescripția, compensația. Evident și în această situație fideiutorul poate pretinde creditorului să-i restituie suma plătită.

28.7.c. Raporturile dintre fideiusori

Dacă același debitor a fost garantat de mai mulți fideiusori, acela care a plătit datoria se poate întoarce împotriva celorlalți, printr-o acțiune în regres *divizibilă* (art. 1674 C. civ.) însă numai în cazurile prevăzute de art. 1673 C. civ. când fideiutorul plătitor a fost urmărit, când debitorul devine insolubil, când datoria principală devenise scadentă etc.

28.8. Stingerea fideiusiunii

Fideiusiunea se stinge prin stingerea datoriei principale, ca urmare a situației că este o obligație accesorie.

Dacă datoria a fost plătită nu de debitor, ci de un terț, fideiusiunea nu se stinge, deoarece terțul s-a subrogat în drepturile creditorului plătit.

În conf. cu art. 1679 C. civ. fideiusiunea se poate stinge, independent de soarta obligației principale prin:

- a) renunțarea creditorului la garanție;
- b) compensația opusă de fideiutor creditorului;
- c) confuzia care are loc între patrimoniile creditorului și fideiutorului și în genere prin orice mijloc de stingere a datoriei;
- d) în cazul în care, datorită culpei creditorului, care nu a conservat

¹ C. Stătescu și Corneliu Bârsan, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*. Biblioteca juridică.

garanțiile ce asigurau creanța principală, fideiusorul nu mai are posibilitatea să dobândească privilegiile și ipotecile pe care le avea creditorul (art. 1683 C. civ).

28.9. Când se cere fideiusiunea

Cei care îndeplinesc funcția de gestionar trebuie să prezinte un garant care va trebui să acopere eventualul prejudiciu pe care l-ar săvârși gestionarul (art. 10 din Legea nr. 22/1969). Art. 11 alin. 1 din Legea nr. 22/1969 prevede forma scrisă pentru contractul de garanție. Forma scrisă este cerută *ad probationem*.

Aceeași persoană nu poate oferi garanții pentru mai mulți gestionari (art. 11 alin. 2 din Legea nr. 22/1969).

Fideiusorul nu poate fi obligat la acoperirea unei pagube dacă aceasta există în gestiune la data încheierii contractului de garanție.²

Fideiusorul care garantează pe gestionar, va răspunde solidar cu acesta pentru acoperirea eventualelor pagube.

² Trib. Suprem Sec. penală, dec. nr. 2631/1975 în C.D. 1975, p 445.

CAPITOLUL XXIX

29. GARANȚIILE REALE

29.1 A. Dreptul de retenție

29.1.A.a. Definiție. În ce cazuri se aplică

Dreptul de retenție este acel drept, în temeiul căruia, o persoană care deține în garanție un bun, nu-l restituie, până când nu i se plătesc toate cheltuielile necesare și utile, făcute pentru conservarea, paza, întreținerea sau îmbunătățirea bunului.³

Noi credem că dreptul de retenție nu este un drept de garanție, ci un drept special care are la bază o dispoziție a legii, de natură să împiedice o îmbogățire fără cauză.

Cheltuielile făcute de o persoană pentru paza, conservarea, întreținerea sau îmbunătățirea unui lucru dacă nu vor fi restituite de acela care este titularul bunului, ar însemna o îmbogățire în detrimentul celui care le-a făcut, o îmbogățire fără cauză.

Garanția presupune întotdeauna un contract între creditorul obligației și garant, indiferent că acesta are loc la cererea creditorului sau ia dispoziția legii. Garanția fiind un accesoriu al obligației principale, de regulă, urmează sparta acesteia.

Literatura juridică și jurisprudența au stabilit că pentru invocarea dreptului de retenție este necesar ca pretențiile celui care deține bunul să fie în legătură cu lucrul, să fie cauzate de acesta: necesitatea conservării, întreținerii etc.

29.1.A.b. Caracteristicile dreptului de retenție. Efecte.

Dreptul de retenție este *un drept real*, opozabil față de terți.

În consecință, el poate fi opus tuturor creditorilor, chiar și celor privilegiați și ipotecari ale căror ipotecă s-au născut după intrarea în deținerea aceluia care exercită retenția. Nu poate fi opus însă creditorilor privilegiați și ipotecari *anteriori* intrării bunului în deținere. Dimpotrivă, drepturile acestora pot fi opuse detentorului.⁴

Dreptul de retenție încetează prin pierderea retenției din orice motive.

³ Trib. Suprem Sec. penală, dec. nr. 2631/1975 în C.D. 1975, p.445.

⁴ Rosetti-Bălănescu, N.G. Nedelea, *Principiile dreptului civil român*, Buc, 1947, p.394.

Dreptul de retenție este o constrângere indirectă a titularului bunului să plătească sumele datorate.

Dreptul de retenție este indivizibil în sensul că el nu încetează decât atunci când cheltuielile făcute cu bunul au fost restituite integral.

Dreptul de retenție *nu presupune posesia bunului* cu care s-au făcut cheltuieli, ci doar *detenția precară* a lui. Prin urmare, detentorul nu poate reține fructele bunului.

Dreptul de retenție poate fi ridicat pe cale de excepție când se solicită restituirea bunului dar și pe calea unei contestații la executare.

29.1.B. Gajul sau amanetul

29.1.B.1. Definiție și reglementare

În conf. cu art. 1685 C. civ., gajul sau amanetul este un contract accesoriu prin care debitorul predă creditorului un bun mobil pentru garantarea datoriei sale.

Gajul poate consta din bunuri mobile corporale sau incorporale (o creanță a debitorului față de altă persoană).

Contractul de gaj și efectele sale sunt reglementate de art. 1685-1696 C. civ.

Pe când Codul civil prevede gajul cu deposedare în sensul că bunul gajat trebuie predat efectiv creditorului pentru garantarea datoriei, Legea nr. 22/1969 prevede și *gajul fără deposedare*.

Gajul poate fi *convențional* când este stabilit prin convenția părților, legal, când legea (de pildă Legea nr. 22/1969) obligă pe gestionar să constituie gajul și judecătoresc când instanța dispune instituirea unui gaj (art. 269 C proc. civ.).

29.1.B.2. Caracterele dreptului de gaj

Potrivit Codului civil contractul de gaj este un contract accesoriu și real.

Gajul poate garanta și o creanță eventuală, de pildă prejudiciul pe care l-ar putea produce un gestionar în activitatea sa.

Gajul cu deposedare este un contract *real*, deoarece ia naștere numai în momentul când bunul se predă efectiv. De regulă, bunul gajat se predă creditorului, dar poate fi predat și unui terț, dacă părțile au convenit astfel (art. 1688 C. civ.).

Gajul fără deposedare este un contract consensual.

29.1.B.3. Constituirea gajului

Cel care constituie gajul trebuie să fie proprietarul bunului și să aibă capacitatea de exercițiu. Minorul care vrea să gajeze bunuri pentru datoria proprie trebuie să aibă aprobarea autorității tutelare (art. 129 alin. 2 C. fam.).

Părintele sau tutorul minorului nu pot garanta pentru acesta obligația altuia (art. 129 alin. 1 C. fam.).

Se poate gaja orice bun corporal sau incorporeal care este în circuitul civil.

Gajul trebuie constituit printr-un înscris înregistrat care trebuie să cuprindă suma datorată, natura bunurilor ce se gajează, calitatea, cantitatea.

Dacă bunul gajat este incorporeal, contractul trebuie notificat și debitorului creanței gajate (art 1687 C. civ.). Din acest moment, debitorul creanței nu mai poate face plata către acela care a constituit gajul.

29.1.B.4. Efectele gajului

Creditorul are atât drepturi, cât și obligații:

- Să-și exercite dreptul de retenție - când gajul este cu depozitare - până la achitarea integrală a datoriei (art. 1694 C. civ.);

- Să-l revendice de la oricine l-ar deține, dat fiind că este un drept real. Posesorul de bună credință poate opune dobândirea în baza art. 1909 C. civ.;

- Creditorul este un detentor precar față de acel care a constituit gajul;

- Creditorul răspunde de pierderea sau degradarea bunului dacă acestea au avut loc din culpa lui (art.1619,998 și 999 C. civ.);

- Creditorul nu poate folosi bunul gajat, iar dacă o face, debitorul poate cere ca bunul gajat să fie pus sub sechestrul (art. 1693 C. civ. și art. 596 C. proc. civ.);

- Creditorul este obligat să restituie bunul gajat, dacă datoria a fost achitată integral;

- Creditorului trebuie să i se restituie cheltuielile necesare și utile pe care le-a făcut pentru bunul gajat; altfel, el poate exercita dreptul de retenție;

- Creditorul poate cere vânzarea bunului gajat la *licitație publică* pentru a fi plătit cu preferință din prețul realizat. O licitație făcută în alt mod, este nulă.

29.1.B.5. Aplicații ale gajului

- Legea nr. 22/1969 prevede că gestionarii trebuie să dea o garanție *în numerar* și o *garanție suplimentară* asupra unor bunuri mobile de folosita îndelungată (art 10 alin. 1 și 2 lit. a).

Garanția se face în scris aceeași persoană, nu poate garanta mai mulți gestionari.

Garanția în numerar este un gaj cu deposedare. Ea va fi egală cu cel puțin o retribuție lunară și nu mai mare de trei retribuții lunare.

Garanția se reține în rate lunare și se depune la CEC pe numele gestionarului, fiind producătoare de dobânzi. Carnetul se va reține de creditor.

Garanția se restituie gestionarului când îi încetează această calitate, ori i se desface contractul de muncă dacă nu a cauzat nici un prejudiciu, ori l-a acoperit (art. 16 alin. 1 din Legea nr. 22/1969).

Garanția constând din bunuri de folosință îndelungată este un gaj fără deposedare. Aceste bunuri rămân în folosință gestionarului sau a aceluia care a constituit gajul, fiindu-le interzis să le înstrăineze fără acordul unității creditoare (art. 19 alin.2).

29.1.B. 6. Stingerea gajului

Contractul de gaj fiind un contract, accesoriu; așa după cum s-a spus mai sus, încetează odată cu obligația principală. Gajul nu încetează, conf. art. 1694 C. civ., dacă debitorul a făcut o altă datorie și aceasta a devenit exigibilă înaintea celei garantate cu gaj.

Gajul se poate stinge independent de obligația principală prin modurile obișnuite de stingere a obligațiilor, ca de pildă: pieirea bunului gajat, datorită unui caz de forță majoră, renunțarea creditorului la garanție, remiterea voluntară a bunului gajat etc.

29.1.C. Ipoteca

29.1.C.1. Definiție și reglementare

Ipoteca este un drept real care se înscrie asupra unui imobil pentru garantarea plății unei obligații (art. 1748 C. civ.).

Ipoteca poate fi convențională sau legală (art. 1748 C. civ. și 1749 C. civ.).

Art.1746-1815 C. civ. reglementează materia ipotecilor la care mai trebuie adăugate unele prevederi din Decretul nr. 22171960 și Legea nr. 22/1969.

29.1.C.2. Caracterele generale ale ipotecilor

- Orice ipotecă este *un drept real, accesoriu*. În consecință, titularul dreptului de ipotecă poate urmări bunul ipotecat la oricine s-ar afla. Are și un drept de preferință pentru acoperirea creanței sale față de orice alți creditori, cu excepția altor creditori ipotecari anteriori asupra aceluiași bun.

- Ca drept accesoriu, va avea situația juridică a obligației principale, stingându-se odată cu aceasta;
- Este o garanție exclusiv imobiliară (art 1751 C. civ.) care se poate înscrie numai asupra imobilelor aflate în circuitul civil;
- Ipoteca, sub sancțiunea nulității, trebuie să fie determinată atât asupra *unui anumit imobil*, cât și asupra *valorii creanței*;
- Ipoteca este indivizibilă (art 1746 alin.27 C. civ). Chiar dacă s-a plătit o parte din datorie, ea subzistă în totalitate, afară de cazul dacă părțile convin s-o restrângă la suma rămasă de plată, sau această s-a dispus prin hotărâre judecătorească (art 1788 C. civ).

29.1.C.3. Ipotecile convenționale

Constituentul ipotecii trebuie să aibă capacitatea deplină de exercițiu, să poată chiar înstrăina imobilul (art. 1769 C. civ). Cel care constituie ipoteca trebuie să fie proprietarul imobilului. Bunurile viitoare nu pot fi ipotecate (art 1775 C. civ.).

Dacă dreptul de proprietate este afectat de o condiție suspensivă sau rezolutorie și ipoteca va fi la fel afectată.

29.1.CA. Ipoteca legală

Art 1749 C. civ. prevede că ipoteca legală ia naștere în baza unei dispoziții a legii.

Art. 18 din Decr. nr.221/1960 și art.166 alin. 2 din Cod. proc. pen. prevăd ipoteci legale.

Art. 10 din Legea nr. 22/1969 arată că garanțiile suplimentare la care sunt obligați gestionarii, pot consta și într-o ipotecă. Și în acest caz ipoteca trebuie făcută în scris (art. 11 din Legea nr. 22/1969).

Art.18 din Decr. nr. 221/1960 prevede luarea unei ipoteci asupra imobilelor debitorului când se introduce acțiunea împotriva acestuia. În felul acesta, actele de dispoziție făcute ulterior sunt nule față de creditorii urmăritori (art. 18 alin 2 din Decr. nr. 221/1960).

În conf. cu art. 166 din C. proc. pen. dacă organele de urmărire penală sau instanța de judecată a dispus un sechestrul asigurător asupra bunurilor celui urmărit, trebuie luată și o inscripție ipotecară.

29.1.C.5. Publicitatea ipotecii

Ipoteca este supusă publicității prin înscrierea ei în cartea funciară sau registrul special de la judecătoria în raza teritorială a căruia se găsește

imobilul respectiv Prin înscriere, ipoteca devine opozabilă față de terți. Totodată, prin înscriere, conf. art 1778 C. civ. se stabilește rangul ipotecii. Ipotecile înscrise în aceeași zi au același rang (art.1179 C.civ.)

Rangul ipotecii este de mare importanță, deoarece creditorul care și-a înscris ipoteca mai întâi, se va despăgubi cu prioritate.

29.1.C.6. Formalitățile înscrierii ipotecii

Potrivit art 1781 C. civ., atât creditorul cât și acela care oferă ipoteca trebuie să meargă împreună, sau prin mandatar, cu procură autentică la judecătoria și să prezinte actul de constituire.

Judecătorul verifică actul și dă o încheiere prin care dispune înscrierea ipotecii, trecând pe original data și numărul de ordine al înscrierii.

Nerespectarea formalităților are drept consecință nulitatea înscrierii. Înscrierea ipotecii convenționale păstrează dreptul 15 ani. După această dată se perimă. Dacă înainte de expirarea celor 15 ani se reînnoiește înscrierea, se mențin efectele înscrierii inițiale; dacă s-a precizat inscripția reînnoită, se păstrează rangul acesteia (art 1786, 1787 C. civ.).

La ipoteca legală nu este necesară prezentarea concomitentă a creditorului și constituentului la Notariatul de Stat.

Este suficient să se prezinte creditorul sau mandatarul său și să ceară înscrierea ipotecii (art. 1783 C. civ.).

Ipoteca legală nu se perimă prin trecerea a 15 ani de la constituirea ei.

Dacă datoria a fost achitată integral, ipoteca rămâne fără obiect și urmează a fi radiată.

Dacă datoria a fost achitată parțial, ipoteca poate fi restrânsă la suma rămasă de plată prin acordul părților sau prin hotărâre judecătorească (art. 1788 C. civ.).

29.1. C. 7. Efectele ipotecii

Și după înscrierea ipotecii, constituentul acesteia păstrează folosința imobilului și îi poate, culege fructele. De asemenea, el poate înstrăina imobilul cu titlu oneros sau gratuit dar imobilul va rămâne grevat în continuare la noul dobânditor.

Creditorul ipotecar are *un drept de urmărire* în sensul că el poate urmări încasarea creanței sale indiferent în mâna cui s-ar afla imobilul. (art.1790 C. civ.), De asemenea, creditorul are un *drept de preferință* față de creditorii chirografari și chiar față de cei ipotecari, în rang posterior ipotecii sale. Terțul dobânditor al bunului ipotecat poate opune creditorului următor diferite excepții: nulitatea inscripției, nulitatea actului de

ipotecă, excepția beneficiului de discuțiune, dacă mai sunt imobile ipotecate pentru aceeași datorie.

Dobânditorul poate folosi *procedura purgei* (art. 1800-1818 C.civ.), care constă în oferta făcută de dobânditor creditorului să-i plătească datoriile până la concurența prețului imobilului care figurează în actul de înstrăinare sau până la evaluarea imobilului dacă înstrăinarea imobilului s-a făcut *animus donandi*.

Dacă se acceptă oferta dobânditorului de către creditor, imobilul este curățat de ipotecile care îl grevau.

Dobânditorul poate, plăti pe creditorul următor și în acest caz se subrogă în drepturile acestuia, având astfel posibilitatea să urmărească pe debitorul obligației principale (art. 1108 pct.2. C. civ.).

Dobânditorul poate abandona imobilul, în seama creditorului pentru a face urmărirea (art. 1795-1797 C. civ), ori să lase procedura executării silite să-și urmeze cursul.

29.1.C.8. Stingerea ipotecii

Ipoteca fiind un act juridic de garanție a unei obligații se stinge odată cu aceasta datorită caracterului său accesoriu. Ea se poate stinge și pe cale principală obligația continuând să existe (art.1890 C. civ.).

Se știe că obligația principală se poate stinge prin plată, prin compensație, prin confuzie, prin remiterea datoriei etc.

Ipoteca se va desființa de asemenea dacă obligația principală se anulează.

Ipoteca se stinge independent de situația obligației principale în următoarele cazuri:

- prin renunțarea creditorului la această garanție (art.1800 alin. 2 pct. 2 C. civ.);
- anularea actului prin care s-a constituit ipoteca;
- prescripție dacă imobilul s-a dobândit prin uzucapiune (art. 1800 alin.1. pc. 4 și alin. 2 C. civ);
- prin purga obținută de dobânditorul imobilului;
- rezoluția dreptului de proprietate al constituitorului.

CAPITOLUL XXX

30. PRIVILEGIILE

30.1. Definiție și reglementare

Privilegiul se definește ca fiind dreptul creditorului de a fi preferat celorlalți creditori chiar dacă sunt ipotecari (art. 1722 C.civ.)

Codul civil român reglementează privilegiile în art. 1722-1745 și 1780-1815 care se completează cu art. 409 C. proc. civ.; acest text stabilește ordinea de preferință a creanțelor când este urmărită retribuția debitorului. În sfârșit, găsim reglementări în art. 34 din Decr. nr 221/1960 care stabilește ordinea de preferință a creanțelor - și ale statului - când sunt urmărite bunurile mobile și imobile ale debitorului persoană fizică.

Privilegiile au fost clasificate astfel:⁵

a) privilegiile generale care pot fi:

- privilegiile generale asupra tuturor bunurilor mobile și imobile ale debitorului (art. 1727 C. civ.);

- privilegiile generale asupra bunurilor mobile (art.1729 C. civ).

b) privilegiile speciale asupra anumitor bunuri mobile (art. 1730 C. civ)

c) privilegiile speciale asupra anumitor bunuri imobile (art. 1737 C. civ.)

30.2. Privilegiile generale

Privilegiile generale asupra tuturor bunurilor mobile și imobile cuprind:

- privilegiul cheltuielilor de judecată, constând în faptul că acela dintre creditori care a făcut cheltuieli în proces sau în faza de urmărire de care au profitat și alți creditori va putea urmări cu preferință cota parte care revine acestora din sumele ce se vor recupera (art. 1727 C. civ.).

- privilegiul statului pentru impozite (art.1725 C. civ, ase vedea și Decr. nr. 221/1960).

Privilegiile generale asupra tuturor bunurilor mobile (art.1729 C. civ.), ordinea privilegiilor este următoarea:

- cheltuieli de judecată făcute în interesul tuturor creditorilor;

- cheltuielile de înmormântare ale debitorului;

- cheltuielile făcute pentru îngrijirea medicală la ultima boală, în decurs de un an;

⁵ C. Stătescu și Corneliu Bârsan, *Op. cit* p.398.

- cheltuieli de salarii (oameni de serviciu, zilieri etc);
- prețul subzistenței asigurate debitorului și familiei sale pe o perioadă de șase luni.

Ordinea de preferință a Codului civil a fost modificată prin art. 409 C. proc. civ., astfel cum a fost modificat prin Decr. nr. 38/1959, în ceea ce privește urmărirea salariilor celor încadrați în muncă:

- obligatiile de întreținere;
- despăgubirile datorate prin vătămări corporale sau moarte;
- datoriile către stat pentru impozite și taxe;
- despăgubirile pentru repararea daunelor cauzate proprietății de stat;
- toate celelalte datorii.

Prevederile de mai sus se aplică și sumelor cuvenite membrilor cooperativelor meșteșugărești pentru munca lor și sumelor rezultând din dreptul de autor, inovator sau inventator.

Dispoziția referitoare la despăgubirile datorate proprietății de stat trebuie înțeleasă că se aplică la proprietatea publică.

Ordinea de preferință a privilegiilor generale a fost modificată prin Decr. nr. 221/1960. Acest decret privește urmărirea silită a bunurilor și veniturilor persoanelor fizice pentru realizarea impozitelor și taxelor neachitate la termen. Prin urmare, decretul se referă la urmărirea atât a bunurilor mobile, imobile, cât și a veniturilor de orice fel ale persoanelor fizice.

Sumele realizate din urmărirea bunurilor și veniturilor când sunt mai mulți creditori se raportează după următoarea ordine de preferință:

- cheltuielile făcute cu urmărirea bunurilor;
- sumele datorate pentru întreținere;
- sumele datorate ca impozite și taxe precum și cele datorate ca prime de asigurare, prin efectul legii;
- împrumuturile bancare;
- sumele datorate pentru pagubele aduse proprietății publice;
- amenzile datorate bugetului de stat;
- sumele datorate pentru livrări de produse, prestări de servicii și executări de lucrări;
- alte creanțe.

Creanțele de același rang se repartizează proporțional cu creanța fiecărui creditor (art. 34 alin. 2 și 1724 C. civ.).

Trebuie subliniat că o parte a doctrinei a precizat că ordinea de preferință prevăzută de art. 34 și 36 din Decr. nr. 221/1960 are loc numai în cazul când printre creditorii urmăritori se află și statul.⁶

⁶ Ilie Stoenescu, Arthur Hilsenrad și Savelly Zilberstein, *Tratat teoretic și practic de procedură a executării silite*, p.75-80.

Alți autori sunt de părere că “prevederile art. 34 și 36 din Decretul nr. 221/1960 sunt prevederi cu caracter general; că ele modifică implicit, dar categoric sistemul privilegiilor generale și ordinea lor de preferință din Codul civil și că ele se aplică în toate cazurile în care există o pluralitate de creditori ai unei persoane fizice”.⁷

30.3. Privilegiile generale asupra anumitor bunuri mobile

Privilegiile speciale mobiliare privesc un anumit bun din patrimoniul debitorului din care creditorul este îndreptățit să-și recupereze creanța cu preferință (art.1730 C. civ.). Aceste privilegii se bazează pe ideea:

- a) - constituirii exprese sau tactice a unui gaj;
- b)- sporirii patrimoniului debitorului;
- c) - conservării unui bun al debitorului.

Din categoria menționată la *a* face parte privilegiul creditorului gajist (art. 1730 pct. 3 C. civ.).

Privilegiul locatarului unui imobil (art.1730 pct.1.C. civ.), proprietarul unei locuințe are drept de gaj asupra mobilierului chirieșului pentru plata chiriei și a cheltuielilor pe care le-a făcut și erau datorate de chiriaș.

Proprietarul are acest privilegiu atâta timp cât bunurile se găsesc în locuința închiriată. Dacă au fost scoase din locuință poate cere restituirea lor în 15 zile și poate solicita un sechestru asigurator asupra lor.

Hotelierul (cabanierul) are un drept de privilegiu asupra bagajelor clientului pentru cheltuielile de cazare. Dacă bunurile au fost scoase de cel cazat, hotelierul nu-l mai poate urmări. Transportatorul (cărașul) are un drept de privilegiu asupra bunului transportat pentru plata cheltuielilor, atâta timp cât bunul se află în detenția sa. Cărașul are și un drept de retenție asupra bunului (art. 1730 pct. 7 C, civ.).

În categoria de la *b* de mai sus intră privilegiul vânzătorului unui bun mobil căruia nu i s-a plătit prețul (art. 1700 pct. 5 C. civ.). Privilegiul se păstrează atâta timp cât bunul mobil se află în patrimoniul cumpărătorului inițial.

Cheltuielile făcute pentru conservarea unui bun mobil (lit. *c* de mai sus) se bucură de un privilegiu privind bunul respectiv (art. 1730 pct.4 C. civ.).

30.4. Concursul între privilegiile speciale mobiliare

Când vin în concurs mai multe privilegii speciale mobiliare, legea fixează următoarea ordine de preferință:

⁷ C. Stătescu și C. Bârsescu, Op. cit., p.402-403.

- a) - cheltuielile pentru conservarea bunului (art 1732 alin. 1 C. civ.);
- b) - cheltuielile creditorului gajist hotelier și cărăuș trec înaintea privilegiului vânzătorului asupra bunului neplătit, afară de, cazul în care ei știau că prețul bunului n-a fost plătit (art. 1733 alin. 1 C. civ.);
- c) - privilegiul locatarului trece înaintea vânzătorului neplătit.

30.5. Concursul între privilegiile speciale mobiliare și privilegiile generale

Ordinea de preferință este următoarea:

- a) cheltuielile de judecată trec înaintea creanțelor pentru care s-au făcut (art.1731 C. civ.);
- b) cheltuielile de conservare a bunului au prioritate față de cheltuielile ultimei boli, ale creanțelor de salariu și creanța de alimente față de debitor (art. 1732 C. civ.). Cheltuielile de înmormântare trec înaintea oricăror cheltuieli privilegiate (art. 1735 C. civ.).

Privilegiile speciale au prioritate față de cele generale.

30.6. Privilegii speciale asupra anumitor imobile

Privilegiile speciale asupra imobilelor sunt ipoteci privilegiate, dar ele trec înaintea ipotecilor propriu zise. Aceste privilegii au caracterul drepturilor reale din care decurg dreptul de urmărire și cel de preferință.

Conf. art.1737 C. civ sunt considerate ca privilegii speciale imobiliare:

- a) privilegiul vânzătorului unui imobil pentru prețul neîncasat;
- b) privilegiul celui care a împrumutat bani cumpărătorului pentru cumpărarea imobilului;
- c) privilegiul copărtașului;
- d) privilegiul arhitectului, constructorului și lucrătorilor asupra imobilului construit, pentru plata construcției;
- e) privilegiul celui care a împrumutat bani pentru realizarea construcției.

Privilegiul de la *a* și *b* se conservă prin transcrierea în registrul de proprietate imobiliară de la judecătoria.

Privilegiul copărtașilor (art.1737 pct.3 C. civ.) privește imobilele succesiunii pentru garanția împărțirii și a sumelor care și le datorează sub formă de sulțe.

Copărtașul care urmează să primească o sultă are privilegiu asupra imobilelor acelor copărtași care îi datorează sulta (art. 1737 și 1741 C. civ.). Titularul privilegiului pentru a-l conserva trebuie să-l înscrie în 60 zile de

la data împărțirii, sau după caz, de la data adjudecării. În acest timp, nu se poate constitui nici o ipotecă în prejudiciul titularului privilegiului.

Pentru sumele datorate arhitectului, constructorului și muncitorilor care au realizat o construcție, aceștia au un privilegiu asupra imobilului realizat (art 1734 pct. 4 C. civ.). De același privilegiu se bucură cel care a împrumutat pe beneficiarul lucrării care s-a îndatorat să plătească pe constructor.

Creditorii defunctului și legatarii cu titlu particular pot cere separarea de patrimonii pentru evitarea concursului cu creditorii proprii ai moștenitorului. Cei care au cerut separarea de patrimonii dobândesc un privilegiu asupra imobilelor succesiunii față de creditorii personali ai moștenitorilor, cu condiția să-și conserve privilegiul în 6 luni de la data deschiderii succesiunii.

Când are loc un concurs între privilegiile imobiliare și ipotecă, legea acordă întâietate privilegiilor (art 1722 C. civ.).

Dacă legea prevede un termen pentru conservare și acesta nu se respectă, are prioritate ipoteca.

În caz de concurs între privilegiile imobiliare, ipotecă și privilegiile generale, au întâietate privilegiile generale asupra mobilelor și imobilelor, adică creanțele privind cheltuielile de judecată. În cazul privilegiilor generale mobiliare și imobiliare, au întâietate ipotecile (art. 1729 alin. final).

CONTRACTE SPECIALE

CAPITOLUL I

1. CONTRACTUL DE VÂNZARE - CUMPĂRARE

1.1. Definiție

Contractul de vânzare-cumpărare este acel contract prin care o persoană, numită vânzător, transferă unei alte persoane, numită cumpărător, proprietatea anumitor bunuri, în schimbul unei sume de bani, ce constituie echivalentul acelor bunuri numit preț.

Acest contract este reglementat din punct de vedere juridic în art 1294-1404 din Codul civil; el constituie unul din cele mai vechi contracte, deoarece, întotdeauna, oamenii, în raporturile, lor, au simțit nevoia să cumpere produsele care le lipseau și să vândă pe cele în plus.

Până la inventarea monedei, în cadrul acestor relații, se folosea trocul (schimbul de bunuri pentru bunuri). Chiar și azi sunt cazuri când se mai practică trocul la sate, în special în perioadele de criză economică.

Contractul de vânzare-cumpărare se numără printre cele mai cunoscute și aplicat de toate popoarele.

1.2. Elemente de existență și valabilitate

Pentru ca un contract de vânzare-cumpărare să poată exista și să fie valabil, trebuie să îndeplinească unele condiții: părțile să aibă capacitatea de exercițiu, adică să fie capabile din punct de vedere juridic (nepuse sub interdicție judecătorească sau tutelă), să fie majore, și să existe consimțământul lor (acordul de voință), cu privire la obiectul contractului și preț.

Perfectarea contractului de vânzare-cumpărare are loc atunci când părțile s-au înțeles asupra obiectului. De ex: dacă vânzătorul își exprimă voința să vândă un bun imobil, iar cumpărătorul înțelege că primește bunul cu chirie, sau în folosință gratuită (comodat) și nu cu titlu de cumpărare - în acest caz nu există acord de voință asupra naturii juridice, a contractului.

1.3. Caracteristici

Contractul de vânzare este consensual (fiind suficient ca părțile să se înțeleagă asupra bunului și prețului și sinalagmatic (fiecare parte având drepturi și obligații reciproce).

Este oneros, fiecare parte urmărind echivalentul prestației sale și comutativ, fiecare parte cunoscând prestația la care se obligă și la care are dreptul.

În cadrul acestui contract, are loc și transmiterea dreptului de proprietate asupra bunului vândut, chiar dacă bunul nu s-a predat sau prețul nu s-a stabilit.

1.4. Capacitatea părților

În contractul de vânzare-cumpărare sunt două părți: vânzătorul și cumpărătorul. Dar, în practică, se poate întâmpla ca în același contract să figureze mai multe persoane ca vânzător sau cumpărător.

De regulă, poate cumpăra și vinde orice persoană care nu e oprită de lege (art. 1307-1309 Cod civil), și are capacitatea juridică. Există unele bunuri ce nu pot fi cumpărate de anumite persoane. De ex: tutorul nu poate cumpăra bunurile minorului; mandatarul nu poate cumpăra bunurile pentru, care a primit mandat de la vânzător să le înstrăineze; administratorii nu pot cumpăra bunurile statului, existând prezumția că pot fi interesați; magistrații nu pot cumpăra bunurile litigioase (în legătură cu care există procese; între soți nu există posibilitatea vânzării în timpul căsătoriei (pentru ca moștenitorii unuia dintre soți să nu fie prejudiciați).

Bunurile dobândite în timpul căsătoriei sunt proprietate comună a sotilor, existând prezumția că ele s-au obținut prin contribuția egală a soților. Când între veniturile soților există diferențe importante, în ipoteza separării de patrimonii, averea se va împărți nu în mod egal, ci proporțional cu veniturile pe care le-au avut soții, prezumția de egalitate putând fi combătută cu proba contrară.

1.5. Obiectul contractului (lucrul vândut și prețul)

Bunul vândut trebuie să fie în comerț. Bunurile publice nu se vând, nu se înstrăinează, ele pot fi date în administrare regiilor autonome (art. 135, din Constituție). Bunurile care se vând trebuie să existe în realitate. Nu este necesar ca bunul să existe în forma în care se cumpără, în momentul când se încheie contractul de vânzare-cumpărare, ci mai târziu, ca lucrurile viitoare (fructele unor pomi, semnăturile care nu s-au maturizat etc).

Se pot vinde și bunurile altuia. Codul civil francez interzice o astfel de vânzare. Vânzătorul trebuie să obțină însă bunul de la terț și să-l predea cumpărătorului.

Prețul bunurilor trebuie să fie echivalentul valorii lor; să fie determi-

nat serios, și să, fie fixat în bani. Chiar dacă prețul este mai mic decât valoarea reală a bunului vândut, contractul e valabil. În cazul în care prețul e simbolic, există prezumția că este vorba de o donație, nu de o vânzare.

1.6. Varietăți de vânzare

La bunurile determinate în general este necesar să se facă anumite precizări privind respectarea cantității și calității. Dacă referitor la calitate părțile nu au înscris clauze, calitatea va fi mijlocie.

La bunurile determinate în specie, se presupune că s-a stabilit și calitatea. Astfel, sunt mai multe tipuri de vânzări ale bunurilor: alternativă, cu grămada sau în bloc, pe încercate, pe gustate, în rate, cu timp de probă.

La vânzarea în rate, a unor bunuri (ex; pentru unele persoane cu veniturile modeste, pentru tinerii căsătoriți), există un dezavantaj: cumpărătorii intră în posesia bunurilor imediat, dar unii își înstrăinează bunurile și nu mai plătesc ratele, vânzătorul având dificultăți în recuperarea valorii integrale a bunurilor vândute.

1.7. Arvuna

Se știe, că vânzarea se poate face și cu dare de arvună, când bunul nu se predă la încheierea contractului, ci la o dată ulterioară. Arvuna se stabilește între părți, de comun acord. Dacă vânzarea nu se execută din culpa cumpărătorului, acesta, în conf. cu art. 1298. C. civil va pierde arvuna, iar dacă vânzarea nu se execută din culpa vânzătorului, acesta va trebui să restituie arvuna dublă. Partea care nu este în culpă va putea cere executarea contractului și daune moratorii (de întârziere).

1.8. Interpretarea clauzelor vânzării

Când se încheie un contract, părțile pot stipula și o clauză penală (și arvuna poate avea o asemenea figură juridică), care se definește ca o sumă de bani datorată pentru nerespectarea obligațiilor contractuale.

Pentru nerespectarea obligației de a face, se pot cere daune cominatorii (ex: o autoritate administrativă, dată în judecată, în contencios administrativ, dacă nu va anula actul administrativ, va fi obligată să plătească pentru fiecare zi de întârziere suma de...).

Reclamantul nu trebuie să dovedească vreun prejudiciu, ci va cere despăgubirea pentru neîmplinirea obligației ce îi revenea autorității potrivit legii.

Dacă penalizarea nu acoperă paguba, se va cere diferența, până la

paguba reală suferită. Pentru a obține despăgubiri, reclamantul va trebui să dovedească: ilicitețea faptei pârâtului, culpa acestuia, prejudiciul suferit și legătura de cauzalitate între faptă și prejudiciu.

1.9. Obligațiile vânzătorului

Vânzătorul are ca obligație principală conservarea și paza bunului până la predare. Bunurile se predau așa cum s-a convenit în contractul încheiat. De regulă bunurile se predau în momentul încheierii contractului, dar, părțile pot conveni ca predarea să aibă loc la o dată ulterioară. Dreptul de proprietate se transferă însă în momentul încheierii contractului. Dacă bunul pierde înainte de data convenită pentru predare, datorită unui caz de forță majoră, vânzătorul este exonerat de obligația predării; potrivit principiului: *res perit domino*; cumpărătorul a devenit proprietar în momentul încheierii contractului.

Vânzătorul răspunde față de cumpărător pentru viciile ascunse ale bunului vândut dar are și obligația de a-l apăra pe acesta pentru evicțiune, de un terț atunci când acesta revendică bunurile cumpărătorului.

Obligația de garanție are ca efect, în cazul evicțiunii totale: restituirea prețului, valoarea fructelor, plata de daune interese și cheltuieli de judecată; în cazul evicțiunii parțiale: rezilierea contractului, (art. 1347, Cod civil) și restituirea unei părți din preț. Natura obligației de garanție o constituie obligația de a face sau a nu face.

Dacă bunul nu este proprietatea vânzătorului, la încheierea contractului, se presupune că el și-a luat angajamentul să-l procure de la un terț și să-l predea cumpărătorului la termenul convenit în contract. Aceasta e o obligație de a face; dacă bunul nu se predă la termen, cumpărătorul poate cere rezilierea contractului și daune interese.

Sunt situații în care cumpărătorul refuză executarea obligațiilor asumate; desigur, vânzătorul poate cere rezilierea contractului și eventual despăgubiri. În contract e necesară și existența unei cauze: aceasta este prezumată și constă pentru fiecare parte în îndeplinirea obligației celeilalte părți. Cauza pentru vânzător e primirea prețului, iar pentru cumpărător, e predarea obiectului. Vânzătorul nu se poate sustrage de la răspundere pentru fapte proprii de tulburare, a cumpărătorului; în caz de evicțiune, el nu se poate exonera de obligația de a restitui prețul.

Dintre condițiile răspunderii vânzătorului pentru vicii, amintim: viciul să fie ascuns (necunoscut), să fi existat în momentul vânzării, să micșoreze calitatea și valoarea bunului vândut. În atest sens, cumpărătorul poate cere rezilierea vânzării sau daune interese printr-o *acțiune redhibitorie*, dacă bunul are vicii care-l fac impropriu folosirii, sau poate păstra bunul dacă este folosibil și să ceară o reducere de preț printr-o *acțiune numită estimatorie*.

1.10. Obligațiile cumpărătorului

Plata prețului nu se face la domiciliul debitorului, ci la locul predării bunului cumpărat. Vânzătorul poate amâna predarea până în ziua plății, caz în care, va plăti dobândă la preț dacă bunul e producător de fructe civile sau naturale. Dacă cumpărătorul nu plătește prețul, vânzătorul este în drept de a cere rezilierea contractului. Instanța poate acorda un termen de grație, iar dacă nici în interiorul lui nu se plătește prețul, se va pronunța rezilierea contractului.

Consecința rezilierii vânzării-cumpărării, constă în restituirea prestațiilor reciproce (bunul și prețul). Acțiunea de reziliere este o acțiune reală (art. 1368 Cod civil) și indivizibilă, având ca efect restituirea lucrului de către cumpărător. Dacă bunurile mobile nu se preiau la termen, vânzarea e anulată de drept în favoarea vânzătorului (art. 1370 Cod civil). Cheltuielile vânzării cad în sarcina cumpărătorului.

1.11. Vânzarea de drepturi succesoriale

Aceasta nu poate avea loc (nu e posibilă) decât după deschiderea succesiunii, ca urmare a decesului proprietarului și are ca obiect o universalitate de bunuri succesoriale. Bunurile moștenite se pot vinde și individual. Cumpărătorul are drept și la fructele civile.

Datoriile succesiunii trec asupra cumpărătorului universalității de bunuri succesoriale. Transmiterea nu este opozabilă creditorilor deoarece cesiunea de datorii între vii nu este admisă de Codul civil. Ca, atare creditorii vor putea urmări, pentru datoriile succesiunii pe moștenitorul vânzător care se va putea întoarce împotriva cumpărătorului printr-o acțiune în regres. Ca obligație de garanție, vânzătorul răspunde doar de calitatea sa de moștenitor (art.1309 Cod civil).

1.12. Forța majoră

Este evenimentul străin și irezistibil care împiedică în mod absolut îndeplinirea unei obligații, pentru totdeauna sau pentru o perioadă de timp limitată. După unele opinii, evenimentul trebuie să fie *imprevizibil*. Noi considerăm că există forță majoră și în cazuri previzibile (de ex: nimicirea unei construcții în curs de executare, în timpul războiului, când este cert că au loc bombardamente).

1.13. Retractable litigios

Un creditor își poate vinde drepturile sale litigioase. Dacă debitorul

oferă noului creditor prețul plătit de acesta creditorului anterior, el curmă litigiul; operația aceasta se numește *retract litigios*.

Ca o condiție de existență: să fie un proces sau o contestație asupra fondului dreptului (art. 1403 Cod civil). Poate interveni chiar și în recurs, în cazul în care condițiile de exercitare ale retractului au apărut după pronunțarea hotărârii supusă recursului.

Procesul trebuie să privească fondul dreptului. Cel care exercită retractul trebuie să restituie cumpărătorului: prețul real (art. 1402 C. civ.), adică suma efectiv plătită vânzătorului, cheltuielile contractului de cesiune, dobânda prețului cesiunii și cheltuielile procesului.

Nu se poate exercita retractul litigios: când cesiunea s-a făcut de către un comoștenitor sau coproprietar, când s-a făcut de un creditor ca plată a creanței sale, când cesiunea s-a făcut către posesorul fondului asupra căruia există dreptul litigios. Ca efect important îl constituie faptul că acela care exercită retractul litigios se substituie cesionarului.

1.14. Licitația

Este vânzarea publică a unui bun indivizibil; sau în unele cazuri, vânzarea unui bun, ca urmare a executării silite. De ex. dacă *decuius* a lăsat celor doi copii, ca moștenire o casă, ei sunt coproprietari în părți egale și în indiviziune; au mai multe posibilități: unul vrea să cumpere jumătate de casă moștenită de fratele lui, sau se înțeleg s-o scoată la vânzare, iar prețul să-l împartă în două. Licitația prin consimțământ, exprimă ieșirea din indiviziune. Bunurile indivize se pot împărți prin partaj dacă sunt divizibile în natură, sau prin licitație când nu sunt partajabile. La licitație se recurge și când bunul deși partajabil, nu este pe placul coproprietarului, sau când coproprietarii nu convin asupra evaluării (art. 1388 Cod civil).

Dacă bunul este adjudecat asupra unui coproprietar, licitația are efectele partajului și caracter declarativ, iar titlul nu este supus transcripției. Dacă bunul se adjudecă unui terț, licitația este asimilată vânzării translative de proprietate și acela căruia i s-a adjudecat, își va transcrie dreptul (titlul). Există și licitație publică forțată, când bunurile debitorului sunt sechestrate și se scoate în vânzare pentru că debitorul nu achită datoriile la scadență.

115. Vânzarea bunului altuia

Alexandresco este de părere că o astfel de vânzare este nulă deoarece trebuie să fii proprietarul bunului pe care îl vinzi. Cantacuzino este de

păreră că dacă bunul nu trebuie predat în momentul vânzării, contractul este valabil, înțelegându-se că vânzătorul ș-a asumat o obligație de a face, și anume să-l procure de la adevăratul proprietar, apoi să-l predea cumpărătorului. În cazul când nu-și îndeplinește obligația, va trebui să plătească daune interese afară de cazul dacă nu s-a exonerat de acesta, în ipoteza în care nu ar reuși să procure bunul. Când vânzătorul în mod fraudulos a vândut bunul altuia contractul este izbit de nulitatea relativă, nu absolută.

CAPITOLUL II

2. CONTRACTUL DE SCHIMB (TROCUL)

2.1. Definiție și caracteristici

Contractul de schimb este acel contract prin care părțile transferă proprietatea anumitor bunuri pentru alte bunuri (adică marfă pentru marfă). Acestui contract i se aplică în general, regulile de vânzare (art. 1409 Cod civil), fiind într-o mare măsură asemănătoare.

Contractul de schimb este un contract consensual (încheiat prin acordul de voință al părților), sinalagmatic (cele două părți au obligații reciproce), comutativ, (translativ de proprietate) și dă naștere obligației de garanție pentru evicțiune.

Părțile trebuie să cadă de acord asupra, obiectului, pe care îl vor schimba. Ele răspund de viciile ascunse ale bunurilor schimbate și de evicțiune.

Dacă unul din bunurile ce se schimbă este de o valoare superioară acela care dă în loc un bun de o valoare mai mică este obligat să plătească o diferență numită *sultă*. Dacă s-a făcut schimbul și unul din schimbători nu este proprietarul bunului dat în schimb, primitorul este obligat să restituie lucrul primit (art. 1407 Cod civil).

Cheltuielile cauzate de încheierea contractului cum ar fi: taxele fiscale, de autentificare și transcriere, se suportă în mod egal de către părțile contractante, dacă nu s-a convenit astfel; pe când la contractul de vânzare-cumpărare se suportă de către cumpărător.

CAPITOLUL III

3. CONTRACTUL DE MANDAT

3.1. Definiție

Contractul de mandat este un contract prin care o persoană, numită *mandatar*, se obligă să îndeplinească anumite acte juridice, pe seama altei persoane, numită *mandant* (art. 1532 Cod civil), care-i dă împuternicire și pe care-l reprezintă

3.2. Caracteristici

Contractul de mandat este un contract consensual și bilateral (existând drepturi și obligații reciproce ale părților). De regulă, este gratuit (mandatul dat avocatului este oneros) Pentru a fi oneros are figura juridică a unui contract de locațiune de servicii.

Există asemănări și deosebiri între contractul de mandat și contractul de muncă. În contractul de muncă, angajatul lucrează sub îndrumarea și directa supravegherea a celui care angajează (deci a patronului); în contractul de mandat, mandatarul nu lucrează sub îndrumarea și directă supraveghere a mandantului, ci acesta îi spune doar ce are să facă iar el ca specialist, va îndeplini cerințele mandantului. Într-un contract de muncă, angajatul nu face de regulă acte juridice pentru cel care angajează (patron), ci îndeplinește diverse activități (proiecte, înregistrări contabile, corespondență, etc). Așadar, într-un contract de muncă salariatul îndeplinește în mod obișnuit activități de fapt, acte materiale, pe când mandatarul, numai acte juridice.

Salariatul nu-l reprezintă pe acela care l-a angajat decât în baza unei împuterniciri (procură).

Contractul de muncă mai poate fi și *intuitu personae* (se referă la o anumită persoană).

De obicei, mandatul se face în scris, pentru-a fi mai bine concretizate drepturile și obligațiile mandatarului. Înscrișul nu e cerut *ad validitatem*, ci *ad probationem*, în afara cazurilor prevăzute de lege.

Prin excepție, mandatul trebuie să fie făcut în formă autentică, atunci când actul juridic pentru care s-a dat mandat, e cerut de lege în formă autentică. De ex: mandatul dat pentru cumpărarea unui imobil trebuie să fie în formă autentică, întrucât și contractul de vânzare-cumpărare imobiliară se face în formă autentică.

Mandatul poate fi (conform art. 1553, Cod civil): *expres* când se arată că mandatarul să facă sau să nu facă ceva și *tacit* când mandatarul face un anumit act pe seama mandantului care decurge implicit din mandatul general și este confirmat de către mandant; de ex: plata unei datorii până la un termen scadent

Dovada mandatului se poate face cu orice mijloace de probă. Mandatul poate fi în conformitate cu art. 1536 din Cod civil: cu *caracter general*, când mandatarul îndeplinește diverse acte juridice pe seama mandantului; de ex: actele administrative (o firmă angajează un jurist, care se ocupă cu diverse activități: înscrieri, încheieri de contracte de vânzare-cumpărare, rezolvarea de procese, toate acestea fiind cuprinse într-o procură, cu precizarea actelor juridice care se vor face) sau cu *caracter special*, pentru o anumită operațiune juridică: (de ex: acte de dispoziție). Depășirea atribuțiilor din contractul de mandat, nu-l obligă pe mandant, ci pe mandatar, întrucât raporturile juridice nu sunt încheiate între mandant și terț. Respectarea împuternicirilor și încheierea contractului de mandat confirmă valabilitatea acestuia.

Mandatarul îl reprezintă pe mandant; obligațiile asumate de el vor fi executate de mandant

3.3 Capacitatea părților și obiectul

Mandantul trebuie să fie capabil să încheie el însuși actul juridic pentru care a împuternicit pe mandatar și să-l execute, în cazul în care nu ar fi recurs la acesta (deci, capacitatea juridică de exercițiu). Mandatarul nu trebuie să aibă și el capacitatea de exercițiu, să poată încheia astfel de acte, deoarece nu le încheie pentru sine, ci pentru mandant.

Obiectul mandatului trebuie să fie: determinat, (să rezume fără echivoc, ce împuternicire are mandatarul), *licit* și *posibil*. Exemple de obiect ilicit: campania de denigrare sau de arestare a unei persoane fără vină, etc.

3.4. Obligațiile mandantului și mandatarului

Mandatarul are ca obligații:

a) îndeplinirea mandatului (art. 1539 Cod civil), adică ceea ce s-a convenit; în caz contrar, el răspunde de daune;

b) obligația de a da socoteală, la un termen stabilit de comun acord, mandantului, în legătură cu executarea mandatului. Uneori, obligațiile mandantului se pot lovi, în rezolvarea lor, de refuzul (justificat sau nu) al unei autorități administrative (ex: solicitarea instalării unui telefon).

La contractul de mandat oneros, se va plăti totuși o parte din onorar, evident nu ca în cazul rezolvării, ci conform activității desfășurate: chiar

dacă obiectul mandatului nu s-a rezolvat (ex: onorariul avocaților).

c) dreptul la substituie, care trebuie prevăzut expres. Cu acordul mandantului, mandatarul, își poate numi unul sau mai mulți substituiți să execute unele obligații care îi revin lui.

Mandatul fiind încheiat intuitu persoane, mandatarul nu poate ceda mandatul unui terț fără acordul mandantului. Dacă s-a făcut substituirea și substitutul nu-și face datoria, el va răspunde față de mandatar, și acesta față de mandant pentru *culpa în eligendo*. Mandantul are o acțiune directă atât împotriva mandatarului, cât și în contra substitutului acestuia.

3.5. Pluraritatea mandatarilor

Dacă sunt mai mulți mandatar care execută același mandat (ex: să întocmească aceleași acte juridice), răspunderea lor nu e solidară, doar dacă în cuprinsul mandatului s-a prevăzut expres solidaritatea. Dacă în contract s-a prevăzut răspunderea solidară și s-a cauzat o pagubă, în virtutea principiului solidarității va fi urmărit oricare din ei, și obligat la plata întregii sume. Cel care a plătit, se va îndrepta împotriva celorlalți pentru cota parte care le revine, solidaritatea existând numai față de creditor. Dacă nu este prevăzută solidaritatea fiecare răspunde în măsura culpei, de modul cum și-a îndeplinit mandatul.

3.6. Obligația mandantului

a) Desdăunarea mandatarului (art. 1547,1549, Cod civil) pentru sumele cheltuite în vederea realizării mandatului(ex: la cumpărarea unui imobil se restituie cheltuielile pentru încheierea contractului);

b) Plata remunerației pentru mandatar din partea mandantului, dacă mandatul a fost oneros;

c) Solidaritatea mandanților (art. 1551, Cod civil) există atunci când mai mulți mandanți răspund față de un mandatar.

3.7. Raporturile dintre mandant și terți, mandatar și terți

Între mandant și terți nu se crează raporturi directe. Actele încheiate de mandatar, cu depășirea împuternicirii, nu-l obligă pe mandant, afară de cazul dacă el le-a confirmat expres sau tacit (art. 1546 Cod civil). Mandatarul răspunde față de terți doar pentru actele prin care a depășit mandatul. Răspunderea este extracontractuală, deoarece mandatarul nu are contract pentru el. Mandantul poate acționa în judecată pe terțul cu care a convenit mandatarul (ex: vânzarea unui cal).

3.8. Încetarea mandatului

Are loc din mai multe cauze generale:

a) revocarea mandatului de către mandant, e posibilă chiar și când este cu termen (art. 1553, Cod civil). Mandantul își dă seama că mandatarul nu-i apără bine interesele și revocă mandatul. Revocarea poate fi expresă (se anunță persoana în mod direct, verbal sau în scris), ori tacită, când mandantul alege alt mandatar (art. 1555, Cod civil). Dacă mandatul e oneros și denunțarea e intempersivă, mandatarul poate cere despăgubiri.

Și mandatarul, la rândul său, poate denunța mandatul (când mandatul e prea pisălog, ori se arată mereu prea nemulțumit). Revocarea nu e opozabilă terților decât dacă li se aduce la cunoștință.

a) denunțarea mandatului de către mandatar dacă e intempestivă, dă loc la daune;

b) moartea uneia din părți;

c) expirarea termenului pentru care s-a încheiat mandatul;

d) aducerea la îndeplinire a obiectului mandatului;

e) imposibilitatea realizării obiectului mandatului din motive obiective;

f) neputința mandatarului să-și desfășoare mandatul: incapacitatea juridică (condamnare), punerea sub interdicție, faliment, etc.

CAPITOLUL IV

4. CONTRACTUL DE INTERPUNERE (PRÊTE-NOM), ÎMPRUMUTAREA NUMELUI (MANDAT FĂRĂ REPREZENTARE)

Este un mandat simulat, prin interpunerea unei alte persoane. Acest contract se folosea pe scară largă atunci când mandantul voia să-și păstreze anonimatul pentru diverse motive, și da împuternicire unei alte persoane să încheie un act juridic în nume propriu, dar pentru el, pentru mandantul care nu vrea să fie cunoscut. Această convenție nu e ilicită; doar atunci când ar avea ca obiect un lucru ilicit (ex: furtul, bătaia), sau prin scopul ei ar fi ilicită, va fi nulă.

Raporturile dintre mandant și mandatar se rezolvă după regulile mandatului. Față de terți, mandatarul are rolul adevăratului contractant. Nu există raporturi între mandant și terți.

CAPITOLUL V

5.CONTRACTUL DE COMISION

Conform art. 405-412 din Codul comercial, prin contractul de comision, o persoană, numită *comisionar*, se obligă să încheie în numele său dar în contul altei persoane, numită *comitent*, unul sau mai multe acte juridice, în schimbul unei sume de bani, numită *comision*. Acest contract se folosește pe scară largă în dreptul comercial, dar uneori și la vânzări-cumpărări civile. Comitetul nu are acțiune împotriva terților.

Drepturile dobândite de comisionar trec asupra comitetului și nu pot fi urmărite de creditorii comisionarului. Obligația garanției pentru vicii se va răsfrânge asupra comitetului, deși terțul îl va acționa pe comisionar, în cazul actelor translative de proprietate, dreptul real trece direct de la comitent la terț și invers, nu la comisionar. Prin aceasta, comisionarul se deosebește de prête-nom; la comision nu există simulație și bunul predat comisionarului nu devine proprietatea acestuia, nici pentru terți, cum ar fi creditorii săi, care nu-l pot urmări pentru realizarea creanțelor. La prête-nom, bunul cumpărat pentru mandant devine proprietatea sa numai în raporturile cu mandantul ocult, în schimb, terții de bună credință, cum sunt creditorii mandatarului, l-ar putea urmări, actul secret nefiindu-le opozabil. Comisionarul, nu răspunde pentru îndeplinirea obligațiilor asumate de terți, în lipsa unei stipulații exprese în acest sens.

CAPITOLUL VI

6. CONTRACTUL DE CONSIGNAȚIE

6.1. Definiție și generalități

Art. 1 din Legea nr. 178/1934 definește contractul de consignație astfel: “Convenția prin care una din părți, numită *consignant* încredințează celeilalte părți, numită *consignatar*, mărfuri sau obiecte mobile, spre a le vinde pe socoteala consignantului. Contractul de consignație este asemănător contractului de comision.” Consignantul împuternicește pe consignatar să încheie acte juridice în nume propriu, dar pe seama sa (a consignantului).

Contractul este oneros și ca atare, consignantul va plăti consignatarului o sumă de bani numită comision.

Vinderea bunurilor se face la un preț stabilit de consignant. În practică, consignatarul are un rol activ în stabilirea prețului. El poate refuza primirea în consignație a bunurilor sau a mărfurilor, dacă prețul stabilit de consignant este exagerat. Dacă bunul sau mărfurile nu s-au vândut la prețul stabilit, ele se vor restitui consignantului în starea în care au fost lăsate la consignatar.

6.2. Caracterele contractului de consignație

Este un contract consensul, ca și vânzarea, care ia naștere prin acordul părților asupra obiectului și prețului. Remiterea obiectului nu este condiție de validitate a contractului, ci condiție de executare. Este sinalagmatic, deoarece naște drepturi și obligații în sarcina ambelor părți contractante. Este oneros întrucât consignantul dorește să se vândă bunurile și să încaseze prețul lor, consignatarul urmărește acelaș lucru, pentru a-și încasa comisionul.

În conf. cu art. 2 din Legea nr. 178/1934, contractul de consignație trebuie făcut în scris, neputându-se face dovada lui cu martori.

Forma scrisă este cerută numai *ad probationem*. Consignantul trebuie să aibă capacitatea de a încheia acte de comerț, iar consignatarul capacitatea de exercițiu, deoarece el încheie acte în nume propriu.

Obiectul contractului de consignație sunt numai bunurile mobile, așa cum rezultă din prevederile art. 1 din Legea nr. 178/1934.

6.3 Obligațiile părților

Raporturile juridice dintre consignant și consignatar sunt asemănătoare cu cele de comision.

6.3.A. Obligațiile consignantului

a) Principala obligație a consignantului este aceea de a preda consignatarului bunurile care urmează a fi vândute. Acestea se pot preda toate o dată sau succesiv (art.1 alin. 2 din Legea nr. 178/1934).

b) Consignantul nu transmite consignatarului dreptul de proprietate asupra bunurilor încredințate. Acesta din urmă este un simplu detentor al bunurilor (art. 3 din lege) Astfel fiind, consignantul poate dispune oricând de bunuri, afară de cazul dacă el a convenit să nu ridice bunurile o anumită perioadă de timp. De asemenea consignantul nu poate modifica unilateral oricând condițiile vânzării, dacă prin contract nu s-a dispus astfel (art. 11 alin. 2 din lege).

c) Consignantul este obligat să plătească remunerația convenită consignatarului fie într-o sumă fixă, fie procentual din prețul încasat prin vânzarea mărfurilor.

Consignatarul va avea dreptul la o diferență de preț între suma stabilită prin contract și aceea obținută prin vânzarea bunurilor. Acest lucru nu este just, deoarece consignatarul poate face presiuni asupra consignantului să plătească un preț cât mai redus, pentru a putea câștiga el cât mai mult, vânzând bunurile la prețuri superioare celor stabilite.

d) În sfârșit, consignantul trebuie să restituie toate cheltuielile necesare, făcute pentru păstrarea bunurilor (art.7 din lege).

6.3. B Obligațiile consignatarului

a) Consignatarul este obligat să depoziteze și să asigure paza necesară pentru bunurile primite în consignație, fiind răspunzător pentru orice pierdere sau degradare, pricinuite prin culpa sa, cu excepția cazului de forță majoră.

b) El are obligația să comunice consignantului toate viciile ascunse ale bunurilor primite în consignație. În caz contrar, se presupune că a primit bunurile în stare bună, fără vicii (art. 9 din lege).

c) Consignatarul are obligația conf. art. 6 să asigure bunurile la o societate de asigurare. Asigurarea se face pentru o sumă cel puțin egală cu valoarea bunurilor lăsate în consignație. Neasigurarea bunurilor are drept consecință că în caz de pierderi sau degradări, consignatarul va răspunde și în caz de forță majoră (art. 6 din lege).

d) Consignatarul va vinde bunurile la prețul stabilit cu consignantul. Dacă nu s-a stabilit un astfel de preț, el le va vinde la prețul curent al pieții (at. 11 alin. 3 din lege).

e) Consignatarul este obligat să dea socoteală consignantului despre

modul cum are loc executarea contractului. În lipsa unei alte stipulații, desocotirea se face la sfârșitul fiecărei săptămâni.

6.4. Efectele executării contractului de consignație

În scopul vânzării bunurilor lăsate de consignat la consignatar, acesta din urmă va încheia acte juridice cu terții, în nume propriu, dar pe seama consignatului. Consignatul va figura ca vânzător, iar terții în calitate de cumpărători. Transferul dreptului de proprietate, ca și riscul operează direct de la consignat la terț, de aici rezultă că prețul nu revine consignatarului, ci consignatului.

6.5. Răspunderea pentru nerespectarea contractului de consignație

Din contractul de consignație rezultă o răspundere civilă și alta penală. Nerespectarea obligațiilor contractuale, în caz de culpă a uneia din părți, acesta răspunde civil. Anumite nesocotiri ale Legii nr. 18/1934 atrag și răspunderea penală. Astfel, în conf. cu art. 23 din lege se pedepsește cu închisoarea de la 2 luni la doi ani și amendă de la 10.000 la. 100.000 lei, fără a se putea acorda circumstanțe atenuante:

a) însușirea bunurilor încredințate în consignație, înstrăinarea lor altfel decât în condițiile contractului și nerestituirea bunurilor la cererea consignatului;

b) nepredarea de către consignatar a sumelor de bani, a cambiilor sau valorilor primite sau încasate ca preț al bunurilor vândute;

c) neefectuarea notificărilor cerute de art. 13 din lege (când consignatarul este autorizat să vândă bunurile pe credit, creanța pentru prețul datorat îi aparține consignatului). Pedepsa consignatarului este de la o lună la un an, fără a se putea acorda circumstanțe atenuante, pentru:

a) neefectuarea cu rea credință a înștiințărilor prevăzute de art. 18 din lege;

b) comunicări inexacte făcute consignatului cu privire la vânzări și încasări;

c) neînștiințarea consignatului despre actele de urmărire întreprinse de terți asupra bunurilor sale, aflate în consignație, ori asupra valorilor obținute din înstrăinarea lor.

d) înlăturarea, deteriorarea sau distrugerea ambalajelor, etichetelor, mărcilor sau a oricăror semne exterioare, aplicate de consignat asupra bunurilor predate în consignație;

e) depozitarea ori mutarea bunurilor încredințate în consignație cu încălcarea contractului și a legii;

f) nepunerea la dispoziția consignantului, la cerea acestuia, a registrelor speciale de consignație, în cazul când contractul prevede ținerea unor asemenea registre. Pedepsele de mai sus se aplică reprezentanților legali ai consignatarilor și prepușilor vinovați. Consignatarul persoană juridică va răspunde solidar cu organele de conducere și prepușii săi.

6.6 Încetarea contractului de consignație

Contractul de consignație încetează;

- a) prin revocare din partea consignantului oricând, chiar dacă s-a stabilit un termen, afară dacă, printr-o clauză expusă s-a prevăzut că revocarea nu este posibilă înainte de data stabilită;
- b) prin executarea lui;
- c) în cazul decesului și falimentului consignantului sau a consignatarului.

CAPITOLUL VII

7. CONTRACTUL DE MUNCĂ

7.1. Încheierea contractului de muncă

7.1.1. Preliminarii

După cum se știe, contractul de locațiune este complex, din el desprinzându-se mai multe contracte. În Codul civil s-a reglementat și contractul de locațiune de servicii, iar ca o varietate a sa, se poate exemplifica și contractul de muncă. Totuși, există o deosebire între contractul de locațiune de servicii și contractul de muncă (acesta evoluând o dată cu dezvoltarea comerțului și industriei). Este de precizat că orice angajat, când se obligă să presteze o anumită activitate, încheie un contract de muncă.

7.1.2. Definiție

Este acel contract prin care o persoană fizică sau juridică angajează o persoană fizică, să desfășoare (execute) o activitate pe o perioadă determinată sau nedeterminată, în folosul, sub îndrumarea și supravegherea acesteia, pentru un salariu (ca echivalent al muncii prestate).

7.1.3. Caracteristici

Contractul de muncă este sinalgamatic, cu obligații reciproce ale părților și consensual, deoarece se perfectează prin acordul de voință al părților. La încheierea contractului părțile trebuie să cadă de acord asupra obiectului, salariului și durata contractului de muncă.

Într-o întreprindere economică sau instituție, activitatea salariatului se desfășoară sub îndrumarea și supravegherea aceluia care l-a angajat. Îndrumarea și supravegherea se fac direct de patron, în unitățile mici, fie de salariați cu posturi de conducere: maistru, șef de serviciu, inginer șef, contabil șef, etc. Salariatul nu va lucra independent, după bunul plac și priceperea sa, care uneori poate fi legiferată. Această îndrumare prezintă un caracter de generalitate.

În unitățile economice și instituții există un Regulament de organizare și funcționare, care cuprinde atribuțiile personalului încadrat în diferite activități (ex: serviciu personal, serviciu financiar). Dar, mai există și Regulamentul de ordine interioară, care cuprinde măsurile de respectare a disciplinei muncii salariaților și modul lor de comportare la locul de muncă. Aceste Regulamente

întregesc contractul de muncă. Contractul de muncă, potrivit art. 64 din Codul muncii, se face în formă scrisă (*cerută ad probationem, nu ad validitatem*), se datează, se semnează și se redactează în două exemplare, câte unul pentru fiecare parte. La angajare, se cere și avizul medical prealabil. Există un termen de încercare, de cel mult 15 zile, iar pentru funcțiile de conducere de cel mult 90 de zile.

7.1.4. Obligațiile părților; termenul și salariul; condiții de muncă

La încheierea contractului de muncă sunt unele formulare tip, care prevăd obligațiile părților;

Patronul - cel care angajează - trebuie să asigure salariaților condiții corespunzătoare de desfășurare a muncii; să plătească salariul pentru munca prestată și să asigure concediul de odihnă plătit. Concediul de odihnă va spori dacă salariatul are muncă de răspundere sau lucrează în condiții vătămătoare sănătății, ori periculoase, motiv pentru care i se acordă spor de salariu.

Salariații trebuie să respecte Regulamentul de organizare și funcționare, pe cel de Ordine interioară și să-și îndeplinească sarcinile de serviciu, prevăzute în contract, cele trasate de acel care angajează și cele prevăzute de actele normative.

Contractul de muncă se poate încheia pe o perioadă de timp determinată sau nedeterminată. Dacă în contract s-ar prevedea o clauză de angajare pe viață, aceasta ar fi nulă, intrând în contradicție cu drepturile omului.

Încheierea contractului, pe o durată nedeterminată nu are semnificația că acea durată ar fi pe toată viața, ci pe o perioadă neprecizată, dar tot limitată în timp (cel mult până la pensionare). La încheiere, contractul de muncă mai prevede și salariul, care de regulă, la unitățile economice, cu fonduri proprii, se negociază, iar la instituțiile cu fonduri bugetare, se stabilește în conformitate cu prevederile legale.

În cazul transferului, angajatul nu poate avea condiții inferioare celor dinainte, afară de cazul dacă el acceptă acest lucru pentru motive personale. Atunci când contractul de muncă prevede prestarea unei munci precise și într-un anumit loc, aceste clauze trebuie respectate de către cel care angajează. În caz contrar, angajatul se poate adresa instanței de judecată. Dacă în contractul de muncă nu se prevăd locuri de muncă și natura muncii, conducerea acelei unități, în raport cu nevoile sale și de calificarea salariatului, îi poate schimba locul de muncă, cu menținerea salariului.

7.2. Modificarea contractului

Contractul de muncă, fiind sinalagmatic, trebuie respectat în litera lui, cu excepția anumitor situații, limitativ prevăzute de lege, nu poate fi

modificat unilateral, ci numai cu acordul ambelor părți. Totuși, unitatea (cel care angajează) poate modifica contractul de muncă în anumite condiții. În timpul executării contractului de muncă se poate ivi necesitatea ca un salariat să fie delegat pentru a îndeplini o anumită activitate în afara locului său de muncă, dar pentru unitatea sa. El poate fi detașat pentru a asigura buna funcționare a altei unități. Conform art. 66 din Codul muncii, delegația nu poate să depășească o perioadă mai mare de 60 de zile, iar detașarea mai mult de 6 luni. Astfel, pentru bunul mers al unității la care angajatul a fost detașat, conducerea unității de care aparține acesta, poate prelungi detașarea cu 6 luni. Prin lege, detașarea se poate prelungi până la 2 ani, în special la acele unități care execută lucrări în străinătate. Altă modificare constă în transferul unui salariat în interes de serviciu, de la o unitate la alta, pentru a presta o muncă în interesul acesteia (art. 69 Codul muncii). Angajatul poate refuza transferul pentru motive temeinice sau de sănătate. Dar există și transferul la cerere, când angajatul îl solicită din motive personale.

Pe timpul delegării, salariatul e plătit de unitatea la care este angajat, pe timpul detașării și transferului, angajatul va fi plătit de unitatea pentru care lucrează. Pe perioada delegării sau detașării, locul de muncă inițial al salariatului se păstrează. Dacă însă unitatea, al cărui salariat este detașat, are nevoie de o altă persoană în loc, aceasta va fi încadrată pe o perioadă determinată (până la reîntoarcerea celui detașat). În timpul detașării, unitatea care l-a detașat pe acel salariat, e obligată să-i plătească cheltuielile de transport și de instalare. Unitatea care-l solicită însă, îi va plăti salariu.

Potrivit jurisprudenței și literaturii juridice de specialitate, contractul de muncă nu se consideră modificat dacă în acea unitate conducerea îl trece pe salariat la o altă muncă, în funcție de pregătirea lui profesională (la serviciul financiar, în loc de contabilitate). Refuzul salariatului de a trece la noul loc de muncă, justifică desfacerea contractului de muncă de către unitate. Dacă însă, în contractul de muncă s-a prevăzut un anumit loc de muncă, cu funcție și atribuții specifice, nu se poate schimba acest contract fără acordul salariatului.

Există însă și situații speciale de modificare a contractului de muncă. În conf. cu art. 71 din Codul muncii, în cazul trimiterii la o școală sau curs de calificare, ori perfecționare, cu scoatere din producție, contractul de muncă se completează printr-un act adițional în care se prevede îndatorirea persoanei încadrate în muncă de a lucra în unitate, după absolvirea școlii sau a cursului, o anumită perioadă (de regulă 5 ani). Art. 72(1) prevede că pentru persoanele care, fiind încadrate în muncă, sunt chemate să-și satisfacă stagiul militar, contractul de muncă se menține, iar această perioadă de satisfacere a serviciului militar, intră în calculul vechimii neîntrerupte

în aceeași unitate; cel în cauză are obligația să revină la locul de muncă în termen de 15 zile de la satisfacerea serviciului militar. În cazul satisfacerii serviciului militar de către o persoană cu care s-a încheiat actul adițional prevăzut la art. 71, care se află în perioada de lucru stabilită prin acel act, durata serviciului militar nu intră în timpul prevăzut în actul adițional. De asemenea, această durată nu intră în calculul perioadei de stagiu în muncă prevăzut pentru absolvenții repartizați în producție care au obligația efectuării unui astfel de stagiu.

7.3. Încadrarea în muncă

Aceasta poate avea loc prin concurs, pentru ocuparea unui post, în conformitate cu Regulamentul de organizare și funcționare a unității. Este necesar și un examen medical (un examen riguros, pentru anumite munci ca de ex: munca în mină, în cosmonautică). Concursul constă în verificarea cunoștințelor teoretice și practice a celui ce candidează pentru postul respectiv.

Cel reușit la concurs, încheie un contract de muncă cu unitatea, va trebui să respecte Regulamentul de organizare și funcționare și Regulamentul de ordine interioară al acesteia. Salariatul are posibilitatea avansării în funcție și salariu.

Promovarea se face tot prin concurs și implică un spor de salariu, pe criteriul competenței profesionale și munca desfășurată. Pentru promovarea cadrelor de conducere se cere mai mult: capacitatea de conducere și organizare, pe lângă alte aptitudini.

7.4. Contractele colective de muncă

Ele se încheie între conducerea unității și între salariați reprezentanți de sindicate. Aceste contracte sunt sinalagmatice și consensuale, ambele părți având drepturi și obligații. Ca drepturi și obligații ale unității menționăm: asigurarea condițiilor pentru salariați de a-și desfășura activitatea în birouri corespunzătoare, ateliere spațioase, aerisite, șantiere bine organizate, dotarea grupurilor sanitare cu dușuri, păstrarea curățeniei, ocuparea timpului liber în mod divers: terenuri de sport, cluburi. Colectivul de salariați se obligă să-și îndeplinească atribuțiile de serviciu, care le revin, în condiții optime: productivitatea muncii, reducerea prețului de cost, evitarea risipei, etc., respectarea dispozițiilor din Regulamentul de organizare și funcționare și din contractul colectiv de muncă. Ceea ce constituie obligație pentru unitate, este un drept pentru salariați (înființarea unui club, a unei cantine). Dacă unitatea nu se conformează, salariații se pot adresa justiției pentru nerespectarea obligațiilor asumate prin contract.

Contractul colectiv de muncă se încheie pe un an. Chiar și pentru salariații angajați, ulterior încheierii contractului colectiv de muncă, acesta este valabil, ei aderând la contractul respectiv.

Contractul colectiv de muncă face parte dintr-un sistem complex de contracte ex.: contractul unei întreprinderi se va conforma celui încheiat de forul tutelar al acestei unități, sau pe ramuri de producție asemănătoare.

Dacă o unitate a semnat un contract colectiv de muncă și apoi angajează salariați cu contracte conținând clauze derogatorii de la contractul colectiv de muncă acestea sunt nule și neavenite.

O altă obligație a unității și un drept al salariaților, este plata muncii.

Munca se plătește în funcție de calitatea și cantitatea ei. Salariile sunt negociate de angajat și unitatea respectivă în instituții și în regiile autonome, salariile sunt stabilite după anumite criterii.

Art. 85 din Codul muncii prevede situația în care muncitorii produc în timpul procesului de muncă, rebuturi. În vechiul Cod al muncii era prevăzută o răspundere limitată, nefiind imputabil un anumit procent pentru aceste rebuturi. Astăzi, însă, cel ce face rebuturi, le suportă, integral, punându-se astfel capăt, unor neglijențe din partea muncitorilor.

Rebutul este acel produs care nu corespunde destinației sale.

Unele piese în fabricație trec prin mai multe mâini, până la produsul finit. E necesar să se evite rebuturile, pentru a nu fi suportate plățile pieselor, care uneori sunt foarte scumpe.

Dar, sunt situații când nu e obligatoriu să se suporte paguba suferită de întreprindere: acestea sunt cazuri inerente, normale, în procentaje prestabilite.

Salariul se plătește lunar sau chenzinal; Codul muncii prevede plata lunară. Sunt cazuri, la unele categorii de muncitori, când se face plata săptămânal sau chiar zilnic (la zilieri).

La stabilirea salariului se ține cont și de vechimea în muncă.

În afară de salariu, se mai plătesc și gratificații (prime de producție), ce depind de modul în care și realizează sarcinile unitatea și de posibilitățile ei bănești.

O obligație ce decurge din lege și din respectarea Regulamentului de ordine interioară, este cea a modului de comportare. Disciplina muncii se reflectă și în Regulamentul de organizare și funcționare: ajungerea la serviciu la o anumită oră (în funcție de mijloacele de transport și de dorința salariaților); respectarea programului de lucru ca o necesitate și ca o obligație legală.

Modul de comportare în întreprindere este esențial: salariatul să nu vină în stare de ebrietate, să nu consume alcool în timpul lucrului și să nu aducă alcool în unitate (sanțiunea fiind desfacerea contractului de muncă), să vină la serviciu decent îmbrăcat.

7.5. Răspunderea disciplinară a angajatului

Pentru nerespectarea Regulamentului de ordine interioară salariatul poate fi sancționat conform art. 100 Codul muncii și Legea 1/1970 cu:

a) muștrare constând în atragerea atenției, verbal, a salariatului vinovat, de către conducerea unității și punerea în vedere că la o nouă abatere va fi sancționat mai grav;

b) avertisment; sancțiunea se aplică în sens, printr-o decizie și se arată că la o nouă abatere va fi sancționat mai grav;

c) retragerea uneia sau a mai multor gradații sau de trepte de salariizare pe o perioadă de 1-3 luni;

d) diminuarea salariului de bază cu 5-10% pe aceeași perioadă;

e) reducerea salariului și a indemnizației de conducere, cu 5-10%, pe o perioadă de 1-3 luni;

f) retrogradarea în funcție sau categorie, în aceeași profesie, pe durata de 1-3 luni;

g) desfacerea disciplinară a contractului de muncă.

Sancțiunile se aplică în mod gradat, în funcție de gravitatea faptei și de comportarea anterioară a salariatului. Dacă abaterea este deosebit de gravă, se poate aplica direct desfacerea disciplinară a contractului de muncă.

După avertisment, în cazul repetării abaterilor, se trece la alte sancțiuni mai grave. După abateri repetate de același fel se poate dispune, desfacerea disciplinară a contractului de muncă.

Sancțiunea se stabilește prin ordin sau decizie, de cel care angajează. Împotriva sancțiunii, cel nemulțumit poate face contestație în 30 de zile de la comunicare.

Înainte de sancționare, salariatul va fi ascultat asupra împrejurărilor în care a săvârșit fapta, sub sancțiunea nulității dispoziției de sancționare.

Un exemplar din deciziile sau ordinele pentru abaterile disciplinare și sancțiunile aplicate se păstrează în dosarul fiecărui salariat și atrag unele consecințe.

Sancțiunile disciplinare mai vechi de un an, fără săvârșirea altora devin ineficiente.

7.6. Răspunderea materială a angajatului

Orice salariat (angajat) răspunde de îndeplinirea sarcinilor sale de serviciu, a dispozițiilor Regulamentelor sau cele care îi revin potrivit legii, dar și pentru pagubele cauzate prin munca sa, în timpul serviciului.

Art. 102 din Codul muncii prevede că salariații nu răspund pentru:

a) pierderile interne ale procesului de producție care, se încadrează în

limitele stabilite prin acte normative (ex: pierderile la legume, fructe);

b) pagubele datorate unor cauze neprevăzute, de neînălăturat, a stării, de necesitate (evitarea unei pagube mai mari prin una mai mică);

c) pagubele ce provin din forța majoră și din riscul normal de serviciu (cauzate de exonerarea de răspundere).

Riscul normal de serviciu e o cauză de exonerare de răspundere pentru pagubele materiale produse unității.

Codul muncii nu definește riscul normal, sarcina aceasta revenind literaturii juridice și junsprudenței.

Riscul normal de serviciu e o cauză de exonerare de răspundere când un salariat, datorită condițiilor specifice încare-și desfășoară munca, săvârșește fără intenție o pagubă evitând o pagubă mai mare sau un pericol care ar afecta grav bunul mers al unității.

Salariatul răspunde numai pentru paguba efectivă, nu și pentru folosul nerealizat. Soferul care a cauzat un accident, răspunde numai pentru repararea mașinii, nu și pentru chiria plătită pentru o altă mașină pe timpul reparațiilor. Dacă fapta păgubitoare a angajatului este consecința unei infracțiuni, salariatul va răspunde pentru paguba integrală, inclusiv beneficiul nerealizat.

Când paguba este săvârșită de mai mulți salariați, răspunderea va fi stabilită în raport de vinovăția fiecăruia în producerea prejudiciului.

Art. 105 Codul muncii prevede că paguba se va socoti la valoarea ei din momentul în care s-a constatat. La gestiuni se socotește și perioada de la ultima gestiune.

Paguba va fi constatată în timp de cel mult trei ani de la săvârșirea ei, iar în cazul restituirii sumelor, bunurilor și serviciilor nedatorate, în cel mult un an de la primirea lor (ca efect al trecerii termenului de prescripție de un an).

Această pagubă se recuperează prin decizie de imputare (reținere), emisă în cel mult 60 de zile, de către conducerea unității, de la data când cel care angajează a luat cunoștință de săvârșirea ei.

Dispoziția (decizia) aceasta e titlu executoriu din momentul comunicării ei salariatului.

Decizia de reținere va fi motivată în fapt și în drept și se comunică salariatului în 15 zile de la emitere. Serviciul de resort reține autorului pagubei 1/3 din salariul. Dacă sunt mai multe rețineri, acestea nu pot depăși 1/2 din salariu. Suma se reține în rate lunare, până la achitarea integrală. Suma imputată nu e purtătoare de dobândă; ea se reține nu numai din salariu, ci din orice alte sume primite de angajat, cu excepția diurnelor de deplasare.

Decizia de imputare a sumei poate fi contestată în 30 de zile. Conte-

stația se soluționează de către organele de justiție ale muncii, competente, care pot acorda suspendarea reținerilor.

Dacă unitatea e obligată să plătească despăgubiri unor terțe persoane, ea se va îndrepta cu o acțiune recursorie împotriva salariatului vinovat.

7.7 Timpul de muncă și odihnă

Durata zilei de, muncă e de: 8 ore pe zi, iar în 5 zile ale săptămânii de 40 de ore. Se acordă 2 zile de repaus săptămânal. Munca de noapte e de 7 ore și se prestează între orele 22-6.

Sunt situații în care durata muncii este sub 8 ore (pe bază medicală - 6 ore), sau peste 8 ore (când nevoile de serviciu ale unități o cer), ca ore suplimentare (muncă suplimentară până la 120 ore pe an), ce pot fi recuperate prin zile libere sau prin plată (primele 2 ore suplimentare plătite cu 50% în plus, iar următoarele cu 10 %). La fel se plătește munca suplimentară și în zilele de repaus.

La ofițerii de serviciu pe unitate nu se plătesc ore suplimentare, ci se acordă timp liber.

Munca prestată noaptea se plătește cu spor de 15% din salariul tarifar de încadrare sau cu 25% dacă acestea reprezintă cel puțin jumătate din timpul normal de lucru.

Pentru cei care lucrează în condiții speciale (Polul Nord, Polul Sud, Ecuator) sau în condiții dăunătoare sănătății (tăbăcării) se acordă un spor 3-5 zile/an la concediul de odihnă.

Timpul orelor lucrate în perioada de odihnă se, plătește cu un spor de 100%.

Munca suplimentară se compensează cu timpul liber.

Concediul de odihnă se calculează în raport de vechimea salariatului și este până la 30 zile lucrătoare pe an.

7.8. Încetarea contractului de muncă

Deși este sinalagmatic și consensual, contractul de muncă are - față de alte contracte - reglementări speciale. Ele pot înceta prin acordul părților, oricând, dar se poate desface și din inițiativa unei singure părți (derogări de la principiile dreptului civil).

Contractul de muncă se poate desface din inițiativa salariatului, cu preaviz de 15 zile sau 30 zile (la o funcție de conducere). În timpul preavizului, angajatul va lucra.

Persoana care determină cu rea credință desfacerea contractului de muncă, răspunde disciplinar, material sau chiar penal.

Contractul de muncă poate înceta și din inițiativa unității (art. 130-136, Codul muncii) când: a) unitatea își reduce personalul, prin desființarea unor posturi de natura celui ocupat de angajat ca urmare a reorganizării;

b) unitatea încetează activitatea prin dizolvare;

c) unitatea se mută în altă localitate și are posibilități să-și asigure personalul necesar, pe plan local;

d) unitatea își mută sediul în altă localitate și angajatul refuză s-o urmeze;

e) persoana nu corespunde sub raport profesional;

f) în postul ocupat e reintegrat în bază hotărârii organelor competente, cel care a deținut anterior acest post;

g) angajatul se pensionează pentru limită de vârstă, ori invaliditate de gradul 1 și 2;

h) cel menținut după pensionare nu mai e necesar;

i) angajatul săvârșește o abatere gravă sau încalcă repetat obligațiile de muncă inclusiv normele de comportare în unitate;

j) angajatul e arestat mai mult de 60 de zile;

k) salariatul e condamnat definitiv pentru o infracțiune în legătură cu munca, dacă respectiva condamnare îl face necorespunzător postului deținut;

l) instanța penală a pronunțat interdicția de exercitare a profesiei, temporar sau definitiv.

Decizia de desfacere a contractului de muncă în cazurile prevăzute de lit. e, i, k, trebuie făcută în cel mult o lună de la constatarea de către cel care angajează, a împrejurării care justifică desfacerea contractului, în cazurile prevăzute la lit. a - f, unitatea va acorda salariatului un preaviz de 15 zile lucrătoare, timp în care va lucra, totuși.

În situațiile de la lit a-c, e, f, unitatea e obligată să ofere angajatului trecerea în altă muncă corespunzătoare, ori să ia măsuri de recalificare a lui.

Decizia de desfacere a contractului trebuie motivată.

CAPITOLUL VIII

8. LOCAȚIUNEA LUCRURILOR

8.1. Definiție

Contractul de locațiune al lucrurilor este acela prin care o persoană numită *locator*, se obligă să asigure (să pună la dispoziție) altei persoane, numită *locatar*, folosința unui lucru, pe o perioadă determinantă, în schimbul unui preț (art. 1411). Pot forma obiectul locațiunii atât bunurile corporale, cât și cele incorporeale (dreptul de uzufruct, de vânatoare etc).

8.2. Condițiile de valabilitate

Contractul de locațiune este consensual. Dacă nu a intrat în vigoare contractul și una din părți tăgăduiește existența lui, dovada cu martori este inadmisibilă, oricât de mic ar fi prețul locațiunii, nici dacă ar exista un început de dovadă scrisă (art. 1416 C. civ.).

Contractul pe o perioadă nelimitată e nevalabil, în tot cazul, nu poate dura mai mult decât viața locatarului.

Prețul este negociat de părți, dar în unele cazuri e determinat de lege (ex contractul de închiriere a locuințelor). Plata se face periodic, sau la încheierea contractului, cu o sumă integrală, pentru toată durata aceasta.

8.3. Obiectul

Îl constituie orice bun mobil sau imobil.

Contractul este de închiriere prin care o persoană (numită *locator* - proprietar sau uzufructuar) dă în folosință o construcție pe o perioadă determinată, unei alte persoane, numită *chiriaș* (*locatar*) plătit lunar, trimestrial, anual. Când e vorba de un teren, contractul este de arendare.

Cele două tipuri de contracte sunt deosebite; la contractul de închiriere (prețul este *chiria*) se dă în folosință de către *locator* o construcție (sau o parte a ei); obiectul contractului de arendare, sunt terenurile pentru agricultură, livezile cu pomi fructiferi, viile, pădurile, pășunile. Acestea se arendează, prețul fiind arenda.

8.4. Caracteristici

E un contract consensual și sinalagmatic.

Pentru valabilitatea contractului nu este nevoie ca acesta să fie scris, dar e bine să existe un înscris pentru dovada de justiție.

8.5. Capacitatea părților

Contractul de locațiune nu presupune exercitarea dreptului de proprietate sau a unui alt drept real, ci unul de administrare. Capacitatea juridică a locatorului e cea cerută pentru actele de administrare, iar aceea a locatarului, e capacitatea obișnuită, de exercițiu, capacitatea de a contracta.

8.6. Obligațiile locatorului

a) de a asigura locatarului folosința normală a bunului închiriat, în toată perioada locațiunii (deci o obligație de a face, succesivă). Dacă locatorul nu asigură locatarului folosința bunului, acesta din urmă poate refuza plata chiriei, ridicând excepția: *non adimpleti contractus* (neîndeplinirea contractului).

Într-un contract sinalagmatic, obligațiile unei părți constituie drepturile celeilalte părți.

b) reparațiile necesare ale bunului în perioada locațiunii sunt în sarcina locatorului. În caz de neconformare, locatarul are de ales între o acțiune de reziliere a contractului și daune, sau să ceară executarea lucrărilor necesare de un constructor, reținând costul acestora din chirie.

Dacă bunul se degradează datorită forței majore, proprietarul are obligația să-l repare, iar dacă n-o face, chiriașul o poate face el în locul proprietarului, retrăgând suma din chirie. Dacă însă bunul suferă degradări din cauza chiriașului, acesta va suporta costul reparațiilor.

Locatorul are obligația de a garanta pe locatar pentru eventualele vicii ascunse, chiar dacă e de bună credință. Va răspunde de viciile ascunse ulterioare contractului. Nu va răspunde însă pentru viciile aparente.

Locatorul răspunde de asemenea, și pentru evicțiune.

Când se ivește necesitatea unor reparații urgente, ele vor fi făcute de locatar; locatarul trebuie să le tolereze (să le suporte). Dacă durează peste 40 de zile locatarul poate cere locatorului o reducere a locațiunii (chiriei), pe perioada cât a fost deranjat (art. 1425, Cod civil). Dacă locatorul nu e de acord, locatarul se poate adresa justiției.

8.7. Obligațiile locatarului

a) să folosească bunul corect, potrivit destinației și scopului (în cazuri abuzive, locatarul poate cere rezilierea contractului). O casă închiriată pentru locuință nu poate fi transformată în depozit de legume sau materiale de

construcții. Instanța de fond va constata dacă locatarul folosește bunul în mod normal; constatarea va scăpa: de sub cenzura instanței de casare;

b) are obligația să întrețină bunul în stare de folosință și să execute reparațiile locative pe cheltuiuala sa; locatarul nu e răspunzător pentru reparațiile rezultând din folosirea normală a bunului;

c) să restituie la expirarea contractului, bunul în starea primită. Dacă bunul a dispărut din forță majoră (cutremur, inundație) locatarul este exonerat de obligația predării;

d) să plătească prețul (chiria);

e) să apere contra uzupatorilor acel bun și să-l înștiințeze pe locator (art. 1433).

Neîndeplinirea de către locatar a obligațiilor sale îndreptățește pe locator să ceară rezilierea contractului.

8.8. Natura juridică a dreptului locatarului

Acesta e un drept personal, de creanță; el nu are un drept real asupra bunului; posedă în numele locatorului și este posesor precar.

Dacă locatarul e acționat de un terț, el poate, indica pe locator și poate cere să fie scos din proces (art 1418, Cod civil). Locatarul este creditorul unei obligații de a face din partea locatorului (un drept personal, de creanță).

Dreptul de proprietate poate fi dezmembrat în mai multe alte drepturi: proprietate nudă, uzufruct, uz, servituți. Fiecare drept din acestea poate aparține altei persoane.

De ex: uzufructul presupune posesia și folosința; uzufructuarul. poate să subînchirieze bunul.

8.9. Sublocația

Se pune problema dacă locatarul are dreptul să încheie un contract de sublocație cu o terță persoană? Legea prevede că, dacă nu este o interdicție expresă în contract, subînchirierea este posibilă. Sublocația nu se poate face în condiții diferite decât cele prevăzute în contractul de locație (art. 17, 18 din Legea nr. 5/1973).

Uneori, interdicția e totală sau parțială. De ex: la imobile (apartamentul) se trece clauza că este interzisă subînchirierea totală a apartamentului, ceea ce înseamnă că subînchirierea parțială este posibilă.

Sublocatarul nu are raporturi juridice cu locatorul; pentru el sublocația este *res inter alios acta*.

Dacă în timpul sublocației se constată o degradare a apartamentului,

locatorul nu-l poate da în judecată pe sublocatar, neavând acțiune directă împotriva lui, ci numai împotriva locatorului. Pentru daunele produse apartamentului în perioada sublocăției locatorul îl dă în judecată pe locatar, care, la rândul lui, îl va chema în proces pe sublocatar, pentru a răspunde de daune.

8.10. Încetarea locației. Tacita reconducție

a) prin expirarea termenului locațiunii, încetează de drept raporturile juridice între locator și locatar; prin excepție, are loc prelungirea contractului de locațiune;

b) prin realizarea contractului, dacă nu se respectă obligațiile de către una din părți;

c) prin pierderea bunului; dacă pierderea e totală, rezilierea are loc de drept; dacă pierderea e parțială, locatarul are dreptul să ceară reducerea chiriei; dacă pierderea e potrivită, nu poate avea loc o reducere a prețului.

Moartea uneia din părți nu duce la încetarea locațiunii.

d) când părțile n-au fixat durata contractului, fiecare din ele îl poate denunța acordând un preaviz rezonabil, conform obiceiului locului.

Dacă la expirarea termenului locatarul (chiriașul) nu pleacă și continuă să folosească bunul, plătind în continuare chiria, iar locatorul o primește, contractul se prelungește în aceleași condiții, prin tacita reconducție.

8.11. Efectele înstrăinării imobilului

Conform art. 1441, Cod civil, dacă locatorul înstrăinează bunul închiriat sau arendat, cumpărătorul va respecta contractul de locațiune; dacă a fost făcut prin act în formă autentică sau drivată cu dată certă; Legea 5/1973 nu mai prevede forma autentică.

8.12. Răspunderea locatarului pentru incendiu

Dacă în timpul locațiunii izbucnește un incendiu, chiriașul poate cere rezilierea contractului. Proprietarul va dovedi că a predat imobilul în bună stare și a primit o ruină.

Chiriașul trebuie să dovedească faptul că incendiul s-a produs din caz de forță majoră, ori caz fortuit.

8.13. Reguli speciale la contractul de arendare

8.13.1. Definiția contractului de arendare și obiectul său

Art.2 din Legea nr. 16 din 5 aprilie 1994 definește arendarea ca fiind acel contract care se încheie între proprietar, uzufructuar sau alt deținător legal de bunuri agricole, și arendaș. Obiectul contractului este exploatarea bunurilor agricole pe o durată determinată și la un preț convenit de părți. Contractul este consensual.

Prin bunuri agricole care pot fi arendate, conf. art. 1, se înțeleg terenurile cu destinație agricolă și anume: terenuri agricole productive - arabile, viile, livezile, pepinierele viticole, pomicole, arbuști fructiferi, plantațiile de hamei și duzi - pășunile împădurite, terenurile ocupate cu construcții și instalații agrozootehnice, amenajări agricole și de îmbunătățiri funciare, bunurile tehnologice, platformele și spațiile de depozitare care servesc nevoilor producției agricole și terenurile neproductive care pot fi amenajate și folosite pentru producția agricolă, precum și animalele; construcțiile de orice fel, mașinile, utilajele și alte asemenea bunuri destinate exploatarei agricole.

Regiile autonome, institutele, stațiunile de cercetare și producție agricolă, societățile comerciale și alte unități care au în patrimoniu sau în administrare terenuri proprietate de stat, nu pot da în arendă bunurile agricole menționate mai sus. Agenții economici, cu capital majoritar de stat, prestatori de servicii, rezultați din transformarea fostelor stațiuni, de mecanizare a agriculturii, nu pot lua în arendă terenuri agricole.

Funcționarii publici și salariații din conducerile administrative ale regiilor autonome cu profil agricol, ale institutelor și stațiunilor; de cercetare și producție agricolă, ale societăților comerciale pe acțiuni și ale altor unități care au în patrimoniu sau în administrare terenuri agricole proprietate de stat nu pot lua în arendă bunurile agricole prevăzute la art 1 din lege.

Orice act de arendare făcut cu încălcarea prevederilor de mai sus este nul. Nulitatea este prin urmare absolută.

8.13.2. Părțile contractante și forma contractului

Părțile contractante sunt *arendatorul* (cel care, dă în arendă); și *arendașul* (cel care primește în arendă).

Arendatorul poate fi proprietarul, uzufructuarul sau alt deținător legal al bunului agricol.

Părțile contractante pot fi persoane fizice sau juridice.

Arendașul, persoană fizică, trebuie să fie cetățean român cu domiciliul în România și să prezinte garanțiile cerute de arendator (art. 3).

Contractul de arendare trebuie făcut în scris. Se va redacta câte un exemplar pentru fiecare parte și un exemplar care se înregistrează la consiliul local în a cărui rază teritorială se află bunurile arendate, în termen de 15 zile de la data încheierii.

Contractul se înregistrează într-un registru special ținut de secretarul Consiliului comunal. Când bunurile arendate se găsesc pe raza mai multor consilii, depunerea contractului și înregistrarea se vor face la fiecare consiliu.

Sunt valabile și opozabile terților numai contractele înregistrate la Consiliul comunal competent.

Taxele de redactare și înregistrare sunt în sarcina arendașului.

8.13.3. Cuprinsul contractului de arendare

Contractul de arendare va cuprinde:

a) părțile contractante și domiciliul sau sediul acestora;
b) obiectul contractului complet și precis determinat, cu descrierea amănunțită a tuturor bunurilor agricole arendate; inventarul acestora și planul de situație al terenurilor;

c) obligațiile fiecărei părți;

d) durata arendării;

e) arenda, modalitățile și termenele de plată ale acesteia;

f) răspunderile fiecărei părți;

Orice suprafață de teren sau orice alt bun agricol deținut de arendator, se vor specifica separat în contract;

g) alte clauze convenite de părți, permise de lege (art.5).

8.13.4. Durata arendării

Durata arendării nu poate fi mai mică de 5 ani. Contractul trebuie să prevadă data de la care începe și data la care încetează arendarea.

În cazul plantațiilor de viță de vie, de pomi, de arbuști fructiferi, de hamei și duzi în declin, durata arendării poate fi mai mică de 5 ani, în funcție de starea plantației și, respectiv, pe durata de exploatare rămasă.

Pentru suprafețele de teren mai mici de 1 ha, a căror dare în arendă este justificată de lipsa temporară a mijloacelor de producție materiale și financiare, de absența din localitate sau de motive de sănătate, durata arendă poate fi sub 5 ani. Cu un an înainte de expirarea contractului, fiecare parte trebuie să înștiințeze pe cealaltă parte dacă dorește sau nu reînnoirea contractului.

8.13.5. Drepturile și obligațiile părților

a) Arendatorul este obligat să:

- predea bunurile arendate în termenul și în condițiile stabilite și să plătească impozitele și taxele;
- să garanteze pe arendaș de evicțiune (parțială sau totală);
- să execute în termen toate obligațiile asumate prin contract;
- arendatorul are totodată dreptul să controleze oricând modul în care arendașul administrează bunurile arendate.

b) Arendașul:

- are drept de preemțiune înaintea statului, în cazul înstrăinării prin vânzare a terenurilor agricole din extravilan, arendate;
- fiind considerat agricultor va suporta impozitele datorate pe veniturile realizate din exploatarea bunurilor arendate;
- beneficiază de facilitățile de creditare și impozitare prevăzute de actele normative în vigoare;
- arendașul poate schimba categoria de folosință a terenului arendat numai cu acordul prealabil dat în scris de către arendator (art.20).

8.13.6. Plata arendeii

Părțile contractante la stabilirea arendeii vor ține seama de Normele metodologice orientative de calcul al arendeii care urmează a fi elaborate de Ministerul Agriculturii și Alimentației, în termen de 60 de zile de la data intrării în vigoare a legii.

Plata arendeii se face în natură, în bani sau în natură și bani și se execută în termenele și la locul stabilit în contract.

Cuantumul arendeii se stabilește în funcție de suprafață, potențialul de producție, structura parcelară, relieful și gradul de accesibilitate a mecanizării, posibilitățile de acces, distanța față de locurile de depozitare, industrializare sau comercializare, starea clădirilor, amenajările de îmbunătățiri funciare și alte dotări.

În cazul terenurilor plantate cu viță de vie, pomi, arbuști fructiferi, hamei și duzi, arenda se poate stabili ținându-se seama și de tipul de plantație, vârstă, soi, starea tehnică și biologică.

În cazul efectivelor de animale, arenda se poate stabili în funcție de specie, rasă, vârstă, starea biologică, potențialul de producție și starea sanitară, veterinară a acestora.

Arenda în natură se stabilește într-o cantitate determinată de produse agricole, cuprinsă între un minim și un maxim de producție.

Produsele prin care se plătește arenda se stabilesc de părți în funcție

de specificul activității agricole și de zona respectivă (art. 15).

Arenda în bani va consta în echivalentul în lei al produselor stabilite conform celor prevăzute mai sus și se va plăti la termenele convenite și la prețurile practicate pe piața locală la data plății (art. 16).

Arenda în bani și în natură se va stabili și achita potrivit prevederilor art. 15 și 16 din lege.

8.13.7. Alte prevederi

Părțile pot stabili prin contract cazurile și limitele suportării daunelor produse de calamitățile naturale.

Subarendarea totală sau parțială este interzisă inserarea unei astfel de clauze în contract este nulă.

Oricare parte contractantă poate cere rezilierea contractului dacă cealaltă parte nu își îndeplinește obligațiile.

Litigiile sunt de competența instanțelor de judecată; dacă părțile sunt de acord, litigiul se poate soluționa și prin arbitraj.

CAPITOLUL IX

9. CONTRACTUL DE ÎNCHIRIERE A SUPRAFETELOR LOCATIVE

9.1. Definiție

Contractul de închiriere e acel contract prin care o persoană fizică sau juridică numită *locator* asigură unei alta persoane numită locatar (chiriaș), folosința temporară, totală sau parțială a unei suprafețe locative, în schimbul unei sume de bani, numită chirie.

9.2. Caracteristici și reglementare

Acest contract este consensual, sinalagmatic și oneros. Reglementarea lui este făcută prin Legea 5/1973 și HCM 860/1973, care nu se aplică locuințelor proprietate personală în mediul rural (art. 62).

9.3. Tipuri de suprafețe

Suprafața locativă este totalitatea încăperilor folosite pentru locuință, inclusiv dependențele (bucătărie, baie, culoare, dependențe comerciale, ateliere, garaje). Dependențele sunt încăperile care deserveșc suprafața locuibilă: vestibul, antreu, verandă, cămară, WC, spălătorie, uscătorie, pivniță, boxă.

În literatura juridică și în jurisprudență, s-a pus întrebarea dacă enumerarea dependențelor e prevăzută limitativ sau exemplificativ? Părerile sunt împărțite, dar a prevalat opinia că enumerarea e limitativă.

Suprafața locuibilă constă din încăperile care sunt destinate locuinței efectiv și cele legate de locuință (baie, culoar, WC, bucătărie, verandă etc). Celelalte din suprafața locativă nu sunt legate de locuință, dar fac parte din suprafața locativă.

Suprafața de locuit a unei persoane, în imobilele proprietate de stat, este de 8 -10 m².

S-a considerat că din punct de vedere igienic, atât este necesar ca o persoană să poată locui în condiții normale, civilizate.

Mai existau și camerele de serviciu (6 m²) pentru care nu se dăeau ordine de repartiție.

Suprafața *excedentară* este acea suprafață locuibilă care depășește norma locativă (art 7). Pentru ea se plătește o chirie suplimentară.

Nu trebuie confundată suprafața excedentară cu suprafața disponibilă. Suprafața disponibilă este compusă din una sau mai multe camere separate, care depășește norma locativă și poate fi închiriată altor persoane. Potrivit jurisprudenței și literaturii juridice, nu se socotește camera disponibilă aceea care servește de trecere pentru toți locatarii (holurile) sau de intrare și de ieșire, pentru folosirea dependențelor.

Suprafața suplimentară se acordă, conform art.7, alin.6, acelor persoane care prin natura activității ce o desfășoară (știință, literatură artă) sau a condițiilor stării de sănătate, ori a stării fizice, îndreptătesc acordarea unei camere în plus (suplimentară), peste ce i se cuvine unei familii. Această suprafață se pierde dacă titularul o subînchiriază.

HCM 860/1973 prevede nominal funcțiile și bolile ce dau dreptul la o cameră suplimentară.

9.4. Normarea suprafeței locuibile din locuințele proprietate personală

Sunt supuse normării numai locuințele proprietate personală din mediul urban (art 62).

Norma de locuit e foarte mare. Proprietarul și familia sa, are dreptul la o cameră și în plus încă la 1-2 camere (art. 60 lit.a). La două persoane se prevăd 4 camere, la trei persoane, 5 camere.

Camerele care depășesc norma de locuit sunt considerate spațiu disponibil și trebuie închiriate de proprietar altor persoane (art. 60 lit.b). Închirierea o face proprietarul, alegându-și pe chiriași.

Suprafața nelocuită de proprietar e supusă normării și închirierii, ca aceea a fondului de stat (art. 61).

Dreptul de extindere este acela pe care-l are un locatar din acea locuință dacă spațiul s-a eliberat. Familiile care nu au norma necesară de locuit pot formula cererea de extindere. Suprafețele disponibile dintr-un apartament se dau acelor locatari care au o suprafață mai mică decât aceea la care sunt îndreptățiți conform legii.

Va avea prioritate familia cu mai mulți copii și cu veniturile cele mai mici pe cap de membru de familie.

9.5. Încheierea contractului de închiriere pentru locuințe proprietate de stat

Contractul trebuie să fie făcut în formă scrisă, pe formulare tip, aprobate și concepute ca anexă la HCM 860/1973 (art.21). Forma cerută este *ad validatatem*, în cazul contractului de subînchiriere (art. 17, alin. 3 și 6) și al contractului de închiriere a unei suprafețe, făcut de un proprietar par-

ticular, persoană fizică (art. 60). Pentru celelalte contracte care se încheie între proprietari și chiriași, forma cerută este *ad probationem*.

În cazul suprafețelor locative cu destinație de locuință, din fondul de stat, contractul constituie titlu executoriu.

Părțile contractate sunt: locatarul - persoană fizică sau juridică (proprietar particular sau organizație de stat, care are în administrare imobilul); locatarul principal (chiriașul, poate fi persoană juridică sau fizică). Persoana fizică poate fi unul din membru familiei, care va încheia contractul în numele tuturor celorlalți (deci, toți au calitatea de locatari).

În contractul tip trebuie înscriși toți membrii care fac parte din familie: soții, copiii, părinții soților întreținuți de ei (art. 15), semnatarul contractului și calitatea lui, chiria, durata contractului, obligațiile reciproce ale părților, consecințele neexecutării obligațiilor de către părțile contractante.

În contractul de locațiune trebuie să figureze nu numai locatarul, ci și copiii lui.

Membrii familiei, vor fi prevăzuți nominal în contractul de închiriere.

Intrarea în spațiu a, rudelor, a cunoștințelor, prietenilor, se face numai cu: acordul tuturor membrilor familiei.

Fiecare membru are un drept independent; are dreptul să se și opună la schimbul de locuință.

Obiectul contractului îl constituie suprafața locativă (care se închiriază) și dependențele.

Literatura juridică și practica judecătorească prevăd că dacă s-a omis din întâmplare să se treacă în contract și dependențele, ele se consideră închiriate de la sine.

Dependențele fiind accesorii ale suprafeței de locuit, vor fi prevăzute în același contract. Dacă sunt mai mulți locatari în apartament, dependențele (bucătăria, baia) se vor folosi în comun.

Curtea și grădina trebuie prevăzute în contractul de închiriere, altfel locatorul le poate închiria la alte persoane, fiind obligat să asigure locatarilor doar dreptul de trecere.

Termenul de închiriere se stabilește pe o perioadă determinată, dar la expirarea termenului, locatarul are dreptul la prelungirea contractului.

Dacă chiriașul rămâne în continuare în apartament (locatarul tolerându-l și după expirarea termenului), înseamnă că juridic are loc o prelungire automată a contractului (*tacita reconducție*), în aceleași condiții în care a fost încheiat.

În perioada dintre cele două războaie mondiale, contractele de închiriere s-au prelungit mereu, modificându-se doar cuantumul chiriilor, deoarece erau mulți locatari și locuințe insuficiente.

9.6. Obligațiile locatorului

Locatorul are obligații:

a) să predea locuința, (apartamentul) în stare normală de folosință (art. 47 alin.2);

b) să întrețină imobilul (apartamentul) în stare de folosință normală, pe toată perioada locațiunii;

În caz de forță majoră, obligația de reparare a imobilului cade în sarcina locatorului;

Toate reparațiile exterioare ale imobilului, îl privesc pe locator, iar cele interioare pe chiriaș (instalația electrică, sanitară, uzura normală etc);

c) să repare, să înlocuiască elementele de construcții și instalații de încălzire;

d) să efectueze orice alte reparații care nu sunt prevăzute expres în sarcina chiriașului, prin contract;

Reparația stricăciunilor interioare (în caz de forță majoră sau caz fortuit), sunt în sarcina locatorului;

Când locatorul nu-și îndeplinește obligațiile, chiriașul are două posibilități:

a) să renunțe la contract;

b) să acționeze în judecată pe locator să facă reparațiile și în caz de refuz, să-i plătească echivalentul reparațiilor pe care le va executa el.

9.7. Obligațiile chiriașului

a) să folosească locuința, potrivit destinației;

b) să păstreze locuința în starea primită, pe toată durata contractului;

c) să întrețină locuința, iar la expirarea contractului, sau la plecarea lui, s-o predea în stare bună (așa cum a primit-o), cu tot inventarul din ea. Va repara toate elementele de construcții din interiorul locuinței.

Locatorul are dreptul, ca o dată pe an, să viziteze locuința pentru a vedea și verifica modul cum este întreținută aceasta, iar periodic să verifice instalațiile electrice și sanitare (dacă nu funcționează, dacă au pierderi etc).

La refuzul chiriașului, locatorul îl poate da în judecată și astfel locatarul va fi obligat să tolereze vizita locatorului.

d) să plătească regulat cotele din cheltuielile comune care-i revin;

e) să plătească chiria, conform tarifului legal.

Neplata chiriei înseamnă neexecutarea unei obligații contractuale principale, proprietarul având dreptul de a-l chema în judecată pe chiriaș pentru plata chiriei și, eventual, să ceară rezilierea contractului și evacuarea acestuia.

La imobilele proprietate de stat, plata chiriei se face lunar, sau în cel mult 10 zile de la expirarea lunii pentru care se datorează chiria. Neplata la termen, atrage o majorare de 0,5% pentru fiecare zi de întârziere, rezilierea contractului din vina chiriașului și evacuarea lui.

Dacă locatorul refuză primirea chiriei, aceasta se va consemna și recipisa i se pune la dispoziție.

9.8. Contractul de subînchiriere

Locatarul principal (chiriașul) are dreptul de a subînchiria o parte din suprafața locativă dacă aceasta nu e suprafața disponibilă (art. 17 alin. 1), suplimentară (art. 18 alin. 1) și dacă nu i s-a interzis expres aceasta prin contract.

Contractul de subînchiriere se face în formă scrisă; i se dă data certă, se înregistrează la Administrația Financiară, trebuie să prevadă durata contractului de subînchiriere, chiria cu majorare de cel mult 150%, dacă se face cu mobila chiriașului principal și cu 15% în plus față de chiria plătită de chiriașul principal.

Dacă contractul de subînchiriere nesocotește condițiile amintite, e lovit de nulitate, de drept, iar sumele plătite peste prevederile legale se fac venit la stat, deosebit de sancțiunile penale și contravenționale care se aplică chiriașului (art. 17).

Între subchiriaș și proprietar nu sunt raporturi juridice; proprietarul nu-l poate da în judecată pe subchiriaș, ci pe chiriașul principal, singurul cu care are raporturi contractuale.

Contractul de subînchiriere nu produce efecte față de locator. La expirarea contractului de închiriere încetează automat și contractul de subînchiriere. Evacuarea se ordonă de instanță, fără a i se pune la dispoziție subchiriașului o locuință.

Dacă subchiriașul a săvârșit o degradare a locuinței și fapta lui e un delict civil sau faptă penală, e dat în judecată direct de proprietar, pentru degradarea imobilului.

În afară de subchiriaș, mai sunt și persoanele tolerate (cunoștințe, prieteni, rude) care nu au nici un titlu și pot fi evacuate de chiriaș, fără a li se pune la dispoziție o altă locuință. Ele vor fi evacuate când încetează contractul de închiriere.

9.9. Închirierea suprafețelor locative proprietate personală

Potrivit art 60 din Legea nr.5/1973, proprietarul poate închiria o parte din suprafața locativă la care e îndreptățit ca proprietar.

Membrii familiei proprietarului au un drept de folosință gratuită: soția, copiii minori și cei majori, dacă urmează cursuri universitare până la vârsta de 25 de ani.

Literatura juridică și practica judecătorească au pus problema dacă e justă evacuarea copiilor majori sau a celor ce-și câștigă existența prin munca lor.

Instanțele au răspuns afirmativ: după lege, părintele are obligația să-1 întrețină pe copil până la majorat sau până își va câștiga existența; dacă e student, până la 25 de ani. În întreținere intră și cazarea.

Proprietarul are și o suprafață disponibilă (camere separate) în locuința lui, peste norma legală de locuit. Aceasta trebuie să fie închiriată de proprietar cui vrea el, iar dacă nu o face în 60 de zile de când a devenit disponibilă, primăria o va închiria pe cel mult un an.

La expirarea termenului de un an, proprietarul poate încheia contractul cu același chiriaș sau cu altul. În ambele cazuri, închirierea se face în scris și contractul se înregistrează la Administrația Financiară, sub sancțiunea nulității, cu stipularea chiriei și a termenului.

Apartamentul nelocuit de proprietar și pe care nu dorește să-1 ocupe, e supus închirierii (art.60, 61).

Locuința din mediul rural poate fi închiriată în condițiile prevăzute de Codul civil nu după Legea nr. 5/1973.

9.10. Schimbul voluntar de locuințe (Condiții și efecte)

Locatarii (chiriașii) principali pot schimba locuința între ei, cu aprobarea organizațiilor care au dreptul de administrare a fondului locativ, din care fac parte suprafețele locative ce formează obiectul schimbului (art. 26, 28).

Schimbul se efectuează între două sau mai multe persoane (locatari principali) din aceeași clădire sau din clădiri diferite.

Dacă avem în vedere contractul de închiriere ca accesoriu al contractului de muncă, schimbul se poate efectua numai între persoane încadrate în muncă la aceeași unitate, cu aprobarea conducerii acesteia.

Suprafețele locative, proprietate personală, pot fi schimbate dacă proprietarul nu locuiește în apartament și nici nu-1 solicită.

Locuința de serviciu nu poate forma obiect de schimb, pentru că folosința e asigurată datorită calității de angajat al acelei persoane.

Pentru aprobarea schimbului e necesar consimțământul scris, prealabil, al tuturor membrilor majori ai familiei locatarului principal, deoarece ei au drepturi locative proprii și egale cu cele ale titularului de închiriere. Titularul contractului de închiriere nu poate dispune cu privire la drepturile celorlalte persoane din familie.

Soluția este aplicabilă și în cazul contractului de închiriere, considerat ca accesoriu al contractului de muncă.

Schimbul de locuințe produce efecte numai din momentul aprobării lui, de către persoana juridică, care are în administrare sau care este proprietara suprafeței locative.

Locuințele care se schimbă, vor fi ocupate după închirierea noilor contracte de închiriere, prin care se stabilește chiria, iar uneori, drepturi și obligații.

Schimbul presupune transmiterea unui drept de folosință locativă, în locul celui alt drept, fără a exista o identitate absolută între întinderea și condițiile de exercitare a dreptului de folosință.

Deoarece dreptul locatarilor de a efectua schimbul de locuințe rezultă din lege, organele competente se pot opune schimbului numai în cazuri temeinic justificate.

Împotriva refuzului nejustificat de a aproba schimbul de locuințe, părțile interesate pot formula acțiune în justiție și se pot adresa instanței competente în termen de 6 luni.

Orice alte litigii în legătură cu schimbul de locuințe se vor soluționa tot de instanțele judecătorești, care pot fi sesizate cu acțiuni în constatarea nulității, conform regulilor generale, care reglementează regimul juridic al nulității actelor juridice.

Pe cale judecătorească, se poate cere anularea schimbului de locuințe pentru vicii de consimțământ sau alte cauze legale.

9.11. Schimbul obligatoriu de locuințe

Primăriile sprijină persoanele care au o locuință proprietate privată, pe care nu o locuiesc și vor să se mute în ea. Ele vor închiria persoanelor care dețin aceste locuințe, locuințele oferite în schimb de proprietar, sau alte locuințe administrate de stat.

Locuința oferită în schimb, trebuie să îndeplinească anumite condiții.

E necesar ca locatarului să-i fie pusă la dispoziție locuința oferită de proprietar, sau o altă locuință din fondul statului, respectându-se norma suprafeței locative.

Corespondența din punct de vedere al normei locative, trebuie înțeleasă în sensul că unui chiriaș care deține mai multe camere, raportat la numărul și sexul membrilor de familie ai săi, ori care deține o suprafață suplimentară, la care e îndreptățit, nu i se va oferi o singură cameră, sau un număr mai mic de camere, chiar dacă ar avea dimensiuni corespunzătoare normelor locative însumate.

Chiriașul nu poate pretinde o suprafață locativă mai mare decât aceea

la care e îndreptățit, conform prevederilor legii, sau decât aceea pe care o deține și nici nu poate pretinde condiții mai bune de locuit decât acelea pe care le avea, în locuința unde urmează să se mute.

Pentru ca locuința oferită chiriașului să fie corespunzătoare, norma locativă trebuie raportată la toți membrii familiei, care au drepturi locative proprii.

Locuința oferită chiriașului trebuie să fie în administrația Primăriei, ori poate fi și o locuință proprietate privată dacă nu e locuită de către proprietar sau cerută de el pentru uzul său și al familiei sale. Locuința oferită chiriașului poate fi proprietatea lui, dacă a devenit liberă, situație în care nu mai operează principiul conform căruia proprietarul are dreptul și obligația de a se muta în locuința proprie.

Dacă sunt îndeplinite toate condițiile, chiriașul nu se poate opune la efectuarea schimbului.

Proorogarea legală a contractului de închiriere nu poate fi invocată de către chiriaș, ca un motiv al refuzului de a se muta în locuința oferită, deoarece schimbul obligatoriu de locuințe e o reglementare de excepție de la regula generală a prelungirii contractului de închiriere.

Chiriașul poate amâna doar temporar eliberarea locuințelor în două situații:

- a) dacă are contract pentru construirea sau cumpărarea unei locuințe;
- b) dacă, la rândul său, urmează să se mute în locuință proprietate personală, care e deținută de alți chiriași.

Chiriașul trebuie să-și manifeste voința de a invoca amânarea înainte de momentul introducerii acțiunii privind evacuarea, formulată de către proprietarul care dorește să se mute în locuința sa.

Schimbul obligatoriu de locuințe se aprobă de Primărie care verifică îndeplinirea condițiilor legale.

În situația în care organul local al administrației refuză să închirieze locuința oferită, ori o altă locuință în locul ei, proprietarul se poate adresa instanței judecătorești.

9.12. încetarea contractului de închiriere și evacuarea

Nici o persoană nu poate fi evacuată din locuința pe care o deține, în mod legal, decât în cazurile și condițiile stabilite de lege.

9.13. încetarea contractului de locațiune prin act unilateral de voință

Ca regulă generală, locatorul nu poate denunța contractul de închiriere printr-un act unilateral de voință.

Locatorul sau alte persoane îndreptățite pot solicita desfacerea contractului și evacuarea locatarului numai în cazurile stabilite de prevederile legale.

Deosebit de locator, locatarul are dreptul de a denunța unilateral contractul, cu condiția să anunțe în scris locatorul, cu 30 zile înainte de mutarea din locuința pe care o ocupă în calitate de chiriaș.

Proorogarea legală a contractului de închiriere nu împiedică această denunțare, deoarece ea se face în beneficiul locatarului.

În situația unei familii, denunțarea produce efecte numai cu privire la drepturile membrilor de familie care renunță și nu e condiționată de consimțământul celorlalți membri de familie, indiferent că acel ce denunță e locatar principal sau membru al familiei, deoarece e cunoscut faptul că ei au drepturi locative proprii.

Renunțarea poate fi expresă sau tacită (trebuie să rezulte din împrejurări neechivoce).

9.14. Evacuarea pe cale administrativă

Acele persoane care ocupă fără contract de închiriere o suprafață locativă din fondul locativ aflat în administrarea persoanelor juridice specializate, pot fi evacuate fără atribuirea altei suprafețe locative. Justificarea evacuării constă în aceea că locuința poate fi ocupată numai după încheierea contractului de închiriere, iar ocuparea ei fără contract, e abuzivă.

Cei îndreptățiți pot solicita evacuarea pe cale judecătorească, în situația în care prevederile legale autoriză evacuarea pe cale administrativă, fără a fi necesară o prealabilă adresare organelor administrative.

Odată cu evacuarea persoanei care ocupă fără titlu o suprafață din fondul aparținând statului, ea va fi obligată și la plata unei despăgubiri, echivalentă cuantumului chiriei.

9.15. Evacuarea pe cale judecătorească

Contractul de închiriere poate fi reziliat și evacuarea locatarului pot avea loc pe bază de hotărâre judecătorească.

9.16. Evacuarea ca urmare a încetării raporturilor de muncă

I. Evacuarea din camera de serviciu.

Personalul de deservire al clădirilor, cu mai multe locuințe și personalul casnic, care dețin camere de serviciu, ca accesorii ale contractului de

muncă, pierd dreptul de folosință asupra acestor suprafețe, odată cu încetarea contractului de muncă, fără ca acestor persoane să li se atribuie altă suprafață locativă în schimb.

Deoarece suprafața locativă e folosită direct, în baza contractului de muncă, dacă acesta se desface, pe cale de consecință, se desface și contractul de locațiune, dispunându-se evacuarea persoanei care a fost angajată, împreună cu toți membrii familiei acelei persoane, aceștia neavând drepturi locative proprii.

II. Evacuarea din locuința de serviciu

E asemănătoare cu situația anterioară.

Aceia care ocupă o locuință de serviciu, în baza unui contract de închiriere, accesoriu al contractului de muncă, pierd dreptul de folosință odată cu încetarea contractului de muncă.

Acest drept va fi pierdut și de membrii familiei celui care a deținut o locuință de serviciu.

Evacuarea poate fi dispusă, indiferent de cauza încetării contractului de muncă, și în caz de pensionare; de asemenea, fără acordarea unei alte suprafețe locative în compensație.

Contractul de închiriere încetează - urmarea fiind evacuarea locatarului - și în situația în care contractul de muncă se desface din vina sau la inițiativa acestuia.

Locatarul are obligația de a elibera locuința deținută, în termen de 3 luni, din momentul încetării contractului de muncă, fiind aplicabil principiul: *accesoriul urmează soarta principalului*, deoarece contractul de închiriere e considerat accesoriu al contractului de muncă.

Alături de persoana căreia i s-a desfăcut contractul de muncă, vor fi evacuați și membrii familiei sale, deoarece nu au un drept propriu de folosință asupra suprafeței locative, ci au numai un drept derivat. Vor fi evacuați și subchiriașii ca și persoanele tolerate.

III. Evacuarea pentru săvârșirea de fapte culpabile

Locatarii principali și persoanele care locuiesc cu ei, pierd dreptul de folosință asupra suprafeței locative, fiind evacuați în următoarele situații:

a) dacă pricinuesc însemnate stricăciuni locuinței, sau clădirii în care e situată locuința, instalațiilor și accesoriilor lor, bunurilor aferente, ori dacă înstrăinează, fără a avea drept, părți ale acestora.

b) dacă prin comportarea lor fac imposibilă conviețuirea pentru alți locatari din același apartament sau aceeași clădire, sau dacă împiedică nor-

mala folosire a locuinței de către alți locatari;

c) dacă locuința a fost obținută ca urmare a săvârșirii infracțiunii de dare de filodormă, ori a altor infracțiuni;

d) dacă nu plătesc, cu rea credință, timp de 3 luni consecutiv, chiria sau cota parte a cheltuielilor administrative care le revin conform dispozițiilor legale.

Când în cursul procesului, de evacuare suma datorată e plătită, instanța poate respinge acțiunea, dar cu obligarea chiriașului pârât la plata cheltuielilor de judecată.

Instanța va admite acțiunea de evacuare, dacă impotriva aceluși locatar s-a pronunțat anterior o hotărâre definitivă, prin care el a fost obligat la plata chiriei, ori la cota parte a cheltuielilor ce îi revin, sau la plata cheltuielilor de judecată.

În aceste patru cazuri, evacuarea poate fi dispusă numai dacă faptele au fost săvârșite în mod culpabil. Rezultă că evacuarea nu poate avea loc în cazul forței majore ori a cazului fortuit.

Măsura evacuării se aplică fără atribuirea altor suprafețe locative nu numai în privința locatarului în culpă, ci și în privința aceluia care locuiește împreună cu el.

Modificările de structură a locuinței, fără consimțământul proprietarului, justifică evacuarea locatarului.

Evacuarea poate fi dispusă, de asemenea, când locatarul schimbă normala folosință a locuinței, sau când face imposibilă conviețuirea pentru ceilalți locatari. Simple incidente sporadice nu pot duce la evacuarea unui locatar.

Se impune precizarea că evacuarea are în vedere persoanele aflate în deplinătatea facultăților mentale. Bolnavii psihici, care tulbură grav și repetat condițiile normale de viață sau de muncă ale celorlalți locatari, nu pot fi evacuați, ei urmând a fi ocrotiți prin îngrijire medicală sau obligați la tratament medical.

Dacă avem în vedere o familie locuind împreună cu o persoană care face imposibilă conviețuirea, iar membrii acestei familii manifestă o atitudine de acceptare a faptelor turbulentului, ori dacă nu iau măsurile ce se impun pentru a-l aduce la ordine, e acceptată evacuarea întregii familii.

Evacuarea în acest caz e o sancțiune civilă, iar dacă membrii familiei întreprind măsuri fără rezultat, sancțiunea evacuării trebuie aplicată numai față de locatarul culpabil.

Privitor la plata chiriei și a cheltuielilor de întreținere, evacuarea e condiționată, pe lângă neplata acestor elemente, timp de 3 luni consecutiv, și de dovada relei credințe a chiriașului. Aceasta e considerată o culpă calificată.

În urma existenței dovezilor de rea credință, cererea de evacuare va fi respinsă, dacă în cursul procesului chiriașul își achită datoria.

Plata chiriei restante trebuie să fie voluntară, integrală și să aibă loc până la data rămânerii definitive a hotărârii de evacuare.

Când chiriașul e chemat în judecată a doua oară pentru neplata acestorași cheltuieli, cererea de evacuare va fi admisă dacă neplata e și acum pentru 3 luni.

Evacuarea nu mai poate fi împiedicată prin achitarea chiriei restante, în cursul procesului.

Locatarul are dreptul de a reduce din chirie contravaloarea reparațiilor pe care le-a făcut, reparații ce erau în sarcina locatarului, iar în cazul în care se face dovada că s-au efectuat aceste reparații, poate opera compensația judecătorească. În această situație, locatarul nu mai poate fi considerat în culpă.

Raportarea cuantumului chiriei la sumele cheltuite de locatar pentru aceste reparații, chiar dacă nu ar acoperi cuantumul chiriei, se apreciază ca elemente ale bunei credințe și nu pot justifica evacuarea locatarului.

CAPITOLUL X

10. CONTRACTELE REALE

Contractele reale sunt acele contracte care se perfectează atunci când părțile au căzut de acord asupra obiectului, prețului și când bunul se predă efectiv.

Sunt contracte reale: comodatul (împrumutul de bunuri nefungibile), împrumutul de consumație (mutuum), depozitul, gajul, darul manual.

10.A. ÎMPRUMUTUL DE BUNURI NEFUNGIBILE (COMODATUL)

10.A.1. Definiție

Comodatul este contractul prin care o persoană numită *comodant*, dă în folosință unei alte persoane, numită *comodatar*, un bun nefungibil, cu obligația acesteia de a-l restitui în natură, la termen, în individualitatea sa (art.1560, Cod civil). Comodatul este gratuit; dacă ar fi oneros, s-ar transforma în locațiune de bunuri.

10.A.2. Obiectul

Obiectul contractului de comodat pot fi bunuri mobile și imobile.

Bunurile mobile trebuie să fie neconsumptibile, nefungibile prin folosință, pentru că numai în acest caz pot fi restituite în individualitatea lor.

Comodantul rămâne proprietarul bunului dat în comodat. Comodatarul are numai folosința bunului și se poate apăra față de terți în acțiunile posesorii, nu și în acțiunea de revendicare. În acest caz trebuie să cheme în proces pe comodant.

10.A.3. Capacitatea părților

Comodantul poate fi uzufructar sau locatar. Comodatarul nu poate împrumuta bunul fiindcă îl deține numai pentru folosința proprie. Părțile trebuie să aibă capacitatea de a administra

Dovada remiterii bunului către comodatar se poate face cu orice mijloc de probă.

10.A.4. Obligațiile și răspunderea comodatului

Dintre obligațiile comodatului putem preciza:

a) îngrijirea și conservarea bunului (art. 1564, C. civil):

b) folosirea bunului potrivit destinației sale (art. 1565, C. civil).

Comodatul nu răspunde de uzura normală a bunului (art. 1568, Cod civil).

c) suportarea cheltuielilor de folosință;

d) restituirea bunului,

e) dacă sunt mai mulți comodatari, răspund solidar (art. 1571. C. civil).

Comodatul nu poate reține bunul în compensație pentru ceea ce îi datorează comodantul deoarece compensația operează când cele două datorii au ca obiect lucruri fungibile (art.1570, C. civil). Totuși, poate reține bunul până la restituirea cheltuielilor necesare și urgente făcute pentru conservarea lui și a despăgubirilor plătite pentru viciile sale. Comodantul nu poate cere restituirea bunului înainte de expirarea termenului (art. 1572, C. civil).

Comodatul răspunde pentru deteriorarea sau pierderea bunului, cu excepția cazului fortuit și a forței majore (art. 1568, C. civil). Deteriorarea suferită, datorită cazului fortuit sau a forței majore, e în sarcina comodatului.

Comodatul va răspunde dacă întrebuițează bunul contrar destinației sale sau a contractului, dacă prelungește folosința după expirarea termenului, dacă ar fi putut salva bunul, înlocuindu-l cu altul de-al său, sau a salvat bunul său lăsând să piardă pe cel primit în comodat.

10.A.5. Obligațiile comodatului

Dintre obligațiile comodatului putem preciza:

a) restituirea cheltuielilor făcute de comodat pentru conservarea bunului (art. 1574, C. civil);

b) plata despăgubirilor provocate de viciile bunului, dacă le cunoștea și nu le-a spus comodatului.

10.A.6. Încetarea contractului de comodat

Comodatul se stinge prin restituirea lucrului, făcut în termenul prevăzut de lege.

Dacă comodatul nu respectă obligațiile contractuale, comodatul poate cere rezilierea contractului, restituirea lucrului, și eventual, daune. În

caz de moarte a uneia dintre părți, contractul nu încetează, obligațiile trec asupra moștenitorilor, afară de cazul dacă contractul s-a încheiat *intuitu personae*.

10.B. ÎMPRUMUTUL DE CONSUMAȚIE (MUTUUM)

10.B.1. Definiție

Împrumutul de consumație e un contract real prin care o persoană numită *împrumutător*, dă cu împrumut, o *sumă de bani sau alte bunuri fungibile*, cu obligația să le restituie în aceeași cantitate și calitate la termenul scadent. Bunurile fungibile sunt acele bunuri determinate numai în genere și nu în specie.

Ele sunt bunuri de consum: grâu, porumb, legume, fructe, pentru că nu au o determinare concretizată în individualitatea lor.

La bunurile fungibile (ex: 70 kg grâu) se restituie acea cantitate, în totalitate. Dar părțile pot prevedea și clauze speciale (ex:grâu de toamnă, fără impurități; o cantitate de mere de o anumită calitate). Bunurile fungibile se vor restitui în cantitatea și calitatea avute de bunurile date împrumut.

10.B.2.Capacitatea părților

Contractul e translativ de proprietate; deci împrumutătorul trebuie să aibă capacitatea de a înstrăina bunuri, adică de a face acte de dispoziție. Cel care primește bunurile fungibile cu împrumut (împrumutatul) trebuie să aibă capacitatea de a se obliga.

Împrumutătorul nu poate fi numai proprietar, ci și uzufructuar. Împrumutatul dispune de proprietatea bunurilor deoarece le-a luat pentru consum; de aceea trebuie să aibă capacitatea de exercițiu, deplină.

10.B.3. Obligațiile împrumutatului

Împrumutatul trebuie să restituie lucrurile la scadență, în aceeași cantitate și calitate (art. 1584, Cod civil), la locul unde s-a contractat împrumutul, dacă nu s-a prevăzut un alt loc.

10.B.4. Termenul restituirii

Este acela prevăzut de părți în contract. Dacă nu e prevăzut, se va determina de către instanță, în funcție de împrejurări.

10.B.5. Împrumutul cu dobândă

Împrumutul de consumație cel mai obișnuit, este cel bănesc. Dacă împrumutătorul e o bancă, ea va cere-o garanție. Împrumutul poate fi gratuit sau oneros (ex: în bunuri sau în bani).

Când e vorba de o unitate bancară, împrumutul e de fiecare dată oneros, întrucât se plătesc dobânzi.

În cazul împrumutului de bani la scadență, trebuie restituită suma împrumutată, indiferent de variația valorii banilor.

Dobânda este negociabilă. Valoarea ei legală, potrivit Decretului 511/1954, era de 6% pe an; astăzi însă, variază între 50-70% pe an și chiar mai mare.

Dobânzile au variat în perioadele de criză economică, când nivelul lor a fost foarte ridicat. Ele sunt un indicator al situației economice a unei țări. Dacă depășesc nivelul de 15%-20% ne găsim în instabilitate economică.

Împrumutul trebuie restituit la termenul convenit prin contract. Dacă nu se restituie, sancțiunea va fi aceea a plății dobânzii de la scadență.

Dacă în contractul de împrumut nu s-au prevăzut dobânzi dar împrumutatul le plătește, el nu poate cere să i se restituie, dobânda fiind considerată ca o plată a folosirii unui capital.

Dacă împrumutătorul dă chitanță că s-a plătit capitalul, există prezumția că s-au plătit și dobânzile (art. 1500). Prezumția este *iuris et de jure*.

10.C. CONTRACTUL DE DEPOZIT

10.C.1. Definiție

Contractul de depozit este un contract real, în virtutea căruia o persoană numită *deponent*, lasă unei alte persoane, numită *depozitar*, în păstrare, anumite bunuri determinate, cu obligația pentru depozitar să le restituie la cerere. Acest contract ia naștere prin acordul părților și prin predarea efectivă a bunului (art. 1595, Cod civil).

Regula generală este aceea că depozitul este gratuit, dar poate fi și oneros.

10.C.2. Obiectul

Obiectul îl constituie doar bunurile mobile, corporale, și, prin excepție, cele necorporale (ex: titlurile de credit, la purtător, certificatul de proprietate). Imobilele nu pot face obiectul depozitului, ci doar al sechestrului.

10.C.3. Capacitatea părților

Atât deponentul, cât și depozitarul, trebuie să aibă capacitatea de a contracta.

La depozitul voluntar se cere act scris (art. 1597) nu *ad validitatem*, ci *ad probationem*.

10.C.4. Obligațiile părților

Depozitarul are obligația să păstreze și să conserve bunul lăsat în depozit, ca și cum ar fi lucrul său propriu (art. 1599, Cod civil). Obligația se va aprecia *in concreto*.

Legea apreciază culpa după cum depozitarul are grijă de bunurile lui. Dacă bunurile s-au lăsat la cererea depozitarului, ori s-au dat spre folosire acestuia, trebuie să aibă o grijă deosebită, mai mult decât pentru bunurile proprii. Dacă se va conforma, el va răspunde față de deponent, mai ales atunci când depozitul este oneros. Culpă depozitarului, se va aprecia nu *in concreto*, ci și *in abstracto*, ca temei de comparație (ex: dacă este sau nu, un om grijuliu).

Riscul pierderii fortuite îi revine deponentului, care este proprietarul bunului, afară de cazul când depozitarul a fost pus în întârziere pentru restituirea bunului.

Dacă depozitarul folosește bunul aflat în depozit, fără autorizarea expresă a deponentului, fapta are un aspect penal, care antrenează și o răspundere civilă pentru daune.

Conform art. 1604 din Codul civil, depozitarul trebuie să restituie bunul la termen, iar dacă nu are această posibilitate (ex. dispăre bunul) de a-l restitui, el nu și-a îndeplinit obligația și va trebui să-i plătească valoarea (aceea de la data când se face plata), și daune interese. Dacă bunul se degradează din culpa depozitarului, acesta este obligat să-l despăgubească pe deponent. În caz de deces al deponentului, bunul se va restitui moștenitorilor acestuia.

Privitor la locul restituirii, în lipsa de prevedere contrară, bunul se restituie la locul unde se află depozitat, iar dacă părțile convin alt loc, transportul îl suportă deponentul.

Dacă nu s-a stabilit un termen al depozitului, deponentul poate cere restituirea bunului oricând.

În caz de refuz nejustificat de restituire, deponentul poate cere restituirea bunului în baza contractului de depozit în care s-a stabilit acel termen, el fiind proprietarul bunului; de asemenea îl poate cere printr-o acțiune în revendicare.

Există de la această situație o excepție: dacă bunul a fost lăsat în depozit cu clauza ca deponentul să-l folosească, sau dacă depozitul e oneros, denunțarea contractului și solicitarea restituirii bunului imediat, nu sunt posibile.

Dacă în perioada depozitului, depozitarul a făcut cheltuieli necesare și utile pentru conservarea bunului depozitat, deponentul e obligat să suporte acele cheltuieli, iar în caz de refuz, depozitarul poate să-și exercite dreptul de reținere a bunului până la restituirea cheltuielilor (art.1619, Cod civil).

10.C.5. Depozitul necesar și neregulat

Când deponentul are posibilitatea să-l aleagă pe depozitar, depozitul e obișnuit.

În cazuri de excepție, când deponentul e nevoit să încredințeze bunul primei persoane pe care o întâlnește (un vecin care e un om de ispravă), fiind sub amenințarea unei întâmplări anormale sau neprevăzute (incendiu, inundație, cutremur etc), depozitul este necesar (pentru că este făcut în condiții excepționale: caz fortuit, forță majoră); el presupune reglementari diferite de depozitul obișnuit. Acest depozit se poate dovedi cu orice mijloc de probă (și cu martori), indiferent de valoarea lucrurilor depozitate; pe când depozitul normal, trebuie dovedit printr-un înscris.

Depozitul bunurilor aduse de călători în unități hoteliere, e asimilat depozitului necesar; principiile depozitului pentru hoteluri și hanuri se aplică și camerelor din stațiunile balneo-climaterice. La restaurante, locuri de spectacole, sau frizerie, coafură, ștranduri, depozitul pentru îmbrăcăminte, nu e asimilat depozitului necesar. Depozitul asimilat celui necesar se poate dovedi cu orice mijloc de probă.

Depozitul neregulat se caracterizează prin faptul că are ca obiect bunuri fungibile și consumptibile (ex: un sac de făină), care trebuie restituite, la termen, prin alte bunuri, de aceeași natură (calitate și cantitate). Dacă nu există clauze speciale, restituirea are loc în cantitate și calitate medie. Depozitarul poate folosi aceste bunuri, le poate culege fructele, deci poate dispune de ele, urmând să suporte riscul pieirii sau degradării.

Dacă se cere restituirea bunurilor din depozit și depozitarul nu le dă la termenul convenit, el e răspunzător de daune interese fără de deponent.

Când în depozit se află bani, se va restitui suma depozitată, indiferent de fluctuația valorică a banilor.

Depozitul neregulat de bani se aseamănă cu împrumutul, mai ales când se plătesc și dobânzi.

10.C.6. Depozitul (depunerile) la C.E.C.

Depozitul neregulat are aplicații frecvente la depunerile bănești la C.E.C. sau la bancă.

C.E.C. este depozitar pentru sumele bănești depuse de cetățeni. Depunerile se pot efectua pe numele persoanei care efectuează depunerea sau pe numele altei persoane.

În toate cazurile, raportul juridic de depozitare este numai între titularul libretului (chiar dacă acesta e diferit de persoana deponentului) și între C.E.C., care se obligă față de titularul libretului să păstreze și să restituie la cerere sumele depuse, aliate în depozit, sau o cotă parte. Raporturile dintre depunător și titularul libretului pot fi: donație, achitarea unei datorii etc. și ele nu influențează raporturile dintre titular și C.E.C.

Depunerile la C.E.C. se fac pe librete (la vedere, cu termen, cu parolă, pentru excursii), deponentul alegându-și felul depunerii. O depunere la vedere înseamnă că oricând se poate ridica suma de bani. La depunerile la termen retragerea, sumei se poate face dar se pierde dobânda.

Beneficiarul depunerii are dreptul și la dobânzi, plătite de către C.E.C. Dobânzile pot fi diferite: la vedere - mai mică, pe termen - mai mare.

Dreptul de a depune îl are orice persoană care se bucură de exercițiul drepturilor.

Minorii încadrați în muncă pot face depuneri la C.E.C., pentru că ei câștigă acei bani, de care pot dispune după plac.

Potrivit art. 169 din legea finanțelor 9/1972 modificată prin Legea 2/1979, depunerile populației nu sunt supuse prescripției. Ca atare, se restituie la cererea titularului depozitului sau reprezentanților săi legali, în caz de deces, restituirea se face moștenitorilor legali și legatarilor, desemnați de titular cu menținerea făcută pe libretul de C.E.C.

În libretul C.E.C. poate să existe o clauză de împuternicire, prin care titularul libretului dă unei terțe persoane, de regulă din familie, dreptul să ridice suma de bani depusă în favoarea sa, dar și o clauză testamentară. Numai când se încredințează libretul persoanei cu clauza menționată, se pot face operațiuni.

Împuternicirea are caracterul unui mandat și acesta încetează la moartea mandantului. Mandatarul poate ridica suma din carnet numai în timpul vieții mandantului; la moartea lui, suma va fi ridicată de moștenitorii legali sau testamentari.

Conform statutului C.E.C., titularul depunerii are dreptul să treacă în libret o clauză testamentară, potrivit căreia, la moartea sa, suma din libret va fi lăsată legatarului indicat.

Potrivit statutului CEC, aprobat prin Decretul 371/1958, C.E.C.-ul răspunde de sumele înscrise în libret și pentru plata efectuată din eroare altei persoane decât celei îndreptățite.

Conform art. 170 din Legea 9/1972, statul asigură păstrarea secretului depunerilor.

Există o excepție: informații despre sumele din cont se pot da la cererea organelor de urmărire, a instanțelor judecătorești, în cauze penale, după punerea în mișcare a acțiunilor penale împotriva titularilor depunerilor.

10.C.7. Sechestrul

Este definit ca încredințarea spre păstrare, la un terț, a unui bun litigios, asupra căruia există un proces, cu condiția ca *bunul să fie restituit părții ce va câștiga procesul*.

Depozitul seamănă cu sechestrul și în acest caz deponentul se va numi sechestrant. Față de depozit, sechestrul are ca obiect bunuri mobile și imobile (art. 1630, C.civ.).

Sechestrul poate fi: a) *convențional*, când depozitarea bunului litigios se face cu acordul părților litigante, depozitarul fiind obligat să predea bunul, după terminarea procesului, aceluia, ce-l va câștiga, (art. 1627, C. civ); pentru serviciul de depozit, se va stipula plata unei sume de bani; b) *judiciar*, când instanța ordonă punerea unui bun litigios sub sechestr, încredințând unei anumite persoane acel bun, care poate fi și deținătorul bunului. În ambele cazuri de sechestr se aplică dispozițiile de la depozitul obișnuit.

CAPITOLUL XI

CONTRACTUL DE RENTĂ VIAGERĂ

11.1. Definiție

Contractul de rentă viageră e acel contract prin care o persoană, numită *credientier*, înstrăinează anumite bunuri sau plătește o sumă de bani (art. 1647-1698, C.civ.), unei alte persoane, numită *debientier*; aceasta fiind obligată să plătească credientierului o sumă de bani în rate până la sfârșitul vieții.

11.2. Avantaje

Credientierul dă anumite bunuri dar știe că până la sfârșitul vieții va primi o sumă, asigurându-și existența. Debientierul plătind o sumă rezonabilă, periodic, dobândește bunuri pe care altfel nu le putea procura

Acest contract este *aleatoriu*, fiindcă durata lui depinde de un *eveniment viitor, incert* (cât trăiește credientierul).

Evenimentul nu-l poate prevedea nimeni. Dacă intervine în 20 de zile de la încheierea contractului, legea consideră contractul nul (art. 1645, C.civ.).

11.3. Caracteristici

Este un contract: consensual, deoarece se încheie și se perfectează, prin simplul acord al părților; sinalagmatic, întrucât creează drepturi și obligații în sarcina ambelor părți; aleatoriu, pentru că durata lui depinde de un eveniment incert și viitor (durata vieții credientierului) și oneros (unul dă bunuri, celălalt dă o sumă de bani).

Dacă bunul înstrăinat e imobil, contractul va fi făcut în formă autentică, cerută *ad validitatem*.

Contractul este translativ de proprietate.

E nulă convenția prin care s-a încheiat contractul de rentă viageră în favoarea unei persoane care în acel moment nu există (decedat, dispărut).

11.4. Efecte

Când există mai mulți creditori și decedează unul dintre ei, debientierii vor plăti rentele integral sau se diminuează? Suma se va plăti inte-

gral; astfel vor profita cei în viață, ratele lor fiind mai mari.

Ratele trebuie plătite la termenele stabilite, numai atâta timp cât trăiește creditorul.

Debientierul nu se poate elibera de plata rentei restituind capitalul, chiar dacă ar renunța la restituirea ratelor plătite.

11.5. Sancțiunea neexecutării

Dacă debientierul nu plătește ratele în termenul convenit, credientierul nu poate cere rezilierea contractului și restituirea capitalului, ci doar obligarea debitorului la plata ratelor, deci executarea contractului și urmărirea debitorului în averea personală.

Prin excepție, când se cere la tribunal executarea obligațiilor și nu se plătește, contractul de rentă viageră poate fi reziliat. Consecința rezilierii este restituirea bunului către credientier. Ratele primite de credientier nu se mai restituie, deoarece debientierul a folosit bunul primit de la credientier și operează o compensație.

În ipoteza în care ratele datorate de debitor nu echivalează cu o jumătate din valoarea bunurilor date sub formă de rentă viageră, contractul este socotit rentă viageră, iar dacă depășesc jumătate, contractul este socotit vânzare a bunului.

11.6. Urmărirea ratei de către creditorii

Rata datorată de debitor, poate fi urmărită de creditorii săi.

Rata de rentă viageră poate fi urmărită pentru datorii cu prioritate: alimentare (pensie de întreținere pentru copii), pentru chirii, alte datorii pentru cheltuieli privilegiate.

Termenul de prescripție pentru urmărirea ratelor e de cel mult 3 ani, de la data scadență (art.7, 12 din Decretul nr. 167/1958).

CAPITOLUL XII

CONTRACTUL DE ÎNTREȚINERE

12.1. Definiție

Este acel contract în virtutea căruia o persoană, numită *credirentier*, își înstrăinează bunurile, sau plătește o sumă de bani, unei alte persoane, numită *debirentier*, cu obligația ca acesta să-i asigure, până la sfârșitul vieții, întreținerea în natură (masă, casă, îmbrăcăminte) și să o înmormânteze decent, conform obiceiului.

12.2. Asemănări și deosebiri cu contractul de rentă viageră

Ca asemănări și deosebiri distingem:

a) contractul de rentă viageră e reglementat de lege (art. 1647-1658, C. civil), pe când contractul de întreținere nu e reglementat de lege; e un contract nenumit (seamănă cu contractul de rentă viageră).

În practică se constată o combinare a acestor contracte.

Ele sunt oneroase, când se acoperă valoarea bunurilor primite;

b) la contractul de rentă viageră, debirentierul are o obligație *de a da rata*, iar la contractul de întreținere, obligația e *de a face*.

Când nu se execută obligația, creditorul poate cere daune interese (ca echivalent al prestațiilor ce trebuie îndeplinite).

Într-o obligație *de a face* se pot cere și daune cominatori, ca mijloc de constrângere a debitorului să-și execute obligațiile.

Dauna eliminatorie nu este echivalentul pagubei, efective, ci o sumă în plus, ca un mijloc de constrângere, pentru neplată;

c) la contractul de întreținere, creanța de întreținere e personală și nu se transmite, iar la contractul de rentă viageră, rata se transmite și poate fi urmărită pentru cheltuielile de întreținere, chirii și cheltuieli privilegiate, prevăzute de lege.

La contractul de întreținere, rata nu poate fi urmărită de creditori.

Chiar dacă beneficiarul decedează la scurt timp după încheierea contractului de întreținere, acesta e valabil încheiat, și nu se consideră o donație, ci un contract oneros, aleatoriu; ca atare debitorul nu va obligat să restituie bunul pentru că a murit creditorul: bunul nu va fi adus la masa credală a moștenitorilor beneficiarului.

12.3. Rezilierea pentru neexecutare; efecte

În literatura juridică și în practica judecătorească s-a discutat o chestiune de principiu de drept; și s-a ajuns la concluzia că la rezilierea pentru neexecutarea contractului se aplică prevederile din C. civil (art. 1020-1021) și nu regula specială de la contractul de rentă viageră (art 1647, C. civil).

Moștenitorii nu pot pretinde să li se acorde lor această întreținere fiind un drept personal care se stinge la decesul credentierului.

Ca efecte ale rezoluției, beneficiarul va redobânda bunul și nu va fi obligat să restituie ratele, compensarea făcându-se cu folosința bunului și valoarea datoriei ce trebuie plătită.

Impozitele și taxele comunale pentru stat trebuie suportate de credentier și restituite, fiind sarcini ale proprietății.

Creditorul poate opta pentru executarea și nu pentru rezoluția contractului.

Contractul de întreținere e o variantă a contractului de rentă viageră, dar are asemănări și cu contractul de vânzare-cumpărare.

La contractul de întreținere, prețul se plătește eșalonat (în bani sau în natură).

CAPITOLUL XIII

13. CONTRACTUL DE TRANZACȚIE

13.1. Definiție

Este acel contract prin care părțile termină un proces început sau preîntâmpină pornirea unui proces (art 1704, Cod civil), prin concesiile reciproce.

13.2. Caracteristici

Este necesar deci: să existe un drept litigios sau posibil a se declanșa și intenția părților, de a pune capăt în bune condiții a litigiului, sau a-l preîntâmpina; să existe unele concesiile reciproce (fără de care nu este posibilă tranzacția).

Tranzacția presupune suplețe în discuție și acceptarea punctelor de vedere ale adversarilor, dacă sunt juste și nu dărâmă interesul nici uneia din părți.

Contractul de tranzacție este consensual, bilateral și oneros, iar forma scrisă, cerută este *ad probationem*. La imobile se cere actul scris, iar cerința legii e ca actul referitor la imobile să fie dat în formă autentică (ceea ce demonstrează că actul e cerut *ad validitatem*).

13.3. Capacitatea părților

Capacitatea părților este aceea de exercițiu; bunurile tranzacției nu pot avea obiect ceea ce este scos din circuitul civil, ci trebuie să fie în comerț.

Părțile nu pot urmări realizarea de schimburi ilicite contrare regulilor de conviețuire socială. De exemplu cererea exagerată de despăgubiri într-un proces penal, în care acțiunea se pune în mișcare numai la plângerea părților vătămate, sau când procesul se stinge prin împăcarea părților.

Jurisprudența și literatura juridică sunt de părere că suprimarea unei clauze duce la anularea întregului contract.

Clauza de renunțare la proces a reclamantului, condiționată de plata unei sume de bani exagerată, este nulă.

Tranzacția încheiată în orice formă, are caracterul unei adevărate hotărâri judecătorești definitive (art 1791, C. civil), împiedicând părțile să redeschidă procesul cu același obiect.

13.4. Efectele tranzacției

Literatura juridică și practica judecătorească arată că *efectele tranzacției sunt declarative și nu constitutive de drepturi*.

Odată încheiată tranzacția, se împiedică formularea de noi pretenții privind drepturile recunoscute sau stinse prin execuție.

De regulă tranzacția produce efecte declarative, întrucât nu are ca scop să confere părților drepturi noi, ci să le consacre pe cele existente.

De exemplu: partea nu e succesor în drepturi al celeilalte părți; tranzacția produce efecte și pentru trecut, până în momentul nașterii dreptului care se consolidează; tranzacția nu poate servi ca just titlul pentru uzucapiunea de 10-20 ani.

Uneori, tranzacția produce efecte constitutive sau translative de drepturi, ca de exemplu: atunci când în schimbul renunțării efective de o parte, cealaltă parte efectuează sau promite anumite prestații.

Ca efecte relative, tranzacția nu produce efecte față de terți, potrivit principiului *res inter alios acta*.

Deși produce efecte retroactive, nu e opozabilă față de terți care înainte de data tranzacției, au dobândit drepturi asupra bunului litigios (la un imobil, un terț are un drept de servitute - de trecere)

CAPITOLUL XIV

14. CONTRACTUL DE ASIGURARE

14.1. Generalități

Asigurările sunt reglementate prin Legea asigurărilor și reasigurărilor nr. 136/29 decembrie 1995, publicată în Mon. Of. nr. 303 din 30 decembrie 1995. Legea a intrat în vigoare în conf. cu art.70 la 1 februarie, 1996 și a abrogat Titlul XIII, Cartea I “Despre contractul de asigurare din Codul Comercial”, Decretul nr. 471/1971, cu privire la asigurările de stat, republicat în 1988, Hotărârea Consiliului de Miniștri nr. 1715/1971 pentru stabilirea unor măsuri de executare a Decretului nr. 471/1971 și Hotărârea Guvernului nr. 387/1990 privind unele măsuri în legătură cu asigurarea autovehiculelor, precum și orice alte dispoziții contrare.

Activitatea de asigurare se desfășoară sub forma *asigurărilor facultative și obligatorii*, precum și a operațiilor de reasigurare, de societăți comerciale de asigurare, de asigurare-reasigurare și societăți de reasigurare, denumite în continuare *asigurători*, respectiv *reasigurători* (art.1).

În asigurarea facultativă drepturile și obligațiile fiecărei părți se stabilesc prin contract, iar în asigurarea obligatorie raporturile părților sunt reglementate de Legea nr. 136/1995.

Pentru pagubele produse prin accidente de autovehicule asigurarea de răspundere civilă este obligatorie.

Asigurarea obligatorie se practică numai de asigurătorii autorizați, de oficiul de supraveghere a activității de asigurare și reasigurare.

Operația de reasigurare completează activitatea de asigurare prin cedarea-primirea unor riscuri pe piața internă și internațională de asigurări.

Cedarea în reasigurare pe piața internațională are loc numai în măsura în care riscurile care fac obiectul reasigurării nu pot fi plasate pe piața internă.

În operațiile de reasigurare drepturile și obligațiile fiecărei părți se stabilesc prin contractul de reasigurare (art.6).

Constatarea producerii riscurilor asigurate, evaluarea pagubelor, stabilirea și plata despăgubirilor și a sumelor asigurate, se efectuează în condițiile legii pentru asigurările obligatorii, iar pentru asigurările facultative, potrivit prevederilor contractuale.

14.2. Definiția contractului și cuprinsul său

Contractul de asigurare este acel contract prin care *asiguratul* tre-

buie, să plătească o sumă de bani, numită *primă*, *asigurătorului*, iar acesta se obligă ca la producerea unui anume *risc* să plătească asiguratului sau beneficiarului asigurării despăgubirea sau suma asigurată denumită în continuare *indemnizație*, în limitele și termenele convenite (art.9).

Contractul de asigurare se încheie în formă scrisă. Forma scrisă este cerută *ad validitatem* deoarece contractul nu se poate dovedi cu martori chiar dacă există un început de dovadă scrisă (art. 10 alin. ultim).

Contractul va cuprinde:

- numele sau denumirea, domiciliul sau sediul părților contractante;
- obiectul asigurării (bunuri, persoane și răspundere civilă);
- riscurile ce se asigură;
- momentul începerii și al încetării răspunderii asigurătorului;
- primele de asigurare;
- sumele asigurate;
- alte elemente care stabilesc drepturile și obligațiile părților.

Persoana care urmează să încheie asigurarea este obligată să răspundă în scris la întrebările formulate de asigurător cu privire la risc, pe care le cunoaște. Dacă împrejurările esențiale privind riscul se modifică, asiguratul este obligat să comunice schimbarea asigurătorului.

Documentul de asigurare poate fi nominal, la ordin sau la purtător (art. 12).

14.3. Obligațiile și drepturile asiguratului și asigurătorului

Principala obligație a asiguratului este plata primelor convenite. Plata se face la sediul asigurătorului sau al împuterniciților săi, în lipsa unei alte clauze înscrise în contract.

Dovada plății primelor de asigurare revine asiguratului. Asigurătorul are dreptul să compenseze primele ce i se datorează până la sfârșitul anului de asigurare, în temeiul oricărui contract cu orice indemnizație cuvenită asiguratului sau beneficiarului.

Asiguratul este obligat să comunice asigurătorului producerea riscului asigurat în termenul prevăzut în contractul de asigurare.

În caz de neîndeplinire a obligației de mai sus, asigurătorul este în drept să refuze plata indemnizației dacă din acest motiv nu a putut determina cauza producerii evenimentului asigurat și întinderea pagubei.

În cazurile stabilite prin contractul de asigurare, în asigurările de bunuri și de răspundere civilă, asiguratul nu are dreptul la indemnizație, dacă riscul asigurat a fost provocat de asigurat, cu intenție, de beneficiar sau de un membru din conducerea persoanei juridice asigurate care lucrează în această calitate. Această prevedere se aplică, dacă părțile au

convenit și în cazul în care riscul asigurat a fost produs de către:

a) persoanele fizice majore care locuiesc și gospodăresc cu asiguratul sau beneficiarul;

b) propușii asiguratului sau ai beneficiarului.

Când se produce riscul, asiguratul are dreptul la despăgubirea convenită.

În cazul în care contractul de asigurare este modificat prin acordul părților, denunțat ori reziliat, plata, și după caz, restituirea primelor se va face conform contractului sau hotărârii judecătorești.

În limitele indemnizației plătite în asigurările de bunuri și de răspundere civilă, asigurătorul este subrogat în toate drepturile asiguratului sau ale beneficiarului asigurării contra celor răspunzători de producerea pagubei. Asigurătorul poate renunța la exercitarea dreptului de mai sus, afară de cazul dacă paguba a fost săvârșită cu intenție.

14.4. Asigurarea de bunuri

În asigurarea de bunuri, asigurătorul se obligă ca la producerea riscului asigurat să plătească asiguratului sau beneficiarului o despăgubire.

Asiguratul este obligat să întrețină bunul asigurat în bune condiții pentru prevenirea producerii riscului. Asigurătorul are dreptul să verifice modul în care bunul asigurat este întreținut. Când se produce riscul, asiguratul este obligat să ia măsuri pentru limitarea pagubelor.

Despăgubirile care se plătesc de asigurător se stabilesc în funcție de starea bunului în momentul producerii riscului. Despăgubirile nu pot depăși valoarea bunului din momentul producerii riscului, cuantumul pagubei și nici suma la care s-a făcut asigurarea.

Când contractul de asigurare s-a încheiat pentru o sumă asigurată inferioară valorii bunului, despăgubirea cuvenită este corespunzător raportului dintre suma prevăzută în contract și valoarea bunului, dacă părțile nu s-au înțeles altfel.

În lipsă de prevedere contrară, dacă bunul asigurat se înstrăinează, contractul se reziliază.

14.5. Asigurarea de persoane

Suma asigurată se plătește asiguratului sau persoanei indicate de acesta. În cazul decesului asiguratului, suma se plătește moștenitorilor asiguratului dacă el nu a indicat un beneficiar.

Asiguratul poate indica un beneficiar cu ocazia încheierii contractului sau ulterior, comunicând în scris numele lui asigurătorului, ori în sfârșit

prin testament (art.33). Revocarea sau înlocuirea beneficiarului se poate face în scris, oricând în perioada executării contractului.

Dacă asiguratul nu a dispus altfel și sunt mai mulți beneficiari, aceștia au drepturi egale asupra sumei asigurate.

Asigurătorul nu datorează suma asigurată dacă riscul asigurat s-a produs prin sinuciderea asiguratului în termen de 2 ani de la încheierea contractului de asigurare.

Dacă un beneficiar a produs intenționat decesul asiguratului, suma asigurată se plătește, după caz, moștenitorilor asiguratului sau celorlalți beneficiari.

Suma asigurată se datorează independent de sumele convenite asiguratului sau beneficiarului din asigurările sociale, de separare a prejudiciului de către cei răspunzători de producere, precum și de sumele primite de la asigurător în temeiul asigurării obligatorii de răspundere civilă pentru pagubele cauzate prin accidente de autovehicole.

Creditorii asiguratului nu au dreptul să urmărească suma asigurată convenită beneficiarului.

14.6. Asigurarea de răspundere civilă

În asigurarea de răspundere civilă, asigurătorul se obligă să plătească o despăgubire pentru prejudiciul de care asiguratul răspunde în baza legii, față de terțele persoane păgubite și pentru cheltuielile făcute de asigurat în procesul civil.

Drepturile persoanelor păgubite se vor exercita împotriva celor răspunzători de producerea pagubei.

Asigurătorul poate fi chemat în judecată de persoanele păgubite, în limitele obligațiilor ce îi revin din contractul de asigurare (art. 42).

Despăgubirea se stabilește pe baza convenției dintre asigurat, persoana păgubită și asigurător, potrivit contractului de asigurare, și prin hotărâre judecătorească.

Asigurătorul plătește despăgubirea celui păgubit dacă acesta nu a fost despăgubit de asigurat. Dacă asiguratul a despăgubit pe cel dăunat, despăgubirea se plătește asiguratului.

14.7. Reasigurarea

Prin reasigurare:

a) asiguratul în calitate de reasigurator, primește prime de reasigurare, în schimbul cărora constituie, potrivit obligațiilor preluate, la suportarea indemnizațiilor pe care reasiguratul le plătește la primirea riscului, care a făcut obiectul reasigurării.

b) asiguratorul în calitate de reasigurat cedează prime de reasigurare, în schimbul cărora, reasiguratorul contribuie, pentru obligațiile preluate, la suportarea indemnizațiilor pe care reasiguratul le plătește la producerea riscului care a făcut obiectul reasigurării. Reasigurarea nu atinge obligațiile asiguratorului și nu stabilește nici un raport juridic între asigurat și reasigurator.

1.4.8. Asigurarea obligatorie

Persoanele fizice și juridice care dețin autovehicole supuse înmatriculării sunt obligate să le asigure pentru cazurile de răspundere civilă ca urmare a pagubelor produse prin accidente.

Persoanele care intră pe teritoriul României cu autovehicole din străinătate, se consideră asigurate în temeiul legii dacă îndeplinesc una din următoarele condiții:

a) posedă documente internaționale de asigurare valabile pe teritoriul României;

b) numărul de înmatriculare atestă existența asigurării potrivit convenției încheiate între Biroul asiguratorilor de autovehicole din România și Biroul asiguratorilor de autovehicole din țara de origine.

Asiguratorul acordă despăgubiri pentru prejudiciile de care asigurații răspund, în baza legii, față de terțe persoane păgubite prin accidente de autovehicole, precum și pentru cheltuielile făcute de asigurați în procesul civil.

Despăgubirile se acordă indiferent de locul în care au fost produse accidentele de autovehicole, atât în timpul mersului, cât și în timpul staționării.

Despăgubirile se acordă pentru sumele pe care asiguratul este obligat să le plătească cu titlu de desdăunare și cheltuieli de judecată persoanelor păgubite prin vătămare corporală sau deces, precum și prin avarierea sau distrugerea de bunuri.

În caz de vătămare corporală sau deces, despăgubirile se acordă pentru persoanele aflate în afara autovehicolului care a produs accidentul, iar pentru persoanele aflate în autovehicol numai dacă acestea nu erau transportate în baza unui raport contractual existent cu deținătorul autovehicolului respectiv.

Pentru avarierea sau distrugerea bunurilor, despăgubirile se acordă pentru bunurile aflate în afara autovehicolului care a produs accidentul, iar pentru bunurile aflate în acel autovehicol numai dacă acestea nu erau transportate în baza unui raport contractual existent cu deținătorul autovehicolului respectiv, precum și dacă nu aparțineau deținătorului ori conducătorului autovehicolului răspunzător de producerea accidentului.

Nivelul primelor de asigurare, limita maximă a despăgubirilor de asigurare, termenele de plată, sancțiunile și alte elemente cu privire la aplicarea asigurării se stabilesc prin hotărâre a Guvernului la propunerea Ministerului Finanțelor.

Despăgubirile se stabilesc pe baza convenției dintre asigurat, persoana păgubită și asigurător, ori în cazurile în care nu s-a realizat înțelegerea, prin hotărâre judecătorească.

Despăgubirile se plătesc de către asigurător persoanelor fizice sau juridice păgubite dacă acestea nu au fost despăgubite de asigurat. Despăgubirile nu pot fi urmărite de creditorii asiguratului.

Despăgubirile se plătesc asiguraților dacă aceștia dovedesc că au despăgubit pe cei păgubiți și despăgubirile nu urmează să fie recuperate de la persoanele vinovate de producerea pagubei.

Persoanele care folosesc pe teritoriul României autovehicole înmatriculate în străinătate și care nu sunt asigurate acolo sau a căror asigurare expiră când se află în România sunt obligate să plătească prime de asigurare în România.

Drepturile persoanelor păgubite prin producerea accidentelor de autovehicole se exercită împotriva celor răspunzători de producerea pagubei. Aceste drepturi se pot exercita și direct împotriva asigurătorului de răspundere civilă, în limitele obligației acestuia, cu citarea obligatorie în proces a celui vinovat de producerea pagubei.

Drepturile persoanelor păgubite de autovehicolele deținute de persoane asigurate în străinătate se execută împotriva asigurătorului prin Biroul asigurătorilor de autovehicole din România, în condițiile legii.

Asigurătorul este în drept să recupereze sumele plătite ca despăgubiri de la persoanele răspunzătoare de producerea pagubei în următoarele cazuri:

- a) dacă accidentul s-a produs cu intenție;
- b) accidentul a fost produs în timpul când autorul infracțiunii încearcă să se sustragă de la urmărire;
- c) persoana vinovată de producerea pagubei a condus autovehicolul fără consimțământul asiguratului.

Asigurații sunt obligați să înștiințeze în scris, în 4 zile lucrătoare despre producerea evenimentului asigurat, cu excepția cazului de forță majoră când termenul de 4 zile începe să curgă de la data încetării forței majore.

14.9. Fonduri de protecție

În vederea protejării asiguraților prin contribuția asigurătorilor Legea nr. 136/1995 prevede constituirea Fondului de protejare a asiguraților, des-

tinat plăților de despăgubiri și sume asigurate, în caz de faliment al societăților comerciale din domeniul asigurărilor.

Fondul se va constitui și administra de către Oficiul de supraveghere a activității de asigurare din Ministerul Finanțelor care va stabili anual o cotă procentuală ce se va aplica asupra volumului de prime brute încasate de societățile de asigurare, de asigurare-reasigurare și de reasigurare (art.60).

În vederea protejării victimelor accidentelor de circulație auto, soldate cu vătămări corporale sau decese. în care autorul a rămas neidentificat și autovehicolul este neasigurat, se constituie Fondul de protecție a victimelor străzii. Acest fond se va constitui și se va administra de Biroul asigurărilor de autovehicole care va stabili o cotă procentuală ce se va aplica asupra volumului de prime brute încasate prin asigurarea obligatorie de răspundere civilă auto de către societățile autorizate.

14.10. Sancțiuni

Legea prevede majorări de întârziere care vor fi stabilite de Ministerul Finanțelor pentru neplata la termen a sumelor datorate fondurilor amintite.

Refuzul societății autorizate de a încheia asigurarea obligatorie la cererea asiguratului, constituie contravenție și se sancționează cu amendă de la 500.000 la 2.000.000 lei, putându-se lua și măsura suspendării activității societății pentru o perioadă de până la un an.

Constatarea contravențiilor și aplicarea sancțiunilor de suspendare se face de personalul Ministerului Finanțelor împuternicit în acest scop și de către ofițerii și subofițerii de poliție.

Împotriva măsurii de suspendare și de reținere a certificatului de înmatriculare se poate introduce contestație la instanțele de judecată.

Reglementarea privind contravențiile se completează cu prevederile Legii nr. 32/1968, privind stabilirea și sancționarea contravențiilor.

CAPITOLUL XV

15. CONTRACTUL DE DONAȚIE

15.1 Definiție

Donația este un contract solemn și consensual prin care o persoană numită *donator* transferă dreptul de proprietate în mod *gratuit* asupra unui bun mobil sau imobil altei persoane, numită *donatar*. (art. 811 Cod civil).

15.2. Caracteristici

În conformitate cu art. 813 Cod civil, donațiile trebuie făcute prin act autentic; deci înscrisul este cerut *ad validitatem*. Donația făcută prin act sub semnătură privată este nulă și nu poate fi confirmată de donator. Contestarea poate fi făcută de orice persoană care justifică un interes. Dacă bunul s-a predat donatorului fără act autentic, donatorul sau persoanele interesate (în cazul unei acțiuni oblice, în conf. cu art. 974 Cod civil) pot cere restituirea bunului.

După decesul donatorului, moștenitorii acestuia sau reprezentanții săi, pot ratifica, confirma, ori executa donația, fiindcă nu a fost făcută în formă autentică. O astfel de donație este considerată de moștenitori ca o obligație naturală.

Când donația are obiect bunurile mobile, acestea trebuie estimate individual, în actul de donație sau într-un înscris separat, care poate fi și sub semnătură privată.

15.3. Capacitatea părților

Minorii și persoanele puse sub interdicție judecătorească nu pot dona nici personal, nici prin reprezentanții legali, părinți sau tutori, nici dacă donația ar fi fost aprobată de autoritatea tutelară (art. 129 alin. 1-3, art. 105 alin. 3 și art. 147 Codul familiei).

Minorul nu poate face donații tutorului. Interdicția subzistă și după ajungerea minorului la majorat dacă autoritatea tutelară încă n-a dat descărcarea de gestiune tutorului (art. 809 Cod civil și 141 Codul familiei). Dacă tutorul este ascendentul minorului, la majoratul acestuia, încetează amintita interdicție, deși autoritatea tutelară nu l-a descărcat de gestiune pe tutor.

15.4 Persoanele care nu pot primi donații

Nu pot primi donații medicii și farmaciștii de la bolnavul pe care îl tratează și nici preotul care l-a asistat religios pe bolnavul donator.

Minorii și interzișii pot primi donații, dar neavînd exercițiul acestui drept, donația trebuie aprobată de reprezentanții lor legali. Aprobarea poate fi dată de bunici sau străbunici dacă părinții ar refuza acest lucru.

Surdomuții care nu știu să scrie, pot accepta donația numai dacă sunt asistați de un curator numit de autoritatea tutelară (art. 816 C. civil, 152 și 159 Codul familiei).

Persoanele juridice pot primi ca donații numai bunuri care corespund scopului persoanei juridice (art. 34 Decretul 31/1954).

Donațiile sunt irevocabile. Orice clauză contractuală care ar aduce atingerea acestui principiu, atrage nulitatea contractului (art. 822 C. civil).

Sunt incompatibile cu principiul irevocabilității donațiilor.

a. condițiile potestative (care depind doar de voința donatorului);

b. plata unor datorii viitoare nedeterminate;

c. rezervarea dreptului de a dispune de bunul donat (art. 824 C. civil).

Este valabilă o donație chiar dacă posesia bunului nu se transferă imediat sau dacă donatorul își rezervă dreptul de uzufruct, ori de habitație; în cazul acesta se transferă prin donație doar nuda proprietate.

Sunt revocabile donațiile făcute de soți în timpul căsătoriei.

15.5 Donațiile deghizate

Donația este deghizată când actul prin care a fost făcută îmbracă forma unui alt act juridic (de pildă a unui contract de vânzare-cumpărare). Dacă donația este ascunsă printr-un contract de vânzare-cumpărare, acesta trebuie făcut în formă autentică.

De donațiile deghizate trebuie deosebite donațiile indirecte, liberalitățile (de pildă renta viageră, când beneficiarul este un tert).

Pentru liberalități nu se cere formă autentică.

Renunțarea la un drept făcut *animus donandi* are caracterul unei liberalități și deci nu este necesară forma autentică.

Remiterea de datorie (renunțarea gratuită a creditorului la valorificarea unui drept de creanță), ca și stipulația în favoarea alteia, cu intenția de a gratifica, sunt liberalități, donații indirecte, scutite de formă autentică.

15.6 Darurile manuale

Darurile manuale sunt donații speciale care cer acordul de voință al

părților și tradiția bunului mobil. Avem de a face cu un contract real. Darurile manuale sunt scutite de estimație, spre deosebire de donațiile mobile; sunt scutite și de forma autentică (art. 644 și 971 Cod civil).

Când darul manual se face unui minor sau interzis, tradiția va trebui acceptată de reprezentantul legal al minorului sau al interzisului.

Darurile manuale sunt irevocabile.

Nu pot face obiectul darurilor manuale: imobilele, mobilele incorporeale (drepturile de creanță, drepturile de creație intelectuală), pentru că nu sunt transferabile prin tradiție.

Depunerea sumei de bani la C.E.C. sau la o bancă pe numele unei persoane are caracterul juridic al unui dar manual.

15.7. Efectele contractului de donație

Un prim efect este transferul dreptului de proprietate asupra bunului donat de la donator la donatar.

După încheierea contractului și până la predarea bunului, donatorul trebuie să-l conserve și să-l transmită în starea în care se află. Nu este obligat la garanție pentru vicii ascunse și evicțiune.

Când donația nu este cu sarcini, donatarul nu are nici o obligație față de donator, în afară de recunoștință.

Donația cu sarcini este un contract oneros în limita sarcinii și i se vor aplica unele reguli ale contractelor oneroase. În caz de neexecutare a sarcinii care grevează donația, donatorul, ori succesorii săi, pot cere executarea contractului sau rezilierea lui și despăgubiri.

15.8. Revocarea donației pentru ingraturdine și pentru nașterea unui copil

A.Art. 831 C. civil enumera limitativ următoarele cauze de ingraturdine:

a) atentat la viața donatorului, constatat prin sentință penală de condamnare definitivă;

b) delict, cruzimi sau injurii grave. Faptele trebuie săvârșite cu intenție;

c) refuzul de alimente, deși donatarul avea posibilitatea.

În tot cazul, valoarea alimentelor nu poate depăși valoarea bunului donat.

Acțiunea de revocare a donației încetează dacă donatorul sau succesorii săi l-au iertat pe donatar, ori dacă a trecut un an de la ivirea actului de ingraturdine și nu au cerut revocarea contractului de donație.

Creditorii donatorului nu pot exercita acțiunea oblică împotriva donatarului deoarece donatorul poate ierta ingratitudea.

Acțiunea intentată de donator nu poate fi exercitată de succesorii săi decât dacă a fost pornită înăuntrul unui an de la săvârșirea actului de ingratitude.

Efectele acțiunii nu pot influența drepturile terților dobândite înainte de pornirea acțiunii de revocare.

Bunul trebuie restituit cu toate accesoriile sale, altfel cum a fost pre-dat.

Fructele vor fi datorate din momentul introducerii acțiunii.

B. Donația se revocă dacă donatorul, în momentul donației, nu avea nici un copil și după aceea i se naște un copil din căsătorie sau în afara căsătoriei. Această revocare operează de drept și nu poate fi înlăturată în nici un mod prin renunțare.

Revocarea pentru nașterea de copil produce efecte retroactive.

Succesiuni

CAPITOLUL I

1. CINE POATE MOȘTENI

1.1. Definiție

Prin moștenire sau succesiune se înțelege transmiterea patrimoniului unei persoane în proprietatea uneia sau mai multor persoane, după încetarea sa din viață. Persoana care lasă succesiunea se numește *de cujus*: din dreptul roman unde se spunea *is de cujus successionem agit* (cel despre a cărui moștenire este vorba).

Moștenirea poate fi *legală*, când nu există testament, sau *testamentară*, când de cujus a dispus asupra patrimoniului său prin testament.

Codul civil tratează succesiunile de la art. 650-799.

Transmisia succesorală este:

- a) *mortis causa* (pentru caz de moarte).
- b) universală deoarece obiectul ei îl formează totalitatea drepturilor și obligațiilor defunctului;
- c) unitară, întrucât patrimoniul este un tot unitar. Ca atare, întreaga moștenire este guvernată de aceeași regulă.

Moștenirea poate fi transmisă atât prin testament, cât și în virtutea legii.

- d) transmisivă este indivizibilă, patrimoniul succesoral fiind considerat indivizibil.

1.2. Deschiderea moștenirii

Moștenirea se deschide în momentul decesului lui de cujus. Cel dispărut nu este considerat decedat, dacă nu a intervenit o hotărâre definitivă prin care a fost declarat decedat (art. 19, Decretul 31/1954).

Locul deschiderii moștenirii este ultimul domiciliu al lui de cujus.

1.3. Condițiile cerute pentru a moșteni

- a. cel care moștenește să aibă capacitatea succesorală;
- b. să aibă vocație succesorală, adică să fie chemat la moștenire în conformitate cu legea sau cu testamentul;
- c. să nu fie nedemn.

Nedemnitățile privește numai moștenirea legală. Pentru moștenirea testamentară, echivalentul nedemnității constă în revocarea judecătorească a legatelor pentru ingraturitate.

Capacitatea succesorală nu trebuie confundată cu capacitatea de folosință sau de exercițiu. Ea constă numai în faptul că cel care vrea să moștenească, trebuie să existe în momentul deschiderii succesiunii.

Potrivit art. 654 C. civil român copilul conceput, are capacitatea succesorală cu condiția să se nască viu. Timpul cuprins între a 300-a și a 180-a zi dinaintea nașterii copilului, se socotește timpul legal al concepției.

Matei Cantacuzino și Traian Ionașcu consideră că această prezumție din Dreptul Familiei este de strictă interpretare și nu poate fi extinsă și asupra succesiunilor.

Ilie Stoenescu și Deak consideră că se aplică prezumția; nu s-a mai prevăzut în materia succesiunilor, tocmai datorită faptului că era reglementată.

În conformitate cu art. 19 din Decretul 31/1954, cel dispărut este considerat în viață dacă nu a intervenit o hotărâre declarativă de moarte, rămasă definitivă.

Nu au capacitatea succesorală persoanele precedate și comorienții.

Orice persoană poate avea vocație succesorală în temeiul legii sau al testamentului.

1.4. Nedemnitățile succesorală

Nedemnitățile succesorală este decăderea moștenitorului care s-a făcut vinovat de o faptă gravă, față de cujus sau memoria acestuia.

Nedemnitățile este o sancțiune civilă; ea operează în virtutea legii și numai în cazuri exprese prevăzute de lege. Privește numai moștenirea legală, nu și legatele. Cel care lasă moștenire, nu-l poate ierta pe nedemn.

Art. 655 din C. civil prevede următoarele cazuri de nedemnități:

- a. atentatul la viața celui care lasă moștenirea;
- b. acuzația capitală, calomnioasă, împotriva celui care lasă moștenirea;
- c. nedenunțarea omorului, a cărui victimă a fost de cujus.

În cazul prevăzut la litera a. potrivit art. 655 C. civil, nedemnul trebuie să fie condamnat definitiv ca autor, complice sau instigator pentru omor sau tentativă de omor.

Faptul trebuie să fi fost săvârșit cu intenție, prin urmare, omorul prin imprudență sau neglijență, nu-l face nedemn pe autor;

În cazul prevăzut la litera b. acuzația trebuie să fie de natură să atragă condamnarea penală a autorului;

Nedemnitățile prevăzută, la litera c. constă în omisiunea moștenitorului de a denunța, a se plânge sau a face o mărturie împotriva atentatorului la viața lui de cujus.

Denunțul, plângerea sau mărturia sa fie capitale, în sensul de a atrage condamnarea penală a lui de cujus și totodată, calomnioasă.

Nedemnitățile prevăzute la litera c. cere ca moștenitorul să fie major, să fi cunoscut omorul și să nu fie scuizabilă potrivit legii, adică să nu fie în raporturi de rudenie cu cel care ar urma să-l denunțe (soț, soție, frați surori, unchi, mătuși, părinți).

Nedemnitățile operează în virtutea legii, nefiind nevoie de o hotărâre judecătorească; dacă intervine o astfel de hotărâre, ea are un caracter declarativ și nu constitutiv. Se aplică, deci, retroactiv și judecătorul constată numai existența nedemnității.

1.5.Efectele nedemnității succesoriale

Cel nedemn trebuie să restituie bunurile, fructele civile sau naturale; are însă dreptul la cheltuielile făcute pentru paza, conservarea și repararea bunului.

Actele de înstrăinare pentru bunurile mobile, sunt valabile dacă dobânditorul a fost de bună credință și în plus, dobânditorul să dovedească că l-a încheiat având convingerea că vânzătorul este adevăratul proprietar.

Descendenții nedemnului nu pot veni la moștenire prin reprezentare, ci numai în nume propriu direct, atunci când nu sunt moștenitori din aceeași clasă cu ei.

CAPITOLUL II

2. DESCHIDERA MOȘTENIRII

2.1. Locul și data deschiderii moștenirii

Condițiile pentru ca o persoană să poată moșteni sunt: capacitatea succesorală, vocație succesorală, să nu fie nedemn.

Capacitatea succesorală să existe la data deschiderii moștenirii.

Au capacitate succesorală persoanele în viață și cele concepute în momentul deschiderii succesiunii.

În conformitate cu art. 19 din Decretul 31/1954, cel dispărut, este considerat în viață, dacă nu există o hotărâre judecătorească, definitivă, de declarare a morții.

Nu au capacitatea succesorală persoanele precedate.

Este nedemn a moșteni cel care săvârșește o faptă gravă față de decedat .

Nedemnitățile se transmit și la succesorii nedemnului.

Nedemnitățile constă în atentatul la viață al celui care lasă moștenirea, într-o acuzație capitală, calomnioasă, sau în nedenunțarea omorului a cărui victimă a căzut cel care lasă moștenirea.

Moștenitorul este nedemn dacă a săvârșit omorul sau atentatul la viață, cu intenție.

El trebuie să fi fost condamnat ca autor, complice, instigator sau co-autor.

La nedenunțarea omorului se cere ca moștenitorul să fie major, să fi cunoscut omorul și să nu-l fi denunțat la autoritățile competente.

2.2. Clasele de moștenitori

- clasa I descendenții în linie dreaptă;
- clasa II-a ascendenții privilegiați - părinții defunctului și colateralii privilegiați (frații și surorile defunctului și descendenții acestora);
- clasa III-a ascendenți ordinari (bunicii și străbunicii defunctului);
- clasa IV-a colateralii ordinari (unchii, mătuși și verii primari ai defunctului).

Cei din clasa I exclud pe cei din clasele următoare.

2.3. Dreptul la moștenire al soțului supraviețuitor în concurență, cu cele patru clase

Soțul supraviețuitor, în concurență cu moștenitorii din clasa 1, moștenește $1/4$; cu cei din clasa a II-a moștenește $1/3$; dacă vin în concurs numai unii dintre ei (ascendenții privilegiați, sau colaterali privilegiați) moștenește $1/2$; când vine în concurență cu cei de clasa a III-a și IV-a moștenește $3/4$, iar în lipsa oricăror moștenitori legali, moștenește întreaga masă succesorală.

La descendenți, dacă o persoană a precedat, partea care i se cuve-nea lui, revine succesorilor. Aceeași situație este cu descendenții fraților și surorilor defunctului. Ei vin la moștenire prin reprezentare.

Moștenitorii din aceeași clasă moștenesc egal.

2.4. Moștenitorii rezervatari și sezinari

Descendenții sunt rezervatari și sezinari (au de drept posesia bunurilor, fără vreo formalitate). Descendenții sunt obligați să raporteze donațiile făcute în timpul vieții, de către decedat.

Soțul supraviețuitor este rezervatar.

Părinții copilului natural recunoscut, îl pot moșteni, la fel și înfietorul cu efecte restrânse.

Ascendenții privilegiați (părinții defunctului sunt moștenitori rezervatari și sezinari.)

Ascendenții ordinari sunt moștenitori sezinari.

Soțul supraviețuitor dacă nu are altă locuință, are un drept de habitație asupra casei în care a locuit cu soțul său până la împărțeala moștenirii dar nu mai puțin de 1 an de la data deschiderii succesiunii.

Când nu sunt moștenitori în linie dreaptă, sau colaterali până la gradul 4 și nici soț supraviețuitor, va moșteni statul în virtutea legii.

CAPITOLUL III

3.CLASELE DE MOȘTENITOR

3.1. Clasa descendenților

Clasa I cuprinde pe descendenți: copiii defunctului și urmașii acestora (art. 669 C.civil). În această clasă intră atât copiii din căsătorie, cât și copiii adoptați, sau din afara căsătoriei, a căror filiație a fost stabilită potrivit art. 62 Codul Familiei.

Adopțiunea presupune ruperea legăturilor cu rudele firești, intrând în familia adoptatorului.

Descendenții au dreptul la întreaga moștenire, dacă vin singuri, iar dacă vin cu soțul supraviețuitor, ei vor lua $\frac{3}{4}$ din moștenire, iar $\frac{1}{4}$ soțul supraviețuitor.

Descendenții pot veni la moștenire în nume propriu sau prin reprezentare (art. 669 Cod civil).

Descendenții sunt moștenitori rezervatari (art. 841 Cod civil). Ei sunt moștenitori sezinari, având posesiunea bunurilor de drept fără nici o formalitate (art. 653). Ei sunt obligați să raporteze donațiile, adică să le aducă la masa succesorală (art. 751 Cod civil).

Clasa a II-a cuprinde reprezentanții privilegiați - tatăl și mama. Părinții defunctului pot fi din căsătorie, din afara căsătoriei și din înfiere.

În cazul concursului cu colateralii privilegiați, situația ascendenților privilegiați este următoarea:

a) când există un singur părinte, în concurs cu frații și surorile defunctului, sau descendenții acestora, părintele va primi $\frac{1}{4}$ din moștenire, iar $\frac{3}{4}$ se cuvin fraților și surorilor, sau descendenților acestora;

b) când există ambii părinți, în concurs cu frații și surorile defunctului, sau descendenții acestora, părinții vor primi $\frac{1}{2}$ din moștenire, fiecare câte $\frac{1}{4}$, iar cealaltă jumătate se cuvine fraților și surorilor, sau descendenților acestora;

c) când există atât părinți firești, cât și înfietori, în concurs cu frații și surorile defunctului, sau descendenții lor, acestora li se cuvine $\frac{1}{2}$ din moștenire, iar cealaltă jumătate o vor primi frații și surorile defunctului sau descendenții lor.

3.2 Clasa ascendenților privilegiați

a) ascendenții privilegiați pot veni la moștenire numai în nume propriu, nu și prin reprezentare;

b) ei sunt moștenitori rezervatari și sezinari

Colateralii privilegiați sunt frații și surorile defunctului și descendenții acestora.

Prin frați și surori se înțeleg frații și surorile din aceeași căsătorie sau căsătorii deosebite, din afara căsătoriei și adopțiune.

În concurs cu ascendenți, colateralii privilegiați vor primi $1/2$ sau $3/4$ din moștenire, după cum există ambii părinți sau un singur părinte (art. 762, 763 C. civil).

3.3. Împărțirea moștenirii între colateralii privilegiați

a) Frații și surorile sunt rude de grad egal (gradul al doilea); înseamnă că ei vor împărți moștenirea în părți egale;

b) În cazul în care frații și surorile defunctului provin din căsătorii diferite, împărțirea moștenirii se face pe linii, cotele fraților și surorilor fiind diferite. Frații pot să fie: frați buni (din aceeași părinți), frați consangvini, având același tată, și uterini, care au aceeași mamă.

Dacă frații provin dintr-o singură categorie, drepturile lor succesoriale vor fi aceleași.

Dacă sunt din categorii diferite, moștenirea se va împărți pe linii și frații buni vor lua o parte mai mare decât consagvinii sau uterinii.

Împărțirea pe linii constă în următoarele: moștenirea se împarte în 2 părți egale, corespunzătoare celor 2 linii: linia paternă și linia maternă. Frații buni vin la moștenire în ambele linii, iar cei consagvini numai la linia paternă și cei uterini numai la linia maternă.

a) Colateralii privilegiați pot veni la moștenire în nume propriu: descendenții fraților și surorilor pot veni la moștenire și prin reprezentare;

b) Colateralii privilegiați nu sunt moștenitori rezervatari și nici sezinari.

3.4. Clasa ascendenților ordinari (Clasa a III-a)

Sunt bunicii, străbunicii defunctului etc.

Ascendenții ordinari vor veni la moștenire după clasa descendenților și cea a ascendenților privilegiați și a colateralilor privilegiați.

Ca urmare:

a) ascendenții ordinari pot veni la moștenire numai în nume propriu;

b) ascendenții ordinari sunt moștenitori sezinari. Ascendenții ordinari nu sunt însă moștenitori rezervatari.

3.5. Clasa colateralilor ordinari (Clasa a IV-a)

Fac parte din această clasă unchii, mătușile și verii primari ai defunctului.

Colateralii pot fi din căsătorie sau din afara ei.

Prin Legea impozitelor din 28 iulie 1921 vocația succesorală în linie colaterală a fost stabilită până la gradul al patrulea inclusiv.

Colateralii ordinari pot veni la moștenire numai în nume propriu, ei nefiind nici moștenitori rezervatari nici sezinari.

3.6. Dreptul succesoral al soțului supraviețuitor

Prin legea nr. 319/1944 soțul supraviețuitor vine în concurs cu fiecare clasă de moștenitori legali. Pentru aceasta se cere: să aibă calitatea de soț la data deschiderii moștenirii. *Nu interesează durata căsătoriei.* În caz de divorț, căsătoria se consideră desfăcută la data când hotărârea a rămas definitivă (art. 39 Codul familiei).

Ca atare, dacă decesul a intervenit după pronunțarea hotărârii judecătorești de divorț, dar înainte de rămânerea ei definitivă, calitatea de soț există și soțul supraviețuitor va moșteni pe soțul decedat.

a) soțul supraviețuitor are dreptul la 1/4 din moștenire când vine în concurs cu descendenții defunctului (clasa I), indiferent de numărul lor;

b) când vine în concurs cu ascendenții privilegiați și colateralii privilegiați, soțul supraviețuitor va primi 1/3 din moștenire;

c) dacă vine în concurs numai cu ascendenții privilegiați, ori numai cu colateralii privilegiați, soțul supraviețuitor va primi 1/2 din moștenire;

d) când vine în concurs, cu ascendenții ordinari sau cu colateralii ordinari, soțul va primi 3/4 din moștenire.

În cazul în care nu există moștenitori legali, ori aceștia sunt nedemni sau au renunțat la succesiune, soțul supraviețuitor va primi întreaga moștenire.

Soțul supraviețuitor, când vine la moștenire cu alți moștenitori, mai întâi se stabilește partea care i se cuvine și restul se împarte între ceilalți moștenitori.

3.7. Caracterele juridice ale drepturilor succesoriale al soțului supraviețuitor

- a) El vine la moștenire în nume propriu și nu prin reprezentare;
- b) Este moștenitor rezervatar;
- c) Nu este moștenitor sezinar; deci el trebuie să ceară punerea în posesie;

d) Este obligat când vine în concurs cu descendenții, să aducă la masa succesorală donațiile primite de la soțul decedat;

e) Este moștenitor regulat.

Potrivit art. 5 din legea nr. 319/1944, soțul moștenitor are dreptul la mobilele și obiectele aparținând gospodăriei casnice numai în cazul când vine în concurs cu alți moștenitori decât descendenții defunctului.

În cazul când există moștenitori din rândul descendenților defunctului, aceste bunuri vor intra în masa succesorală, urmând să, primească o cotă parte din ele.

În conformitate cu legea nr. 319/1944, prin mobile și obiecte aparținând gospodăriei casnice se înțeleg bunurile care prin natura lor sunt destinate să servească în cadrul gospodăriei casnice și care au fost folosite în acest scop, corespunzător nivelului de trai obișnuit al soților, mobilierul, televizorul, aparatul de radio, obiecte de menaj, mașina de gătit, frigiderul, aspiratorul etc.

Nu intră în această categorie autoturismul, pianul lucrurile de mare valoare și bunurile privind exercitarea profesiei unuia dintre soți etc.

În lipsa descendenților, mobilele și obiectele care aparțin gospodăriei casnice se cuvin în totalitate soțului supraviețuitor, indiferent de cantitatea lor.

Natura juridică a bunurilor aparținând gospodăriei casnice este aceea a unui drept de moștenire legală, cu destinație specială.

În conformitate cu art. 4 din legea nr. 319/1944, soțul supraviețuitor are un drept de abitație asupra casei de locuit, dacă aceasta face parte din moștenire, în următoarele condiții:

a) să nu aibă locuință proprie;

b) casa în care a locuit, să facă parte din moștenirea soțului decedat;

c) dreptul de abitație durează în principiu până la data împărțirii moștenirii, dar nu mai puțin de 1 an de la data deschiderii moștenirii.

Natura juridică a dreptului de abitație este a unui drept propriu, născut direct în persoana soțului supraviețuitor, la data deschiderii moștenirii.

Se deosebește de dreptul de abitație de drept comun astfel:

a) soțul supraviețuitor nu are obligația să dea cauțiunea prevăzută de art. 566 C. civil, pentru abitația de drept comun;

b) nu poate ceda sau închiria partea din locuință pe care nu o folosește.

Dacă nu există moștenitori din cele 4 clase și nici soț supraviețuitor, moștenirea îi revine în întregime statului.

CAPITOLUL IV

4. TESTAMENTUL

4.1. Preliminarii

În conformitate cu art. 802 din C. civil, testamentul este un act revocabil prin care testatorul dispune pentru timpul încetării sale din viață de întregul său avut, ori de o parte din el.

Testamentul este un act juridic unilateral deoarece exprimă voința unei singure persoane; el este și personal întrucât nu poate fi făcut prin reprezentant; este solemn fiindcă trebuie făcut în forma prevăzută de lege; este un act juridic pentru cauză de moarte deoarece va produce efecte numai după moartea testatorului; este revocabil; ca atare poate fi schimbat până în momentul morții testatorului. Clauza de renunțare la dreptul de a revoca testamentul, este nulă.

Actele juridice înscrise într-un testament prin care de cuius a lăsat unele bunuri ale moștenirii, anumitor persoane, se numesc legate. Deci, obiectul principal al testamentului sunt legatele. În afară de legate, în testament mai pot figura sarcini pentru legatar (art. 830 C. civil), dezmoșteniri (art. 841 C. civil), desemnarea unui executor testamentar care să ducă la împlinirea actului de ultimă voință al testatorului (art. 910 C. civil), revocarea unui testament anterior (art. 920 C. civil), recunoașterea unui copil din afara căsătoriei (art. 57 C. familiei), dispoziții cu caracter personal.

Testamentul nu este un act omogen, ci e forma în care sunt îmbrăcate diferite acte juridice de ultimă voință ale testatorului sau dorințe personale.

4.2. Condițiile de fond pentru validitatea testamentului

Capacitatea de a dispune prin testament (art 856 C. civil).

Minorii sub 16 ani nu pot dispune prin testament. Cei care au depășit vârsta de 16 ani pot dispune de jumătate din ceea ce ar putea dispune majorii (art 606 și 607 C. civil). Minorul nu poate dispune prin testament în favoarea tutorelui său. Nu pot dispune prin testament cei puși sub interdicție, prin hotărâre judecătorească, nici cei care nu sunt conștienți în momentul întocmirii testamentului.

4.3. Capacitatea de a primi prin testament

O au persoanele existente la data deschiderii moștenirii (art. 808 C. civil), deci și persoanele concepute dacă s-au născut vii. Nu pot primi prin testament persoanele juridice, dacă liberalitatea nu corespunde scopului lor determinant

prin lege sau statut (atr. 34 din D. 31/1954). Nu sunt capabili de a primi prin testament: tutorele de la minorul aflat sub ocrotirea sa (art. 909 C. civil); medicii și farmaciștii de la bolnavii pe care îi asistă; ofițerii de marină de la personalul care se află la bord timpul călătoriei maritime (art. 883 C. civil) și preoții de la cei cărora le-au dat asistența religioasă înainte de a deceda.

Încalcarea interdicțiilor de mai sus atrage nulitatea testamentului.

Viciile voinței testatorului

Sugestia captativă (manopere dolosive pentru obținerea încrederii testatorului), videază testamentul.

Nulitatea este relativă în aceste cazuri și trebuie pronunțată de instanța judecătorească.

4.4 Condițiile de formă pentru validitatea testamentului

Forma scrisă este absolut necesară pentru validitatea testamentului.

Testamentul oral este lovit de nulitate.

Dacă testamentul a fost dosit, a dispărut sau a fost distrus în timpul vieții testatorului, care a avut cunoștința de acest lucru, nu se poate face proba existenței lui, fiind prezumția că de cuius a renunțat la testament. Dacă faptele de mai sus au fost făcute fără știrea testatorului, cei interesați pot face dovada existenței testamentului.

Două persoane nu-și pot testa reciproc prin același act și nici în favoarea unei terțe persoane. Nerespectarea prevederilor de mai sus, atrage nulitatea testamentului (art. 886 C. civil).

4.5. Diferite feluri de testament

Potrivit art. 858 C. civil testamentul poate fi olograf, autentic sau mistic (secret).

Testamentul olograf este scris, datat și semnat de mâna testatorului (art. 859 C. civil). Oricare lipsă a testamentului are ca efect nulitatea lui.

Testamentul autentic, conform art. 860 C. civil, este cel făcut în fașa autorității (Notariatul). Este valabil chiar dacă este făcut de un neștiutor de carte. Testatorul trebuie să se prezinte personal la Notariat și să declare care este voința sa. Notarul redactează testamentul, pe care îl citește testatorului din cuvânt în cuvânt. Se poate contesta discernământul testatorului și în cazul când testamentul este autentic.

Testamentul mistic, sau secret, este cel semnat de testator, strâns și sigilat, prezentat judecătoriei conform art. 864 C. civil pentru îndeplinirea unor

formalități. Acest testament trebuie semnat de testator, chiar dacă a fost scris de altă persoană sau dactilografiat. Testamentul va fi sigilat în fața judecătorului și testatorul va declara că el cuprinde ultima sa dorință. Dacă testatorul nu se poate deplasa la judecătorie, operația se va face la domiciliul acestuia de către un judecător delegat. Testamentul secret semnat de testator și autentificat de judecătorie, va face dovadă deplină; textul scris de testator, face dovadă până la proba contrarie; cel scris de judecător, până la înscrierea în fals.

4.6. Testamente privilegiate

Conform art. 870 C. civil pot testa militarii, când sunt pe teritoriu străin, în misiune sau ca prizonieri, ori pe teritoriu român, într-o localitate asediată, sau ale cărei comunicații au fost întrerupte din cauza războiului. Agent instrumentator va fi comandantul unității, sau un ofițer superior, asistat de doi martori (art. 866 C. civil).

Potrivit art. 872, testamentul poate fi făcut de persoanele care se găsesc într-o localitate izolată din cauza unei boli contagioase, în fața unui delegat al primăriei, asistat de doi martori. Această formă nu este posibilă dacă în localitate există notariat.

Testamentul militar se poate întocmi în forma simplificată, în cursul unei călătorii pe mare, de către călători și membrii echipajului. Dacă vasul este ancorat într-un port românesc, ori într-un port străin, unde există un agent diplomatic sau consulat român, se poate testa numai în formele ordinare. Agentul instrumentator este comandantul vasului sau înlocuitorul lui, asistat de ofițerul intendent de bord și de doi martori. Testamentul trebuie redactat în două exemplare, unul care se va preda agenților diplomatici sau consulari români, din primul port, în care va ancora vasul, spre a fi trimis notarului de la ultimul domiciliu al testatorului (art. 886-888 C. civil).

4.7. Reguli comune ale testamentelor privilegiate

Aceste testamente trebuie făcute în formă scrisă, semnată de testator, de agentul instrumentator, de cel puțin unul din cei doi martori, în prezența cărora s-a întocmit testamentul. Dacă testatorul nu știe sau nu poate semna, se va face mențiunea despre această cauză, la fel și dacă unul din cei doi martori sunt în imposibilitatea să semneze (art. 884 C.)

Testamentul privilegiat pierde efectul de la data deschiderii moștenirii și numai dacă testatorul a decedat în împrejurări excepționale, în caz contrar, testamentele își pierd eficacitatea după 6 luni și respectiv 3 ani în cazul testamentului marital, de la data când a încetat cauza care l-a împiedicat pe testator să facă un testament în formele obișnuite.

CAPITOLUL V

5. INEFICACITATEA ȘI NULITATEA LEGATELOR

5.1. Incompatibilitatea și revocarea testamentului

Termenul de prescripție al acțiunii în anularea legatului nu poate începe înainte de deschiderea succesiunii, conform art. 2 din Decretul nr. 167/1958.

Legatul poate fi revocat de testator până în ultima clipă a vieții sale. revocarea poate fi voluntară și expresă, dacă este făcută printr-un testament posterior sau printr-un înscris autentic. Revocarea poate fi și tacită, dacă rezultă neîndoielnic din acte.

Cazuri de revocare tacită: incompatibilitatea sau contrarietatea dintre dispozițiile testamentului posterior și cel anterior (art. 921);

a) Incompatibilitatea presupune imposibilitatea materială sau juridică, de a se executa cele două legate; de pildă în primul testament, testatorul dispune iertarea de datorie a debitorului; în cel de-al doilea, lasă cu titlu de legat creanța pe care o avea împotriva debitorului, urmând ca acesta să-l execute pe debitor, deși fusese iertat de datorie.

b) Al doilea caz de revocare tacită este prevăzut de art. 923 C. civil, când testatorul înstrăinează bunurile lăsate prin legat, printr-un testament anterior;

c) Al treilea caz de revocare este distrugerea voluntară, de către testator, sau din dispoziția lui, a obiectului unui legat cu titlu particular. Aceași va fi situația dacă testatorul își distruge testamentul care conține legatul.

d) Revocarea legatului poate fi făcută și pe cale judecătorească în următoarele cazuri:

e) neexecutarea sarcinilor de către legatar (art. 830 și 930);

f) ingratitudea legatarului pentru că a atentat la viața testatorului, ori s-a făcut vinovat față de el de cruzimi sau injurii grave;

g) injurie gravă la adresa memoriei testatorului decedat (art. 931).

5.2. Caducitatea legatelor

Caducitatea legatelor are loc prin:

a) Predecesul legatarului (art. 924 C. civil);

b) Incapacitatea legatarului de a primi legatul (când incapacitatea este posterioară testamentului; dacă era anterioară, legatul era nul, conform art. 928 C. civil);

- c) Neîndeplinirea condiției suspensive;
- d) Refuzul legatarului de a primi legatul;
- e) pierrea integrală a bunurilor care au constituit legatul.

5.3. Legatul conjunct

Este legatul la care obiectul este lăsat la mai mulți legatari, fără ca testatorul să arate cota fiecăruia, colegatarii având chemarea, eventual întregul obiect.

Dacă toți colegatarii au acceptat legatul, bunul se va împărți în părți egale. Dacă unul sau mai mulți refuză legatu, părțile vor reveni celor care au acceptat, în baza dreptului de acrescământ sau de adăugire.

5.4. Desmoștenirea succesorilor legali

Este dispoziția de ultimă voință, prin care testatorul înlătură de la moștenire moștenire pe unul sau mai mulți moștenitori legali.

Moștenitorii rezervari nu pot fi desmoșteniți decât pentru ceea ce depășește partea rezervată. Cei care nu sunt rezervari, pot fi desmoșteniți total.

Dezmoștenirea este directă, când rezultă din declarația expresă a testatorului sau indirectă, când testatorul dispune de întreaga avere, omițând pe moștenitorii rezervari.

5.5. Execuție testamentară

Testatorul poate numi un executor testamentar (art. 910 C. civil).

Natura juridică a execuției testamentare va apare ca un mandat, iar executorul testamentar devine mandatarul testatorului. La execuția testamentară se constată următoarele particularități:

a) executorul testamentar trebuie neapărat numit prin testament scris, pe când mandatul poate fi și oral;

b) mandatul executării testamentului începe să producă efecte după moartea testatorului;

c) atribuțiile executării testamentare sunt stabilite de lege, pe când cele ale mandatului, de către mandant;

d) în principal, executorul testamentar, dacă a acceptat sarcina, nu poate renunța la ea, ca la mandant.

Executorul testamentar veghează la executarea testamentului ce poate fi cu sezină sau fără sezină.

Cel fără sezină nu are decât drept de supraveghere și control a executării testamentului, pe când cel cu sezină, execută el întocmai

dispozițiile testamentului.

Executorul testamentului fără sezină are următoarele drepturi și îndatoriri:

a) dacă sunt moștenitori minori, interziși sau absenți, va cere notariatului punerea pecetilor;

b) va stăruie la notariat să se facă inventarul bunurilor succesoriale, în prezența moștenitorilor prezumtivi;

c) executorul trebuie să ia măsuri de conservare a bunurilor;

d) are dreptul, în caz de contestare a executării testamentului, să intervină în judecată pentru apărarea validității testamentului.

Sezina nu conferă testatorului o posesie adevărată a bunurilor, deoarece nu le deține pentru sine.

Executorul cu sezină, trebuie să achite legatele particulare, să vândă bunurile succesoriale mobile, dacă sumele din patrimoniul testatorului sunt insuficiente pentru plata legatelor și să încaseze creanțele moștenirii.

Funcția executorului testamentului încetează:

a) la îndeplinirea dispozițiilor testamentare;

b) la moartea executorului testamentar (art. 917);

c) la revocarea executării testamentare de către instanța de judecată;

d) la renunțarea executorului.

5.6. Limitele dreptului de a dispune prin acte juridice de bunurile moștenirii

◆ Interdicția încheierii unor pakte asupra moștenirii viitoare: (nedeschise).

Pactul asupra unei moșteniri este o convenție interzisă prin lege, prin care o persoană dobândește dreptul, unor moșteniri sau renunță la ale.

◆ Interdicția substituției fideicomisare.

Prin substituția fideicomisare se înțelege o dispoziție cuprinsă într-un testament, sau contract de donație, prin care dispunătorul obligă pe cel gratificat (legatar sau donatar) să conserve bunurile primite și să le transmită la moartea sa unei alte persoane.

Substituția vulgară este o dispoziție cuprinsă într-un contract de donație, prin care dispunătorul desemnează în mod subsidiar un al doilea gratificat (legatar sau donatar) pentru cazul când primul gratificat nu ar putea, sau nu ar voi să primească bunurile lăsate (art. 804 C. civil). Substituția fideicomisară provine din Dreptul roman și a cunoscut o mare amploare în orânduirea feudală. Prin această substituție, nobilimea putea să păstreze în cadrul aceleiași familii domeniile și, în genere, averea imobiliară. Codul Napoleon din 1804 a desființat substituția fideicomisară. În conformitate cu art. 803 C. civil substituția fideicomisară este nulă.

CAPITOLUL VI

6. INTERDICȚIA ACTELOR JURIDICE CARE ÎNCALCĂ REZERVA SUCCESORALĂ

6.1. Rezerva succesorală și cota disponibilă

Dreptul celui care lasă moștenirea de a dispune cu titlu gratuit este limitat la partea din moștenire care excede rezervei succesorale și care poartă numele de *cotă disponibilă*.

Rezerva succesorală este sustrasă numai actelor cu titlu gratuit ale dispunătorului (donații și legate) nu și actelor juridice cu titlu oneros.

Când există moștenitori rezervatari, moștenirea se împarte în 2 părți: rezerva și cota disponibilă.

Rezerva succesorală este acea parte a moștenirii care este sustrasă actelor cu titlu gratuit al celui care lasă moștenirea, dar el poate face acte cu titlu oneros.

Asupra cotei disponibile, testatorul poate dispune liber, atât prin acte cu titlu oneros, cât și prin acte cu titlu gratuit.

6.2. Definiția rezervei succesorale

Rezerva succesorală este acea parte din moștenire care, în puterea legii, se cuvine moștenitorilor, legali de la cel ce lasă moștenirea, nu poate dispune prin acte cu titlu gratuit

Rezerva succesorală nu este e parte a moștenirii efective lăsată de defunct, ci o parte a moștenirii pe care el ar fi lăsat-o dacă nu ar fi fost făcute liberalități (donații și legate).

De aici rezultă că:

a) Rezerva poate fi pretinsă numai de moștenitorii cu vocație care vin efectiv la moștenire;

Deci, cel care a renunțat la moștenire nu poate cere partea sa din rezervă;

b) Moștenitorii rezervatari nu pot face acte de acceptare sau de renunțare cu privire la rezervă, cât timp moștenirea nu s-a deschis;

c) Rezerva colectivă, globală, constituie o masă de bunuri pe care legea o atribuie unui grup de moștenitori. De exemplu, dacă la moștenire vin 3 copii ai defunctului rezerva lor este de $\frac{3}{6}$ din moștenire.

Dacă vin în concurență cu soțul supraviețuitor al defunctului, acesta va primi $\frac{1}{4}$ din moștenire, iar cei trei copii vor avea $\frac{3}{4}$. Rezerva copiilor

va fi de $1/8$ adică jumătate din partea de moștenire la care aveau dreptul;
d) Moștenitorii rezervatari au dreptul în natură, la bunurile din moștenire; ei sunt proprietarii acestor bunuri și nu simpli creditori ai unor valori. Rezerva este indisponibilă.

Imposibilitatea este relativă și parțială.

Este relativă deoarece dreptul de a dispune al celui care lasă moștenirea este limitat numai la prezența moștenitorilor rezervatari.

Este parțială fiindcă lovește numai o parte a moștenirii - rezerva -nu și cota disponibilă, iar pe de altă parte, privește numai actele cu titlu gratuit, nu și pe cele cu titlu oneros.

Rezerva impune și interdicția desmoștenirii moștenitorilor rezervatari în ceea ce privește rezerva succesorală.

Legea cunoaște următorii moștenitori rezervatari:

- descendenții;
- ascendenții și colateralii privilegiați (părinții și frații);
- soțul supraviețuitor.

6.3. Rezerva succesorală a descendenților (art. 841 Cod civil)

Liberalitățile, fie făcute prin acte între vii, fie prin testament, nu pot trece peste $1/2$ din bunurile deținătorilor.

Quantumul rezervei variază în funcție de numărul descendenților.

Rezerva este de $1/2$ din moștenire dacă a lăsat 1 copil și $3/4$ din moștenire dacă a lăsat 3 sau mai mulți copii.

Descendenții care se bucură de rezervă sunt copiii, nepoții, strănepoții.

Nu interesează dacă vin la moștenire în nume propriu sau prin reprezentare.

Prin copii trebuie să înțelegem atât pe cei legitimi, cât și pe cei proveniți prin înfiere, precum și pe cei din afara căsătoriei.

6.4. Descendenții în funcție de care se calculează quantumul rezervei

Pentru a stabili quantumul rezervei descendenților, se au în vedere acei descendenți care vin efectiv la moștenire; cei nedemni sau care au renunțat la moștenire nu se iau în considerare.

În cazul în care descendenții vin la moștenire prin reprezentare, rezerva se va calcula nu pe capete, ci după numărul tulpinilor.

De exemplu, defunctul a lăsat un fiu și 3 nepoți; unul din copii este precedat.

Copiii lui nu vor avea ca rezervă $3/4$ din moștenire socotind după numărul tuturor descendenților b, d, e, f, ci $2/3$ din moștenire socotind ca tulpini pe b în viață și c precedat.

Când descendenții de gradul II și III vin la moștenire în nume propriu, ar trebui ca rezerva să se calculeze după numărul lor, dar un asemenea mod de calcul ar putea să determine pe descendenții de gradul I să renunțe la moștenire pentru a mări rezerva celor de gradul II - III, dacă numărul acestora din urmă ar fi mai mare decât numărul descendenților renunțători.

De aceea, se consideră că în acest caz, rezerva descendenților trebuie să se calculeze tot pe tulpini, ca în cazul moștenirii prin reprezentare; de exemplu, dacă la moștenirea defunctului vin în nume propriu nepoții săi x și y (fiii lui b) și c d (fiii lui t), rezerva lor va fi $\frac{2}{3}$ din moștenire după numărul tulpinilor b și t.

Dacă s-ar calcula după numărul descendenților care vin la moștenire (x, y, c, d), atunci ascendenții lui b și t ar fi tentați să renunțe la moștenire, creând astfel posibilitatea ca rezerva descendenților să crească la $\frac{3}{4}$ din moștenire, cât ar fi cules ei dacă ar veni la moștenire.

6.5. Rezerva succesorală a ascendenților privilegiați (art. 843 din C. civil modificat prin legea nr. 134/1947)

Rezerva părinților este de $\frac{1}{2}$ din moștenire dacă vin la moștenire tatăl și mama și de $\frac{1}{4}$ din moștenire dacă vine la moștenire un singur părinte.

În cazul înfierii, au efecte restrânse, la moștenirea înfiatului vine atât înfiatorul, cât și părinții săi firești.

Cuantumul rezervei în cazul concursului cu părinții firești ai înfiatului: credem că nu poate fi decât $\frac{1}{4}$ din moștenire dacă vine la moștenire părintele sau înfiatorul și $\frac{1}{2}$ din moștenire dacă vin 2, 3, 4 descendenți și ascendenții privilegiați.

6.6. Rezerva succesorală a soțului supraviețuitor

Prin legea nr. 319/1944, soțul supraviețuitor a dobândit calitatea de moștenitor rezervatar. Potrivit art. 2 din lege, rezerva soțului supraviețuitor este de $\frac{1}{2}$ din partea succesorală la care are dreptul ca moștenitor legal.

Rezerva soțului supraviețuitor va fi:

a) $\frac{1}{8}$ din moștenire când vine în concurs cu descendenții defunctului; (partea succesorală este de $\frac{1}{8}$ din moștenire, deci $\frac{1}{2}$ din $\frac{1}{4}$) rezerva soțului supraviețuitor este aceeași, indiferent de numărul descendenților cu care vine în concurs;

b) $\frac{1}{6}$ din moștenire dacă vine în concurs cu ascendenții privilegiați și colateralii privilegiați (partea succesorală este de $\frac{1}{3}$ din moștenire; deci $\frac{1}{2}$ din $\frac{1}{3}$);

c) $1/4$ din moștenire dacă în concurs numai cu ascendenții privilegiați sau numai cu colaterali privilegiați (partea succesorală este de $1/2$ din moștenire, deci $1/2$ din $1/2$), $3/8$ din moștenire dacă vine în concurs cu ascendenții ordinari sau colaterali ordinari. Partea succesorală este $3/4$ din moștenire deci, $1/2$ din $3/4$;

d) $1/2$ din moștenire în lipsa moștenitorilor din cele 4 clase de moștenire legale.

6.7. Caracteristicile rezervei succesorale a soțului supraviețuitor

Rezerva soțului este o cotă fixă: $1/2$ dintr-o cotă variabilă (partea succesorală la care are dreptul ca moștenitor legal și care variază după clasa de moștenitori cu care vine în concurs); rezerva soțului supraviețuitor nu este o fracțiune calculată direct asupra moștenirii, ca în cazul rezervei ascendenților, ci o fracțiune calculată din partea care i se cuvine ca moștenitor legal.

Rezerva soțului supraviețuitor se calculează distinct față de rezerva celorlalți moștenitori rezervatari cu care vine în concurs.

Soțul supraviețuitor are un drept de rezervă numai pentru partea din moștenire la care este îndreptățit. Un atare drept de rezervă nu există pentru bunurile aparținând gospodăriilor casnice, ori darurilor de nuntă.

Prin urmare, el poate fi înlăturat de la aceste bunuri prin actele cu titlu gratuit ale soțului care lasă moștenirea, cu condiția de a nu i se încălca rezerva succesorală.

Când soțul care lasă moștenirea a dispus prin acte cu titlu gratuit de bunuri aparținând gospodăriei casnice și daruri de nuntă, se întregeste rezerva atât pentru soțul supraviețuitor, cât și a părinților defunctului.

6.8. Imputarea rezervei soțului supraviețuitor

Dacă soțul supraviețuitor vine în concurs cu alți moștenitori rezervatari, rezerva se va calcula din cota disponibilă și nu din rezerva moștenitorilor cu care vine în concurs.

Într-adevăr, prin acordarea unui drept de rezervă soțului supraviețuitor nu trebuie să se ajungă la mărimea rezervei altor moștenitori rezervatari.

De pildă, defunctul a lăsat bunuri în valoare de 60.000 lei și ca moștenitori 2 copii și soția supraviețuitoare. Rezerva copiilor este de $3/8$ din moștenire, adică 22.500 lei.

Rezerva soțului supraviețuitor în concurs cu descendenții este de $1/8$ din moștenire, adică 7.500 lei. Această sumă reprezintă rezerva soțului supraviețuitor, care se va lua din cota disponibilă.

6.9. Cota disponibilă a soțului supraviețuitor în concurs cu copiii dintr-o căsătorie anterioară a defunctului

În cazul când vine în concurs cu descendenții din altă căsătorie a defunctului, soțul supraviețuitor din cea de-a doua căsătorie nu poate fi gratificat de cel care lasă moștenirea în limitele cotei disponibile obișnuite (ordinare), ci în limitele unei cote disponibile speciale care este o parte egală cu aceea a copilului care a luat mai puțin, fără a depăși 1/4 din moștenire.

Copiii ocrotiți prin art. 939 C. civil cuprind și pe copiii din afara căsătoriei precum și pe cei din înfiere ai defunctului.

Această soluție se impune deoarece atât copiii din afara căsătoriei, cât și cei din înfiere, sunt asimilați copiilor din căsătorie.

Totuși, dispozițiile art. 939 sunt interpretate în sensul că ele cuprind și pe copiii din afara căsătoriei, precum și pe cei rezultați din înfiere ai defunctului.

În toate cazurile se au în vedere, numai copiii care vin efectiv la moștenire, nu și cei care renunță sau sunt nedemni.

6.10. Determinarea cuantumului cotei disponibile speciale

În conformitate cu art. 939 din C. civil, pentru determinarea cuantumului cotei disponibile speciale se va proceda astfel: la numărul copiilor celui ce lasă moștenirea și care vin efectiv la moștenire, indiferent dacă sunt din prima căsătorie sau căsătorie subsecventă, se adaugă soțul supraviețuitor, apoi la numărul obținut se împarte moștenirea. Rezultatul obținut reprezintă cota disponibilă specială, dar cu respectarea a două limite: să nu fie mai mult decât partea de cotă care s-a luat mai puțin și să nu depășească 1/4 din moștenire.

Liberalitățile făcute cu depășire a cotei disponibile sunt supuse reducerii.

Practica judecătorească a decis că soțul supraviețuitor din a doua căsătorie are dreptul să cumuleze partea succesorală legală cu liberalitățile făcute, în limitele cotei disponibile speciale, cu condiția ca acestea împreună să nu depășească cota disponibilă ordinară.

Cota disponibilă specială nu se cumulează cu cea ordinară, ci se impută asupra ei, deci soțul decedat care a lăsat copii din afara căsătoriei, nu a putut face liberalități soției supraviețuitoare în limitele cotei disponibile și distinct de aceasta să fi făcut liberalități terților în limitele cotei disponibile ordinare.

6.11. Calculul rezervei și al cotei disponibile

Rezerva și cota disponibilă se calculează nu numai în raport cu bunurile existente în patrimoniul succesoral la deschiderea moștenirii, ci se ține seama și de valoarea donațiilor făcute de cel care lasă moștenirea.

Pentru stabilirea masei succesorală, art. 868 din C. civil prevede 3 operații succesive:

- a) stabilirea valorii bunurilor existente în patrimoniul defunctului, la data deschiderii moștenirii;
- b) scăderea pasivului succesoral din valoarea bunurilor existente;
- c) reunirea fictivă, pentru calcul, a valorii donațiilor făcute de defunct.

Pentru efectuarea operațiilor de la *a* se iau în considerare toate bunurile care la data deschiderii moștenirii existau în patrimoniul defunctului.

Nu intră în această operație drepturile viagere, deoarece au încetat la data deschiderii moștenirii, bunurile care nu au făcut parte din patrimoniul defunctului, bunurile lipsite de valoare.

În ceea ce privește a doua operație, este necesară, deoarece rezerva succesorală este o parte din activul net și nu din activul brut al moștenirii.

Deci, vor fi scăzute din valoarea bunurilor moștenirii toate obligațiile existente în patrimoniul defunctului la data deschiderii moștenirii.

În ceea ce privește ultima operație, care constă în adăugarea la venitul net al valorilor donate în timpul vieții, ea este fictivă numai pentru calcul, deoarece nu implică reducerea efectivă a bunurilor donate la masa succesorală.

Sunt supuse acestor operații toate donațiile, indiferent de forma în care au fost realizate, sau de persoana gratificată.

Nu vor fi supuse acestei operații actele care nu au un caracter de liberalitate, ca de pildă darurile de nuntă, cheltuielile de hrană și întreținere făcute în folosul soțului sau descendenților etc.

Vor fi trecute și actele cu titlu oneros, dacă deghizează donații.

Art 845 Cod civil prezumă că actele prin care de cuius a înstrăinat bunuri, unui succesibil în linie dreaptă, în schimbul unei rente viagere, sau rezerva uzufructului, sunt donații și, deci trebuie adăugate la activul net.

Prezumția are caracter relativ; ar putea fi invocată numai de moștenitorii rezervatari, cu excepția celor care au consimțit la înstrăinarea făcută de cel care a lăsat moștenirea.

Prin operațiile de mai sus se obține valoarea, care este masa succesorală.

6.12 Imputarea liberalităților și cumulul rezervei cu cota disponibilă

Prin imputarea liberalităților se înțelege modul de a socoti liberalită-

țile făcute de cel care lasă moștenirea, fie asupra cotei disponibile, fie asupra rezervei.

În cazul când cel gratificat nu este moștenitor rezervatar, ci o persoană străină, liberalitatea primită nu se poate imputa decât asupra cotei disponibile.

Dacă gratificatul este moștenitor rezervatar, imputarea liberalităților se face diferit, după cum moștenitorii renunță sau nu la moștenire.

Dacă renunță la moștenire, pierde retroactiv și dreptul asupra rezervei.

Deci, liberalitatea primită de renunțator se va imputa ca și în cazul celei făcute unui străin.

Dacă liberalitatea depășește cota disponibilă, ea va fi reductibilă în măsura depășirii.

6.13. Reducerea liberalităților succesive

Reducerea este sancțiunea ce se aplică în cazul în care liberalitățile aduc atingerea drepturilor moștenitorilor rezervatari, în sensul că ele încalcă rezerva succesorală.

Cum liberalitatea se poate face numai din cota disponibilă, prin reducere se urmărește ca liberalitățile succesive să fie reduse în limitele cotei disponibile (art. 847 C. civil).

Reducerea poate fi cerută numai de rezervatari și succesorii lor.

Aceasta o pot cere și creditorii personali ai rezervatarului pe calea acțiunii oblice, conform art. 974 din C. civil.

Nu beneficiază de reducere donatorii și legatarii, deoarece aceasta ar fi îndreptată împotriva lor.

Excepția de reducere poate fi invocată de moștenitorii rezervatari.

Acțiunea reducerii poate fi folosită și de moștenitorii rezervatari în cazul în care bunul ce face obiectul liberalității a fost de partea celui gratificat, așa cum se întâmplă în cazul donațiilor.

Termenul de prescripție de 3 ani curge de la data deschiderii moștenirii.

Ordinea de reducere a liberalității succesive este următoarea:

- a) legatele se reduc înaintea donațiilor (art. 850);
- b) legatele se reduc, totodată și proporțional (art. 852);
- c) donațiile se reduc succesiv în ordinea inversă a datelor, începând cu cea mai nouă, pe considerentul că cele mai vechi în mod necesar sunt făcute din cota disponibilă.

În cazul unei donații, reducerea are ca efect rezoluția contractului de donație.

Întrucât reducerea operează desființarea donației și desființarea este

retroactivă, se admite, totuși, că aceasta nu aduce atingerea actelor prin care terții au dobândit de la donator, înainte de deschiderea moștenirii, anumite drepturi reale asupra bunului donat.

În acest caz, întregirea rezervei se va face prin echivalent.

Dacă donatorul va încheia acest act după deschiderea moștenirii, el va fi desființat.

CAPITOLUL VII

7. TRANSMISIA MOȘTENIRII

7.1. Patrimoniul lui de cuius la moartea sa

La moartea persoanei, patrimoniul său se transmite moștenitorilor legali sau testamentari.

Nu este nevoie de vreo manifestare de voință din partea moștenitorilor.

Patrimoniul cuprinde activul și pasivul moștenirii.

Se transmit moștenitorilor numai drepturile și obligațiile cu caracter economic (patrimonial).

Drepturile personale, nepatrimoniale încetează la decesul celui care lasă moștenirea

În activul moștenirii intră în principiu, toate drepturile reale și de creanță, ca de pildă, casa de locuit, bunurile de uz și confort personal, altă avere imobiliară, drepturile reale: ipotecă, gaj, drepturi de creanță, de exemplu: prețul neîncasat al unui bun, venit neîncasat, drepturile de autor, acțiunile patrimoniale care au aparținut celui care lasă moștenirea etc.

Nu intră în activul moștenirii drepturile rezultând din contractele de întreținere sau rentă viageră, dreptul la indemnizația de asigurare în cazul în care beneficiarul este unul din moștenitorii defunctului.

7.2. Pasivul moștenirii

Pasivul constă în obligațiile și sarcinile moștenirii. De exemplu, obligația de a restitui o sumă de bani împrumutată, sau partea neachitată dintr-un contract de vânzare-cumpărare. Unele sarcini ale moștenirii nasc după moartea persoanei respective. Ca de pildă: cheltuielile de înmormântare sau cheltuielile de administrare ale moștenirii.

Transmisia activului moștenirii va opera potrivit ramurii succesoriale a moștenitorilor.

Ea va fi o transmisie universală, cu titlu universal sau particular.

7.3. Transmisia universală sau cu titlu universal

La data deschiderii moștenirii se transmite totalitatea drepturilor sau o fracțiune din totalitatea drepturilor patrimoniale care au aparținut celui ce lasă moștenirea.

7.4. Transmisia cu titlu particular

Poate avea loc sub formă de legate cu titlu particular.

Cu titlu particular, are un obiect, dreptul asupra unui anumit bun, sau anumitor bunuri, care au aparținut lui de cuius.

Transmisia dreptului asupra bunului care face obiectul legatului operează ca și în cazul transmisiei universale, sau cu titlu universal, de la data deschiderii moștenirii.

Dacă obiectul legatului îl constituie un bun individual, determinat, sau un drept rel asupra acestui bun, transmisia apare ca o înstrăinare cu titlu gratuit.

Legatarul cu titlu particular este un succesor în drepturi al celui chemat să predea legatul - moștenitorul legal, rezervatar etc. și care din momentul deschiderii moștenirii, l-a înlocuit pe cel care lasă moștenirea.

Dacă obiectul legatului este un bun determinat, legatarul dobândește un drept de creanță împotriva celui obligat la plata legatului.

7.5. Transmisia pasivului moștenirii

Moștenitorii au obligația de a suporta pasivul moștenirii.

Datoriile și sarcinile moștenirii sunt suportate de moștenitorii universali și cu titlu universal, adică acei moștenitorii care dobândesc întreg patrimoniul defunctului sau o fracțiune din acest patrimoniu. Deci, ei vor fi moștenitorii legali, legatari universali și legatari cu titlu universal. Legatarii cu titlu particular dobândesc numai un anumit bun și ca urmare, în principiu, ei nu au obligația să suporte datoriile și sarcinile moștenirii. În mod excepțional legatarul cu titlu particular poate avea o asemenea obligație, de exemplu în cazul când cel care lasă moștenirea i-a impus o atare obligație sau obiectul legatului este grevat cu o ipotecă, ori când întreaga masă succesorală a fost împărțită în legate particulare.

7.6. întinderea răspunderii moștenitorilor pentru pasivul moștenirii

Moștenitorii regulați sunt moștenitorii legali ai defunctului (cu excepția statului).

Aceștia sunt considerați că succed defunctului, sunt continuatorii care se substituie în toate raporturile juridice ale acestuia, în calitatea pe care el o avea, de debitor sau creditor.

Moștenitorii regulați, vor răspunde nu numai cu bunurile moștenirii, ci și cu bunurile lor proprii, afară de cazul dacă au acceptat moștenirea sub beneficiu de inventar.

Succesorii neregulați sunt statul și legatarii.

Aceștia răspund de pasivul succesiunii în limita bunurilor succesoriale, primite. Limitarea răspunderii acestor succesorii este condiționată de întocmirea unui inventar pentru evitarea confuziunii.

În caz contrar, neputând dovedi cuprinsul moștenirii, vor putea fi obligați să plătească datoriile succesoriale chiar cu bunurile proprii (art. 697 C. civil).

În literatura juridică s-a stabilit însă că toți moștenitorii universali sau cu titlu universal, vor răspunde pentru datoriile succesoriale numai în limita valorii bunurilor dobândite prin moștenire.

Trebuie arătat că sarcinile moștenirii născute după decesul celui care lasă moștenirea, sunt asimilate datoriilor moștenirii. În consecință, ele vor fi suportate de către moștenitori, în condițiile arătate. Legatele cu titlu particular, care conferă legatarului calitatea de creditor, vor fi plătite de moștenitori în limita valorii bunurilor succesoriale.

7.7 Separația de patrimonii

Pentru a le garanta drepturile, legea instituie în favoarea creditorilor succesoriali și a legatarilor un beneficiu care le permite să evite confuzia patrimoniului succesoral cu patrimoniu propriu al moștenitorului și astfel, să evite concursul creditorilor personali ai moștenitorului.

Aceasta se impune în cazul în care moștenirea solvabilă revine unui moștenitor nesolvabil.

Beneficiul acordat de lege creditorilor și legatarilor, prin care se evită acest risc, este separația de patrimonii.

Potrivit legii, separația de patrimonii este un privilegiu în virtutea căruia creditorii succesoriali și legatarii, au dreptul să fie plătiți din valoarea bunurilor succesoriale, cu preferință față de creditorii personali ai moștenitorului (art. 781 C. civil).

Privilegiul separației de patrimonii poate fi invocat numai de creditorii succesoriali și legatari cu titlu particular, al căror legat constă într-o sumă de bani.

Separația de patrimonii este îndreptată împotriva creditorilor moștenitorului și nu contra moștenitorului însuși.

Separația de patrimonii privește, în principiu numai bunurile succesoriale în legătură cu care s-a invocat privilegiul. Ea se referă la toate bunurile succesoriale, în cazul acceptării moștenirii sub beneficiu de inventar.

Separația de patrimonii operează și fără manifestarea de voință a creditorilor sau legatarilor.

Creditorii succesiunii și legatarii care au cerut privilegiul separației, vor fi plătiți cu prioritate față de creditorii personali ai moștenitorului, din prețul bunurilor succesoriale pentru care s-a cerut separația.

Deoarece prin invocarea separației patrimoniale, bunurile rămân distincte, creditorii personali ai moștenitorului nu au dreptul să fie plătiți din acest preț decât după ce au fost plătiți creditorii succesoriali și legatarii privilegiați.

7.8. Dreptul de opțiune succesorală

Potrivit art. 686 C. civ., nimeni nu este obligat să accepte moștenirea care i se cuvine. Prin urmare, succesibilii pot să accepte, ori să renunțe la moștenire.

Renunțarea, are efect retroactiv până în momentul deschiderii succesiunii.

7.9. Dreptul subiectiv de opțiune succesorală

Dreptul de opțiune succesorală este un drept subiectiv și se exercită în termenul prevăzut de lege. El se naște la data deschiderii succesiunii și constă în a alege între a accepta - pur și simplu, ori sub beneficiul de inventar - și a renunța la moștenire.

Dreptul subiectiv de opțiune succesorală, îl au atât moștenitorii legali, cât și cei testamentari.

Dreptul de opțiune îl are orice persoană cu chemare la moștenirea lăsată de defunct, fără deosebire, dacă chemarea e universală, cu titlu universal sau cu titlu particular.

În cazul moștenirii legale, calitatea de subiect la dreptul de opțiune succesorală, aparține tuturor moștenitorilor, indiferent de clasa din care fac parte.

Evident, că dacă un moștenitor în rang de rudenie mai apropiat de defunct, acceptă moștenirea, el își consolidează drepturile succesoriale dobândite. Această acceptare anihilează drepturile de opțiune ale moștenitorilor din clase mai îndepărtate.

Dacă titularul subiectiv, de opțiune succesorală, decedează înainte de a-și fi exercitat acest drept, dreptul se transmite moștenitorilor săi (art. 692 C. civ.).

Dacă moștenitorii titularului dreptului subiectiv de opțiune nu se înțeleg asupra modului cum să-și exercite dreptul de opțiune, deoarece unii vor să accepte moștenirea iar alții nu, atunci moștenirea se acceptă sub beneficiu de inventar (693 C. civ.).

Deși dreptul de opțiune succesorală aparține celor care au chemare la moștenire, în baza legii, sau testamentului, acest drept poate fi exercitat și de creditorii personali ai succesibililor, pe calea acțiunii oblice (974 C. civ.).

7.10. Actul juridic de opțiune succesorală

Este actul prin care titularul dreptului subiectiv, de opțiune succesorală, își manifestă voința, în sensul acceptării sau renunțării la moștenire.

Actul are următoarele caractere:

a) este unilateral; se poate exercita și de o altă persoană, printr-o împuternicire specială;

b) este în principiu indivizibil; se acceptă ori se renunță la moștenire în întregul ei și nu parțial.

De pildă: moștenitorul legal căruia i s-a lăsat și un legat, poate opta diferit pentru fiecare din acestea.

a) nu poate fi afectat de termene sau condiții;

b) în principiu, este irevocabil; totuși actul de renunțare poate fi revocat;

c) este un act juridic declarativ, adică efectele sale se produc retroactiv, până la deschiderea moștenirii.

Capacitatea cerută pentru exercitarea dreptului de opțiune succesorală este capacitatea de exercițiu deplin.

Minorii și interzișii pot să execute dreptul de opțiune în condițiile în care ei își exercită în general drepturile patrimoniale (art. 687 C. civ.).

În cazul minorilor sub 14 ani și al interzișilor, dreptul de opțiune se exercită de reprezentantul legal, iar minorii trecuți de 14 ani, cu încuviințarea prealabilă a acestuia.

În toate cazurile, pentru minori și interziși este necesară și autorizarea prealabilă a autorității tutelare, conform art. 129 din C. fam.

Minorii nu pot accepta moștenirea decât sub beneficiu de inventar (art 19, Dec. 32/1954). Conform art. 694 C. civ., cel care a acceptat sau a renunțat la moștenire, nu poate să atace actul juridic respectiv, decât dacă aceasta a fost urmarea unui dol (viclenie).

Literatura și jurisprudența admit că actul juridic de opțiune este anulabil, atât în caz de violență; cât și în caz de eroare, când acestea au fost determinante în sfera actului.

7.11. Prescripția dreptului la opțiunea succesorală

Art. 700 C. civ., astfel cum a fost modificat prin Decretul 73/1954 prevede că dreptul de a accepta succesiunea se prescrie prin 6 luni de la deschiderea acesteia.

Dreptul de a accepta succesiunea privește transmisiile succesoriale universale și cu titlu universal, excluzând pe cel cu titlu particular.

De aceea, practica și literatura au ajuns la concluzia că dreptul de opțiune succesorală privind transmisiile cu titlu particular se prescrie prin 3 ani. Conform art. 3 din Decretul nr. 167/1958 termenul de prescripție este de 3 ani, și începe să curgă de la deschiderea succesiunii, adică de la data decesului celui care a lăsat moștenirea.

În cazul în care se pierde termenul de 6 luni, prevăzut de art. 700 C. civ. succesibilii pot să ceară repunerea în termen, dacă sunt îndeplinite condițiile legii.

Tot de la data deschiderii succesiunii curge și termenul de prescripție în situația în care dreptul de opțiune succesorală este exercitat de moștenitorii succesibilului decedat înainte de a-și fi manifestat dreptul de opțiune.

Când este vorba de un copil conceput înainte de deschiderea moștenirii, dar născut după această dată, termenul de prescripție va începe să curgă de la nașterea copilului, dacă s-a născut viu.

Când este vorba de moștenirea lăsată de o persoană declarată juridicește decedată, termenul de prescripție începe să curgă din momentul rămânării definitive a hotărârii declarative de deces.

7.12. Suspendarea cursului prescripției în situația unui caz de forță majoră

Potrivit art. 700 (2) C. civ., astfel cum a fost modificat prin Decretul 73/1954, “în cazul când moștenitorul a fost împiedicat de a se folosi de dreptul său din motive de forță majoră, instanța judecătorească, la cererea moștenitorului, poate prelungi termenul, cu cel mult 6 luni de la data când a luat sfârșit împiedicarea”.

Art. 13 din Decretul 167/1958 prevede că forța majoră este un caz de suspendare a cursului prescripției, iar art. 19 reglementează repunerea în termen.

Literatura și practica judecătorească au stabilit că Decretul 167/1958 a abrogat, implicit prevederile art. 700 (2) din C. civ., înlocuindu-l cu art. 13 și 19 din Decretul 167/1958.

În cazul în care succesibilul nu a acceptat moștenirea în termen de 6 luni, prevăzut de art. 700 din C. civ., se stinge titlul de moștenire. Succesibilul este considerat un străin de moștenire.

CAPITOLUL VIII

8. INEFICACITATEA ACTULUI JURIDIC DE OPȚIUNE SUCCESORALĂ

8.1. Generalități

Uneori, actul juridic de opțiune succesorală este lovit de nulitate absolută, dacă nu se respectă formele prevăzute de lege, ca de exemplu, acceptarea sub beneficiu de inventar sau actul juridic al renunțării.

Opțiunea succesorală poate fi izbită de o nulitate relativă dacă nu sunt respectate dispozițiile legale privind capacitatea succesibilului sau în caz de viciu de consimțământ.

Acceptarea moștenirii poate fi anulată și pentru leziune conform art 694 C. civ., care prevede dreptul moștenitorului de a cere anularea acceptării în cazul când activul moștenirii ar fi absorbit cu mai mult de jumătate de pasiv, prin descoperirea unui testament necunoscut în momentul acceptării.

Actul juridic de opțiune succesorală poate fi revocat printr-o acțiune pauliană de către creditorii care au fost păgubiți prin acest act (art. 975 C. civ.). Astfel, dacă un moștenitor acceptă pur și simplu o moștenire insolubilă, creditorii personali ai moștenitorului vor putea să revoce actul juridic al acceptării printr-o acțiune pauliană.

Dacă renunțarea nu a devenit irevocabilă, creditorii personali ai moștenitorului vor putea pe calea acțiunii oblice să retracteze renunțarea, apoi să accepte moștenirea în numele și pe seama moștenitorului (art. 701 C. civ.).

Dacă renunțarea a devenit irevocabilă, creditorii personali ai moștenitorului renunțător o vor putea ataca prin acțiune pauliană (art. 975 C. civ.).

8.2. Acceptarea pură și simplă

Este o manifestare de voință a succesibilului în sensul de a păstra titlul de moștenitor. Ea poate rezulta dintr-un act juridic sau dintr-un fapt juridic săvârșit de succesibili.

Prin acceptare, titlul de moștenitor se consolidează și transmisia succesorală operată la data deschiderii moștenirii, devine definitivă. Acceptarea pur și simplu are un caracter unitar. Ea nu se poate accepta pentru o parte a moștenirii și pentru altă parte acceptarea să fie sub beneficiul de inventar.

8.3. Formele acceptării

Acceptarea pură și simplă, voluntară, este actul juridic care exprimă voința succesibilului de a dobândi titlul de moștenitor. Ea poate fi expresă sau tacită.

În conformitate cu art. 689 C. civ., acceptarea este expresă când succesibilul își însușește titlul sau calitatea de moștenitor printr-un act scris chiar sub semnătură privată. Acceptarea voluntară tacită se face printr-un act pe care nu ar putea să-l facă decât în calitate de moștenitor și din care rezultă neîndoios intenția de a accepta moștenirea.

Condiția esențială a acceptării tacite este ca actul săvârșit de succesibili să implice intenția cerută de a accepta moștenirea. De pildă, faptul că un succesibil se prezintă la Notariat și cere să i se elibereze certificatul de moștenitor.

Cu privire la bunurile singulare, se pot face acte de conservare, de administrare și de dispoziție.

Actele de conservare și cele de administrare nu sunt acte de acceptare tacită. Ele au doar un caracter urgent și folosesc tuturor moștenitorilor, succesibilul fiind presupus că a lucrat ca gerant și nu ca proprietar.

Actul de dispoziție și cel de administrare care nu au caracter urgent, ca și cele de folosință a bunurilor succesoriale, implică totodată o acceptare a moștenirii.

În toate cazurile trebuie să fie manifestată neîndoios voința de acceptare a moștenirii.

Se consideră ca o acceptare tacită, folosința bunurilor succesoriale și plata impozitelor. Nu constituie însă o acceptare tacită, contribuția la suportarea cheltuielilor de deces, sau preluarea din patrimoniul succesoral a unor amintiri: fotografii, bibelouri etc.

Sunt considerate acte de acceptare tacită următoarele acte privind universalitatea:

- a) donația, vânzarea sau cesiunea drepturilor succesoriale;
- b) renunțarea la moștenire în favoarea unuia sau mai multor moștenitori determinați;
- c) renunțarea cu titlu oneros la moștenire, în folosul tuturor comoștenitorilor.

8.4. Acceptarea pură și simplă forțată

Art. 703 C. civ. prevede că erezii care au ascuns lucruri ale succesiunii, nu mai au facultatea de a renunța la dânsa.

Prin urmare, în acest caz, succesibilul este socotit că a acceptat pur și

simpliciter moștenirea. Deci, pentru a opera acceptarea forțată, se cer următoarele condiții:

- a) să existe o dorință a unor bunuri, succesoriale, deci o deținere clandestină, ca urmare a unei sustrageri sau tănuiri;
- b) să existe o intenție frauduloasă a succesibilului în deținerea clandestină a bunurilor succesoriale;
- c) fapta să fi fost săvârșită de un moștenitor;
- d) folosirea sau darea la o parte să aibă ca obiect bunuri succesoriale.

8.5. Efectele acceptării pure și simple

Bunurile care au aparținut defunctului vor intra în patrimoniul moștenitorului astfel încât, patrimoniul succesoral se va confunda cu patrimoniul personal al moștenitorului. Ca urmare, moștenitorul va răspunde pentru pasivul moștenirii nu numai în limitele activului succesoral, ci și cu bunurile sale proprii.

8.6. Unele efecte specifice ale acceptării pure și simple forțate

Succesibilul este considerat că a acceptat pur și simplu moștenirea, nu numai în cazul în care nu și-a manifestat intenția de a o accepta; ci și în care a acceptat anterior moștenirea sub beneficiu de inventar sau renunțase la ea, în acest din urmă caz, numai dacă după renunțare, moștenirea nu a fost acceptată de alți succesibili.

Succesibilul culpabil nu are dreptul la partea ce i s-ar fi cuvenit din bunurile ce le-a ascuns.

8.7. Acceptarea sub beneficiu de inventar

Prin acceptarea sub beneficiu de inventar, succesibilul își manifestă voința de a-și consolida titlul de moștenitor. Prin această acceptare se evită confundarea patrimoniului succesoral cu patrimoniul propriu al succesibilului.

În general, acceptarea sub beneficiu de inventar este facultativă. Ea este totuși obligatorie:

- a) în cazul succesibililor minori și a celor puși sub interdicție judecătorească (art. 19, Decret 32/1954).
- b) în cazul moștenitorilor succesibilului decedat, înainte de a-și fi exercitat dreptul de opțiune, dacă aceștia nu se înțeleg cu privire la modul de exercitare a dreptului de opțiune succesorală (art. 693 C. civ.).

Acceptarea sub beneficiu de inventar se realizează printr-un act juridic solemn:

a) o declarație a succesibilului în sensul acceptării sub beneficiu de inventar, făcută la Notariatul, de la locul deschiderii moștenirii. Declarația se trece într-un registru în care se consemnează și renunțările la moștenire.

Nerespectarea formalității declarației atrage nulitatea beneficiului de inventar.

b) efectuarea anterioară sau posteroară declarației a unui inventar al bunurilor succesoriale (art. 705, C. civ.).

8.8. Efectele acceptării sub beneficiu de inventar

Actul juridic de acceptare a succesiunii se consideră titlu de moștenitor al succesibilului, iar transmisia provizorie existentă în momentul deschiderii moștenirii, devine definitivă. Acceptarea sub beneficiu de inventar are următoarele consecințe:

a) moștenitorul va răspunde pentru pasivul moștenirii numai în limitele activului;

b) drepturile și obligațiile pe care le avea moștenitorul, față de cel care lasă moștenirea, nu se sting prin confuzie;

c) moștenitorul poate să dobândească după data acceptării anumite drepturi față de moștenire.

Moștenirea acceptată sub beneficiul de inventar constituie o masă patrimonială destinată lichidării. Bunurile succesoriale vor fi vândute, pentru a obține sumele necesare achitării creanțelor creditorilor succesoriali și pentru plata legatelor. Ceea ce rămâne după această operație, reprezintă cota de moștenire care va reveni moștenitorului acceptant. Moștenitorul acceptant trebuie să dea socoteală creditorilor și legatarilor.

Beneficiul de inventar poate înceta în următoarele cazuri:

a) renunțarea moștenitorului care va deveni acceptant pur și simplu;

b) decăderea din beneficiul de inventar, cu titlu de sancțiune. De exemplu, în caz de dosire a unei părți din bunurile moștenirii.

8.9. Renunțarea la moștenire

Este o manifestare de voință a succesibilului prin care el declară că nu dorește să folosească dreptul opțional pentru acceptarea moștenirii.

Ca și acceptarea succesiunii, renunțarea se face printr-un act juridic solemn, deci printr-o declarație dată la Notariatul, de la locul unde s-a deschis moștenirea. Ea trebuie să fie întotdeauna expresă.

Declarația de renunțare se trece într-un registru special.

În tot cazul, trebuie înregistrată la Notariatul de la locul, unde s-a deschis moștenirea.

Nerespectarea formei de mai sus, atrage nulitatea renunțării la moștenire.

În conformitate cu art. 696 C. civ., eredele care renunță, este considerat că nu a fost niciodată erede.

Prin urmare, titlul de moștenitor al renunțătorului este desființat retroactiv. Acest lucru are următoarele consecințe:

a) renunțătorul pierde partea de moștenire la care are dreptul; această parte profită comoștenitorilor,

b) drepturile și datoriile moștenitorului renunțător, față de cel care lasă moștenirea, stinse prin confuzie, vor renaște;

c) renunțătorul nu are obligația de a plăti taxele legale pentru procedura succesorală,

d) renunțarea nu poate fi reprezentativă.

Conform art. 698 C. civ. descendenții săi vor putea primi moștenirea în nume propriu.

Art. 701 C. civ. dă posibilitatea moștenitorului care a renunțat la moștenire, să revină asupra renunțării, în următoarele condiții:

a) să nu fi expirat termenul de prescripție pentru exercitarea dreptului de opțiune succesorală;

b) moștenirea să nu fi fost acceptată între timp de alți moștenitori ai defunctului.

Pe lângă aceste condiții retractarea desființează retroactiv actul renunțării.

Prin aceasta nu renaște dreptul de opțiune succesorală a moștenitorului, ci operează o acceptare pură și simplă a succesiunii.

Deci, moștenitorul care a retractat renunțarea, este considerat că a acceptat moștenirea pur și simplu, retroactiv, de la deschiderea ei.

Prin retractarea renunțării, nu pot fi vătămate drepturile pe care terții de bună credință le-au dobândit asupra bunurilor succesoriale, anterior retractării (art. 701 C. civ.).

CAPITOLUL IX

9. DOBÂNDIREA POSESIEI MOȘTENIRII

9.1. Moștenitorii sezinari

Se disting următoarele categorii:

- a) moștenitori legali care au sezină (posesia de drept a moștenirii);
- b) moștenitori legali care nu au sezină și deci trebuie să ceară trimiterea în posesie pe baza unui certificat de moștenitor;
- c) legatarii, care trebuie să ceară predarea legatelor.

9.2. Dobândirea posesiei de către moștenitori sezinari

Sezina este un beneficiu al legii, în virtutea căruia anumiți moștenitori au *posesia de drept* asupra bunurilor succesoriale, de la data deschiderii moștenirii, ceea ce înseamnă că se bucură de exercitiul drepturilor aferente bunurilor succesoriale.

În consecință, sezina este independentă de posesia de fapt a bunurilor succesoriale. În cazul în care aceste bunuri se află în posesia altor persoane, moștenitorul sezinar nu are dreptul să reclame posesia de fapt asupra acestor bunuri.

În conformitate cu art. 653 C. civ. au sezină descendenții și ascendenții defunctului, cu alte cuvinte numai moștenitorii legali care sunt rude în linie dreaptă cu defunctul.

Sezina are ca efect:

- a) moștenitorii sezinari pot lua în stăpânire bunurile succesoriale fără vreo formalitate specială;
- b) ei pot de la data deschiderii moștenirii să exercite toate acțiunile patrimoniale care aparțineau lui de cuius.

9.3. Trimiterea în posesie a moștenitorilor legali nesezinari

Rudele colaterale și soțul supraviețuitor nu sunt moștenitori sezinari; deci, ei trebuie să ceară trimiterea în posesie.

Stabilirea calității și a drepturilor moștenitorilor, a activului și pasivului se face în procedura notarială. Moștenitorii nesezinari vor solicita Notariatului un certificat de moștenitor.

Trimiterea în posesie are același efect ca și sezina. Moștenitorul este considerat că a dobândit posesia retroactiv de la data deschiderii moște-

nirii. El va putea intra în stăpânirea efectivă și în folosința bunurilor succesoriale.

9.4. Predarea legatelor

Legatarii nu sunt moștenitori sezinari. Ca atare, pentru a dobândi posesia obiectului legatului, trebuie să ceară predarea acestuia. Până la predarea legatului, legatarul poate face numai acte de conservare a obiectului legatului: el nu poate exercita nici un drept și nici o acțiune cu excepția dreptului de a pretinde predarea legatului, împotriva terților care dețin bunurile formând obiectul legatului.

Posesia bunurilor care fac obiectul legatului se dobândește de la data când ele au fost predate de bună voie sau din ziua cererii de predare.

9.5. Persoanele obligate la predarea legatelor

Trebuie să distingem între legatul universal, cu titlu universal, sau cu titlu, particular; obligația de a preda legatul universal, revine moștenitorilor rezervatari care, cu excepția soțului supraviețuitor, sunt moștenitori sezinari și deci au drept de posesie a moștenirii.

În cazul în care soțul supraviețuitor este singurul moștenitor rezervatar, predarea se va putea cere numai după înzezinarea lui prin eliberarea certificatului de moștenitor. În lipsa moștenitorilor rezervatari, legali, pot cere trimiterea în posesie ceilalți moștenitori legali, Notarului, care va solicita eliberarea unui certificat de moștenitor.

Potrivit practicii judecătorești, dacă o persoană a fost numită legatar universal și se află în posesia bunurilor ce constituie masa succesorală, ea poate solicita instanței de judecată trimiterea în posesie dacă procedura notarială a fost suspendată și instanța a rezolvat litigiul privind moștenirea.

În ceea ce privește legatul cu titlu universal, obligația de predare revine moștenitorilor rezervatari în condițiile arătate.

În lipsa moștenitorilor rezervatari, dacă există un legatar universal, acesta va fi obligat la predare, după ce el a dobândit posesia moștenirii.

Dacă nu există legatar universal, predarea se va face de către moștenitorii legatari, nerezervatari, după trimiterea lor în posesie.

Legatul cu titlu particular este predat de moștenitorii legali sau universali, ori cu titlu universal. Dacă cel obligat la predare nu își îndeplinește obligația în mod voluntar, legatarul poate cere instanței de judecată obligarea la executare fie:

- a) printr-o acțiune personală întemeiată pe testament;
- b) o acțiune reală care poate fi în revendicare, dacă obiectul legatului

este proprietatea unui bun determinat, sau printr-o acțiune confesorie, dacă este vorba de un alt drept real.

Acțiunea pentru predarea unui legat cu titlu particular, având ca obiect un bun imobiliar, se confundă cu o acțiune de revendicare și nu este supusă prescripției.

9.6. Dovada calității de moștenitor

Certificatul de moștenitor este actul admis de Notariat prin care se atestă calitatea unei persoane de moștenitor legal sau testamentar.

Competența de eliberare a certificatului de moștenitor aparține Notariatului de la locul deschiderii moștenirii.

Certificatul de moștenitor se eliberează pe numele moștenitorilor acceptanți, numai dacă nu există neînțelegeri între moștenitori. În caz contrar, procedura notarială se suspendă și neînțelegerile vor fi rezolvate de instanța de judecată.

Suspendarea se va face la cererea moștenitorilor, dacă aceștia contestă calitatea, ori întinderea drepturilor vreunui din ei, sau compunerea masei succesoriale.

Certificatul de moștenitor cuprinde mențiuni în legătură cu defunctul, persoanele care au calitatea de a moșteni, cota de moștenire ce i se cuvine fiecărui succesor, taxe de timbru etc.

Certificatul de moștenitor are 2 funcții:

a) este un mijloc de însezinare, în sensul că moștenitorii care nu se bucură de sezină, pot fi trimiși în baza certificatului de moștenitor în posesia moștenirii;

b) este un instrument probatoriu, în sensul că el constată drepturi de moștenire preexistente (de la data deschiderii moștenirii).

Deci, nu conferă calitatea de moștenitor, ci doar o constată.

Până la anularea prin hotărâre judecătorească a certificatului de moștenitor, acesta face deplină dovadă în privința calității de moștenitor și cota sau bunurile care revin fiecărui moștenitor. Deci, pot cere anularea certificatului de moștenitor persoanele care au pretenții la moștenire, ori au fost nedreptățite prin eliberarea sau prin cuprinsul certificatului de moștenitor.

Certificatul de moștenitor face dovadă deplină dacă el s-a eliberat cu acordul moștenitorilor, iar în ceea ce privește terțele persoane, el poate fi opus acestora până la dovada contrară; el face dovada asupra calității de moștenitor și a întinderii vocației succesoriale. În cazul în care s-a făcut și împărțirea bunurilor succesoriale, certificatul de moștenitor face dovada față de terți asupra bunurilor care au fost repartizate în lotul fiecărui moștenitor.

Certificatul de moștenitor nu este un titlu de proprietate deoarece el nu face dovada că bunurile moștenite au fost proprietatea celui care le-a lăsat moștenire și ca atare, că bunurile succesoriale ar fi proprietatea moștenitorului în lotul căruia se află.

Moștenitorii legali își pot dovedi chemarea succesorală făcând dovada că sunt rude ale lui decuius, ori soț supraviețuitor. Aceste dovezi se pot face cu actele de stare civilă în caz de imposibilitate de prezentare a actelor de stare civilă, dovada se va putea face cu orice mijloc de probă admis de lege.

În cazul moștenitorilor testamentari ei pot dovedi vocația succesorală cu ajutorul testamentului.

9.7. Petiția de ereditate

Uneori, din diferite motive, bunurile moștenirii sunt deținute de o terță persoană care se pretinde, fără a fi, moștenitor al bunurilor.

În astfel de cazuri, pentru a intra în stăpânirea bunurilor respective, adevărații succesori, au la îndemână o acțiune - petiția de ereditate.

Așadar, aceasta este o acțiune prin care un moștenitor cere instanței judecătorești recunoașterea titlului său de moștenitor legal universal, sau cu titlu universal și obligarea celui care deține bunurile moștenirii, să i le restituie. Deci, au dreptul la petiție de ereditate numai moștenitorii legali, legatarii universali și legatarii cu titlu universal. De această acțiune nu beneficiază legatarii cu titlu particular.

9.8. Caracterele juridice ale acțiunii în petiția de ereditate

Petiția de ereditate are următoarele caractere juridice:

a) este reală, având ca scop deposedarea moștenitorului aparent de moștenirea pe care o deține;

b) este o acțiune divizibilă în caz de pluralitate de moștenitori, fiecare moștenitor reclamant acționează în nume propriu;

c) este o acțiune prescriptibilă prin 3 ani, conform art. 3 din Decretul nr. 167/1958; termenul curge de la data când acesta a făcut actul de moștenire care prin natura lui contestă drepturi ale moștenitorului.

9.9. Deosebirea petiției în ereditate de alte acțiuni

Pentru a obține câștig de cauză, moștenitorul reclamant trebuie să dovedească titlul său de succesiune.

Dovada acestui titlu se face cu certificatul de moștenitor, cu actele de stare civilă, sau alte mijloace de probă.

Acțiunea în petiție de ereditate se deosebește de acțiunea în revendicare.

Petiția de ereditate este folosită împotriva părții care contestă calitatea de moștenitor a reclamantului, pe când acțiunea în revendicare este îndreptată împotriva părții care, fără a contesta calitatea de moștenitor a reclamantului, contestă calitatea de proprietar a celui care a lăsat moștenirea.

Acțiunea în petiție de ereditate se deosebește de acțiunea de împărțire. Prin acțiunea împărțirii moștenirii, reclamantul pretinde partea sa din moștenire. Partea nu contestă nici calitatea de moștenitor a reclamantului, nici întinderea vocației sale succesoriale.

În sfârșit, acțiunea în petiție de ereditate nu se confundă cu acțiunea personală, prin care moștenitorul reclamant, cere de la pârât, plata datoriei pe care pretinde că acesta o are față de moștenire. Partea, în acest caz, nu contestă calitatea de moștenitor a succesorului reclamantului, ci doar faptul că el ar fi creditor față de moștenire.

9.10. Efectele petiției de ereditate

a) moștenitorul aparent este obligat să înapoieze bunurile moștenite, adevăratului succesor,

b) întinderea obligației de restituire diferă, după cum pârâtul a fost de bună sau rea credință.

Dacă a fost de bună credință, păstrează fructele percepute. Dacă a fost de rea credință, pârâtul trebuie să restituie și fructele, iar pentru bunurile înstrăinate, va înapoia și valoarea lor.

c) pârâtul va avea dreptul la despăgubiri pentru cheltuielile făcute în legătură cu bunurile succesoriale. Cel de bună credință va avea dreptul la restituirea tuturor cheltuielilor tăcute cu bunurile moștenirii.

Cel de rea credință are dreptul numai la cheltuielile necesare.

9.11. Efectele raporturilor dintre adevăratul moștenitor și terțele persoane

În intervalul de timp cât a deținut bunurile succesoriale, moștenitorul aparent a putut încheia anumite acte juridice cu terții. Actele de administrare vor fi menținute, fiind în interesul moștenitorului. Actele de dispoziție privind bunurile mobile se mențin și ele dacă dobânditorul a fost de bună credință, conform art. 1909 C. civ.

Actele de dispoziție pentru imobile impun anumite precizări, astfel încât adevăratul moștenitor a fost și a rămas singurul proprietar al bunurilor succesoriale. Moștenitorul aparent, care nu era proprietar, nu le-a putut

înstrăina în mod valabil; concluzia ar trebui să fie actele încheiate de moștenitorul aparent, cu terțele persoane, vor fi desființate.

Terța persoană poate invoca buna sa credință, adică faptul că a cumpărat bunuri de la moștenitorul aparent, deoarece nu avea cunoștință că cel care a încheiat actul, nu este adevăratul proprietar al bunurilor.

Buna credință a terțului ar impune soluția menținerii actului încheiat cu moștenitorul aparent.

Potrivit jurisprudenței, actul încheiat de către moștenitorul aparent cu terțe persoane, asupra unui bun imobiliar, rămâne în vigoare, întrucât aparența când dă naștere unei erori obștești este creatoare de drepturi potrivit principiului *error communis facit jus*.

Drepturile dobândite de terțele persoane, de la moștenitorul aparent, sunt ocrotite dacă sunt îndeplinite următoarele condiții:

- a) actul de înstrăinare să fi fost cu titlu particular;
- b) actul de înstrăinare să fi fost cu titlu oneros;
- c) terța persoană dobânditoare să fi fost de bună credință în momentul încheierii actului, adică să fi avut credința că tratează cu adevăratul titular moștenitor;
- d) să fi existat o eroare obștească și invincibilă în legătură cu calitatea de moștenitor a celui care a înstrăinat bunul.

Adevăratul moștenitor va avea împotriva moștenitorului aparent o acțiune bazată pe îmbogățirea fără justă cauză.

CAPITOLUL X

10. PROCEDURA SUCCESORALĂ NOTARIALĂ

10.1. Sediul materiei (Legea nr. 36/1995)

Procedura succesorală notarială are un caracter necontencios și se bazează pe acordul tuturor moștenitorilor. Această procedură constă în:

- a) luarea măsurilor de conservare a bunurilor masei succesorale;
- b) deschiderea testamentului și constatarea stării bunurilor succesorale;
- c) primirea declarațiilor de acceptare a succesiunii sub beneficiu de inventar;
- d) taxarea succesiunii;
- e) eliberarea certificatului de moștenitor.

Procedura este de competența Notariatului din raza ultimului domiciliu al lui de cuius. Același notariat este competent și în cazul când în masa succesorală sunt imobile aflate în alte circumscripții notariale.

În cazul unor moșteniri succesive, nerezolvate, care se vor dezbate deodată, competența revine notariatului ultimei moșteniri deschise.

Moștenitorii pot alege oricare notariat competent. Când ultimul domiciliu al lui de cuius nu este cunoscut, sau ei a avut domiciliul în străinătate, competența revine notariatului în a cărui rază se găsesc bunurile cele mai importante ale masei succesorale.

Neînțelegerile dintre comoștenitori se soluționează de instanțele care au o competență exclusivă în următoarele situații:

- a) cu privire la cererile de repunere în termen;
- b) cu privire la cererile de anulare a declarației de acceptare sau de renunțare la moștenire, pentru vicii de consimțământ;
- c) cu privire la cererile de rectificare a actelor de stare civilă, folosite ca dovezi;
- d) cu privire la cererile având ca obiect schimbarea statutului juridic al unei persoane, în scopul de a-i conferi vocația la moștenire;
- e) cu privire la cererile de constatare a simulației unor acte juridice încheiate de decuius și ridicate în cursul procedurii notariale.

Procedura succesorală notarială se deschide la cererea:

- a) moștenitorilor legali sau testamentari;
- b) statului (la succesiunile vacante);
- c) creditorilor moștenitorilor;
- d) procurorului;

e) consiliului local în raza căruia a avut ultimul domiciliu al lui de cuius;

f) din oficiu, când o cer interesele statului, ori ale minorilor.

Odată cu deschiderea succesiunii, Notariatul poate lua măsuri de conservare a masei succesoriale, constând în:

a) inventarierea bunurilor;

b) punerea de sigilii;

c) stabilirea unei custodii asupra bunurilor;

d) depunerea obiectelor din metale prețioase, a valutei, a sumelor de bani, a carnetelor C.E.C. și a altor bunuri de valoare deosebită, după caz, la C.E.C. sau la bancă.

Inventarierea constă în descrierea bunurilor din masa succesorală și stabilirea prețurilor.

Punerea de sigilii se face de notar, numai când există temeri de sustragere a bunurilor. Sigiliul se pune pe dulapuri, sertare, uși ale încăperilor, ușa exterioară, eventual pe poartă, când în aceeași curte nu locuiesc și alte persoane.

Darea bunurilor în custodie are loc în cazul unui pericol de înstrăinare sau pierdere a bunurilor. Custode va fi numit, de regulă, un moștenitor care a fost prezent la inventariere.

Cu privire la depunerea obiectelor prețioase, a valutilor sau a sumelor de bani la C.E.C., art 7, Decret nr. 40/1953 prevede că sumele de bani în numerar se lasă moștenitorilor sau celor care locuiau cu de cuius, dar numai pentru acoperirea cheltuielilor de înmormântare, a sumelor necesare întreținerii persoanelor aflate în sarcina celui care lasă moștenirea (minorii, handicapații), pentru acoperirea cheltuielilor necesare administrării și conservării bunurilor succesoriale.

Pe lângă măsurile de conservare, Notariatul ia și măsuri de administrare, dispuse numai în cazul unor situații necontencioase. Dacă succesiunii sunt de acord, măsurile se iau de instanța de judecată.

10.2. Desfășurarea procedurii succesoriale notariale

Cuprinde următoarele faze:

a) citarea moștenitorilor.

Notariatul va cita pe prezumtivii moștenitori și pe legatar, dacă există bunuri rămase de la defunct.

Neîndeplinirea formalităților de citare a tuturor moștenitorilor, atrage nulitatea certificatului de moștenitor.

În privința moștenitorilor legali, se va ține seama de ordinea în care ei vin la moștenire. Când prin testament au fost desemnați anumiți legatari

universali sau cu titlu universal, notarul va cita și pe moștenitorii rezervatari. Dacă nu sunt moștenitori legali și testamentari, moștenirea va fi vacantă și va fi citat Ministerul Finanțelor, prin Circumscripția financiară respectivă.

b) operațiuni efectuate de Notariat.

Cu ocazia dezbaterii, notarul va stabili calitatea moștenirilor, masa succesorală și drepturile ce se cuvin moștenitorilor.

Stabilirea calității moștenitorilor și a numărului lor se va face pe baza actelor de stare civilă și a testamentului.

În continuare, notarul va stabili bunurile ce constituie masa succesorală.

Dacă sunt prezenți toți moștenitorii, dovedindu-și calitatea și se învoiesc asupra împărțirii moștenirii, notarul va redacta un act de împărțire, ținând seama de înțelegerea lor.

10.3. Eliberarea certificatului de moștenitor

Certificatul de moștenitor este ultimul act al procedurii succesorală notariale.

Dacă în perioada desfășurării procedurii notariale succesorală se ivesc neînțelegeri între moștenitori, se suspendă procedura și moștenitorii se vor adresa instanței de judecată pentru stabilirea drepturilor succesorală. Notariatul va elibera certificatul de moștenitor, luând în considerare hotărârea instanței de judecată rămasă definitivă.

10.4. Indiviziunea succesorală

Codul civil se ocupă de indiviziune și împărțire în art. 728-799.

Indiviziunea derivă din moștenire dar și din contractul de vânzare-cumpărare, din contractul de societate, ori din comunitatea de bunuri a soților.

Când există un singur moștenitor, nu se poate vorbi de indiviziune. Când sunt mai mulți moștenitori, moștenirea se transmite asupra lor în stare de indiviziune.

În acest caz, fiecare moștenitor va deține o anumită cotă din masa succesorală. Aceasta este o cotă ideală din toate bunurile, neconcretizată în anumite bunuri determinate.

Codul civil prevede că indiviziunea se caracterizează prin următoarele:

a) coindivizarul nu are drept exclusiv asupra unui anumit bun din masa succesorală;

b) el are doar un drept asupra unei cote părți ideale.

Actele juridice, fie că sunt de dispoziție, sau de administrare, trebuie făcute cu acordul tuturor coindivizării. Pentru actele materiale nu se cere acest lucru.

Tribunalul Suprem a decis că oricare coindivizar poate folosi bunurile indivize fără acordul celorlalți coindivizari, dacă respectă drepturile acestora.

Coindivizarul, având un drept exclusiv asupra unei cote-părți ideale din bunurile succesoriale, are dreptul să înstrăineze această cotă, fără consimțământul celorlalți. El poate cere ieșirea din indiviziune.

Dreptul de a cere ieșirea din indiviziune este imprescriptibil. Dreptul de proprietate nu se stinge prin prescripția extinctivă.

Dacă însă unul din coindivizari exercită timp de 30 ani o posesie utilă și pentru sine, asupra unui bun succesoral, el va deveni proprietarul acelui bun prin uzucapiune.

Convenția prin care coindivizării au hotărât să rămână pentru totdeauna în indiviziune, este izbită de nulitate. Este nulă, de asemenea, și convenția prin care coindivizării ar renunța la dreptul de a cere împărțirea moștenirii.

Prin excepție, Codul civil socotește valabile convențiile, prin care coindivizării au hotărât să mențină indiviziunea pe timp de 5 ani, cu posibilitatea prelungirii cu încă 5 ani.

10.5. Împărțirea moștenirii (partajul)

Partajul este acțiunea prin care moștenitorii ies din indiviziune.

Deci, partajul este o operațiune juridică, prin care, în locul cotei-, părți ideale pe care coindivizarul o avea asupra masei succesoriale, acesta devine proprietar exclusiv asupra unuia sau mai multor bunuri determinate.

Fiecare coindivizar devine anticipat titularul unui drept de proprietate și, evident, de folosință.

Împărțirea de folosință este reglementată de C. civil în art. 728-729 și de Legea 603/1934 privind simplificarea împărțirii judiciare.

Împărțirea moștenirii este cerută de:

a) coindivizari, atât de moștenitorii legali, cât și de cei testamentari, aflați în indiviziune.

Dintre moștenitorii testamentari au acest drept numai legatarii universali și cei cu titlu universal. Legatarii, cu titlu particular, pentru că dobândesc de la data deschiderii moștenirii, drepturi asupra unuia sau mai multor bunuri determinate, nu se găsesc în stare de indiviziune și, deci, nu pot cere împărțirea moștenirii;

- b) creditorii personali ai coindivizabilor;
- c) succesorii în drepturi ai coindivizabilor (universali);
- d) procurorul, pentru apărarea unor interese generale.

Cel care cere împărțirea, trebuie să aibă capacitatea de exercițiu.

Persoanele care nu au capacitatea necesară, trebuie să ceară împărțirea prin reprezentantul legal. Persoanele cu capacitate de exercițiu restrânsă, vor cere împărțirea dacă au acordul reprezentantului legal.

10.6. Obiectul împărțirii

Împărțirea are ca obiect numai bunurile aflate în patrimoniul defunctului; datoriile nu constituie obiect al împărțirii.

Vor fi supuse împărțirii bunurile ce se află în patrimoniul defunctului, la data decesului acestuia.

Dacă din masa succesorală face parte un apartament proprietate personală, la împărțire se va ține seama de valoarea la prețul zilei a construcției, la data partajului.

În cazul apartamentelor construite cu credit de la stat, valoarea acestora se va stabili pe baza prețului de vânzare a locuințelor din fondul locativ de stat, prevăzut în actul normativ care era în vigoare la data partajului.

Dacă locuința construită cu credit de la stat nu a fost integral achitată, se trece la valoarea prețului zilei și nu ca un drept de creanță, reprezentând valoarea avansului și a ratelor de împrumut achitate.

Când în masa succesorală se află un teren, în stabilirea valorii - care ar fi la prețul zilei - se va ține seama de natura și fertilitatea lui.

Există și unele bunuri care se supun împărțirii, deși ele nu au făcut parte din masa succesorală la data deschiderii moștenirii.

Fructele produse de un bun succesoral, după data deschiderii moștenirii, au ca efect sporirea moștenirii și fac parte din masa de împărțit.

Alte bunuri deși fac parte din patrimoniul succesoral, nu constituie obiect al împărțirii.

Nu fac obiect al împărțirii sporurile și îmbunătățirile aduse de moștenitor unor bunuri succesoriale. De asemenea, nu pot fi împărțite amintirile de familie, diplomele și decorațiile care se găseau în patrimoniul defunctului la data decesului acestuia.

10.7. Lichidarea pasivului succesoral

Codul civil stabilește principiul diviziunii de drept a pasivului succesoral. Art. 777 și 1060 din C civ. prevăd că datoriile și sarcinile moștenirii se împart de drept între comoștenitori, de la data deschiderii moștenirii,

proporțional cu partea de moștenire atribuită fiecăruia.

Problema prezintă interes când activul succesoral obținut de moștenitor, este mai mic decât cota la care avea dreptul.

Astfel de situații pot avea loc în cazul unui legatar cu titlu particular, care a acceptat un legat, cu sarcină, sau în cazul unui moștenitor, care este lipsit de partea din bunurile successorale pe care le-a doșit. În aceste cazuri, deși vor lua mai puțin din moștenire, decât aveau dreptul, ei vor suporta datoriile și sarcinile proporțional cu cota la care erau îndreptățiți.

Potrivit jurisprudenței, diviziunea pasivului succesoral operează atât în cazul în care moștenirea a fost acceptată pur și simplu, cât și atunci când a fost acceptată sub beneficiu de inventar.

Creditorii moștenirii trebuie să urmărească pe fiecare comoștenitor proporțional cu partea sa ereditară.

Ca urmare, insolvabilitatea unui comoștenitor nu va fi suportată de ceilalți comoștenitori, ci de creditorii săi.

De la principiul diviziunii de drept a pasivului succesoral, există următoarele excepții:

a) dreptul de gaj al creditorilor, asupra bunurilor successorale, este indivizibil tot timpul cât durează indiviziunea.

Ca atare, până la împărțirea moștenirii, creditorii pot urmări bunurile successorale, fără să li se poată opune principiul de drept al datoriilor.

b) în cazul în care creanța privește un bun determinat, repartizat unui comoștenitor, acesta singur va trebui să execute obligația;

c) dacă unul din moștenitori este însărcinat prin titlu cu executarea obligației, aceasta va fi urmărit de creditor pentru toată datoria.

În acest caz, comoștenitorul care a plătit, poate pretinde de la ceilalți suma plătită peste partea sa;

d) dacă obligația este indivizibilă prin natura ei, creditorul poate urmări pentru toată obligația pe oricare moștenitor;

e) creditorul unei creanțe ipotecare va putea urmări pentru toată creanța pe comoștenitorul în lotul căruia se găsește bunul ipotecar;

f) în situația în care, după deschiderea succesiunii, comoștenitorii încheie o convenție, prin care unul din ei se obligă să plătească datoriile și sarcinile moștenirii, sau o parte din ele.

Potrivit art. 778 C. civ., comoștenitorii care au plătit din datoria comună mai mult decât partea lor, au dreptul la o acțiune recursorie împotriva celorlalți moștenitori, să li se restituie ceea ce au plătit în plus. Acești moștenitori au la îndemână următoarele acțiuni:

a) acțiunea izvorâtă din gestiunea de afaceri (art. 978 și urm. C. civ.);

b) acțiunea bazată pe obligația de garanție a împărțirii (art. 787 C. civ.);

c) acțiunea izvorâtă din subrogația legală (art. 1108 C. civ);

Comoștenitorul care plătește o datorie comună, se subrogă în dreptul creditorului plătit, putând urmări pe ceilalți coerezi numai pentru partea fiecăruia

10.8. Raportul donațiilor

Codul civil obligă pe unii moștenitori legali să aducă la masa succesorală bunurile pe care le-au primit cu titlu de donație de la decuius.

Obligația de a aduce la masa succesorală bunurile primite ca donație, e de natură să asigure o egalitate între moștenitori.

Dacă în timpul vieții, decuius a făcut unele donații, unora din moștenitori, se prezumă că a voit să facă celor gratificați un avans din moștenirea pe care o vor dobândi la decesul său.

Cel ce face o donație poate scuti persoanele gratificate de obligația de raport. În acest caz, donația e făcută pentru partea de moștenire ce li se cuvenea. Donatorul poate culege fructele până la data deschiderii succesiunii, când poate accepta moștenirea, cu obligația de a raporta bunul donat sau să renunțe la moștenire, păstrând bunul donat.

Persoanele care au obligația de a raporta bunurile primite ca donație sunt descendenții defunctului și soțul supraviețuitor, acesta numai când vine la moștenire în concurs cu descendenții.

Spre deosebire de soțul supraviețuitor, descendenții datorează raportarea donațiilor în toate cazurile.

Obligația de raport există în următoarele cazuri:

a) moștenitorii să fie descendenți ai defunctului, indiferent de grad, sau soț supraviețuitor;

b) moștenitorii să fi acceptat moștenirea, pur și simplu, sau sub beneficiu de inventar;

c) moștenitorii să aibă calitatea de donatari.

Potrivit art. 754-756 C. civil, donațiile făcute fiului sau soțului moștenitorului se socotesc că s-au făcut cu scutire de raport. De la această regulă, C. civil face excepție când beneficiarul vine la moștenire prin prezentare.

Art. 755, C. civ. arată că, în cazul în care un moștenitor vine la moștenire prin reprezentare, e dator să raporteze donația pe care părintele său a primit-o și atunci când a renunțat la moștenire.

Când descendentul vine la moștenire în nume propriu este scutit de obligația de a raporta donația primită de la părintele său, chiar dacă a acceptat moștenirea acestuia.

Intenția scutirii de raport trebuie să fie expresă și să rezulte din cuprinsul actului.

Scutirea de raport e valabilă numai dacă donația se încadrează în limita cotităi disponibile.

Raportul donațiilor poate fi solicitat numai de descendenți și de soțul supraviețuitor, nu și de legatari și creditori. Această dispoziție nu privește pe creditorii personali ai moștenitorilor. Ei pot cere raportul prin exercitarea acțiunii oblice, în numele și pe seama debitorului lor.

Donațiile supuse raportului sunt:

- a) donațiile făcute prin act autentic;
- b) darurile manuale;
- c) donațiile simulate;
- d) donațiile indirecte (care rezultă dintr-un act juridic, cu un alt obiect decât donația). De exemplu: renunțarea la un drept din partea lui de cuius, cu intenția de a gratifica pe moștenitorul obligat la raport.

Sunt exceptate de la obligația de raport:

- a) cheltuielile de hrană, de întreținere, de educate, de nuntă și darurile manuale.

Aceste cheltuieli sunt făcute în îndeplinirea obligațiilor legale de întreținere, care revin părților.

- b) fructele sau veniturile bunurilor supuse raportului, și care au fost dobândite anterior deschiderii moștenirii.

Executarea raportului are loc astfel:

- a) în natură, când moștenitorul readuce la masa succesorală bunul pe care l-a primit cu titlu de donație;

- b) prin echivalent: aduce la masa succesorală valoarea bunului primit.

Raportul prin echivalent se realizează astfel:

- a) prin preluare; comoștenitorii cărora li se datorează raportul, primesc din masa succesorală o parte egală cu valoarea donației sau dacă e posibil, bunuri de același fel. După aceea, bunurile rămase se împart între comoștenitori;

- b) prin imputație; valoarea donației se scade din partea cuvenită moștenitorului obligat la raport;

- c) în bani; moștenitorul aduce la masa succesorală contravaloarea donației primite.

Donația în natură are ca obiect bunuri imobiliare, iar cea prin echivalent, bunuri mobile.

Prin executarea raportului, donația e desființată retroactiv, de la data deschiderii moștenirii. Ca urmare, bunul intră în masa succesorală indiviză.

Desființarea cu efect retroactiv a donației are următoarele consecințe:

- a) dacă bunul a pierit datorită unui caz de forță majoră, donatarul e scutit de raport;

b) donatarul răspunde pentru toate degradările și deteriorările bunului, datorită culpei sale.

c) dacă bunul a pierit din culpa donatarului el va suporta valoarea acestuia din momentul deschiderii succesiunii:

d) bunul se întoarce la masa succesorală liber de orice sarcini, cu excepția ipotecii constituite de decuius.

În mod excepțional, raportul imobilelor se face prin echivalent, când donatarul e de acord, în caz de înstrăinare sau ipotecare a imobilului, înainte de data deschiderii succesiunii, și în cazul pieririi bunului, din culpa celui obligat la raport

Raportul bunurilor mobile se face prin echivalent, deoarece contractul de donație e desființat, donatarul păstrând dreptul de proprietate asupra bunului primit.

De aici rezultă că:

a) riscul pieririi fortuite este în sarcina donatarului; el va aduce însă la masa succesorală contravaloarea bunului;

b) actele juridice făcute în legătură cu bunul care urma a fi raportat, rămân valabile.

Valoarea ce se raportează în momentul deschiderii succesiunii e aceea din momentul întocmirii actelor de donație.

Descendenții și soțul supraviețuitor care au dreptul de a cere raportul donațiilor, pot înainta o acțiune de ieșire din indiviziune, când se va reglementa și situația donațiilor primite. Dreptul la acțiune se prescrie în 3 ani și curge de la data deschiderii moștenirii.

Pe lângă raportul donațiilor, moștenitorii sunt obligați și la un raport al datoriilor.

În situația în care moștenitorul avea numite datorii față de defunct el e obligat să le readucă la masa succesorală la deschiderea moștenirii.

10.9. Formele de împărțire a moștenirii

Moștenirea poate fi împărțită prin consimțământul părților sau pe cale judecătorească.

Când împărțirea se face prin consimțământul părților, nu e nevoie de îndeplinirea vreunei formalități. Această formă de împărțire se folosește și atunci când printre moștenitori sunt minori, dar ei trebuie să fie asistați de reprezentantul lor legal.

În practică, împărțirea moștenirii prin consimțământul părților se realizează prin întocmirea unui înscris, *ad probationem* (pentru a avea efecte față de terți).

Când împărțirea moștenirii are loc la Notariat, se va întocmi un

înscriș autentic. Împărțirea are ca obiect dreptul de proprietate asupra bunurilor indivize sau numai folosința acestor bunuri.

Comoștenitorii se pot înțelega ca unii din ei să aibă numai nuda proprietate, iar ceilalți uzufructul, și eventual, o sultă.

Partajul voluntar poate să aibă ca obiect numai o parte din moștenire, urmând ca restul să se facă pe cale judecătorească.

Atunci când moștenitorii nu se înțeleg cu privire la modalitatea de împărțire a moștenirii, se vor adresa instanței de judecată.

Art. 730, C. civ., reglementează situația în care împărțirea pe cale judecătorească e obligatorie și anume:

- a) în cazul în care unul din copărtași nu e prezent la împărțeață;
- b) dacă unul din copărtași nu e de acord cu împărțirea;
- c) dacă există moștenitori minori, iar autoritatea tutelară nu a încuviințat împărțirea prin acordul părților.

Procedura împărțirii judecătorești se pornește la cererea unui copărtaș.

Instanța va da o încheiere interlocutorie de admitere în principiu a împărțirii, prin care se va constata calitatea părților, cota succesorală a fiecăruia, creanțele și datoriile copărtașilor față de decuius.

Instanța va hotărî dacă împărțirea se va face în natură sau anumite bunuri se vor vinde, împărțindu-se prețul.

Când instanța a dispus ca împărțirea să se facă în natură, va numi un expert, care va propune mai multe modalități de împărțire a moștenirii, prin formularea unor loturi ce urmează a fi atribuit fiecărui copărtaș, ținându-se seama de drepturile succesoriale ce revin fiecăruia.

Sunt situații în care anumite bunuri prin natura lor nu pot fi împărțite. De exemplu: imobilele a căror împărțire ar determina schimbări în arhitectura lor sau le-ar afecta structura de rezistență. În acest caz, instanța poate atribui imobilul în întregul său unuia din moștenitori, urmând ca ceilalți să primească echivalentul drepturilor succesoriale în bani. Aceste, sume de bani se numesc sulte și vor fi plătite comoștenitorilor de acela care a primit imobilul.

Alteori, pentru o bună împărțire a moștenirii e necesară vânzarea imobilului. În acest caz, instanța va hotărî efectuarea unei expertize pentru a stabili valoarea imobilului la data la care a fost introdusă acțiunea.

Pentru ca împărțirea pe cale judecătorească să se definitiveze, instanța va da o hotărâre de împărțire a moștenirii, având la bază încheierea interlocutorie și expertiza efectuată. Executarea acestei hotărâri poate fi cerută de oricare dintre comoștenitori în 3 ani, după care intervine prescripția.

10.10. Efectul declarativ al împărțirii

Bunurile repartizate prin împărțire sunt considerate a fi dobândite de la data deschiderii moștenirii. Prin împărțire nu are loc un transfer de drepturi între copărtași, ci se constată cu efect retroactiv, că fiecare copărtaș, a avut drepturi succesoriale de la data deschiderii moștenirii.

Efectul declarativ al împărțirii are următoarele consecințe:

a) actele de dispoziție încheiate cu terții, privind un bun aflat în indiviziune vor fi sau nu valabile după cum prin împărțire bunul în cauză a căzut sau nu în lotul copărtașilor care au dispus.

Prin efectul declarativ, actele încheiate se consolidează sau sunt desființate retroactiv.

b) copărtașii nu pot intenta acțiunea în rezoluție, dacă unul din ei nu și execută obligațiile ce decurg din împărțire (de pildă, nu se plătește sulta).

În mod excepțional, se admite folosirea acțiunii rezolutorii, copărtașii sunt de acord, sau în cazul neplății bunului dobândit prin licitație publică.

c) împărțirea nu e supusă publicității imobiliare, deoarece e declarativă, nu translativă de drepturi;

d) împărțirea nu constituie just titlu, pentru ca un copărtaș să dobândească bunuri prin uzucapiunea de la 10-20 ani.

10.11. Domeniul de aplicare al efectului declarativ al împărțirii

Privește actele care pot avea efect declarativ, bunurile și persoanele la care se aplică.

Cu privire la acte, trebuie îndeplinite următoarele condiții:

a) actul să fie o convenție;

b) aceasta să aibă un caracter oneros;

c) actul să atribuie în proprietate exclusivă bunuri care mai înainte au fost indivize;

d) actul să aibă ca efect încetarea definitivă a indiviziunii față de toți părtașii.

Nu este necesar ca actul să se refere la toate bunurile din indiviziune.

Bunurile fac parte din masa succesorală, indiferent dacă sunt mobile sau imobile, corporale sau incorporale.

Cu privire la persoane, este vorba numai de raportul dintre moștenitori și succesorii lor în drepturi.

10.12. Obligația de garanție între copărtași. Efecte.

Din dispozițiile art. 787, C. civ., rezultă că împărțirea dă naștere unei

obligații de garanție între copărtași, deoarece ea e o consecință a transferului acelui drept.

Cu toate că împărțirea are un efect declarativ, legea instituie o obligație de garanție între copărtași fiind necesară pentru menținerea egalității între aceștia.

În virtutea obligației de garanție, copărtașul păgubit are o acțiune recursorie împotriva celorlalți, în vederea restabilirii egalității.

Obligația de garanție are loc în conformitate cu dispozițiile referitoare la garanția rezultând din contractul de vânzare-cumpărare.

Obligația de garanție există dacă copărtașul a suferit o tulburare sau evicțiune.

Tulburarea sau evicțiunea este împrejurarea care contribuie la micșorarea valorii lotului copărtașului.

Cauza evicțiunii trebuie să fie anterioară împărțelii.

Obligația de garanție, nu există când:

a) copărtașii au convenit că nu își datorează garanție prin tulburare sau evicțiune;

b) tulburarea sau evicțiunea sunt urmarea faptei copărtașului.

Copărtașul tulburat în exercițiul drepturilor sale poate să cheme în judecată pe ceilalți copărtași pentru a fi apărat.

Când copărtașii nu reușesc să evite evicțiunea, sunt obligați fiecare în proporție cu partea ereditară la care are dreptul, să despăgubească pe copărtașul evins pentru paguba suferită.

Despăgubirea se calculează având în vedere momentul la care s-a produs evicțiunea.

În cazul insolvenței unui copărtaș, partea lui va fi suportată de toți copărtașii, inclusiv de copărtașul evins.

10.13. Dreptul copărtașilor privind împărțirea

Creditorii personali ai copărtașilor pot fi păgubiți de debitorii lor prin felul în care fac împărțirea moștenirii.

Astfel, copărtașii se pot înțelege ca în lotul copărtașului să intre bunuri care pot fi ușor dosite și nu pot fi urmărite.

Deși în acest mod creditorii personali ai copărtașului debitor sunt păgubiți, ei nu pot cere revocarea împărțirii pe calea acțiunii pauliene, pentru că s-ar reveni la starea de indiviziune a copărtașilor.

Există un mijloc de ocrotire al creditorilor, în sensul că ei pot înainta opoziție la împărțire.

Opoziția produce următoarele efecte:

a) creditorul trebuie să fie chemat la împărțire, indiferent dacă

acesta se va face prin consimțământul copărtașilor sau pe cale judecătorească;

b) creditorul chemat are dreptul să supravegheze modul în care sunt efectuate operațiunile împărțirii.

Totuși, el nu poate cere ca partajul să se facă potrivit intereselor sale.

Procedura succesorală care aparține comoștenitorului debitor devine indisponibilă.

Creditorii care nu au înaintat opoziție, nu au dreptul să conteste împărțirea efectuată.

În jurisprudență s-a admis posibilitatea anulării împărțirii în două cazuri:

a) când aceasta a fost tăcută în grabă;

b) când a fost simulată, situație în care creditorul poate cere constatarea simulației.

10.14. Desființarea împărțirii

Împărțirea se desființează când a fost făcută cu încălcarea dispozițiilor legale.

Ea poate fi lovită de o nulitate absolută sau relativă.

Nulitatea absolută se declară când au fost încălcate dispozițiile legale, iar cea relativă, când s-au încălcat drepturile copărtașilor. Un copărtaș poate cere constatarea nulității relative dacă:

a) nu a participat la împărțire și aceasta s-a făcut prin acordul copărtașilor, cu toate că legea prevedea împărțirea pe cale judecătorească;

b) împărțirea s-a făcut cu nerespectarea dispozițiilor legale privind ocrotirea celor lipsiți de capacitatea de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă:

c) consimțământul dat la împărțire a fost violat prin dol sau violență.

Dispozițiile Codului civil privind eroarea ca viciu de consimțământ, dispune numai cu privire la eroarea alcătuirii masei de împărțit. În acest caz, nu intervine nulitatea, ci un supliment de împărțeaală.

Art. 790 C. civ. prevede că dacă s-a omis un obiect al succesiunii, nu se strică împărțirea, ci se face un supliment de împărțire pentru obiectul respectiv.

Ca efect al declarării nulității împărțirii, sau al anulării ei, împărțirea se va desființa și va renaște starea de indiviziune între copărtași.

Actele de dispoziție privind bunurile primite în temeiul împărțirii vor fi desființate retroactiv. Sunt exceptate actele încheiate cu terții de bună credință, care au ca obiect bunuri mobile, în temeiul art. 1909, C. civ.

10.15. Împărțirea de ascendent. Efecte și cauze de ineficacitate

Art. 794 C. civ., prevede că tatăl, mama și ceilalți ascendenți pot face împărțirea bunurilor între fii și alți descendenți. Această împărțire se face prin acte între vii sau prin testament.

Împărțirea de ascendent este diferită de cea obișnuită a moștenirii. Astfel, moștenirea se transmite descendenților, divizată și nu în stare de indiviziune; împărțirea de ascendent rezultă din voința ascendenților și nu din voința copărtașilor sau din hotărârea instanței judecătorești; între descendenți se nasc raporturi de împărțire.

Întrucât se realizează printr-o donație sau testament, împărțirea de ascendent e un act juridic mixt; cuprinde o împărțire și o donație.

Deci, împărțirea de ascendent e supusă normelor privind ieșirea din indiviziune și normelor de aplicare a donațiilor și a testamentelor.

Pentru efectuarea împărțirii de ascendent legea cere îndeplinirea unor condiții de fond și formă. Condițiile de fond sunt cerute pentru orice împărțire de ascendent, fără a distinge între împărțirea prin donație și prin testament

Art. 704, C. civ., prevede că numai părinții și ceilalți ascendenți pot împărți bunurile între descendenții lor.

Ascendenții sunt cei firești, din căsătorie sau din afara ei, cei din înfiere (diferențiați după felul înfierii).

Pentru a face o împărțire, ascendenții trebuie să aibă capacitatea de a dispune prin donație sau testament.

Art. 707, C. civ., cere sub sancțiunea nulității ca împărțirea să cuprindă pe toți descendenții lui de cuius.

Descendenții între care are loc împărțirea, trebuie să aibă vocație la moștenire.

Împărțirea de ascendent privește numai pe descendenți, nu și pe soțul supraviețuitor.

Împărțirea are ca obiect bunuri care aparțin ascendentului; el își poate împărți toate bunurile sau o parte din ele.

Împărțirea făcută printr-o donație nu are ca obiect decât bunurile prezente ale dispunătorului.

Împărțirea de ascendent trebuie făcută printr-un singur act. Trebuie să fie efectivă și să se materializeze în formarea loturilor descendenților.

Dispunătorul poate prin împărțire să avantajeze pe unii descendenți, fără a aduce atingere rezervei celorlalți descendenți.

Privitor la condițiile de formă, împărțirea de ascendent se va face cu respectarea acestora, prevăzute pentru donații și testament.

Împărțirea prin donație trebuie să respecte forma autentică și să fie

acceptată de descendent. În acest caz, donația și împărțirea trebuie cuprinse într-un singur act. Împărțirea prin testament trebuie să îmbrace o formă testamentară, astfel cum este reglementată de lege.

Privitor la efectele împărțirii de ascendent se vor distinge după cum ea a fost făcută: prin donație sau testament.

Referitor la actele împărțirii, prin donație trebuie subliniat că între ascendenți și descendenți, se nasc raporturi de donație, încă de la data actului de împărțire.

Bunurile ies din patrimoniul ascendentului și intră în cel al descendentului, care le va primi în calitate de donatar, nu de moștenitor.

Descendenții donatari sunt succesori în drepturi cu titlu particular și nu răspund pentru datoriile ascendentului, afară de cazul în care acesta le-a impus sarcina de a plăti datoriile în momentul acordării donației.

Între copărtași, împărțirea de ascendent dă naștere la raporturi guvernate de regulile împărțirii. La decesul ascendentului împărțirea devine o adevărată împărțire a moștenirii, descendenții devin moștenitori fără să le înceteze calitatea de donatari.

În calitate de moștenitori, descendenții acceptă sau refuză moștenirea. Dacă au acceptat-o, ei vor fi ținuti la plata datoriilor, proporțional cu partea ereditară a fiecăruia.

În ceea ce privește efectele împărțirii prin testament, aceasta fiind pentru cauză de moarte, nu produce nici un fel de efect în timpul vieții ascendentului, și poate fi revocată ca orice dispoziție testamentară.

La decesul ascendentului, bunurile ce au format obiectul împărțirii testamentare se transmit descendenților, care le primesc în calitate de moștenitori legali ai defunctului. Ca urmare, între descendenți se nasc numai raporturi de împărțire.

Cauzele de ineficacitate a împărțirii de ascendent sunt următoarele:

a) generale (cele comune pentru toate actele juridice), împărțirea poate fi lovită de nulitate dacă ascendentul a fost incapabil sau voința sa a fost afectată de dol, eroare sau violență. Împărțirea este nulă, când au fost încălcate condițiile de formă.

b) speciale.

Împărțirea este nulă, când nu a cuprins pe toți descendenții existenți în viață la data deschiderii moștenirii.

Împărțirea poate fi atacată când a fost rezerva unui descendent.

CUPRINS

PROPRIETATEA ȘI ALTE DREPTURI REALE

CAPITOLUL I

1. PATRIMONIUL ȘI CLASIFICAREA DREPTURILOR PATRIMONIALE

1.1.	Noțiunea de patrimoniu	7
1.2.	Caracteristicile patrimoniului	7
1.3.	Teoriile patrimoniului	8
1.4.	Importanța patrimoniului	8
1.5.	Cum funcționează patrimoniul.....	8
1.6.	Drepturile reale și cele de creanță.....	9
1.7.	Dreptul de creanță	9
1.8.	Deosebiri între dreptul real și cel de creanță	9
1.9.	Clasificarea drepturilor reale.....	10

CAPITOLUL II

2. BUNURILE ȘI CLASIFICAREA LOR

2.1.	Noțiune	11
2.2.	Necesitatea clasificării generale a bunurilor.....	12
2.2.a.	Clasificarea în bunuri corporale și incorporale.....	12
2.2.b.	Clasificarea în bunuri publice și private	12
2.2.c.	Împărțirea în bunuri în circuitul civil și în afara acestuia	12
2.2.d.	Bunuri singulare și universalități de bunuri	12
2.2.e.	Bunuri determinate în special și determinate în genere.....	12
2.2.f.	Bunuri divizibile și indivizibile	13
2.2.g.	Bunuri principale și accesorii.....	13
2.2.h.	Bunuri mobile și imobile.....	13

CAPITOLUL III

3. POSESIA

3.1.	Definiție, caractere și elemente.....	14
3.2.	Teorii privind posesia.....	14
3.2.a)	Teoria subiectivă	14
3.2.b)	Teoria obiectivă.....	15
3.3.	Dobândirea posesiei	15
3.4.	Pierderea posesiei.....	15
3.5.	Dovada posesiei.....	15
3.6.	Viciile posesiei	15
3.6.a)	Discontinuitatea.....	16

3.6.b)	Violența	16
3.6.c)	Clandestinitatea	16
3.6.d)	Precaritatea	16
3.7.	Intervertirea titlului posesiei	17
3.8.	Efectele posesiei.....	17
3.9.	Acțiunile posesorii	18
3.10.	Acțiunea în complângere	18
3.11.	Acțiunea în reintegrare	18
3.12.	Culegerea fructelor de către posesorul de bună credință	19

CAPITOLUL IV

4. PROPRIETATEA

4.1.	Considerații preliminare	20
4.2.	Modalitățile proprietății	20
4.2.1.	Proprietatea rezolubilă	20
4.2.2.	Coproprietatea (proprietatea indiviză).....	21
4.3.	Felurile proprietății în raport de titular	21
4.4.	Regiile autonome	22
4.5.	Societățile comerciale	23
4.6.	Privatizarea societăților comerciale cu capital de stat; Fondul Proprietății de Stat	23
4.7.	Fondurile Proprietății Private	24
4.8.	Vânzarea de active ale societăților comerciale	24
4.9.	Certificatul de proprietate, titlu de valoare	24
4.10.	Certificatul de proprietate, bun mobil corporal	24
4.11.	Certificatul de proprietate și acțiuni	25
4.12.	Valoarea certificatelor de proprietate	25
4.13.	Dividendele	25
4.14.	Unele drepturi reale decurgând din acte normative speciale	25
4.14.1.	Dreptul de administrare al regiilor autonome și al instituțiilor publice.....	25
4.14.2.	Dreptul de concesiune prevăzut de art.25 din Legea nr.15/1990	26
4.14.3.	Dreptul de concesiune asupra terenurilor atribuite persoanelor fizice pentru construcții (Legea nr.50/1991).....	26
4.14.4.	Dreptul de folosință asupra unor terenuri atribuite anumitor societăți comerciale cu capital mixt (român și străin).....	26
4.14.5.	Dreptul de folosință asupra unor terenuri atribuite conform Legii nr.58/1974	27
4.14.6.	Dreptul de folosință asupra unor terenuri atribuite persoanelor fizice pentru construcții de locuințe (Legea nr.4/1973)	27
4.14.7.	Dreptul de folosință în alte situații.....	27

CAPITOLUL V

5. PROPRIETATEA PRIVATĂ

5.1.	Definiție și clasificarea proprietății după titular	28
5.2.	Clasificarea proprietății private, după alte criterii	28

5.2.1.A.	Proprietatea corporală și incorporală	28
5.2.2.B.	Proprietatea individuală și proprietatea colectivă	29
5.2.3.C.	Proprietate aparentă	29
5.3.	Regimul juridic al fondului funciar și al construcțiilor	29
5.3.1.	Terenurile	29
5.3.2.	Construcțiile	30

CAPITOLUL VI

6. MODALITĂȚI JURIDICE ALE DREPTULUI DE PROPRIETATE

6.1.	Proprietatea rezolubilă	31
6.2.	Efectele proprietății rezolubile	32
6.3.	Proprietatea anulabilă.....	33
6.3.1.	Definiție și efecte	33
6.3.2.	Proprietatea comună	33
6.3.2.1.	Generalități	33
6.3.2.2.	Proprietatea comună pe cote părți	34
6.3.2.3.	Proprietatea pe cote părți, forțată și perpetuă	35
6.3.2.4.	Proprietatea comună în devălmășie	35

CAPITOLUL VII

7. ATRIBUȚIILE DREPTULUI DE PROPRIETATE

7.1.	Generalități	36
7.2.	Restricții legale	36
7.3.	Restricții legale de interes privat	38
7.A.	Servituti naturale.....	38
7.A.a.	Obligația de grănițuire	38
7.A.b.	Obligația de a contribui la îngrădirea proprietății	38
7.A.c.	Restricția referitoare la scurgerea apelor	38
7.A.d.	Restricția referitoare la izvoare	39
7.B.	Servituti legale	39
7.B.a)	Restricția privind trecerea pe locul vecin	39
7.B.b)	Restricția referitoare la vedere pe proprietatea vecină	39
7.B.c)	Restricția referitoare la plantații și construcții.....	39
7.B.d)	Alte restricții legale	39
7.4.	Restricții convenționale	40
7.4.1.	Generalități. Valabilitatea restricțiilor convenționale.....	40
7.4.2.	Nulitatea stipulațiilor de inalienabilitate ori de indisponibilitate	40
7.4.3.	Inalienabilitatea legală a bunului	40
7.4.4.	Restricții pe cale judecătorească	41
7.4.5.	Exproprierea și confiscarea	41

CAPITOLUL VIII
8. MODURILE DE DOBÂNDIRE A PROPRIETĂȚII

8.1.	Generalități	42
8.2.	Legea ca mod de dobândire a proprietății	42
8.3.	Tradiția ca mod de dobândire a proprietății	42
8.4.	Ocupația ca mod de dobândire a proprietății	42
8.5.	Hotărârea judecătorească ca mod de dobândire a proprietății	43
8.6.	Accesiunea ca mod de dobândire a proprietății	43
■	Aluviunea	43
■	Avulsia	43
■	Insulele și prundișurile	43
■	Accesiunea animalelor	44
■	Accesiunea imobiliară artificială	44
■	Accesiunea mobilă	45
■	Adjuncția	45
■	Specificația	45
■	Confuzia (amestecul)	45

CAPITOLUL IX
9. UZUCAPIUNEA (PRESCRIȚIA ACHIZITIVĂ)

9.1.	Noțiune și generalități	46
9.2.	Durata uzucapiunii	46
9.2.a.	Uzucapiunea de 30 de ani	46
9.2.b.	Uzucapiunea scurtă de la 10 la 20 de ani	47
9.3.	Întreruperea uzucapiunii	47
9.4.	Suspendarea uzucapiunii	48
9.5.	Joncțiunea prescripțiilor	48
9.6.	Efectele uzucapiunii	49
9.7.	Prescripția instantanee asupra unui bun mobil	49
9.8.	Dobândirea proprietății prin contract	50
9.8.1.	Efectul translativ al contractului	50

CAPITOLUL X
10. ACȚIUNEA ÎN REVENDICARE

10.1.	Generalități	51
10.2.	Caracteristicile acțiunii în revendicare	51
10.3.	În ce condiții se exercită acțiunea în revendicare	51
10.4.	Acțiunea în revendicare imobiliară	52
10.4.1.	Dovada dreptului de proprietate	52
10.5.	Acțiunea în revendicare este imprescriptibilă	53
10.6.	Efectele acțiunii în revendicare	53
10.7.	Acțiunea în revendicare mobilă	53

CAPITOLUL XI

11. DEZMEMBRAMINTELE DREPTULUI DE PROPRIETATE

11.1.	Generalități	55
11.2.	Dreptul de uz	55
11.3.	Dreptul de uzufruct	55
11.3.1.	Obiectul uzufructului	56
11.3.2.	Constituirea uzufructului	56
11.3.3.	Drepturile uzufructuarului	57
11.3.4.	Obligațiile uzufructuarului	57
11.3.5.	Drepturile nudului proprietar	58
11.3.6.	Obligațiile nudului proprietar	58
11.3.7.	Stingerea uzufructului	58
11.3.8.	Efectele stingerii uzufructului	59
11.4.	Dreptul de abitație	59
11.5.	Servitutile	60
11.5.1.	Definiție și generalități	60
11.5.2.	Clasificarea servitutilor după felul constituirii	60
11.5.3.	După obiect	61
11.5.4.	Servitutile stabilite în favoarea unei clădiri sau teren	61
11.6.	Alte clasificări	61
11.7.	Exercitarea dreptului de servitute	61
11.7.1.	Drepturile și obligațiile proprietarului fondului dominant	60
11.7.2.	Drepturile și obligațiile proprietarului fondului aservit	62
11.8.	Acriuni pentru apărarea ori înlăturarea servituții.....	62
1.9.	Stingerea servituților	63

CAPITOLUL XII

12. DREPTUL DE SUPERFICIE

12.1.	Definiție și generalități	64
-------	---------------------------------	----

CAPITOLUL XIII

13. PUBLICITATEA DREPTURILOR REALE IMOBILIARE

13.1.	Generalități	65
13.2.	Sistemul de publicitate al registrelor de transcripții și înscripții imobiliare..	65
13.3.	Efectele transcrierii	66
13.4.	Sistemul de publicitate al cărților funciare	66
13.5.	Descrierea cărții funciare	67
13.6.	Înscrierile în cărțile funciare.....	67
13.7.	Principiile sistemului cărților funciare	67
13.7.1.	Principiul publicității integrale	67
13.7.2.	Principiul publicității absolute	67
13.7.3.	Principiul legalității	68

13.7.4.	Principiul oficialității	68
13.7.5.	Principiul priorității	68
13.7.6.	Principiul relativității.....	68
13.7.7.	Principiul forței probante.....	68

TEORIA GENERALĂ A OBLIGAȚIILOR

CAPITOLUL I

1. ROLUL VOINȚEI ÎN FORMAREA OBLIGAȚIILOR ȘI IZVOARELE ACESTORA

1.1.	Generalități	71
1.2.	Clasificarea obligațiilor	71
1.3.	Izvoarele obligațiilor	72

CAPITOLUL II

2. CONTRACTUL

2.1.	Definiție și generalități	73
2.2.	Contracte consensuale, contracte reale și contracte solemne.....	74
2.3.	Contracte sinalagmatice	74
2.4.	Contracte cu titlu oneros și contracte cu titlu gratuit	75
2.5.	Contracte comutative și contracte aleatorii.....	75
2.6.	Contracte translativ și constitutive de drepturi reale. Contracte creatoare de drepturi de creanță	75
2.7.	Contracte cu executare imediată și contracte cu executare succesivă.....	76
2.8.	Contracte principale și contracte accesorii	76
2.9.	Contracte de adeziune	77

CAPITOLUL III

3. FORMAREA CONTRACTELOR

3.1.	Condiții de existență și validitate	78
3.2.	Consimțământul	78
3.3.	Obiectul	78
3.4.	Cauza obligației	79

CAPITOLUL IV

4. VALIDITATEA CONTRACTELOR

4.1.	Generalități	81
4.2.	Viciile de consimțământ: eroarea, violența, dolul	82

CAPITOLUL V

5. EFECTELE CONTRACTELOR

5.1.	Efectele contractelor între părți.....	84
5.2.	Impreviziunea.....	84
5.3.	Efectele contractelor față de terți	84
5.4.	Excepții de la principiul relativității contractelor	85
5.4.1.	Stipulația în folosul altuia	85
5.4.2.	Efectele stipulației pentru altul	86
5.4.3.	Simulația în contracte.....	86
5.4.4.	Efectele simulației.....	87
5.4.5.	Interpretarea contractelor	87
5.4.6.	Anularea contractelor	88
5.4.7.	Confirmarea actelor anulabile.....	88
5.4.8.	Rezoluția contractelor	89
5.4.9.	Termenul de grație.....	89
5.4.10.	Efectele rezoluției contractului	90
5.4.11.	Pactul comisoriu	90

CAPITOLUL VI

6. TEORIA RISCULUI

6.1.	Definiție și generalități.....	91
6.2.	Efectele întârzierii.....	91
6.3.	Riscul în obligațiile condiționale	92
6.4.	Rezilierea contractelor.....	92

CAPITOLUL VII

7. CVASI-CONTRACTELE

7.1.	Generalități	93
7.2.	Îmbogățirea fără cauză.....	93
7.3.	Acio de im rem verso.....	93
7.4.	Plata nedatorată	93
7.5.	Gestiunea in afaceri.....	94

CAPITOLUL VIII

8. FAPTELE ILICITE (DELICTE ȘI CVASI-DELICTE)

8.1.	Generalități	95
8.2.	Elementele răspunderii delictuale	95
8.2.1.	Culpa	95
8.2.2.	Prejudiciul	95
8.2.3.	Legătura de cauzalitate	97
8.2.4.	Faptul ilicit	97

CAPITOLUL IX
9. ABUZUL DE DREPT

9.1.	Generalități.....	99
9.2.	Aplicații ale abuzului de drept.....	99

CAPITOLUL X
10. RĂSPUNDEREA PENTRU FAPTA ALTUIA

10.1.	Generalități.....	100
10.2.	Răspunderea părinților pentru faptele copiilor minori	100
10.3.	Răspunderea pentru faptele ucenicilor și elevilor.....	101
10.4.	Răspunderea pentru faptele servitorilor și prepușilor.....	101

CAPITOLUL XI
11. RĂSPUNDEREA PENTRU DAUNELE CAUZATE DE ANIMALE, DE CLĂDIRI ȘI LUCRURILE AFLATE SUB PAZĂ

11.1.	Răspunderea pentru animale	103
11.2.	Răspunderea pentru ruina clădirilor.....	103
11.3.	Răspunderea pentru daunele cauzate de lucrurile aflate sub pază	104

CAPITOLUL XII
12. EFECTELE OBLIGAȚIILOR

12.1	Generalități	106
12.2	Execuție directă.....	106
12.3.	Daunele cominatorii.....	106
12.4.	Execuția indirectă.....	107
12.5.	Forța majoră	108
12.6.	Când se naște creanța de daune?.....	108
12.7.	Clauza de neresponsabilitate.....	109
12.8.	Punerea în întârziere	109
12.9.	Efectele punerii în întârziere.....	109

CAPITOLUL XIII
13. EVALUAREA DAUNELOR

13.1.	Evaluarea făcută de justiție	110
13.2.	Evaluarea legală	110
13.3.	Stabilirea daunelor de părți	111

CAPITOLUL XIV
14. DREPTUL DE GAJ AL CREDITORILOR ASUPRA
PATRIMONIULUI DEBITORULUI

14.1.	Generalități	112
14.2.	Executarea bunurilor	112
14.3.	Măsurile de conservare a patrimoniului debitorului	113
14.4.	Acțiunea oblică	113
14.5.	În ce condiții se poate exercita acțiunea oblică	113
14.6.	Consecințele acțiunii oblice.....	114
14.7.	Acțiunea pauliană	114
14.7.1.	Generalități	114
14.7.2.	Condițiile exercitării acțiunii pauliene	114
14.7.3.	Natura juridică a acțiunii pauliene	115
14.7.4.	Efectele acțiunii pauliene	115
14.8.	Acțiunea în simulație	116

CAPITOLUL XV
15. OBLIGAȚIILE NATURALE

15.1.	Definiție.....	117
15.2.	Câmpul de aplicare	117
15.3."	Efectele obligațiilor naturale	117

CAPITOLUL XVI
16. MODALITĂȚILE OBLIGAȚIILOR

16.1.	Termenul și condiția	119
16.2.	Efectele termenului	119
A.	Înainte de scadență	119
B.	După scadență	120
16.3.	Condiția	120
16.4.	Condiții ilicite, imorale și imposibile.....	120
16.5.	Efectele condiției.....	121

CAPITOLUL XVII
17. DIVERSE FELURI DE OBLIGAȚII

17.1.	Obligația alternativă	122
17.2.	Obligația facultativă	122
17.3.	Obligația conjunctă	122
17.4.	Obligația solidară	122
17.5.	Obligația indivizibilă	123

CAPITOLUL XVIII
18. TRANSMITEREA OBLIGAȚIILOR

18.1.	Generalități	124
18.2.	Cesiunea creanțelor	124
18.3.	Efectele cesiunii	124
18.4.	Cesiunea datoriilor	125

CAPITOLUL XIX
19. STINGEREA OBLIGAȚIILOR

19.1.	Generalități	126
19.2.	Plata	126
19.3.	Imputația plăților	126
19.4.	Oferta reală și consemnația	127
19.5.	Plata prin subrogare	127
19.5.1.	Subrogarea legală	127
19.5.2.	Subrogarea convențională	128
19.5.3.	Efectele subrogării	128
19.5.4.	Cesiunea bunurilor	129

CAPITOLUL XX
20. NOVAȚIAȘI DELEGAȚIA

A.	Novatia	130
20 1.	Definiție	130
20.1.a.	Schimbarea obiectului	130
20. 1.b.	Novatia prin schimbarea debitorului	130
20.1.c.	Novaria prin schimbarea creditorului	130
20.2.	Condițiile cerute pentru a avea loc novația	130
20.3.	Efectele novației.....	130
B	Delegația.....	131
20.4.	Definiție.....	131
20.4.1.	Delegație perfectă și imperfectă	131
20.4.2.	Efectele delegației.....	131
20.4.3.	Deosebirea delegației de cesiunea de creanță.....	131

CAPITOLUL XXI
21. DAREA ÎN PLATĂ

21.1.	Generalități.....	132
21.2.	Natura juridică a dării în plată.....	132

CAPITOLUL XXII
22. COMPENSAȚIA

22.1.	Definiție	133
22.2.	Câmpul de aplicare al compensației	133
22.3.	Natura compensației.....	133
22.4.	Condițiile compensației.....	133
22.5.	Cazuri când compensația nu poate avea loc	133
22.6.	Compensația juridică	134
22.7.	Efectele compensației	134

CAPITOLUL XXIII
23. CONFUZIA

23.1.	Definiție.....	135
23.2.	Efectul confuziei	135

CAPITOLUL XXIV
24. REMITEREA DATORIEI

24.1.	Definiție	136
24.2.	Natura juridică	136
24.3.	Prezumții legale de remitere a datoriei	136

CAPITOLUL XXV
25. IMPOSIBILITATEA EXECUTĂRII 137

CAPITOLUL XXVI
26. PRESCRIȚIA EXTINCTIVĂ

26.1.	Generalități	138
26.2.	Termenele de prescripție	138
26.3.	Data de la care începe să curgă prescripția	139
26.4.	Suspendarea și necurgerea prescripției	141
26.5.	Înteruperea prescripției	141
26.6.	În ce cazuri nu se aplică prevederile Decr.nr. 167/1958.....	142

CAPITOLUL XXVII
27. PROBELE

27.1.	Generalități	143
27.2.	Probele scrise	143
27.3.	Data actelor	144
27.4.	Alte acte preconstituite	145
27.5.	Proba testimonială.....	145

27.6.	Începutul de dovadă scrisă	146
27.7.	Prezumpțiile	146
27.8.	Autoritatea de lucru judecat	146
27.9.	Mărturisirea	147

CAPITOLUL XXVIII

28. GARANTAREA EXECUTĂRII OBLIGAȚIILOR

28.1.	Gajul general al creditorilor	148
28.2.	Garanții ferme	149
28.3.	Garanția personală (fideiusiunea sau cautiunea)	149
28.4.	Caracterele fideiusiunii	149
28.5.	Condiții cerute fideiusorului	150
28.6.	Efectele fideiusiunii	150
28.7.a.	Raporturile dintre creditor și fideiusor	151
28.7.b.	Raporturile dintre fideiusor și debitorul principal	151
28.7.c.	Raporturile dintre fideiusori	152
28.8.	Stingerea fideiusiunii	152
28.9.	Când se cere fideiusiunea	153

CAPITOLUL XXIX

29. GARANȚILE REALE

29.1.A.	Dreptul de retenție	154
29.1.A.a.	Definiție. în ce cazuri se aplică	154
29.1.A.b.	Caracteristicile dreptului de retenție. Efecte	154
29.1.B.	Gajul sau amanetul	155
29.1.B.1.	Definiție și reglementare	155
29.1.B.2.	Caracterele dreptului de gaj	155
29.1.B.3.	Constituirea gajului	156
29.1.B.4.	Efectele gajului	156
29.1.B.5.	Aplicații ale gajului	156
29.1.B.6.	Stingerea gajului	157
29.1.C.	Ipoteca	157
29.1.C.1.	Definiție și reglementare	157
29.1.C.2.	Caracterele generale ale ipotecilor	157
29.1.C.3.	Ipotecile convenționale	158
29.1.C.4.	Ipoteca legală	158
29.1.C.5.	Publicitatea ipotecii	158
29.1.C.6.	Formalitățile înscrierii ipotecii	159
29.1.C.7.	Efectele ipotecii	159
29.1.C.8.	Stingerea ipotecii	160

CAPITOLUL XXX

30. PRIVILEGIILE

30.1.	Definiție și reglementare	161
30.2.	Privilegiile generale	161
30.3.	Privilegiile generale asupra anumitor bunuri mobile	163
30.4.	Concursul între privilegiile speciale mobiliare	166
30.5.	Concursul între privilegiile speciale mobiliare și privilegiile generale	166
30.6.	Privilegii speciale asupra anumitor imobile	166

CONTRACTE SPECIALE

CAPITOLUL I

1. CONTRACTUL DE VÂNZARE-CUMPARARE

1.1.	Definiție	169
1.2.	Elemente de existență și valabilitate	169
1.3.	Caracteristici	169
1.4.	Capacitatea părților	170
1.5.	Obiectul contractului (lucrul vândut și prețul)	170
1.6.	Varietài de vânzare	171
1.7.	Arvuna	171
1.8.	Interpretarea clauzelor vânzării.....	171
1.9.	Obligațiile vânzătorului	172
1.10.	Obligațiile cumpărătorului	173
1.11.	Vânzarea de drepturi succesoriale	173
1.12.	Forța majoră	173
1.13.	Retractili litigios	173
1.14.	Licitația	174
1.15.	Vânzarea bunului altuia	174

CAPITOLUL II

2. CONTRACTUL DE SCHIMB (TROCUL)

2.1.	Definiție și caracteristici	176
------	-----------------------------------	-----

CAPITOLUL III

3. CONTRACTUL DE MANDAT

3.1.	Definiție	177
3.2.	Caracteristici	177
3.3.	Capacitatea părților și obiectul	178

3.4.	Obligațiile mandatarului și mandantului.....	178
3.5.	Pluralitatea mandatarilor.....	179
3.6.	Obligațiile mandantului	179
3.7.	Raporturile dintre mandant și terți, mandatar și terți.....	179
3.8.	Încetarea mandatului	180

CAPITOLUL IV

4. CONTRACTUL DE INTERPUNERE (PRETE-NOM)

ÎMPRUMUTARE A NUMELUI (MANDAT FĂRĂ REPREZENTARE)	181
---	-----

CAPITOLUL V

5. CONTRACTUL DE COMISION	182
--	-----

CAPITOLUL VI

6. CONTRACTUL DE CONSIGNAȚIE

6.1.	Definiție și generalități.....	183
6.2.	Caracterele contractului de consignație	183
6.3.	Obligațiile părților	183
6.3.A.	Obligațiile consignantului	184
6.3.B.	Obligațiile consignatarului	184
6.4.	Efectele executării contractului de consignație	185
6.5.	Răspunderea pentru nerespectarea contractului de consignație.....	185
6.6.	Încetarea contractului de consignație.....	186

CAPITOLUL VII

7. CONTRACTUL DE MUNCĂ

7.1.	Încheierea contractului de muncă	187
7.1.1.	Preliminarii	187
7.1.2.	Definiție	187
7.1.3.	Caracteristici	187
7.1.4.	Obligațiile părților, termenul și salariul; condiții de muncă	188
7.2.	Modificarea contractului.....	188
7.3.	Încadrarea în muncă.....	190
7.4.	Contractele colective de muncă	190
7.5.	Răspunderea disciplinară a angajatului.....	192
7.6.	Răspunderea materială a angajatului	192
7.7.	Timpu de muncă și odihnă	194
7.8.	Încetarea contractului de muncă	194

CAPITOLUL VIII

8. LOCAȚIUNEA LUCRURILOR

8.1.	Definiție	196
8.2.	Condiții de valabilitate	196
8.3.	Obiectul	196
8.4.	Caracteristici	196
8.5!	Capacitatea părților	197
8.6.	Obligațiile locatorului	197
8.7.	Obligațiile locatarului	197
8.8.	Natura juridică a dreptului locatarului	198
5.9.	Sublocația	198
8.10.	Încetarea locației. Tacita reconducție	199
8.11.	Efectele înstrăinării imobilului	199
8.12.	Răspunderea locatarului pentru incendiu	199
8.13.	Reguli speciale la contractul de arendare	200
8.13.1.	Definiția contractului de arendare și obiectul său	200
8.13.2.	Părțile contractante și forma contractului	200
8.13.3.	Cuprinsul contractului de arendare	201
8.13.4.	Durata arendării	201
8.13.5.	Drepturile și obligațiile părților	202
a)	Arendatorul	202
b)	Arendașul	202
8.13.6.	Plata arendei	202
8.13.7.	Alte prevederi	203

CAPITOLUL IX

9. CONTRACTUL DE ÎNCHIRIERE A SUPRAFETELOR LOCATIVE

9.1.	Definiție	204
9.2.	Caracteristici și reglementare	204
9.3.	Tipuri de suprafețe	204
9.4.	Normarea suprafeței locuibile din locuințele proprietate personală	205
9.5.	Încheierea contractului de închiriere pentru locuințe proprietate de stat	205
9.6.	Obligațiile locatorului	207
9.7.	Obligațiile chiriașului	207
9.8.	Contractul de subînchiriere	208
9.9.	Închirierea suprafețelor locative proprietate personală	208
9.10.	Schimbul voluntar de locuințe	209
9.11.	Schimbul obligatoriu de locuințe	210
9.12.	Încetarea contractului de închiriere și evacuarea	211

9.13.	Încetarea contractului de locațiune prin act unilateral de voință	211
9.14.	Evacuarea pe cale administrativă.....	212
9.15.	Evacuarea pe cale judecătorească	212
9.16.	Evacuarea ca urmare a încetării raporturilor de muncă	212
I.	Evacuarea din camera de serviciu	212
II.	Evacuarea din locuința de serviciu	213
III.	Evacuarea pentru săvârșirea de fapte culpabii.....	213

CAPITOLUL X

10. CONTRACTELE REALE

10.A.	Împrumutul de bunuri nefungibile (comodatul)	216
10.A1.	Definiție.....	216
10.A.2.	Obiectul	216
10.A.3.	Capacitatea părților	216
10.A.4.	Obligațiile și răspunderea comodarului	217
10.A.5.	Obligațiile comodantului.....	217
10.A.6.	Încetarea contractului de comodat	217
10.B.	Împrumutul de consumație (mutuum)	218
10.B.1.	Definiție.....	218
10.B.2.	Capacitatea părților	218
10.B.3.	Obligațiile împrumutatului.....	218
10.B.4.	Termenul restituirii.....	218
10.B.5.	Împrumutul cu dobândă	219
10.C.	Contractul de depozit	219
10.C.1.	Definiție	219
10.C.2.	Obiectul	219
10.C.3.	Capacitatea părților	220
10.C.4.	Obligațiile părților.....	220
10.C.5.	Depozitul necesar și neregulat	221
10.C.6.	Depozitul (depunerile) la CEC.....	222
10.C.7.	Sechestrul	223

CAPITOLUL XI

11. CONTRACTUL DE RENTĂ VIAGERĂ

11.1.	Definiție.....	224
11.2.	Avantaje	224
11.3.	Caracteristici	224
11.4.	Efecte.....	224
11.5.	Sanctiunea neexecutării	225
11.6.	Urmărirea ratei de către creditori.....	225

CAPITOLUL XII CONTRACTUL DE ÎNTREȚINERE

12.1.	Definiție	226
12.2.	Asemănări și deosebiri cu contractul de rentă viageră	226
12.3.	Rezilierea pentru neexecutare; efecte	227

CAPITOLUL XIII 13. CONTRACTUL DE TRANZACȚIE

13.1.	Definiție	228
13.2.	Caracteristici	228
13.3.	Capacitatea părților	228
13.4.	Efectele tranzacției.....	229

CAPITOLUL XIV 14. CONTRACTUL DE ASIGURARE

14.1.	Generalități	230
14.2.	Definiția contractului și cuprinsul său.....	230
14.3.	Obligațiile și drepturile asiguratului și asigurătorului	231
14.4.	Asigurarea de bunuri.....	232
14.5.	Asigurarea de persoane	232
14.6.	Asigurarea de răspundere civilă.....	233
14.7.	Reasigurarea	233
1.4.8.	Asigurarea obligatorie	234
14.9.	Fonduri de protecție	235
14.10.	Sanțiuni	236

CAPITOLUL XV 15. CONTRACTUL DE DONAȚIE

15.1.	Definiție	237
15.2.	Caracteristici	237
15.3.	Capacitatea părților	237
15.4.	Persoanele care nu pot primi donații	238
15.5.	Donațiile deghizate	238
15.6.	Darurile manuale.....	238
15.7.	Efectele contractului de donație	239
15.8.	Revocarea donației pentru ingraturdine și pentru nașterea unui copil	239

SUCCESIUNI

CAPITOLUL I

1. CINE POATE MOȘTENI

1.1.	Definiție.....	243
1.2.	Deschiderea moștenirii	243
1.3.	Condițiile cerute pentru a moșteni.....	243
1.4.	Nedemnitătea succesorală	244
1.5.	Efectele nedemnității succesorale	245

CAPITOLUL II

2. DESCHIDEREA MOȘTENIRII

2.1.	Locul și data deschiderii moștenirii	246
2.2.	Clasele de moștenitori	246
2.3.	Dreptul la moștenire al soțului supraviețuitor în concurență, cu cele patru clase	247
2.4.	Moștenitorii rezervatari și sezinari.....	247

CAPITOLUL III

3. CLASELE DE MOȘTENITOR

3.1.	Clasa descendenților	248
3.2.	Clasa ascendenților privilegiați	248
3.3.	Împărțirea moștenirii între colateralii privilegiați.....	249
3.4.	Clasa ascendenților ordinari (Clasa a III-a)	249
3.5.	Clasa colateralilor ordinari (Clasa a IV-a)	250
3.6.	Dreptul succesoral al soțului supraviețuitor	250
3.7.	Caracterele juridice ale drepturilor succesorale al soțului supraviețuitor	250

CAPITOLUL IV

4. TESTAMENTUL

4.1.	Preliminarii	252
4.2.	Condițiile de fond pentru validitatea testamentului.....	252
4.3.	Capacitatea de a primi prin testament.....	252
4.4.	Condițiile de formă pentru validitatea testamentului.....	253
4.5.	Diferite feluri de testament.....	253
4.6.	Testamente privilegiate	254
4.7.	Reguli comune ale testamentelor privilegiate	254

CAPITOLUL V
5. INEFICACITATEA ȘI NULITATEA LEGATELOR

5.1.	Incompatibilitatea și revocarea testamentului	255
5.2.	Caducitatea legatelor.....	255
5.3.	Legatul conjunct	256
5.4.	Desmoștenirea succesorilor legali	256
5.5.	Execuție testamentară	256
5.6.	Limitele dreptului de a dispune prin acte juridice de bunurile moștenirii	257

CAPITOLUL VI
**6. INTERDICȚIA ACTELOR JURIDICE
CARE ÎNCALCĂ REZERVA SUCCESORALĂ**

6.1.	Rezerva succesorală și cota disponibilă	258
6.2.	Definiția rezervei succesorale	258
6.3.	Rezerva succesorală a descendenților (art. 841 Cod civil)	259
6.4.	Descendenții în funcție de care se calculează cuantumul rezervei	259
6.5.	Rezerva succesorală a ascendenților privilegiați (art. 843 din C. civil modificat prin legea nr. 134/1947).....	260
6.6.	Rezerva succesorală a soțului supraviețuitor.....	260
6.7.	Caracteristicile rezervei succesorale a soțului supraviețuitor	261
6.8.	Imputarea rezervei soțului supraviețuitor	261
6.9.	Cota disponibilă a soțului supraviețuitor în concurs cu copiii dintr-o căsătorie anterioară a defunctului.....	262
6.10.	Determinarea cuantumului cotei disponibile speciale	262
6.11.	Calculul rezervei și al cotei disponibile	263
6.12.	Imputarea liberalităților și cummul rezervei cu cota disponibilă	263
6.13.	Reducerea liberalităților successive	264

CAPITOLUL VII
7. TRANSMISIA MOȘTENIRII

7.1.	Patrimoniul lui de cuius la moartea sa.....	266
7.2.	Pasivul moștenirii	266
7.3.	Transmisia universală sau cu titlu universal	266
7.4.	Transmisia cu titlu particular	267
7.5.	Transmisia pasivului moștenirii	267
7.6.	Întinderea răspunderii moștenitorilor pentru pasivul moștenirii	267
7.7.	Separția de patrimonii	268

7.8.	Dreptul de opțiune succesorală	269
7.9.	Dreptul subiectiv de opțiune succesorală	269
7.10.	Actul juridic de opțiune succesorală.....	270
7.11.	Prescripția dreptului la opțiunea succesorală	270
7.12.	Suspendarea cursului prescripției în situația unui caz de forță majoră	271

CAPITOLUL VIII

8. INEFICACITATEA ACTULUI JURIDIC DE OPȚIUNE SUCCESORALĂ

8.1.	Generalități	272
8.2.	Acceptarea pură și simplă.....	272
8.3.	Formele acceptării.....	273
8.4.	Acceptarea pură și simplă forțată	273
8.5.	Efectele acceptării pure și simple	274
8.6.	Unele efecte specifice ale acceptării pure și simple forțate.....	274
8.7.	Acceptarea sub beneficiu de inventar	274
8.8.	Efectele acceptării sub beneficiu de inventar.....	275
8.9.	Renunțarea la moștenire	275

CAPITOLUL IX

9. DOBÂNDIREA POSESIEI MOȘTENIRII

9.1.	Moștenitorii sezinari	277
9.2.	Dobândirea posesiei de către moștenitori sezinari	277
9.3.	Trimiterea în posesie a moștenitorilor legali nesezinari.....	277
9.4.	Predarea legatelor	278
9.5.	Persoanele obligate la predarea legatelor.....	278
9.6.	Dovada calității de moștenitor	279
9.7.	Petiția de ereditate	280
9.8.	Caracterele juridice ale acțiunii în petiția de ereditate	280
9.9.	Deosebirea petiției în ereditate de alte acțiuni	280
9.10.	Efectele petiției de ereditate.....	281
9.11.	Efectele raporturilor dintre adevăratul moștenitor și terțele personale	281

CAPITOLUL X

10. PROCEDURA SUCCESORALĂ NOTARIALĂ

10.1.	Sediul materiei (Legea nr. 36/1995)	283
10.2.	Desfășurarea procedurii succesorale notariale	284
10.3.	Eliberarea certificatului de moștenitor	285
10.4.	Indiviziunea succesorală	285
10.5.	Împărțirea moștenirii (partajul)	286

10.6.	Obiectul împărțirii.....	287
10.7.	Lichidarea pasivului succesoral	287
10.8.	Raportul donațiilor	289
10.9.	Formele de împărțire a moștenirii	291
10.10.	Efectul declarativ al împărțirii	293
10.12.	Obligația de garanție între copărtași. Efecte.....	293
10.13.	Dreptul copărtașilor privind împărțirea	293
10.14.	Desființarea împărțirii	294
10.15.	Împărțirea de ascendent. Efecte și cauze de ineficacitate	295